

A botlás

Szabó Maák Sándor

Egy élet ajándékba

A botlás

Írta: Szabó Maák Sándor
Szerkesztő: Magyarné Hadzsi Katalin
Tördelés, borító: a szerző

Borítófotó: Sipos Loránd Art
<https://www.facebook.com/sipos.lorand>

Copyright ©Szabó Maák Sándor, 2023

ISBN:
978-615-01-8591-0

Készítette.

www.konyvmuhely.hu

Tel: (46) 532-085

A történet cselekménye és a szereplők a képzelet szüleményei, a hangulatok és a helyszínek valóságok. A történet az Egy élet ajándékba, Hamvas ifjúság folytatása, de önállóan is meg kívánja állni a helyét.

A könyvben a dőltbetűs kiemelések valamilyen másik műből átvett sorok vagy kiemelések.

Köszönöm Vasvári Évának és Magyariné Hadzsi Katalinnak a könyvem megírásában nyújtott szíves segítségét!

A történet előzménye

Nyeste Iringó és Kovács Nimród, fiatal szerelmes pár, egy erdélyi városban, a diktatúra idején ismerkednek meg egymással. Iringó orvosnak készül, Nimródot a mérnöki pálya vonzza, sikeres felvételi esetén, a tanulóévek idejére el kell válniuk egymástól. Nimród, hogy együtt maradhassanak, Iringó tudta nélkül szintén orvosira felvételizik, titka csak a sikeres felvételjük eredményhirdetése után derül ki.

Nimród daliás alkatú, katonás léptű, hollóhajú, intelligens, Iringónál pár évvel idősebb fiú. Egy távoli, varázslatos kisfaluban, a nagyszülei, Éde és Tata nevelték fel. A faluban egy lábú vadlányok rabolják el az ittas férfiakat.

Iringó édesanyja, Sanya, jövőbelátó, hatodik érzékkel rendelkező, ősgondoskodó varrodai minőségellenőr, előtte zongoratanárnő. Sapa, Iringó édesapja, állásából kirúgott tanár és ezermester, a történet idején konzervgyári munkás; asztmás rohamok kínozzák, emiatt sokszor megfordul dr. Szép Ernő rendelőjében.

Iringó gyerekkori barátjánője a szász apa és magyar anya gyereke, a szószátyár Imola, aki naiv és kékszemű, és aki a kínos helyzeteket kedves közvetlenségével oldja fel.

A boldog szerelmesek, a sikeres felvételi után együtt nyaralnak a város folyójának vízese, Acapulco környékén, majd Imolával és annak párjával emlékezetes napokat töltenek el Tarnicán, egy hatalmas, mesterséges erdei tó partján.

Mókuska

1979. szeptember. Szászrégen. Iringó.

Csak azt feledném, azt a mókust! Csak tudnám, hova tűnik el a csillag a nyár végi égről, hova tűnik el az élet az ember szívéből?

Kedvenc évszakommá vált az ősz, az érettség, az adakozás, a belenyugvás, a színpompa jelképe, amikor, már idős fejjel elhatároztam, folytatom a történetünket, Nimród és Iringó történetét, talán okul belőle a fiatal.

Mire az ember igazán felfigyel az ősz szépségeire, addigra az ambíciók már alábbhagynak, a szenvedélyek elcsitulnak, az anyagiak és a külsőségek már csak az elégséges mértékig érdekesek.

Az ősz kedvelője lassan megváltozik: igyekszik kerülni a drámát és a csörtét, ha mégis beleesodródik: egykedvűen fogadja a vesztes pozíciót. A megöszült ember sértődöttséget többé már nem vonszol magával, nem vár semmiféle elismerést, inkább csak emlékezéssel és elmélkedéssel telnek a napjai. Valamikor kiállt ugyan az igazáért, bántotta a hamisság és a képmutatás, zavarta a léhaság, azonban, ha már az őszet tartja a legszebb évszaknak, az igazságtalannak vélt világot elintézi egy vállrándítással, s az élet mehet is tovább. Minek beleállni egy vesztes-nyertes helyzetbe? Konfrontálódni, hogy apadjon az energiád, fogyjon a rövidre szabott időd, s ne jusson perc az élet ártatlan örömeire?

Sztoikusra érett ember az ősz kedvelője: sok minden mellett kopik a látása is, s mégis jobban átlátja a világot; szemlélődik hát, de tanácsaival mégsem tolakodik, mások dolgában nem kutakodik, véleményével ritkán áll elő, legtöbbször nincs is véleménye, nem baj. Sokszor látja ugyan a szabad akaratba gabalyodott, tévúton csellengőt, mégsem segít, mert nincs segítség: önmagától senki sem védhető meg. Az ősz kedvelője mélyen megtanulta: az embert a saját, átveszelt bajai és a hibás döntéseihez való hozzáállása érleli.

Fiatal voltam, nagy reményekkel telten tette-kész, és fülig szerelmes. Az orvosira történt sikeres felvételem után, szempillantás alatt illant el a nyár, hamar elhomályosultak a magolással töltött zsidbasztó hónapok emlékei. Acapulco és Tarnica fel-felvillanó képeit háttérbe szorította a várakozás, életem közelgő új fejezetének izgalma, az orvosi egyetem. Kik, és milyenek lesznek a tanáraim és a kollégáim, mit jelent gyógyítónak lenni, fogom-e bírni a tanulás iramát? Ilyen kérdések foglalkoztattak immár, azonban némi büszkeség is helyet kapott a gondolataimban. Egy kiváltságos és megbecsült kasztnak, Áronnak és fiainak leszármazottjai¹ fogadtak soraikba, örök életemre tanulásra leszek ítélve, rám fog figyelni a világ, én leszek a nagy gyógyító.

¹ Áron és fiai: ószövetségi gyógyító papok.

Szüleim magatartásán is megéreztem a változást, apám, Sapa figyelmének fontos polcára kerültem. Egyszer orvostörténeti könyveket felejtett az asztalán, másszor, amikor a szomszédokkal egymás nyűgjeit licitálták, olyan mondatok hangzottak el, persze csak úgy mellékesen, hogy: „Huszonhét nappal azután, hogy a lányom sikeresen felvételizett az orvosira, nekem is beállt a derekam.” Anyám, Sanya is gyakrabban találta fel a kedvencemet, a császármorzstát. „*Egyél, nekem nősz nagyra, szentem!*” – sütötte el ilyenkor, megérintette a vállamat, s én, a nagy gyógyító már-már zavarba jöttem.

Akkoriban mindenki, a frissen nyert értelmiségi lét kiváltságosai is hazafias, önkéntes munkának vetették a vállukat, a közmunkából senki sem maradhatott ki. A fiatal, büszke haza oszlopai megerősítésre vártak, az ország mindenféle imperialista igától nyögött, hát el kellett vezetni az országot a teljes gazdasági függetlenség virágzó mezejére. Ezen nemes feladat szellemében, hat éven keresztül, az egyetemi oktatásunk két hétig tartó, pártunk és kormányunk iránti hálaból elkövetett közmunkával, az almaszedéssel kezdődött. Valahol, persze fonáknak éreztük a helyzetet, mármint azt, hogy minket, a jövő nagyreményű gyógyítóit kétkezi munkára fognak, de az almaszedést, minden évben mégis szívesen, izgalommal vártuk.

A szögesdróttal körbekerített ültetvény bevezető útját sorompós őrház vigyázza, akaratlanul is a gépfegyverfészket keresnéd, de csak hatalmas, a lakóhelyünként szolgáló barakkokat lát-

ni, na meg a végeláthatatlan, gyümölcsöktől roskadozó almafasorokat.

Magában az almaszedésben, amúgy nincs semmi érdekes. Lényegtelen, hogy az almát lerázni nem szabad, mert akkor összepotyolódna, hanem egyenként kell megfogni, kicsit megcsavarva felfelé húzni, semmiféleképpen nem lefelé, mert akkor kiszakad a szára, s a szakadás helye – akárcsak a potyolódás okozta sérülés – számtalan kórokozó behatolási kapujaként szolgálna, aminek következtében az egyébként ránézésre épnek tűnő gyümölcsöt belülről feltartóztathatatlan rothadás károsítaná, pontosan úgy, mint a *titkos rovar rágó foga*. Az ilyenképpen károsodott gyümölcs – könnyen megérthetjük, hiszen mi értelmes felnőttek vagyunk, mondhatni a társadalom krémje – már nem kerülhet a fogyasztó asztalára, aki talán éppen egy beteg ember, sőt mi több, akár egy jó egészségnek örvendő pártkatoná, de még hazánk valutahitel törlesztésének exportra szánt árufedezeteként is szolgálhat, íme, a kezünk munkája hogyan segítheti a közjót! Hát viselkedjünk önmagunkért és környezetünkért felelős, felnőtt hazafiként, figyelmesen szemlézzünk meg minden egyes darabot, gondosan helyezzük el a nyakunkon lógó szütyőbe, onnan, majd ha már megtelt, óvatosan folyassuk át a fürdőkádnyi faládákba. De nehogy megtudja, hogy lerázott alma kerül a ládába, mert akkor búcsúzhatunk az egyetemtől, s mehetünk szobafestő-mázolónak, vagy menetvágónak a csavargyárba. S nehogy neki az almafa tövét használjuk megkönnyebbülésre, hanem ha ránk

jön a szükség fáradjunk csak szépen vissza a szakszerűen standardra gyártott latrináig, mert nem titok, hogy mi fenyegeti a közegészségügyünket, de ha mégsem tudnánk, hát elárulhatja: – A kolera, elvtársak! – s a főmérnök, háttászünetet tartva körbeforgatta a véreres, dülledt szemét. Mi, a négyszögbe vezérelt értelmiségiek, a jövő szépreményű gyógyítói, megszeppenve roskadoztunk a vállunkra nehezedő felelősség terhe alatt, s akkor sorainkból, valahonnan felhangzott egy csúfondáros hang: „Tra, tra, tra, traktoristaaa...”, persze hogy kitört a nevetés.

Almaszedés idejére, az ősz, a lényegét már teljes pompájában elédbbe tárja: egyetlen szeptembervégi napom lezajlik szinte az egész év. A párák, borzongástól karba font kezű reggel, az árvalányhajon csüngő harmatcsepp a télvéget idézi. Kicsit később, amint a barakk falára kirajzó csillogó, zöld hasú legyek tépkedni kezdik a hatalmas szemű fejüket, már benne is jársz a tavaszban, kigombolod, majd derekadra kötöd a szvettered. Kora délutánra megérkezik a forró nyár, elheveredsz a verőfényben, oda, ahol zizegőre égett a meleg gyep, tarkód alá kulcsolt tenyeredbe hajtod a fejed, s hosszasan bámulod a felrostozódott báránfelhőket. Sokszor még a buzgóság is elnyom, *álmodban szájon harap a kedves, szárnyas madarak nyitva felejtett énekkel ámuló csőre előtt.*² A késő délután olyan, mint a kora ősz, még jócskán fenn van a nap, de már

2 Radnóti Miklós: Szerelmes játék.

elhomályosul a távoli táj, derekad köré kötött szvettered után tapogatsz, megnyugtató, hogy a helyén találsz. Aztán elnyúlnak az árnyékok, vörös az ég alja, tarkódat a tél előérzetének hűvös fuvallata legyinti meg, „de jó, hogy van ez a kapucni”, gondolod.

Az almaszedés legfontosabb, legemlékezetesebb mozzanata az esti kocsmázás. Elszállásolásunk első napján, amikor beléptünk a hangárnyi barakkba, egy rövidre nyírt, fiús frizurájú, harsány medika kiáltott fel:

– Hát ez meg mi a valagam, csak nem emeletes vaságyakba akarnak ezek ledönteni minket? Mi ez itt, kaszárnya? – s csípőre tett kézzel, sebtében megformázta a méltatlankodás szobrát, az egyik szemfoga kiállt.

– Még hogy ledönteni, kaszárnya hadnagyocskával! Szeretnéd azt, kisapám! – replikázott egy kissé bőbájos kollegina.

Hallottam már, az orvosok szabad szájúak, s tényleg, pedig még csak szépreményűek voltunk.

Mindenesetre a szimpátiák és a barátságok, különösen az ágyszomszédok között hamar szárba szökkennek, az egyetemi évek alatt is megmaradtak, sokszor életre szólóan kitartottak. Vacsora után, ki visszavonulva olvasott, ki életéről és munkásságáról dicsekedett, mások a kötés-minták rejtelmeit fejtegették, de legtöbbször meg sem várva a vacsorát, három-négyes csoportokba verődve az ültetvénytől jó pár kilométerre fekvő kisváros kerthelyiséges kocsmája felé vet-

tük az utunkat. A fiúk barakkja a várostól jóval távolabb feküdt, később szállingóztak elő. Az összetolt asztalok köré telepedtünk, ismerkedtünk, nevetgáltunk, fontoskodtunk, cikiztük egymást, jól elvultunk, éltünk. Rövidesen előkerült egy gitár is, vastag szemüvegű gazdáját senki sem ismerte, mégis tudtuk, hozzánk tartozik; közénk telepedett, rázendített, csak úgy lobogott a sörénye, amint ide-oda kapkodta a fejét: hol a listájáról leste az akkordokat, hol az arcunkon a hatást. De „Lökd ide a sört, ide a sört, ide a sört!” Előkerült az összes Illés és Omega és LGT és Beatles és minden, ami csak kell; alig ismertük egymást, mégis mindenki együtt énekelt, zengett az ének, a szeptemberi éjben szárnyalt a dal.

Hirtelen, valami megérinti az arcomat, össze-rezzenek, ujjak tapogatnak a szám körül, csokikocka ízét érzem az ajkaim között, szúrós a fülemben cuppanó puszi, ismerős az arcomat csiklandozó haj illata: Nimród, a szerelmem jött meg. A nyakába kapaszkodva üdvözlöm, a hajába túrok, erős az ölelő karja, félrevonulunk kicsit. A frászt hozod rám, hát megjöttél? Mi van veled? Jól vagyok, s veled? Én is! Sapaék is? Igen ők is! Várta! Én is! Én jobban...

Már megbeszéltünk mindent, visszaülünk a többiek közé. Sziasztok, Kovács Nimród, általános kar. Szia, csüccs csak közénk! Hátrafordulok, intek, előre egyeztettem a pincérrel: mielőtt mozdulna, máris az új vendég előtt terem a söre, a pillantást, ahogy rám néz: tanítani kellene. Szorosan egymás mellé bújunk, kezét a vállamon nyugtatja, együtt dalolunk tovább. Aztán elkéri a

gitárt, mi fog kisülni ebből? A sörényes összerézzen, a hangszerét és a figyelem-központot úgy adja ki a kezéből, mintha kitépték volna az összes szívét. Lovagom halkán végigsimít néhány akkordot, aztán bátortalanul, eléggé kappanos hangon, fehér vásznas éjszakákkal aláfestett, nyilvános szerelmi vallomásra zendít... Bekapcsolódik egy mély, férfias hang is, így már javul a helyzet: tisztán szól a szöveg, néhányan dúdolnak, de a refrént már mindenki hangosan, érthetően fújja: „...and I love you, oooh, I love you...”³ A pincér mozdulatlanra dermed; hát ez még gitározni is tud, nem is mondta; a hangja ugyan nem az igazi, de akkor is!

Különös volt akkor a csillagok állása!

Csoportokban szállingózunk hazafelé a holdtalan, csillagos éjszakában. Kicsit lemaradva, egymás derekát átkarolva követjük az előttünk haladókat. De jó hozzábújni, a hátunkra borított dzsekije alá húzódni, érezni a teste melegét! – cripel egy-egy kései kabóca.

– Honnan loptad a csokit? Nézd, hullócsillag!
– kapom fel a fejem a magasban elhúzó fénypázmára. – Mire gondoltál?

– Ne légy kíváncsi, ha elárulom, nem teljesül!
– feleli, de már fel is villan egy másik fényes csík.

– Akkor én sem mondom meg, nincs is hangod! – suttogom durcásan, lépései ütemére i-

3 Moody Blues: Nights in white satin (a kor közismert slágere).

zomkötegek hullámoznak a derekán. Testvér nélkül nőttem fel, három gyereket szeretnék.

A műsor szinte minden este megismétlődött, egyre jobban megismertük egymást. Későre járt mindig, mire ágyba kerültünk, másnap délelőtt kókadozva tépdestük lefele az ősz gyümölcsseit, lassan telt a boxpalett. A déli verőfény melegében néha szunyókálásra is futotta, ám utána igyekezni kellett, mert a norma nem maradhat teljesíthetetlen.

Tömtük magunkba a szebbnél szebb gyümölcsöket, senki nem tiltotta. A normateljesítés után, minden használható zsebet, szatyrot, szütyőt megtöltöttünk, hurcoltuk befele a hátizsákokba, a párnahuzatba – gyűjtögettük az almát az otthoniaknak, majd hazamenet valahogy kicsempész-szük.

Persze hogy szagot fogtak. A razzia kicsit kínosra sikeredett, pedig alig két vontatónyi volt az egész felhalmozott készletünk, s amúgy is csak helyben fogyasztásra szántuk, a sovány vacsora pótlására. A fiatal szervezetnek szüksége van a természetes vitaminra! Mit akarnak, gyengüljünk le? Akkor ki fogja leszedni a sok almát? Azt akarja, hogy ott rohadjanak el a fán? Na neee...

A főmérnököt, vagyis a traktoristát sehogy sem lehetett meggyőzni, nem hitt nekünk, pedig *hit nélkül sem alkotni sem élni* nem lehet. Másnap a barakk bejárata előtt ki kellett üresíteni a szütyőket, különben nem lehetett bejutni. Az éjszakák már hűvösek voltak, mégsem vállaltuk, hogy a csillagos ég alatt a szabadban hajtsuk pihenőre a fejünket, megfáradt testünket. Kell-

lenül kipakoltunk hát az erre a célra rendszeresített boxpalettbe, de amikor kiderült, alábecsülték a mentendő kontingenst, a főmérnök újabb ládákat hozatott, viszont azokat sehogy sem akarta a normánkba beszámítani, pedig kunyeráltunk, hogy legalább a felét írja jóvá, azt a hármat, ami alig van csordulásig megtelve. Hogy rosszabbak vagyunk, mint a fiúk, és örvendjünk, hogy nem a Duna csatornánál⁴ végezzük, meg egyéb sületlenségek. A legfőbb érintett, a valagos kollegina – akit később Nimród, Lőrincnek szólított, mert hogy olyan Lőrinc – nem bánta: felkínálta a főmérnökből lett traktoristának, motozza csak meg, ő aztán nem rejteget egyetlen tiltott gyümölcsöt sem, különben sem ő szakította le az elsőt annak idején; biztosíthatja: ott sem volt, tessék, feltárja neki minden intim báját. Motozáshoz, persze senkinek sem volt mersze, ezeknek csak a szájuk nagy, de ha tettek mezejére kell lépni, na hagyjuk! Végül is feladtuk: két-három, zsebünkbe rejtett almánál többet már nem erőltettünk, annyit el is néztek, ám a bejárati ellenőrzést csak nem akarták feladni, sőt az ablakot is figyelték, ott sem lehetett semmire sem jutni. Szigorúan, előlről-hátulról végigmustráltak, csak azt engedték be, akit tisztának találtak. Lőrinc, a valagos, egyre inkább beledurvult a helyzetbe: ő majd megmutatja! Nyugtattuk, inkább ne, mert mit hisznek majd róla: cukros bácsi, az

4 Románia diktátora a fővárost csatornával akarta összekötni a Dunával. A politikai foglyokat ide szállították kényszermunkára, a többségük sosem tért haza.

van, köztudott, de cukrosnéni? – ki hallott már ilyet? – ráadásul a végén még hólyaghurutot kap a sok mutogatástól, nem ér annyit az egész, az antibiotikum is drága. Aztán egyik este, ahogy csoportba verődve megérkeztünk, hirtelen előrevágott:

– Am trei mere în mine, pot să trec, sau să le dau afară? ⁵

Persze hogy a röhögéstől össze-vissza dülöngéltünk, nem bírtunk leállni, a smaszerek zavarban, megszégyenülten, behúzott farokkal szépen eloldalogtak, a főmérnök sem került többet elő. Diadalittasan ünnepeltük a győzelmet, Lőrincet, a győztest, valagostól, mindenestől, pajzsra emelve szállítottuk be az emeletes vaságyak közé. Szerintem Lőrincnek aktája született, el fogják kapni, kár érte, mert jó fej, belevaló.

Tényleg jól telt, komolyan mondom! Még az esős napoknak is – habár azok egészen ritkán fordultak elő – megvolt a maguk bája. Ilyenkor nem vezényeltek ki, maradhattunk a barakkban, végre kialudhattuk magunkat. Néha egy-egy esőköpenyes srác is ellátogatott, vendégszoba hiányában bejöhettek a barakkunkba, de azért nyugalom: az erkölcseinket láthatatlan, szakavatott szemek felügyelték, bérnéláskor sem lehattunk volna nagyobb erkölcsi biztonságban. A látogatás után persze érkeztek a mellékes piszkálódások. Te, Móni, figyelj csak! A múltkor nem ezt a fickót láttuk azzal a bögyössel a Grandban enyelegni?

⁵ Van három alma a hasamban, beengednek, vagy pakoljam ki az egészet?

Á, dehogy! Hol volt az bögyös? Tisztára lapos volt a meje nekije. Még hogy enyelegni? Sze total egymásba voltak azok ott ájulva. Már attól féltem, hogy ott melegében felcsinálja! *Hullott a könnyünk, annyit nevettünk!*

Emlékezetes az a lángbetűvel írt ősz, Derszut sem lehet feledni; később botlottam abba filmbe, még később a könyvbe. Derszu Uzala a tajgák öreg, magányos őslakosa, az őserdőt felderítő orosz expedíció felfogadott vezetője. Családjá odaveszett, de minden élőlényt a testvérének, embernek tekint. Az őserdőben vándorolva vadászatból tartja fenn magát, elhagyott kunyhókban éjszakázik. Száraz tűzifát, élelmet, sót hagy minden kunyhóban, ha tovább áll, pedig vissza oda már sosem tér. „Valamilyen más ember jön – mondja Derszu –, bódét talál, száraz tűzifát talál, gyufát talál, ennivalót talál – nincs semmi baj.” Egy számára ismeretlen emberről gondoskodik, akit sohasem fog látni, és aki nem fogja tudni, ki készített neki tüzelőt meg eleséget.

Az expedíció városlakó vezetője így ír róla:

“...Évés közben egy darabka húst a tűzbe dobtam. Amint Derszu meglátta, sietve kiszedte a tűzből, és félretette.

– Miért dobsz húst a tűzbe? – kérdezte rosszalló hangon. – Hogyan lehet húst fölöslegesen elégetni? Mi holnap elmegyünk, más ember jön erre – lesz neki mit enni. Ha a húst a tűzbe dobod, akkor ő elpusztul.

– Ugyan ki járna erre? – kérdeztem hanyagul.

– Hogy hogy ki? – csodálkozott. – Nyestkutya jön, borz vagy varjú; ha varjú nem, akkor egér jön, ha egér nem, akkor hangya. A tajgában sok különböző ember van.

Hát persze: Derszu nemcsak az emberekről, hanem az állatokról is gondoskodott, még az olyan kicsiny lényekről is, mint a hangyák. Szerette a tajgát minden lakójával együtt.”

Emlékezetes az a lángbetűvel írt ősz, az első almaszedés. A fiúk és a lányok az ültetvény két-két felén kezdték a munkát, a hosszú sorokon egymás felé haladtak, a második hét végére már közel jártak egymáshoz.

Verőfényes, rövid ujjú, szeptember végi, lírai nap, *a völgyben nyíló kerti virágokra*, a fiatal költő baljós sejtésére gondolok. Lassan telik a láda, jövő héten kezdődik a tanítás, vajon, hogy van Sapa?

Nini, egy mókus! Egy aranyos cukorfalat, egy lompos farkú, bojtos fülű mókus, hát ez hogy kerül ide? A mókus nem almát eszik, az alma ropog a foga alatt, nincs itt semmi diófa, sem mogyoró, biztos eltévedt, hazavárja az anyukája. Egyik ágról a másikra ugrik, ügyesen, *mint tíz mókus*. Fejjel lefelé szalad a törzsön, fürgén, mint tíz mókus. Megáll, gyorsan, ide-oda kapkodja a fejét, kimerevedik, mandula szemével minket figyel, nem fél tőlünk. Szomjas lenne, vagy mit akar tőlünk ez a kicsi mókus? Nincs mogyorónk, mókuska! Villanásnyi idő és már a korona tetején terem, két lábra áll, olyan a mellsője, mint egy emberi kéz, ujjáival gyorsan megvakarja a fejét,

milyen szépen ívelt a kicsi teste, milyen kecses hajlatok! Ide-oda veti magát az ágak között, csak nem játszik?

És akkor a mókus mellett elzúg valami, valami rettenetes! Felharsan egy állatias csatakiáltás, és már záporoznak is feléje az almalövegek. Harciasan körbekerítik az almafát, mint a megvadult, feltüzelt fenevadak, szünet nélkül, ordítva, teljes erőből zúdítják a mókus felé az almákat. A kicsi mókus ide-oda cikázik, egyik ágról a másikra menekül, ágon csattan, ágon robban repeszekre az alma, spriccelnek szerte-szét az almafoszlányok. Találat sodorja földre mókust, felpattan a mókus, már egy másik almafán ugrál, a fenevadak utána, üvöltés, szüntelen alma-sortúz... A sorok közül újabb, rikoltozó, vérszomjas hiénák rohannak felénk, miért nem tudok megmozdulni?

Megperzselt gyepen, almazivatarban, szétloccsant almapocsolyában, hangtalanul rángatózik a mókus, csak a szörnyetegek diadalittas, megrészegült üvöltését hallani, csak az almák becsapódását hallani. Egy bakancs a rángatózó mókusra tapos, a rángatózó testre tapos, a bakancs ide-oda forogva tapos, a rángatózó, elcsituló kis testet tiporja, a kinyúlt, élettelen, véres testet tiporja...

Eláll az almazápor, üveges a szem, véres a bojtos fül, véres a kiégett gyeper, véres a szétroncsolódott almakupac, mozdulatlan a kecses ív, halott a bájos hajlat, látod, elalszik anyuka, aludj el szépen mókuska, hová tűnik el az élet az ember szívéből?

Kihalt a táj. Az egykedvű ős, csendben, szenttelenül körülnéz, kicsivel többet időzik a kiégett, foltos gyepből kiemelkedő kupacon. Milyen harmonikus, kecses kis kupac! Majd a tél, a kolléga mindent betakar, majd mindent elintéz a tél, gondolja az ős.

Emlékeim megírásakor heteken át töprengtem, vajon megírjam-e ezt a rettenetes, értelmetlen kivégzést, ezt a megvadult csöcselékre jellemző pusztítást. Hihető-e, hogy a gyógyítónak, az orvos-embernek a lelkében nemcsak a Derszu Uzalát jellemző ősgondoskodó vonás lakozik, hanem benne bujkál egy brutális szörnyeteg is, a kitörésre kész *Legyek ura*? Kinek jó, ha lerombolom, vagy akárcsak megingatom az orvostársadalmat körüllegő mítoszt? ...Akár jó, akár nem: az ártatlan élet kéjes kioltása a szemem előtt zajlott, ez a valóság, s a felnőtté válás hosszú folyamatában a tényekkel szembe kell nézni, fel kell nőni, meg kell érni, más út nincs.

Hogy megviselt-e ezeknek az idillikus napoknak az emlékét letaglózó esemény? – Vadállatok! – szólalt meg Móni, a velem párban dolgozó lány. Csupán ennyit vetett oda, amint magához tért, s többet nem beszéltünk róla. Nimródnek sem, és soha másnak sem említettem; negyven év telt el a lincselés óta, az emlék mégis ép, egykedvűen gondolok rá.

Az óta az ős óta szüntelenül tanulok, hat évig úgy tanultam akárcsak egy kisdiák; később számtalanszor újra tanultam azt, amit már jól

megtanultam, mert változott a világ és vele együtt alakult át az éppen helyesnek vélt igazság is. Közben számtalan embert és kollégát megismertem, és mégis: ebből a távlatból sem mondhatom azt, hogy az orvost nemesebbnek vagy galádabbnak tartom, mint az átlagembert. Mindig tanul az orvos – elméleti és gyakorlati dolgokat – ezért ismerete bizonyára nagyobb, mint az átlagemberé. Azonban az elégséges és a kitűnő vizsgaeredmény közötti különbség fel sem fogható, és mégis, később, amikor már saját felelősségére hozza a döntéseit, azokra az eredményekre már senki sem kíváncsi.

Kezdő medikaként magam is, mint a világ nagy többsége, rendkívüli dicsfényt vontam az orvosok, különösen az egyetemi oktatóink köré. Ez a dicsfény az akkori oktatóimat meg is illeti, azonban meglepő – legalábbis számomra, mostanra már, – hogy mindegyikük személyisége mennyire sokféleképpen egyedi. Egyedi, de mégis egyszerű, emberi, tehát sokszor gyarló, mint ahogy mindnyájan gyarlók vagyunk.

Már idős vagyok, nagyot fordult körülöttem a világ. Az egyetemi évek alatt a tanulás, az orvosi alapismeretek megszerzése mellett egyik legnagyobb élményt az emberi természettel való ismerkedés nyújtotta, ismerkedés, ami sosem jutott el a kiismerésig. Később, munkám során, pácienseimtől számtalanszor hallottam a kifogást:

– De hát nagyapám is, minden szalonnázás előtt és után, naponta megitta a maga kupicáit, mégis kilencven évet élt, egészségesen halt meg.

– Két egyforma ember sosem volt, nincs, és soha nem is lesz – a kedvenc válaszom.

Igen, ezt vallom, mert megtapasztaltam: nincs két egyforma ember, két egyforma orvos. Kollégáim között volt, aki korán meghalt, volt született zseni, de elemi összefüggéseket sem felfogó magolós is akadt. Az igavonó teherbírásából lett a sebész, a körmönfont egoista pártvonalon haladt előre, a szürke egérke kutatásaira később a legrangosabb szaklapok hivatkoztak. Megismerem a gátlástalan haszonlesőt, a harmincas évei vége felé járó, önfeláldozó, szorgos mozdonyvezetőből lett medikust, a léha hedonistát, az életét a tudománynak szentelőt, a minket, az átlagot fedelmi allűrökkel kezelő, pimasz életművészt, a céltudatos szorgalmast, és még ki tudná számba venni hányféléit. Akárhogy is, de mindnyájan tanultunk, aki nem ezt tette, bizony kibukott, akik eljutottunk az eskütételig: megedzöttünk, megértünk, megváltoztunk.

Nem, nem tudnám megmondani, kik voltak a hóhérok, az arcukra sem emlékszem; azt hiszem, akkor arcokat sem láttam, csupán a kéjes, megvadult vigyorokat. Mai napig sem vagyok elégedett emberismeretemmél, mindamellelt állítom: az emberben lakozhat valamennyi aljasság is, de az ember nem született gonosz. Az ember nem annyira ösgondoskodó, mint Derszu Uzala, nem is gonosz, mint a mókusgyilkosok, viszont az ugrásra kész meggondolatlanság ott lapul a lelkünk mélyén.

Az Erdélyi-medence

1979. októbertől, 1980. januárig, Marosvásárhely. Iringó.

Szédületes ütemben kezdődött el a tanítás, az első hetekben ez a ritmus, mondhatni félelmetes volt.

Mindnyájan kíváncsian, izgalommal vártuk az eljövendőt, az előadásokat, a gyakorlatokat, találgattuk, milyen lesz az egyetemi élet. Kezdetben dagadó mellel, büszkén vonultunk fel a macskaköves kaptatón; a karunkon a ropogósra vasalt fehér köpeny, a határozott léptünk, a kissé megemelt állú fejtartásunk, egyszóval minden azt sugallta az ámuló világnak, most már meg lehet nyugodni: a kiválasztottak, a jövő gyógyítói éppen a tudomány oltára felé igyekeznek, a világ nem marad megváltatlanul. Később, nem is nagyon sokára, azonban megváltozott mind a járásunk, mind a fejtartásunk, a köpenyünk szimbolikája is veszített a jelentőségéből.

Az anatómiagyakorlatok egyenesen ijesztőnek bizonyultak. Induláskor, az első gyakorlaton, csupán a csontváz alkotóelemeit ismertették ugyan, de azt alaposan. Nemcsak hogy fölöslegesnek tűnt annak a sok dudornak, vájatnak, sáncnak, eredésnek, tapadásnak a helyét, pozícióját, alakját, szerepét tudni – hanem nagyon, de nagyon soknak is bizonyult; valahogy hihetetlennek tűnt, hogy azt a rengeteg adatot élő ember képes megjegyezni, annak valaha hasznát is veszi, s még álmából felriadva is tudni fogja a dör-

gést. Mégis ez volt: magolás, mégpedig könyörület nélkül! A végtagok apró csontjainak nemcsak a magyar, román és latin adatait kellett fűjni, hanem még a testben elfoglalt pozícióját is, úgymond megkövetelték: helyezzünk helyes pozícióba minden apró csontot; bizony alaposan tanulmányozni illett az összes kis alkatrészt. Egy csigolyát könnyű pozícióba helyezni, még a medence is elmegy, hacsak nem kell összerakni az alkotó elemeit, de egy kéztőcsonttal már más volt a helyzet. Ráadásul, egyes tanársegédek, első látásra csontocskának kinéző tárgyakat dobogáltak tenyerükből a levegőbe, elvárták, kapásból, a levegőből azonosítsuk be az objektumot, s vágjuk rá a helyes választ. Persze hogy sokunk csak állt meghunyászkodva, s visszasírta az összes felvételi anyagot.

– Mondja csak, kedves kolléga, milyen erők sodorták köreinkbe? Nem lett volna üdvösebb más területeken keresnie a boldogulást? – fennhéjázott a nagy tudású tanársegéd. – Nem is tudom, miért szólítom kollégának. Az ilyen tudású kolléga nem kolléga. Na, jól van, ne nézzen úgy, mint egy rakás szerencsétlenség, hadd lássa, kivel van dolga, most még utoljára nagylelkű leszek: adományozok még egy esélyt, a másik csoporttal gyakorolhat, de kérem, előtte aludja jól ki magát! – s a szóban forgó kolléga járása és fejtartása rövidesen meg is változott.

Különben az ilyen szadista hajlamú oktatókból lettek aztán a *bioterroristák és a szervkereskedők titkos segítői*. Jól van, elismerem: tanáraink a javunkat akarták.

Aztán a biofizika gyakorlaton a kapocsfeszültség! – ráadásul románul. Hogy azt minek a bús keserves bánatnak kell tudnia egy szépreményű gyógyítónak, legalábbis számomra: titok volt. Ha nem lett volna Nimród, a B terv értelmében most bizonyára kávéfőző kisasszonyként keresném a betevőm. A biokémia gyakvizsgán ötször vágtak el. Igen, elismerem, abban én is hibás voltam.

Két gyakvezető tartotta a bioszgyakorlatokat, amelyek többnyire abból álltak, hogy különböző oldatokat – egy bürettának nevezett, csappal ellátott üvegcső segítségével – egymásba csepegtettünk (gyakorlat előtt természetesen felkészülés az elméleti anyagból). Adott koncentráció elérésekor a cseppeket fogadó oldatban színreakció következett be, így a cseppek számából következtetni lehetett valamelyik összetevő koncentrációjára; szóval csupa izgalom, az ember legszívesebben még az éjszakáit és a szabadidejét is erre áldozná.

– Biureta trebuie spălată cât mai des! (A biurettát gyakran kell öblíteni) – folyton ezzel kapacitáltak a gyakvezetők, ahelyett, hogy magyarázták volna el rendesen, miről is van szó, és mire jó ez a pancsolódsi.

A román tanársegéd alacsony, jelentéktelen kinézetű, kopaszodó emberke, első látásra nyugalmazott bakternek néznéd, a magyart, a nagydarab rövid nyakút, zupás őrmesternek. A gépies, szögletes mozgása, a pislogás nélküli, merev tekintete már eleve bizalmatlanságot keltett, ráadá-

sul a hangsúlytalan, monoton beszéde mekegésre emlékeztetett.

Éppen az oldatok kimérésével voltam elfoglalva, számításaim helyességéért ráncoltam a homlokomat, fohászkvantumokat eregettem az égiek felé, amikor hátulról, orvul rám mekegett a gyakvezető: a bürettámat nem öblítettem át rendesen. Persze hogy a frász csapott nyakon, de amikor kiderült, hogy Lőrinc utánozta le tökéletesre a zupást, kitört a nevetés az egész soron.

A következő gyakorlaton, aztán a román tanárságéd szépen, határozottan helyre tett mindnyájunkat, a nevetgélőket. A barátját, a zupást, akin mi olyan jókat szoktunk derülni, és akit a háta mögött kigúnyolunk, előzőleg agyvérzés érte, csodával határos módon és csodálatos akaraterejének köszönhetően, maradványokkal ugyan, de mégis felépült, azért ilyen a beszéde, hát majd gondja lesz ránk, nevetgélőkre. Álltunk megszegyenülve, a mókus gyilkosaira gondoltam. Végül is hatodjára sikerült teljesítem a bioszgyakorlatot, az elméleti vizsgán éppen hogy elégségesre átsúsztam, Lőrinc dettó, de még örültünk is.

Filozófiát is tanítottak, marxista-materialista filozófiát. Egyetlen előadás, amelyen tanárunk, Dinó, minden órán jelenléti névsort olvasott fel. Egyik kollégánkat, a gitárost, még annak idején, hogy hogysesem, *Sebestyén Károly Jakab Hektor-nak*⁶ keresztelték, de mi csak *Sebkárnak* vagy *Jakheknek* szólítottuk. Névsorolvasás közben

6 Karácsony Benő: Utazás a szürke folyón című regényének fősze-replője.

Dinó (egyetlen, aki öltönyt és nyakkendőket viselt) csak akkor nézett fel, ha nem hangzott el a határozott „Jelen!”. Dinó névsorában Sebkárjakhek, valahogy két külön személyként szerepelt: Sebestyén Károly és Jakab Hektor. A névsort hónapokon keresztül így is olvasta fel, mivel mindkét névre elhangzott a „Jelen!”, egyébként helyes válasz. Azt kellett volna látni, amikor rájött a turpisságra, de végül is sikerült meggyőznie, hogy a két név azonos személyt fed, persze egy kicsit azért neheztelt.

– Az anyag, mint olyan, nem létezik – ez volt Dinó filozófiájának a legemlékezetesebb és a legmeglepőbb tanítása, néha még most is elgondolkodtat ez az állítás. Na meg az is, hogy az idealista tudósok, kutatásaik során az elveiket a laboratóriumuk előszobájában hagyják. Eme tézis jelentése számomra nem volt kristálytisztá, azt hittem, valami vicc, de a vizsgán mégis ez a mondat mentett meg, szó szerint emlékeztem rá. A mentő kérdésre ez volt a helyes válasz, alig mertem kimondani, meg voltam győződve, gúnyolódásnak értelmezi, de legyen, ami lesz: kimondtam; heves, igenlő bólogatással született meg az átmenő kegyelem-hatos⁷. A lét és tudat kérdését most inkább mellőzzük.

Első év végére hihetetlen mennyiségű, száraz, fölöslegesnek tűnő ismeretet sajátítottunk el, a felvételi anyag sokszorosát. Valahogy átalakul az ember: rendszeresen, hétről-hétre, gyakorlatról-

⁷ Az osztályozás egytől tízig terjedt, a négyes elégtelent, a tízes a maximumot jelentette.

gyakorlatra készül, az előadásokon figyel, jobban koncentrálni, tanuláskor kizárja a külvilágot, hajtja a csapatszellem, a riadalom, az átmenő jegy kiérdemlésének kényszere. A többségünknek a vizsgák elsősre sikerültek, néhánynak minden vizsga tízesre, pontosan azoknak, akikből senki sem nézte volna ki. Ezek a sikeres vizsgák, akkoriban mégis érthetetlenek, valószerűtlenek voltak, idegesítően jelentéktelennek tűnő adat-tömegekről szóltak, most mégis belátom, a javunkat, a személyiségünk fejlődését szolgálták.

A katonai kiképzés, a honvédelem? Az bizony fontos, életre szóló hasznos élmény. A gyakorlat a lányoknak külön-, az elmélet a fiúkkal együtt zajlott. Az első lögyakorlaton, életem első éles tüzelésénél (álló, élettelen, az ellenséget szimbolizáló céltáblára), amint hátrarúgott a puska, olyan csillapíthatatlan zokogásban törtem ki, hogy inkább végleg lemondtak rólam, csak az elméleti oktatáson való részvételre köteleztek. Az egyenruhás női tiszt utálkozva mért végig: – Jaj szerencsétlen, és ezeknek kell majd megvédeni a hazánkat! – mormogta magában.

A honvédelmi elméleti órákon mi, lányok mindig az első sorokba szorultunk, az utolsókat a fiúk gyorsan előzönlötték. A hátsó sorokban, a takarásban a kötőtűk nagyszerű táncot járhattak volna, csak időnként kellett felpillantani, azonban a fiúk kockajátékát mégsem lehetett ilyen haszontalan dolgokra fecsérelni. A verseny győztesét, ugyanis a DYT (doktori yams-tanács) vállra emelte, úgy vonult be a fizió gyakorlatra; bizony nagy volt a tét, hát mindent beleadtak.

Gurítás előtt a tenyerükbe, a dobókockára fújtak, bővölték a jövőt, előre bemondták a várt számot, közben a sokcsillagos tisztelvtárs nagy-nagy lelkesedéssel magyarázta a lövészárók méreteit, mármint hogy a konszenzuális, standard gépfegyver-fészek lövészárka márnemtudomdeki-csitsemérdekel, milyen mély, meg milyen széles; na meg a homokzsák! – (ha nincs homok a kiásott föld is megteszi), viszont hogy három méter hosszú, az már bizonyos, soha el nem felejttem.

– Három, jegyezzük meg, mert az életben még hasznát vehetjük: a lövészárók hossza három méter – magyarázta a tekintélyt parancsoló vezérkari tiszt, és tetszetős hármast rajzolt figyelő szemünk elé, alig bírtuk elnyomni az ásítást.

– Négy! – hangzott el hangosan az utolsó sorból, mert a katonaviselt Kádár Lucsi éppen egy négyest akart gurítani, azon múlt a végső győzelme, azzal vívhatta volna ki a doktori yams-tanács elismerését.

– Nem négy, három méter! – erősködött a honvédő elvtárs, s kissé elcsodálkozó tekintettel kereste az ellenkezőt.

– Négy! – hangzott el ismét, most már határozottabb hangon a hátsó sorból, de erre az őrnagy úr, vagy mi, bizonyítékként a krétával már rá is erősített a táblára vázolt sematikus rajzra, majd diadalmasan bekeretezte a bizonyítékot, a hármast. Engedve az érveknek, végül is mindenki megnyugodott, és tudomásul vette a megdönthetetlen tény: a lövészárók szabályszerű hossza nem négy, hanem tűpontosan három méter, sem

több, sem kevesebb. Mondtam már, a kuncogásnál nincs jobb ébresztő?

Én a szüleimnél laktam, Nimródot befogadták a fiúkollégiumba, négyen voltak egy szobában. A gyakorlati csoportokat önkényesen jelölték ki, románokat és magyarokat vegyesen, nem kerülünk azonos csoportba, csupán az előadásokon lehetünk együtt, összességében keveset.

Hatalmas amfiteátrumokban zajlottak az előadások, igyekeztem az első sorokba beülni. Nimród mindig késett, többnyire épphogy csak beesett, az utolsó padokra kényszerült, mert már jött is utána az előadó, ritkán kerülünk egymás mellé. Én igyekeztem figyelni, mindent pontosan lejegyezni, elbíbélődtem a színezéssel, az aláhúzásokkal, így jobban megmaradt az anyag. Az előadásoktól, különben valami mást vártam, mint amit kaptam. Valami titkot, magyarázatot, hogy miért fáj, ami fáj, mi a trükkje a jó memóriának, mi történik az asztmás roham alatt, ilyesmi. Ehelyett, előadónk bosszantóan aprólékos adatokat, latin névzönöket, fölöslegesnek tűnő csekélyégeket részleteztek, de azt sokat és gyorsan, alig lehetett lejegyezni – nehéz volt elhinni, hogy majd számon is fogják azt kérni. A csaknem kétórás előadás vége felé már alig bírtam az iramot, gyilkos álmoság kerülgetett, mégsem volt kibúvó, mert a gyakorlatra külön el kellett olvasni azt, amiről az előadáson lemaradtál.

Nimród nem törte magát, nemcsak hogy nem jegyzetelt, de még a kockázásra is rákapott, az

előadások alatt csak fél füllel figyelt. Furcsálltam őt is, magamat is. Hogy a honvédelmi vagy a filozófia órán yamszozik, az rendben is lenne, de anatómián?

– Hogy nem vágnak ki az anatómia gyákról, éjjel tanulsz, vagy rokonod Tosottó? – kérdeztem, s a képességeimet illetően kicsit el is bizonytalanodtam. Különben Tosottónak a Lakatos Ottó nevű gyakvezetőnket neveztük.

– Nem éjjel tanulok, az úton, idejövet mindig átfutom az anyagot – nyugtatott meg.

Nem nyugodtam meg, éppen ellenkezőleg. „Szorgalommal sok minden pótolható.” – olvastam valahol, ez járt a fejemben; nem tetszik nekem ez a szó: „Átfutom”. Én vért izzadva jegyzetek, tanulok, mint ház, ő meg jövet átfutja az anyagot, na, puff!

– És miért nem jegyzetelsz, ha nem csalódom? – kötöttem a nanát a karóhoz. – Neked csak úgy a fejedbe megy minden, holott ez nem is forgatónyomaték, hanem telefonkönyv. Tudod jól, hogy az anatómia vizsgán be kell majd mutatni az évközi jegyzetedet.

– Majd a vizsga előtt a tied alapján összedobok valamit – vetette oda hanyagul.

Nem érzett rá a félelmemre, a kisebbségi érzésemre. Én kitartóan figyeltem és jegyzeteltem minden előadáson, még filozófián is, pedig ha valami unalmas, na az aztán szép példája a fajtájának. Gyakorlatilag annyi történt, hogy Dinó bá beásta magát a pulpitus mögé, lelkendező hanglejtéssel felolvasta a körmönfont mondatait, és szó szerint lediktálta a dedós téziseit. Minden

felolvasott mondat után úgy nézett körül, mint aki évtizedekig folyó kutatás után éppen rábukkan a nagy Ű betűre, magára a megoldásra, és a tudásszomjtól meggyötört hallgatóságának örömére végre rávilágíthat az élet nagy sarokpontjaira, nekem meg már bukott előre a fejem.

A fizió előadás sem volt egy Démoszthenész nyújtotta élmény, de legalább betekintést engedett az élet finom háttérmunkásságába. Az anatómia prof előadásai magát az összevont szemöldökű szigorúságot szimbolizálták, ellentétben a Boros docens laza modorával. Mindenki csak így beszélt róla: Boros a szeku⁸ embere, ő azonban igazi tanár volt: előadásaiba történeteskéket csempészett, a szervek rajzait mértani idomokra egyszerűsítette, néhány vonással vázolta fel a lényegét, könnyű volt elképzelni és megjegyezni az általa leadott anyagot. Egyszóval törtem magam, folyamatosan figyeltem, mindenből naprakész voltam, mégis félelemmel vártam az első vizsgaszessziót, nem így a hercegem. „Majd a vizsga előtti napokban ráhajtok.”, vetette oda aggodalmaskodásaimra. Hát ez volt: ő, az ős-zseni, akire ragad a tudomány, versus én, a kis, szorgalmas, átlag képességű szürke egér, aki valaha nagyokosnak képzelte magát. Tovább is lenne, mondjam még?

A boncolást, azért még meg kell említenem, vártuk, hogyne vártuk volna? Szikével és csipesszel felszerelve kellett rákészülni, egyébként semmi előzetes eligazítás. A csoportokat és

⁸ A román államvédelmi hatóság, a Securitate rövid neve.

az órarendeket névsor szerint állították össze, így Nimród előttem járt, a gyakorlatok menetéről, előre, hiteles forrásból tájékozódhattam. Sokáig húztam-halasztottam ezt a témát, mármint a boncolást; büntudat is volt ebben a halogatásban, kicsike, de azért volt. Azért volt, mert elcsábítottam a mérnöki pályától.

A csontváz és a csontok tárgyszerűnek néztek ki, olyan szemléltető eszköznek, nem tűnt úgy, hogy valamelyikünket is különösen megviselt volna a fogdosásuk. Azonban, hogy emberi maradványokkal tesszük ugyanezt, hogy egy valamikori élő emberbe kell saját kezünkkel, éles szikével belevágni, az merőben más volt.

Befejeztük a csontvázat, következett az első boncgyakorlat, a végtagok boncolása, Nimród itt is előttem járt.

Sötét volt már, a gyéren megvilágított, kihalt boltíves folyosón egyedül várok rá, a gyakteremből semmi nesz nem hallatszik ki. Mit mondjak, majd neki, mit keresek itt? Ilyen még nem volt: bejelentés nélküli meglepi. A hősnő saját gyártmányú, nem várt lelki támaszt szállítmányoz a hősnek, mert a hős bizonyára roskadozik a boncolás okozta lelki trauma súlya alatt, hiszen még a kutyától is fél, s a vértől is hány. A hős eme lelki traumájáért szintén a hősnő a ludas. Közvetve, de ludas, igenis: ludas... Ha ludas, akkor ludas, a hősnő nem bánja, csak éppen azt nem tudja, hogyan dumálja ki ezt a helyzetet. Neheztelni fog rá a hős, vagy mégsem? Lehet, éppen ellenkezőleg, örülni fog nekem, miért is ne? A hősnő olyan bizonytalan, vagy mégsem? Majd

egyszerűen megkérdezem: milyen a boncolás? Birtad? Nem lettél rosszul? Ugye nem bántad meg, hogy mérnöki helyett mészáros munkára csábítottalak?

Az első kilépőkön semmi különös nem látszik, szokásos csevegés, még csak nem is a hulláról. Egyedül, lassan közeledik a hős, elgondolkodva néz maga elé, ez nem az ő dinamikus járása, jó színben van a hős, már majdnem elhalad melletttem, amikor észrevesz.

– Hát te? – csodálkozva a hős.

– Milyen volt? – elbizonytalanodva a hősnő.

Tulajdonképpen azt akartam kérdezni, hogy milyen volt a hulla. Megbánta-e, hogy értem, a mérnökiről orvosira nyergelt, jól viseli-e?

– Mi milyen volt? A holttestre gondolsz?

Azt mondta: „A holttest...”. Jobban is hangzik, mint a „hulla”, totál nyugis a hangja, azt hiszem, túltoltam a helyzetet, de nem baj, sőt!

– Jaaa, hát teljesen barna mindene, még a bőre is, Szentágothai⁹ színeit egyáltalán ne keresd, viszont nagyon csíp, még a könnyem is kicsordult.

– Már hogy értve, hogy csíp? – értetlenkedtem.

– Hát a formalin, nem érzed? Pedig még itt is érezhető. Kimarja a szemedet meg az orrodát. Tosottó azt mondja, mert még friss, eddig ázott, most szedték ki, a formalinkádból, később megszokjuk. Direkt rám vársz?

9 Utalás Szentágothai János Anatómia atlaszára.

A hősbe karoltam, hozzá dőltem, szorosan, hullahelyzet letudva! Akarom mondani holttesthelyzet, de az előbbi jobban hangzik. Érted!

Jó lett volna most az a novemberi, esőcsíkos ablakú hónapos szobácska, édeskettesben, naná! Valahogy össze kellene már költözni, a jobb nyugati körökben, állítólag ez már bevett szokás. Vajon Sapa letörné a derekamat?

– Nem tudnál albiba költözni?

A vizsgaszesszióra valóban összeszedte magát. Együtt, egymást segítve, egymást kikérdezve tanultunk az olvasótermünkben. Már szó sem volt arról, hogy megbánta volna a döntését, megkedvelte az orvosit, habár ő is mást várt tőle, akárcsak én. Megtárgyaltuk, elfogadtuk, az első három év az alapok megszerzéséről és a betörésünkről szól, bizonyára így van rendjén. Külön kedvelte a biofizikát, szerencsémre, mert a magyarázataival sok minden kivilágosodott.

Nem szeretnék dicshimnuszokat zengeni, egyszerűen értelmes, gyors felfogású volt, tudott koncentrálni. Sok ugyanilyen, vagy még jobb képességű kollégát ismertem meg, jót tett a túlzott önbizalmamnak, a szorgalmamnak.

A felsősök között az a szóbeszéd járta, hogy az orvosoknak kiadták a parancsot: meg kell tanulni kínaiul. A medikusok megkérdezték, hogy gyakorlatra vagy szigorlatra? Ha gyakorlatra, akkor egy napot, ha szigorlatra: egy hetet kérnek.

Ezzel csak azt akarom mondani, hogy valóban átalakultunk: hihetetlen mennyiségű tananyagot

tanultunk meg elsajátítani, és a vizsgán fel is tudtuk idézni.

Az első félévi anatómiaszigorlaton mégis elválták, pedig sokkal jobban tudta az anyagot, mint én. A prof., amikor meglátta az összehevenyészett jegyzetét, szóba sem állt vele, egyszerűen kidobta. Lógó orral kereste meg Tosottót, hogy most mi lesz.

– Majd nyáron levizsgál a teljes anyagból. Addig tanulmányozd, hogy lehetne pozícióba helyezni az Erdélyi-medencét? – mondta Tosottó.

A látogatás

1981 nyara. Marosvásárhely. Iringó.

Felejthetetlen az a hat téli, és a hat hársfaillatú, nyári vizsgaszesszió, az almaszedés, a hat gondtalan nyár, a pillanatok alatt elröppenő hat év. Minden évben egyre többet tanultam meg az emberről, de évről évre egyre határozottabban bonthatkozott ki a bizonyosság: mennyire szánalmasan csekély az ember által uralható ismeret. Egyre inkább értelmet nyert a mondás: minél többet tudsz, annál inkább ráébredsz, mennyire keveset.

A másodév még mindig csak az alapokról szólt, beteget csak a nyári, körzetorvosi rendelőben letöltendő, kötelező gyakorlatok alatt látunk. Reméltem, több gyakorlati ismerethez jutunk, ám továbbra is csak elméleti, fölöslegesnek látszó, aprólékos tudnivalók – mint a rémes szövettan, a lehetetlen bakteriológia, a virológia és a parazitológia – kerültek adásba. Tessék csak jártasságot szerezni a szúnyogok szőrzetének vi-
seletéből, mert a vizsgán nem csak erről kell beszámolni, hanem arról is, melyik, hogyan szeret csüngeni a plafonon. Érdeklődnek majd a bélférgek szaporodásáról is, valamint, hogy mire valók a garatban csámcsogó, szaprofita baktériumok. Nem mondom, mindez érdekes, bizonyára hasznos is, de nagyon-nagyon sok, és az a sok adat egymással könnyen összetéveszthető, pedig a vizsgán ezt semmiképpen sem méltányolják.

Például parazitológus, az biztosan nem leszek, de virológus vagy bakteriológus sem.

És még nem is beszéltem az idegrendszeréről. Kiderült, a koponyában, azt a rengeteg benyomatot, furatot, rést, dudort név szerint és alaposan ismerni kell, mert ott különböző képletek lépnek ki vagy be az agyba, mások csak ott találhatóak, s idegsebész korunkban illik majd tudni róluk: ne hogy megremegjen kezünkben a szike, ha éppen ott akadna tennivalónk. Maga az agy felépítése bonyolult (nincs jobb szó, pedig szinte semmit sem fejez ki a valóságról), hát még a működése. Sokan tízesre levizsgáztak belőle, jobb, ha magamról nem mondok semmit, viszont sírni, azt szerettem volna. Gondolja meg jól, aki orvosi pályát választ!

Aztán a legfontosabb diszciplína: hazánk történelme, abból is egy Rösler¹⁰ nevezetű, osztrák történész, akinek a szemléletével meggyűlt az orvosnövendékek fonnivalója. Állítólag, hazánk és pártunk hivatalos történelmét valakik, talán éppen ez a Rösler és hívei, valamilyen célból kétségbe vonták. Ha valaha, az életben mégis arra kerülne a sor, hogy szembesülünk Rösler hamis tanaival, hát legyünk csak szakszerűen felkészülve, nehogy meglepetésünkben véletlenül belezavarodjunk, és kudarccal végződjék egy rutinműtétnek számító appendectomia.¹¹

10 Eduard Robert Rösler – osztrák–magyar történész, aki a hivatalos dákó-román kontinuitás-elmélet helyett a románság eredetét bevándorlás-elmélettel magyarázta.

11 Appendectomia: vakbél eltávolítás.

Mindenesetre fél éven át, minden héten Rösler állításainak cáfolatával traktáltak, szerencsére mégsem túl komolyan. Minket, az őslakosok le-
származottjait, az egészből csupán annyi érde-
kelt, hogy anyáink, ezen a tájon, legalább kilenc-
száz évig a hivatalos nyelven énekelték a bölcső-
dalt, s mégis, lassacskán, de következetesen min-
den megváltozott. A történelem a szemem előtt
nyelte el az autonóm tartományunkat, átrende-
ződtek a közigazgatási régiók, a célzott betelepí-
tésekkel eltolódott a terület lakossági összetétele,
s a városunk leghosszabb utcájának a nevéből is
lassan lemorzsolódtak az ékezetek; rendületlenül
folyt a környezetem lakosságának kitervelt ho-
mogenizálása. Az ország új urai, íróasztalaikon
új történelmet, újabb és újabb átörökölt előjogo-
kat ötltek ki, így hát a királyi városunkról is ki-
derült, hogy a megnevezése nem tükrözi kellően
a város történelmét. A magukat dákö-római jog-
utódoknak vallók más megnevezésre tartottak
igényt,¹² amit véghez is vittek, s Mátyás, az igaz-
ságos városában, akárcsak a hasonlókban, a köz-
téri padok is piros-sárga-kék színbe öltöztek. Hi-
ába volt számunkra fájdalmas ez a körülmény,
nem volt mit tenni, bele kellett nyugodni.

Azóta eltelt közel fél évszázad, manapság szü-
lővárosomban a helyzet jobb is, rosszabb is. De
kit érdekelnek már azok a régi fájdalmak? A vén
Európa, most éppen olyan társadalomszervezési
elveket próbálgat, amelyektől a nemzeti ellenté-

12 Kolozsvárt, Cluj-Napocara nevezték át, arra utalva, hogy Kolozs-
vár római kori város, ami a kontinuitás-elméletet is igazolja.

tek kihunyását reméli. Korunk legújabb bolondériája szerint a nemzetállami lét fokozatosan okafogyottá kopik, mert a különböző népek színes, egységes unióba szerveződnek; ott a *bőség kosarából majd mindenki egyaránt vehet*, s a jogot és kötelességet is azonos kanállal fogják majd mérni, kicsinek és nagynak egyaránt.

Isten! – bárcsak teljesülhetne ez a szándék, és ne csak a történelmi viharok által megkímélt, s a kényelembe puhult nemzedékek gyerekes álmodozása lenne! Szívből kívánom, de nem tudok, és nem is akarok tenni érte.

Másodéves koromban még javában zajlott a szocializmus építése, a hivatalos állásfoglalás szerint a világ egyedüli, igazságos társadalomszervezési elve, ami a föld népességét a végső jó-módba és egyenlőségbe majd elvezeti. Nekünk, a kiválasztott értelmiségieknek tudományos szintű ismeretekkel kellett rendelkezünk erről a tanról, fél évig tartó kurzusokon ismerkedtünk hát a tudományos szocializmussal, az orvosképzés sarkalatos pontjával. Részleteiben még jó és méltányos is lett volna ez az elv, de most, már idős fejjel, tisztábban értem és látom: az emberben együtt van jelen Derszu és a mókuszgyilkos, a törekvő és a lusta, a léha és a lelkiismeretes, az előjogokra hivatkozó és az önjáró folyamatokat irányítani akaró, a gondoskodó és a hanyag nem-törődöm, a jó és a rossz. Bajos ezt a sokféle embert boldogítani, és megvalósítani vele a nagy közöset.

Barter Imre kollégám nem jó, nem rossz.

– Miért nem készültél az utolsó pártkongresszus irányelveiből, Iringó? – kérdezi Barter Imre, a tudományos szocializmus gyakorlati óráján, és a gyöngybetűvel vezetett feljegyzéseibe beír valamit. Ölemben a napi pártújság helyett szövettan jegyzet, s Barter Imre megróvóan csóválja a fejét, amint meglátja.

Chivu Lucian nem rossz fiú, csak egy kicsit bohém.

– Unde-i Nimrod, fâtucă? Cu cine să fac yams la ora asta?¹³, kérdezi Chivu Lucian a tudományos szocializmus gyakorlati óráján, és nem ír be sehova, semmit.

Aki merészelt, a tudományos szocializmusról ellógott, aki nem, megkötött egy zoknit a pad alatt, vagy az utolsó sorban lejátszott három parti yamszot; aki érvényesülni akart, az buzgott, túlbuzgott, vágódott és nyalt. Mindig vannak ilyenek, mindamellet a döntő többség csendben úgy tett, mintha csinálná, mert valakik elvárták, illetve a valakik úgy tettek, mintha elvárnák, mert úgy kellett tenni. Komoly ember nem vette komolyan ezt a szocializmusosdit, csupán Lófogú, az egyetem főszekusa, na meg az a néhány törtető.

Barter Imre nem gyilkos alkat, de meglovgolja a helyzetet: ha pártvonalon gyorsabban lehet haladni, miért ne tenné? Csak úgy kell viselkednie, mint ahogy szinte senki sem: eljátssza a hűséges pártkatonát, nyüzsög egy keveset a politikai porondon, hirdet egy kis Röslert, s lám,

13 Hol van Nimród, leányzó? Most akkor kivel yamszozzak?

valahol szépen gyűlnek a jó pontjai, majd hasznára válnak, amikor végzősként munkahelyet kell majd választani.¹⁴

Nem, a Földön nem lesz sem egyenlőség, sem méltányosság, mert az ember egyben Derszu Uzala, és egyben Barter Imre. Az egyik gondoskodik mindenkiről, a másik a maga javára kihasznál minden helyzetet.

Mindketten zavarban vannak. Sapa azért, mert Seneca semmit sem ír arról, hogyan is kell fogadni a fiút (főhőst), a lányos háznál tett, első udvariassági látogatásán, a háztűznézőn, úgyhogy Sapa most csak a tapasztalataira és az általános elveire támaszkodhat. Na meg azért is, mert az első találkozásukat túl keményre vette, de nem féltem, majd csak kivágja magát. Nimród meg azért feszeng, mert meghívott hozzájuk, a faluba, ugyanis a nagyszülei meg akarnak ismerni – mármint engem, a hősnőt. Jött elkéreztetni (majdnem azt írtam: kikérni), így egyből – semmi előzetes udvariassági látogatás, szoktatás, fokozatosság, ahogy a szokásjog előírja – hanem rögtön, ajtóstól, be a házba. Mindig ilyen hebehurgya. Az tuti: én nem fogom megváltani! Már felnőtt.

– Ezt komolyan mondd? – és egy pillanatra meg is torpantam.

¹⁴ Az egyetemek elvégzése után az államilag meghirdetett munkahelyeket a tanulmányi átlag alapján, sorrendben lehetett megválasztani, és kötelezően el kellett foglalni.

A Bulevárdon tartottunk hazafelé, amikor azt mondja, hogy Éde meg akar ismerni, ugorjunk már át vagy két hétre hozzájuk, a faluba, szedünk gombát, a szénát is be kéne takarítani. Azt hittem, nem jól hallok, le is kellett üljek egy viharvert padra. A támlájára bele volt vésve egy szív, benne két ákombákom betű, közöttük egy összeadásjel. A betűkre már nem emlékszem, különben is szét volt már mállva az egész alkotás; a gazdái már vagy elporladtak, vagy éppen kaparják egymás szemét, tiszta ponyva.

Állva marad, néz értetlenül, mi nem világos?

– Igen, de nem fognak elrabolni az egy lábú vadlányok? – hirtelenjében nem jutott eszembe más.

– Fel is mehetnénk hozzátok, most, melegébe, elkéreztetlek, ha benne vagy. Úgyis már éppen ideje, hogy Sanyát is megismerjem. Tarnicára is simán elengedtek.

Azt mondta, hogy: „Sanyát is megismerjem.” Véletlenül sem, hogy: „Sanya is megismerjen engem.” Önbizalma, az van, meg kell adni! Úristen, meg fogja látni Sapa rongyos papucsát, hányszor imádkoztam, dobja már ki, veszek neki másikat, könyörületből. Úristen, megyek falura! Vajon le fog térdelni?

Jó napot, Bébá, kezét csókolom, szervusz, fiam, kerüljetek beljebb, jaj, nem számítottunk vendégre, no, nem azért mondom, mert már vártunk, deee..., van jobb papucsom is, de tudod, ragaszkodom a régi, megszokott dolgaimhoz, legalább szedtem volna össze ezt az íróasztalt, mivel is kínáljunk meg, milyen sok könyvük van,

sajnos nem eleget, inkább a műszaki dolgok érdekelnek, satöbbi, satöbbi...

Magukra hagytuk őket, szokják csak egymást, ismerkedjenek. Sanyával kivonultunk a konyhába, meg sem volt lepődve, ő már csak ilyen. Nem is kérdezett semmit, szerintem már várt minket, csak pakolta a kész császármorzsát egy üvegtálba. Amint befejezte, már szedte is elő a kistányérokat.

– Jaj, amíg el nem felejttem! Majd add oda a nagyapjának ezt a kenőcsöt, magam készítettem fekete ürömből, jót tesz a fájós derekának, apád már kipróbálta – veti oda mellékesen, és átnyújt egy nagy műanyag tégelyt. Csodálkozni sincs idő, vinni kell befelé a tányérokat.

Lassan megyünk, fülelünk, Sapa szobájából kihallatszik a csend. Sapa csevegéstanból nem habilitált, szemmel láthatólag Imola hiányzik innen, rögtön oldódna a feszültség. Bedobna egy banalitást, például hogy amikor a szülei megismerkedtek, a fater agyrázkódást kapott, mert úgy elbámult a mutter után, hogy nekiment egy villanyoszlopnak, be kellett varrni a homlokát; a mutter kísérte be a traumára, szorította neki rá a csipkés zsebkendőjét, de még így is csorgott lefelé a vér, egészen a nyakáig, mindenki őket bámulta. Sanya megkérdezné: „De azért nem lett semmi komoly baja, ugye?“, mire Imola: „Á, nem, csak az óta vagy kerüli a villanyoszlopokat, vagy megsimogatja őket, attól függően, hogy veszekedtek, vagy éppen kibékültek.” Jómagam csodálkoznék, hiszen Imolának nincs is humorérzéke, Nimród bárgyún vigyorogna, Sapa meg

a pokolba kívánna mindannyiunkat, meg a helyzetet is, de legalább már lazulna a hangulat.

Láttam, Nimród fészkelődik, sehogy sem tudja hogyan is vágjon bele a lényegbe, már bánja ezt az egész kikérősdit, jobban át kellett volna gondolni, valami előzetes stratégia sem ártott volna, valami egyeztetés, de mindig ezt csinálja. Lassan kezdem azt hinni, ezt az orvost is csak hirtelen felindulásból követte el, pedig már nem is tűnik úgy, hogy bánná.

Végül is én mentettem meg a helyzetet.

– Sapa, Nimródnak a nagyszülei meg szeretnének ismerni, elmehetek, ugye? – és szorosabban öleltem át a vállát.

Gyakran ültem az ölébe, csak úgy; átkaroltam, a vállára hajtottam a fejemet, belekíváncsiskodtam a könyveibe. „Milyen a világ, Sapa, elindult-e már a Megváltó?” – kérdeztem. „Már Dédán vár az átszállásra, nem akarják felengedni a szamarát a vonatra. Amint megérkezik Godot, rögtön nekivág gyalog az útnak, a szamarat majd kötőféken vezeti.”

Sokszor lezajlott közöttünk ez a jelenet, rendszeresen gyakoroltuk, pedig már jó begyakoroltuk. Szóval imádtuk egymást, nem volt olyan, amiben ellent mondtunk volna egymásnak. Később Sanya elszólta magát: amíg odavoltam, Sapa többször is megfordult dr. Szép Ernő rendelőjében.

Várakozás az átszállásra. A tetűpor szagú, fáradt olajjal felkent állomás váróterme sehogy sem illett a fenyőfákkal tarkított, hegyvidéki táj-

hoz, inkább az állomás környékén kószáltunk. A sebes vizű folyócskában feltúrt pendelyű asszonyok bokáig állnak a csillámló vízben, ruhákat csapkodnak a kövekhez, hajladoznak, csevegnek, nevetgélnek, sokáig bámuljuk őket. Átszállás után a vonatunk a folyó keskeny völgyében kanyarog felfelé, gyakran megáll. A felszálló bőgatyás, gyócsingos férfiak friss hegyi levegőt és báránybőrszagot hoznak a fülkébe; a vállukra vetett fejsze vasán fény villan, a maréknyi szalmaalapjuk színes-kockás szalagja a nyakukig csüng, kék, repedezett kezüket az ölükben nyugtatják. A fiatalabb lányok szétterülő, színes rokolyája alól fehér alsószoknyák villannak elő, a színes fejkendőjük laza, kontyra kötött csücske a hímzett átalvetőkre fittyen. Az idősebb asszonyok lábszárközépig érő gyócsszoknyáját elől és hátul széles, piros-fekete harántcsíkos kötény takarja, a többségük lábszárig felszíjazott bocskort visel. A beszédük ízes tájszólás, először hallottam olyat. „Bună zua!”, vagy: „Doamane ajută!”¹⁵ – mondják az asszonyok, idegennek és egymásnak egyaránt, „Ai noroc!”¹⁶, mormogják a köszöntést egymásnak a keménykötésű, széles állkapcsú férfiak, „Să trăiți!”¹⁷, bólintottak felénk is, az idegennek kijáró tisztelettel. Szinte minden utazó népviseletet hordott, mindenki köszönt mindenkinek, nekünk is, csak bámultam.

15 Jó napot! Segíts Uram!

16 Legyen szerencséd!

17 Éljen sokáig!

Rövid alagutak, fenyvesek közt ívelő viadukt, a völgyekben szétszórt, zsindeyes faházak mellett haladunk, aztán hosszabb pihenő következik, kicserélődnek az utasok. „Az ott már a Tisza, a túlpárt már az ukrajnai Kárpátalja” – mondja Nimród.

A szűk folyosón városi ruhás férfiak könnyökölnek ki a leengedett ablakokon, nézik a keskeny, sebes folyású folyót. Egy-egy magyar szót is hallani, mégis idegennek hangzanak ezek a szavak. Fülelek, próbálom megfogalmazni a táj-szólás jellegzetességét, sehogy sem sikerül.

– Ne törd magad, itt így beszélnek – mondja, látja, hogy furcsállom ezt a szójárást. – A hosszú magánhangzókat rövidre veszik, elnyelik a hangsúlyt. A „Vigyázz Béla, ott egy pók” -ot itt így ejtik: „Bela, bela, pok-pok!”, meg lehet szokni.

Érdekes, gondolom.

– Hova csaltál el te engem, és főleg miért?

A Tisza, a szoros völgyében mélyen alattunk kanyarog, a túloldal alig kőhajításnyira fekszik, a fák közül fel-felsejlik a folyó mellett haladó aszfaltút. Hirtelen magasodik a szikladarabos part, a mederből kiálló sziklatömbökön átbukó, örvényeket vető, kristálytisza vizű folyó csobogása idáig hallatszik, a felugró halak hátán megmegcsillan a lemenő nap fénye.

Kedves nekem ez a táj, érzem, sokszor fogok majd erre járni. Testvér nélkül nőttem fel, három gyereket szeretnék.

Dana

1981 nyara. Nimród szülőfaluja. Iringó.

Harmadnap vallotta be, van egy gyereke, egy hároméves kislány, még katona volt, amikor fogant. Jelenleg az anyjával él, Fogarason. Dana Maniunak hívják.

A nagyszülők, a falubeliek, a nagybácsik, mindnyájan fejedelemnek kijáró figyelemmel fogadtak, a tenyerükön hordoztak, én voltam a mustrára hozott városi lány.

Vártak, úgy tűnt, pontosan tudták, mikor érkezünk, pedig hol volt akkoriban a mobiltelefon? A terített asztalon, a zománcos cseréptálban orda, juhtúró és juhsajt kínálta magát, egy másikban tokaszalonna és füstölt szárazkolbász mosolygott felém. Az üvegkancsóra eső fénypászmát zöldesre törte a zsendice,¹⁸ a mázas lábasban még gőzölgött a vargánya-tokány, s a barnára sült keserű- és galambgomba szélén lecsordult a metélt, zöldpetrezselyemmel meghintett, olvadt juhtúró. És ott hivalkodott, és ott szerénykedett a zöldhagyma, a retek és a paradicsom is. A fonott kosarat takaró szöttes kendő alól a falusi kemenében készült kenyérszeletek vörösre sült héja kandikált kifelé, víztiszta nedű sejlett az üvegdugós butykosban, mellette pedig apró pálinkás poharak kuporodtak. Vadvirág, sült gomba és juh-

18 Oltott juhsajt frissen forralt, édes savója.

sajt illatkeveréke terjengett a levegőben, a gyomromban nedvek mocorogtak, türelmetlenül, mint a karácsonyra váró kíváncsi kisgyerek.

– Lásatok hozzá, kedveseim, amíg meleg a gomba! – biztatott a nagymama, ide-oda totyogva körülöttünk.

Tata gyöngyöző pálinkát töltött a piciny poharakba, segélykérően Nimródra néztem, somolyogva intett a szemével: hajtsd csak fel, már tudtam, errefelé sértésnek vennék, ha elutasítanám a pálinkát. Tata borostás, sovány, magas, beesett arcú, Nimród szemöldökének ismerős íve alatt mélyen ül a szeme.

– Isten hozot jányom – nyújtja koccintásra a poharát. Így ejti a szót: „...hozot”, sosem gondoltam volna, hogy létezik ilyen nyelvjárás. Nagy lélegzetet veszek, lesz ami lesz: behunyt szemmel, egy szuszra gurítom le a gyöngyöző pálinkát. – Ez igen! Meglásd, erővé válik bened, mint csizmadia vérében a bontófésű – bólított elismerően.

Egy pillanatra belém fagyott a szusz, sárkánykölyök nyaldossa végig forró nyelvecskéjével a gégém, a gyomromat; a vasat is megenném, hangyacapat masíroz a tarkómon felfelé.

Nem, azt nem mondanám, hogy zavart volna ez a kitüntető figyelem, ez a kényeztetés, a gazdag kínálat. Mi sem nélkülöztünk ugyan, de az asztalunkra csak választék nélküli, egyszerű, szerény ételek kerültek: diós laska, káposztás kocka (brrr!), zsíros kenyér, makaróni, adidasból

és balerinából¹⁹ készült paprikás, krumpli és változatai, babkonzerv, ilyesmi. Kellemesen lepett meg ez a fogadtatás, ez a pazar kínálat, annál is inkább, mert a vonatból kiszállva tökmag- és napraforgómaghéjjal teleszórt pályaudvar látványa fogadott. Mindent elborított ez a szétköpködött szemét: csomókban hevert az olajos zúzottkövek réseiben, a korhadt talpfák mentén, szétterült a peronon, roppant a léptem alatt. Ott éktenkedett az állomás előtt is, a kiszáradt tócsák medrében, a kopott, hepehupás macskakövek hézagjaiban, a salétromos, málló lábazatú házak tövében, a járdaszegélyek alatt; mindent elborított a szemét, a széttört üvegcserepek, a lehangoló gazdátlanóság, milyen lehet itt esős időben?

Rozsdafoltos, koszos ablakú buszban, átalve-tők sokasága és izzadt testek közé zsúfolva haladunk át a városon. A távolban felsejlik a város fölé hatalmasodó Szalaván, impozáns református templom mellett kanyarodunk el, a főtér a polgári jólétet sejtető lábas házaival a századelőt idézi, amott, talán már évtizedek óta magára hagyott, befejezetlen betonmonstrum: a réseiben már kiütközött a gaz.

Antennaerdős, kopott tömbházak mellett pöfögünk tovább. A tömbházak előtti teret kiskertnek alakították ki, drótkerítéssel övezték. Az ágyásokban megdőlt hagymaszálak hevernek, elaszott zöldborsó maradványát, hórihorgas karóra kapaszkodó zöldbabot, kaporernyőket lehe-

19 Akkoriban szinte csak csirkeláb és csirkeszárny volt kapható, amit a lakosság fekete humora adidasnak és balerinának nevezett.

tett látni; itt-ott, a földszinti erkélyek alatt, kétméternyi, hasított fatörzsrakások magasodtak. A házak közötti aszfaltszigetekkel tarkított, kátyúözönös köves utat figyeltem, az elvadult dudvában lapuló, rozzant fészereket, a túlcsonduló szemégyűjtők körül a ványadt bordájú, ólálkodó kóborkutyákat. De leginkább az volt a megdöbbenő, azt nem tudtam mire vélni, hogy az ablakok mellett, a falakból miért meredeznek ki a kályhacsövek, s hogy felettük miért füstös a fal? Úristen, hova keveredtem?

– Ne csodálkozz, errefelé a blokkokban nincs központi fűtés és meleg víz, mindenki úgy oldja meg, ahogy tudja – mondja Nimród, látva a reakcióimat. – A kéményt, építéskor persze kihagyták, hát a nép csempekályhát, vaskályhát szerez, kályhacsövet improvizál magának, kifúrja a falat, a füstöt a szabadba vezeti. Itt mindenki fával fűt, a gázpalack drága.

– S honnan az a sok, zöldes-sárgás tócsában fekvő lótrágyakupac az út szélén?

– Az aprított tűzifát lovasszekérrel hordják a parasztok a környező falvakból, sokszor meg sem kell állniuk, hamar elkel a portéka, de a lovak anyagcseréjének nyomai itt maradnak – mondja, s mintha restelkedne.

– És ez a temérdek szemét és üvegszilánk? – kérdem még bátortalanabban.

– A pálinkázás itt nemzeti elfoglaltságnak számít, szotyolázás nélkül, persze az elképzelhetetlen, de meggy az magában is. A magvak héját mindenki szerteszét köpködi, ez csak természetes, majd szétfűjják az ukrainai szelek. Aztán, ha már

több rund lecsúszott, az üveget és a poharat mi felénk, illendőségből a falhoz kell ám csapni, különben még nyámnyilának vélnek, vagyis nem vagy elég mândru²⁰ – azt hittem, viccel.

Nagy volt a kontraszt! Egyrészt a szeméttel borított vasútállomás, a buszba áporodott nyirkos testek érintése, a tömbházak falát füstösre döfködő kályhacsövek, a szomorú igénytelenség, másrészt a gondozott porta látványa, a diófa alatt a kellemesen hűvös filagóriában a pazarra terített asztal, az ínycsiklandó gomba illata, a bőséges házi koszt kínálata. Talán érkezésünk hírére ijászok repítették egymásnak, pontos volt az időzítés is: a nagymama éppen akkor szedte le a tűzhelyről a gombát, amikor beléptünk a kapun.

Kegyesen fogadtam a helyzetet, mégis kényelmetlenül érintett: nem vagyok én püspöklédi.

A pálinka hamar benyitott az agykamráimba, jókedvem támadt, Imola nélkül is oldódott a hangulat, a butykos felé sandítottam, de nem volt repeta. Amíg ettünk, benézett – csak úgy véletlenül, mert éppen arra járt – a kománé, a szomszédasszony gyerekestől, a félkarú hírmondó kutyástól, Tata idősebbik testvére, Árpi bá feleségestül, Máriskó, a téglavető felesége purdéstól, Székelypistiné egymagában; jöttek megkíváncsiszkodni, a falu történetében a legelső orvosdoktor milyen menyecskénekvalóval rukkolt elő. Nem, nem tolakodtak nagyon, de különben is: már kit érdekelt? – vajon kisüsti? Csak éppen beszóltak: „Adjisten Ángyó, lehet takarni a dülőben, felszá-

20 Mândru: románul büszke legény.

radt a széna”, vagy: „Hogy van, Lajosbá, vigyá-
zon, me a kántor már bejárta a lázakat, fél sze-
kérderék vastagszárút szedet össze, azt híreszteli,
hogy Lajos bá hagyta neki, még a regel, me má
alig lát a szemével.” Tatát, láthatóan bosszantja a
hír, hiszen a falu legnagyobb gombatekintélyé-
nek tartják, abból nem is enged egy tapodtat sem,
ez presztízskérdés, kérem, ráadásul a kántor a fő
riválisa.

– Erigy má, ne semiskedj, Béla! – dohog sér-
tetten Tata. – Sze, tudod, ahol én megfordulok, ot
má gombát ne keres utánam. Méghogy szekérde-
rék! Biztos összeszete a farkastinórut, vagy a bá-
baseget, még a végén kiirtja magát, s a családját
is, oszt ki fog majd énekelni a temetésén? Hagyá
má!

A vendégek rákönyököltek a kerítésre, érez-
tem, megmustrálnak, aztán egy-két szó után, sű-
rűn jóestézve továbbállottak.

Korán lepihentem, kifárasztott az út, a Balkánt
idéző, lepusztult város látványa, a fogadtatás, a
pálinka kólintása. Piciny de tiszta fürdőszoba
várt, kazánnal melegített vízben zuhanyozhat-
tam, mit mondjak? – zuhogott rám a forró víz,
élmény volt. Ahogy illik, külön szobát kaptam,
dunyhás ágyat, úgy elaludtam, mint akit leütöt-
tek.

Arra ébredtem, a dunyha alatt Nimród szoro-
san átölel, késő éjjel mégiscsak beosont a szo-
bámba...

Chopin helyett most tücsökciripelés adta a
háttérzenét, Zefirelli és Rómeó járt az eszemben,
amikor kora hajnalban, a fülemüle dalának kísé-

retében kilopózott. *Különös, különös nyár éjszaka volt, legalább száz csillag hullott le azon az éjjelen.*

A meredek falú dombok teljesen körbe kerítették a falut, mintha egy több kilométer átmérőjű kráterben feküdt volna. A vonulat egyenletes magasságú gerincéből csak az ablakkal szemben emelkedett ki a Semerős omladékos oldala. Az erdő borította kráterben, ez a hosszan elnyúló omladék úgy festett, mint egy óriási sebhely.

A falu hírnevét az évezredekre visszavezethető sókitermelésnek köszönheti. A falu és a dombok mélyén, valaha hatalmas sóaknák húzódtak, amelyeket az évszázadok alatt az éppen leghatalmasabb, legélelmesebb és legbefolyásosabb hírességekről neveztek el. Lajos bá szerint a rómaiak, több ezres tömeg előtt, ezekben az aknában tartották a gladiátorjátékokat, a helyeket, az utazási irodáknál, hónapokkal előre le kellett foglalni, de én azt hiszem, egy kicsit túlzott, hiszen egy templomnyi térben legfeljebb néhány száz ember fér el, s különben is: mivel világítottak?

Mindenesetre a sóbányászat évszázadokon át megélhetést biztosított a lakosságnak, pezsgő társadalmi életet és virágzó kereskedelmet hozott a környékre: az aknákból felhozott portéka még a római pápa zsíros kenyerét is megízestette, sőt még Mezőbándig is eljutott, ahol a főispán kizárólag ezzel a sóval sózta a káposztás kockát, ugyanis egyszer, amikor a helyi, messzi tájakon híres sósfürdőben áztatta a csúzos dere-

kát, valami finom illat ütötte meg az orrát. Érdeklődésére készségesen elmondták, hogy a golyvás Rebi néne híres főztjéről van szó. Nem volt rest, felkereste a híres szakácsnét: „Jaj, ne haragudjék má leekem, úgy megkíváncsoztam a főztjét, mint Habota Péter a hideg sört, biza, nem kínálna meg engem is?” Azóta is szójárás a faluban: „Úgy megkíváncsozta, mint a főispán a káposztás kockát.”

Aztán mesélt Lajos bá valami Kunigunda nevezetű lengyel királynőről is, aki valaha, valahogy, valamiért arra vetődött, s hogy kifürkésze, milyen mély az egyik leszállóakna, behajította a drágaköves gyűrűjét, miközben az udvarhölgyei hangosan számoltak a koppanásig, mert hogy Püthagorasz tétele alapján, így kiötölhető az akna mélysége. A gyűrűt utólag egy lengyelországi tóból kifogott díszhattyú gyomrában találták meg, a hattyút jó étvággal elfogyasztó havasalföldi cigányok, szólt a fáma.

A bánya végül új urak kezébe került, akik addig-addig hanyagolták az aknák karbantartását, amíg a felszíni vizek a falból kioldották a sót, az aknák beomlottak, maguk alá temetve a legdaliásabb bányász-ifjúkat. A megözvegyült menyecskék fájdalmukban elbujdostak, beálltak a környék egy lábú vadlányai közé, s bosszújuk olyan rettegésben tartotta a haszonéhes bányaurakat, hogy azok aztán végleg elkotródtak a tájról, így a bánya, végül ebek harmincadjára jutott. A beomlott aknák helyét már csak a dombok sebhelyszerű suadásai, s az iszapos-sós tavak kiszáradó maradványai jelzik.

Ezeket regélte nekem Lajos bá másnap, amikor személyesen kísért el minket gombászni a környező erdőbe; tőle ez a gesztus, állítólag nagy kegynek számított. Kissé bicegett, de jól tartotta magát, végig mellettem haladt, s tényleg úgy nézett ki, minden egyes gombának tudja a helyét. Miközben be nem állt a szája, le-lehajolt, többnyire mellettem, gyönyörű vargányákat szedett fel, s adta a kezembe. Én is meresztettem a szememet eléggé, de amíg ő összeszedett tízet, én csak egyet-egyet.

– A gomba Isten ajándéka, nem szabad sem eltiporni, sem elhagyni, ha már belebotlot, kiszony – cukkolt, s tényleg sokszor szinte a talpam alól szedte ki a gombát, de hát a vargánya barna kalapja annyira beleolvad az avarba, hogy csakugyan alig vettem észre néhányat. Időnként belenézett a szatyromba, kiszedett egy-egy gyönyörűnek kinéző gombát, kettétörte, belenyomta az ujját a kalap húsába, rámutatott a kékülő foltra: „Farkastinóru! Mifelénk nem módi a gombamérgezés!” – vetette oda lekicsinylően, messzire hajította a zsákmányomat, s bicegett tovább.

Nimród jóval távolabb haladt, csak néha sejlett fel az alakja a fák között, a gomba helyett inkább Lajos bá szavaira figyeltem.

A gerinc mögött kitágult a tér, megritkultak a fák, csak néhány kuporgó mogyoróbokor és egy-egy tölgyfa takarta a túloldali völgyben elterülő falucskát. Ezt a kaszálót nevezték lázaknak, Lajos bá visszaindult, magunkra hagyott:

– Nézen be minden tölgyfa alá, kisaszony! – mondta búcsúzóul, elbicegett, az alakját elnyelte az erdő.

Igaza volt, a magányosan állingáló tölgyfák körül rengeteg vargányát találtunk, alig bírtuk összeszedni, aztán leheveredtünk báméskodni a domboldalra.

– Ki az a Habota Péter? – kérdezem, elmélázva.

– Róla is mesélt Tata? – elneveti magát. – Habota Péter a falu mutája, akinek mindig kijár egy-egy ingyen sör, de sosem elégedett: „Másnak ötötö-hatötö, nekem csak egyetö, az is tiszta habatö!”, így szokott méltatlankodni, mert truccból is habosra adják neki a kegyelemsört.

Természetes közvetlenség, az egyszerű emberek nyílt közeledése, a legendák kedves világa – ez fogalmazódott meg bennem, amint az eget bámulva, a verőfényes domboldalon, a lázakon heverésztünk; elméláztam ezen a varázslatos hangzású szón. Az illatos vargányákkal teli szatyor mellettem feküdt, a nyakamat árvalányhaj bóbitája csiklandozta, lassan lebbent a kék vadvirágon pihenő pillangó sötétvörös-barnás szárnya, a tenyérynire nyílt napvirágon hangya forgolódott, s a völgyben meghúzódó Disznópataka ritkás faházacskái fölött szelíd báránnyelű-pamacsok tekintettek a tájra. A béke és a nyugalom eldugott szigete: itt érdemes élni, gyereket nevelni, hallgatni a futkorászó csacsogást, egész nyáron gombát fogok enni.

Másnap hajnalban vallotta be a szerelemgyerekét, mielőtt ismét kilopózott a szobámból. Utólag hálás voltam, hogy nem a lázakon tette ezt a vallomást, kínos lett volna a visszaút.

Azt mondják, a heves érzelemmel társuló emlékek örökre megmaradnak, és ez így is van. A hirtelen beütő, kritikus helyzeteket mai napig nem tudom eléggé felnőttként, méltósággal, érzelemmentesen kezelni, azt a villámcsapást akkor sem tudtam. Később, az ötvenes éveimben akadtak különböző ezoterikus és pszichológiai könyvek a kezembe, amelyek a váratlan, sérelmes helyzetek uralására tanítottak technikákat. Az egyik különösen tetszett: harag, bosszúság, pánik, bánat, csalódás esetén próbáld kívülállóként figyelni magadat, az érzéseidet, a légzésedet, a közérzetedet. Fogalmazd meg a benned zajló történéseket, az érzést társítsd egy színnel, egy festménnyel, egy zenével, írd le tudományosan, objektíven, szenvtelenül, de ne szólj semmit, ne tegyél semmit, ne dönts el semmit, csak figyelj magadra, figyelj mindenre! Amíg ezeken töprengsz, amikor ezt mormogod: „Haragoszöld bánat”, vagy: „vérvörös szomorúság”, vagy: „bíborlila csalódás”, egyszer csak azt veszed észre, máris jobban vagy, nem is olyan fontos a helyzet: öt év múlva már emlékezni sem fogsz rá.

Egy ideig próbáltam gyakorolni ezt a technikát, változó eredménnyel, de végül mégis feladtam és elfogadtam, az ember a kritikus helyzetek kezelését hiába tanulja, gyakorolja, mert az ilyesmi mindenkire születésileg jellemző: az e-

gyik elintézi egy vállrándítással, esetleg szenvedőleg vagy dühöng néhány napig, a másik viszont lebénul, menekülne, pedig tudja: a fájdalmat, a bánatot, a csalódottságot legtöbbször lehetetlen megspórolni, ki kell azokat élvezni a végletekig. Bármit teszel, a tüskét örökre magaddal fogod cipelni, beépül az életedbe, egyszer kíméletlenül sajog, máskor kegyesen háttérbe vonul, de figyelmét szüntelenül a tarkódon érzed, nem segít ezen sem technika, sem fondorlat.

Nem volt nekem akkor semmiféle technikám, csak mennem kellett. Azt tettem, amire Sanya tanított: mindig az érzéseimre hallgattam, akkor egyszerűen csak mennem kellett. Ennyi év után minek részletezni azokat az érzéseket, hiszen szenvedés nélkül úgysem lehetne, azt meg nem akarom. Különbösen is, csupán egyetlen kérdés körül tapadt le az agyam: „Miért nem mondta el már az elején?”

– Ne menj el, kedvesem – topogott körülöttem a nagyanyja, amint reggel meglátott, útra készen, összepakolva. Később, visszagondolva, megértettem: rögtön átlátta a helyzetet. – Nimród jó fiú. Szép életek lesz együtt. Beszéljétek meg, kedvesem!

Hosszú volt a hazaút, nem marasztalt, de végig elkísért, egészen ameddig be nem léptem a lépcsőházunkba, éjjel két óra körül érkeztünk. Útközben alig szóltunk néhány szót egymáshoz. Amíg az átszállásra vártunk, szendvicssel kínált, elvettem, hosszasan tartottam a kezemben, azt hiszem, bele is haraptam, végül, nagysokára, fel-

szálláskor kivette a kezemből, nem magyarázkodott és nem is mentegetőzött.

A lépcsőházunk előtt megálltunk, percekig egyikünk sem szólt, nagyon fáradt voltam.

– Azért köszönöm, hogy elkísértél, további jó életet! – nyögtem ki valahogy, és válaszra sem várva felszaladtam a lépcsőn. A fordulóban mégiscsak megálltam, még volt egy kis erőm; az ablakon át, pár pillanatig még néztem, ahogy áll az éjszakában, még összeakadt a tekintetünk.

Sanya ébren, vetett ágygal várt, nem kérdezett semmit. A vállára dőltem, s végre kitört belőlem a zokogás.

Can't live!

1981 nyara. Marosvásárhely. Iringó.

„Hiszen megbocsátani csak egyszer kell, haragudni viszont minden áldott nap, reggeltől estig. És mindvégig észben kell tartani, hogy mi mindent szenvedtél el...”

M.L. Stedman: Fény az óceán felett.

Idős voltam jócskán, amikorra annyira megértem, hogy igazán tudatosulhatott bennem a fenti idézet értelme. Mire felfogtam a sérelemkultusz ártalmait, és megpróbáltam a csalódásaimat a helyükön kezelni, addigra már sok évet elpocsékoltam, addigra az emlékeimbe már belemaródtak a dédelgetett haragok és sértődések percei.

Persze hogy rosszul esik a váratlan pofon, fájdalmasak a sors méltánytalan, álnok rúgásai, azonban az életnek haladnia kell tovább. Az elvarratlan sérelemsebek nyalogatása elszívja a kedvet, mérgezi a napokat, s te, önérzetes, tudatlan áldozat, vonszolod a koloncod, észre sem veszed, amint folyton magad mellett haladva átmenetelsz a kicsi életeden. Miért is? Mert a fájdalom már csak ilyen: menekülnél is előle, de különleges gyönyörűségekkel is csábít, hát megkívánod könnyen. A sérelmed miatti magadba vonulást a környezeted lereagálja: megérzi, valami hibádzik veled, meghallgat, de nem faggat, inkább akaratlanul is megkímél, szánakozik illendően, kitüntet a figyelmével, simogató szavakkal kínál, s ez oly jó! – önkéntelenül is pontosan ezt

várod el. Azonban légy óvatos: csalóka ez a kiszarolt figyelem, ez a simogatás; bele ne lovald magad az áldozat szerepébe, meg ne próbálj előnyhöz jutni a panaszod által! Ugyanis környezeted hamar belefárad a helyzetbe, dolga után néz, kerülni fog téged, a szenvedőt, előbb-utóbb magadra hagy, amit majd újabb és újabb sérelemként fogsz megélni. A sérelem-ápolás, a panasz-kultusz zsákutcájának végében a konverziós neurózis várja az odatévedt, gyanútlan áldozatot, onnan még maga dr. Csernus sem tud visszarángatni.

Csalódott vagy, kedvetlen, szorongás kerülgét? Akkor pár napig burkolózz magadba, pár napig savanyodj bele az életedbe, vagy rögtön az elején mondd el a világnak, mi bánt, amint Imola teszi, aztán állj tovább. De ha mégis vágysz egy kis támogatásra: ne fejfájásra panaszkodj, vagy bélcsikarásra, vagy szívidegre, hanem valld meg a valóságot: semmi, semmi, csak ismét a kedvesed emléke forgatja a kést a hátadban. Hogy ez a bánat közszemlére mégsem tehető? Hogy legfeljebb Sanyának lehet kitérőnek, habár ő úgyszólván tud mindent? Hát akkor, mégiscsak mondd el minden érdeklődőnek az igazat, vagy örökre hallgasd el, s ha néhány nap után megérkezel *arra a szomorú, vizes síkra, okos fejeddel nézz ott szét merengve, biccents és remélj, csalás nélkül, könnyedén*²¹, arcodat önáltatás nélkül fordítsd végleg az új életed felé. Sérelmet ne ápolj

21 Hivatkozás József Attila, Reménytelenül című versére.

magadban, szabadulj tőle, mihamarabb lépjél túl rajta!

Amikor bevallotta a kislányát, a kislánya nevét, éreztem, amint a nyakamba hatol a balta vasa²², ezt nem hallgathatom el, akkor sem, ha most már én is a megbékélés híve vagyok. Mostanra nekem is a meggyőződésemmé váltak Koós Károlynak a Trianonnal kapcsolatos, néhai szavai, én is úgy gondolom, mint ő, a sérelmek legyőzésére nincs más kiút:

„Le kell vonnunk a tanulságot, szembe kell néznünk a kérlelhetetlenül rideg valósággal és nem szabad álmítanunk magunkat. Dolgoznunk kell, ha élni akarunk és akarunk élni, tehát dolgozni fogunk.”

Persze, akkor még nem ez a sztoikus beletörődés irányította a napjaimat, ennyire bölcs egy fiatal, szerelmi csalódott mégsem lehet. Majd, ha az évek kellően megtörnek, akkor majd megérkezik a békéd is, addig szenvedj csak nyugodtan!

Egyszóval fájdalmasan telt az a nyár, mégsem a rossz emlékű Maniu név által okozott seb volt az elsődleges. Maniuról, amúgy nem is kellene tudnom, de a Vasgárdáról szóló könyv kislánykoromban valahogy a kezembe került, abban botlottam bele a Maniu-féle baltás-lefejezés képbe. Bámultam megkövülten azt a képet, amint a balta éle a lefogott, térdre görnyesztett ember

22 A Maniu-gárdák a második világháborúban létrejött román önkéntes, félkatonai szervezetek voltak Romániában. 1944 őszén partizánvadászat és elrejtett fegyverek összegyűjtése ürügyén sorozatos gyilkosságokat és rablásokat követtek el az erdélyi magyar lakosság körében. Lőfegyverrel és baltával mérszároltak le tizenhárom szárazjaitai székely lakost.

nyakára sújt, azt a képet már nem lehet feledni. Szárazajtáról és a Vasgárdáról sokáig csak zavaros fogalmaink voltak, nem is Sapatól, hanem az iskolatársaktól származtak, Sapa nem beszélt nekem ilyenekről, bizonyára, hogy megkíméljen. A Nimród-korszak idején, azonban már nagyon sokat tudtam a kivételesen tragikus történelmünkéről, és már a bőrömön is megtapasztaltam a kisebbségi lét áldásait.

Ez a Maniu név csak hab volt a tortán, vagy inkább sós epe a szomjazónak? Százszor fontosabb volt a viszony, a néhai kapcsolatunk, amelyben magától értetődő bizalommal átadtuk egymásnak a testünket és a lelkünket, amelyben képesek voltunk egymásnak ajándékozni az eget rengető kéjt virágzó szerelmet, amelyben már közös történetet éltünk át, és ami egyszer csak felrobbant és szertefoszlott, éppen a legszebb pillanatban. A képzeletem képei, azt a másikat, azt a baltást, ugyanebben a szerelmi viszonyban ábrázolták. Ráadásul ebből a titkolt történelemből a hozzám tartozónak vélt párból önálló lény, új élet született, egy baltás emlékü koprodukció. Ebben a hármásban nekem már nem volt helyem.

Megfontolatlanak, hirtelen döntésűnek vagyok összepakolva, elismerem, nincs mit tagadni. Talán azért is vonzódtam hozzá, mert rokon lelkűnek éreztem, imponált a gyors helyzetfelismerő képessége, a gyors, pontos fogalmazása, a határozottsága. Biztonságot sugallt, ahogy felvállalta a döntéseit – magam és a születendő gyermekeink biztonságának ígéretét éreztem a kapcsolatunkban; talán ez a sugallat volt a

legfontosabb. Azon a hajnalon, amint szétpattant az érzés, hallani sem akartam a részletekről, nem voltam kíváncsi semmilyen magyarázatra, csak menni, csak menekülni elfele. A mostani fejemmel biztosan meghallgattam volna, de hol volt akkor a mostani fejem? Azóta sokat változtam, a döntési helyzeteket már igyekszem halogatni, általában sikerül is, és az elhatározásaim, főleg a reggel hozottak, többnyire helyesnek is bizonyulnak.

A nyár találgatásokkal, az önsajnálattal, az elhamarkodott lépésem miatti önváddal, a dilemmázással telt: elmúlt-e végleg a kapcsolatunk, vagy lehetséges a visszaút, egy újabb, végtelenített fejezet? Tényleg hiba volt-e elrohanni, anélkül, hogy meg sem hallgatom? Sanya hiába faggatott a részletekről, csak annyit bírtam kinyögni, van egy gyereke, amit eddig eltitkolt. A Maniu nevet persze szándékosan nem említettem neki. Meghallgatott, magához ölelt: „Jól van, kislányom, ne sírj, nem hibáztál, ha a megérzésedre hallgatsz, nem tudsz hibázni, majd minden jóra fordul.” Sapa asztmája kiújult, folyton a rendelőt járta.

Az első napokban kerültem mindenkit, Imolát is, aztán megtudtam, jóváhagyták a kivándorlását, bizonyosan és rövidesen végleg el fog költözni Németországba. A rokonai kifizették a kiszabott váltságdíjat, minden ingatlanjuk az államra marad, nem bánják. Kerestem, amint meglátott, csodálkozva nézett rám:

– Miért ilyen karikás a szemed, Ingó? – kérdezte, és szó nélkül várt a válaszra.

– Van egy hároméves gyereke – suttogtam erőtlen hangon.

– Kinek, Nimródnak? – zavartan nézett, a szemében mélyült a kék, többet nem szólt, amint bólintottam megölelt, csendben paskolgatta, simogatta a hátamat, akkorát hallgatott, mint talán soha életében.

Eljártunk a Lapokhoz, a németországi rokona-iról fecsegett, házibulikba cipelt, az Arany Kakasba, a Transilvániába, a Tulipánba. Rászoktam a cigire, néha vodka is akadt, vagy Martini, más-kor éremlyítő köményes, nem is néha, sokszor mindegy is volt, a sört jobban bírtam. Sokszor későn érkeztem haza, Sanya mindig várt, nem neheztelt, Sapa sípolva vette a levegőt. A vágódó²³ fiúkkal hol elutasító voltam, hol gonosz-kodó, máskor közömbös, telt a nyár, reggelente másnaposan, hányingerrel ébredtem.

A két fenegyereket mindenki ismerte a város-ban, mindkettőjük apja pártfejes volt, annak vé-delmében bármit megtehettek: gyakran kevered-tek verekezésbe, botrányba, rossz volt a hírük. Az egyik kacszáza hordozta a mackós termetét, a lefele hajló szemöldöke alatti gonosz tekintetét kerülni kellett, a himlöhelyes arca taszított. A másik, a mosolygós, a széles arcú, elsőre rokon-szenvesnek tűnt. Eltorzított, magas, nyávogó

23 Vágódó: udvarló.

hangon, rezzenéstelen arccal fogadta a köszönést, vagy ilyen hangon köszönt rád, a meglepetéstől nem tudta mire vélni a helyzetet, ő, mint egy hülyegyerek, mulatott a zavarodon.

A két jómadár együtt csavargott, együtt kocsmázott. A kocsmákban, amint leültek, a mosolygós sokatmondóan körülsandított, váratlanul nagyot csapott az asztalra, s mindketten felfelé kapták a tekintetüket, mintha az asztalról valami felemelkedett volna, azt követik. Ismét vissza, majd a levegőben hirtelen elkapta a lehulló semmit, tenyerét az asztalra borította, és mindketten közel hajolva, kíváncsiságot színelve a meg-megemelt keze alá kandikáltak. A helyiség elcsendesült, mindenki őket nézte, rögtön ott termelt a pincér:

– Bună seara, ce doriți?²⁴ – kérdezte, s látni lehetett a zavarát.

– Egy hálbát!²⁵ – mormogta mély torzított hangon a mosolygós, és V-ben felmutatta a két ujját. A rosszarcú vadul nézett, a teremben felhangzott egy-egy kuncogás.

– Igenis, értettem, egyebet parancsolnak-e? – készségeskedett a pincér.

– Dar să fie rece, ca gheața!²⁶ – visította a mosolygós, most már fülsértő, magas hangon, s a vad tekintetű megrázta a fejét.

Állítólag sokszor eljátszották ezt a jelenetet, magam egyszer voltam a tanúja, inkább kínosan

24 Jó estét, mit óhajtanak?

25 Halba: korsó sör (román)

26 De hideg legyen ám, mint a jég!

idétlennek hatott, mintsem mulatságosnak. E-szembe jutott, egyszer láttam azt a rossz arcút, amint egy csapat jómadárral társalogva, hirtelen, fenyegetően előre lépve rándít egyet a vállán, ökölvívói, támadóállásba mozdul, mintha bemosni akarna; a hallgatósága riadtan hátra hőköl, de nem történik semmi, csak felcsap a primitív röhögés.

Imolát mindenki ismerte, a hírre, hogy itt hagy bennünket, fű-fa meghívta, egyik házibuliból a másikba cipelt magával. Egyszer csak így talál-tam magunkat a mosolygós vagány hatalmas vil-lájának nappalijában, legalább kéttucatnyi helyi nevezetesség fiataljainak félig elázott társaságá-ban. Valamennyi löket már bennem is volt, de még jól tartottam magamat. A mosolygós kedve-sen fogadott a legjobb minőségű viszkivel kínált, vágódott, a Boney M Babilonjára tüntetőleg csak velem rázott, a CCR Proud Mary-jére ugrándo-zott körül a félhomályban.

Aztán a fülemben súgta: van egy meglepetése számomra, – még mindig az eszemnél voltam. Kézen fogva vezetett fel az emeletre, a hangulat-fényes szobába. Gondosan becsukta mögöttünk a párnázott ajtót, üljek csak le, oda a lemezjátszó mellé, mindjárt jön a meglepetés, mondta és fe-lém kacsintott. Kíváncsian vártam, a hosszú könyvespolcon sorakozó lemezekből kikeresett egyet; háttal állt felém, úgy vette ki borítóból, hogy ne láthassam, és feltette a lemezjátszóra. Állva figyeltem, felcsendült a Harry Nilsson Without you-ja, a kezembe adott egy teli poharat.

*No I can't forget this evening,
Or your face as you were leaving,
But I guess that's just the way the story goes...²⁷*

Mire a forró könnyek meggyűltek a szememben, már meg is kaptam az első pofont. Kívülállóként, valahonnan fentről, egy sarokból bámultam lefelé a jelenetre. Onnan fentről néztem, amint megtántorodom, amint a rosszarcú ragadozó vad vigyora előkúszik a félhomályból, amint a mosolygós feljebb tekeri a hangerőt:

– Ne ellenkezz, szépen vetkőzz le, s akkor nem lesz semmi baj, megúszod ennyivel, a többi ráadás! – tagolta kegyetlen arccal, tekintetét az enyémbé fúrva.

*...When I think of all my sorrow,
When I had you there but then I let you go...²⁸*

Olyan hangosan visítottam fel, amennyire csak bírtam, de a maxra állított zene teljesen elnyomta a hangomat. Megkaptam a második pofont, a basszus lüktető ereje a mellkasomat verdeste, a rosszarcú ökle felém sújtott, de megállt az arcom előtt, a blúzomba markolt, szaggatni kezdte...

²⁷ Nem, nem bírom feledni ezt az estét, sem az arcodat, amint távoztál, de azt hiszem, a történet így van megírva.

²⁸ Amikor a bánatom elővesz, amikor az enyém voltál, de mégis hagytalak távozni.

*...I can't live, if living is without you...*²⁹

Valaki, nem én, hanem a védangyalom talán, de az én kezemmel a poharam tartalmát a szemébe loccsantotta, a poharat a lemezjátszóhoz vágta, s az összes körmömmel végigszántott az arcán. Elengedett, a szeméhez kapott, a zene elhallgatott, de éreztem, a visításomat felfogja a párnázott ajtó. Valahonnan a kezembe akadt egy üveg ital, az a valaki teljes erőmből az ablakba vágta, s a csörömpölés elhalása után az üvöltésem betöltötte az éjszakát. A mosolygós arca lemerevedett, a másik trágár szavak kíséretében a szemét dörzsölte, sikoltoztam torkom szakadtából. Tágra nyílt az ajtó, s az éles visszfényben Imola és egy idős férfi alakja rajzolódott ki...

Másnap, az öklendezés közben megbizonyosodtam: másodjára fog elkerülni a havi bajom; hat hét telt el azóta a különös éjszaka óta. A pofonoknak alig maradt nyoma, a sötét szemüveg majdnem tökéletesen takart.

²⁹ Nem tudok élni, nélküled nem tudok élni.

Hagyj élni!

1981. nyár vége. Marosvásárhely. Iringó.

*„Ma más vagyok, mint tegnap voltam.
Valami nagy szélről sodortan,
Ma megbotoltam...”*

Reggeli hányingerrel telt a nyár, – reggel, délben, este és éjjel vívódással: mi legyen a gyermekemmel? Pusztítsam el még magzat korában, legyek a gyilkosa, vagy vállaljam el a leányanyaságot, az életre szóló rögzös-magányos utat? Egyáltalán értesítem-e az apját az áldott állapotomról, vagy ne tudja meg soha, hogy ismét termékeny talajra szórta el a magját? Gyermekünk sorát döntsem el nélküle, vagy velem?

Áldottnak mondom az akkori helyzetemet, mert a szó cinikus értelmezése szerint most aztán tényleg áldott állapotba sodródtam: a legváratlánabb és a legszebb pillanatban csapódott be a csalódás, kráterét örökre a lelkemben fogom hordozni – köddé foszlott a tervezgetett jövőm. Ennél nagyobb áldás nem is érhetett volna.

Most éppen émelygés ébreszt. Első pillantásom a résnyire nyílt ajtóra esik, elmélázom: ez hogyan lehetséges? – éjszakára mindig kilincsre zárom. A nyirkos tarkómat és a tapadó párnát tapogatom, az alhasamba cikkanó alattomos-kis görcsökre, a feszülő hólyagomra figyelek, nem akarózik a felkelés. A takarón keresztül megérezem a csípőmön mozduló kezet, majd mintha Sapa arca sejlene fel az óvatosan becsukódó aj-

tórásban. Sanya az ágyamon ül, szótlanul simogat, alig van súlya a kezének, engem figyel. A gyomromból feltörő öklendezés hirtelen kiugraszt az ágyból, a fürdőszoba felé rohanok, szinte feldöntöm a folyosón gyámoltalankodó Sapát. A kagyló fölé görnyeszt az émelygés, ecetes karmok kaparják a torkomat, hangos öklendezés-riadalmak kapdosnak Sapa felé, majd Sanya keze hűsíti a homlokom, Sanya simogató kezét érzem a hátamon. „Semmi baj, semmi baj!”, mondogatja. „Semmi baj, semmi baj, kicsikém!”, egyre csak ezt hajtogatja, be fogok pisilni, a WC-re roskadok. „Hagyj magamra, Sanya!”, nyögöm ki valahogy.

Sokáig elidőzök a tükör előtt, az árkolt szememet, a duzzadó emlőimet vizsgálgom, tapogatom az alhasamat, a saját testemben érzem: a teremtés misztikus bugyraiban most lázas munka zajlik. Ott benn, a mélyben, a méhemben, az ós-óceáni levesben éppen a magzatom sejtjeinek mitózisa és differenciálódása zajlik. Úristen, ez a személytelen, rideg, tudományos szöveg!

Valami megrendítő tudás megszerzését reméltem a genetikától és az embriológiától. Megvilágosodásra, rituális beavatásra gondoltam, ami majd bepillantást enged a teremtés rejtélyeibe. Vártam, végre megtudjam, mi is történik a fogamzás és a születés között, milyen intelligens erő szervezi rendbe, célba, tulajdonságba, dinamikába az anyagot? Hogyan alakul át az elmajszolt alma szedercsírává és hólyagcsírává és ve-

lőcsővé?³⁰ A káposztás kocka összetétele, vagy az őszibarack hajlata határozza meg az ajkak ívét? Mitől lesz valakiből bőbeszédű, mint Imola, és mitől gyors felfogású, mint... És főleg: ki a karmester, ki és hogyan irányítja ezt a lenyűgöző, félelmetes rejtélyt?

Már túl voltam a genetika- és az embriológia-vizsgán, de csupán annyit tudtam meg, valóban létezik egy könyv, a kromoszómákba csomagolt élet-kód-kígyó, a spirális szerkezetű életkönyv, a rejtélyes DNS. Ebben a könyvben csupán négyféle betű található, de testvérek között is több mint hárommilliárd. A betűk hármas kombinációjából áll össze egy szó, ami egy parancsot jelent, egy utasítást: a rendelkezésre álló húszféle láncszemből éppen melyik kapcsolódják egy éppen gyártási folyamat alatt álló lánc végéhez. Valami enzim, vagy valaki végigolvassa ezt az életkönyvet, s ahogy az olvasással a tekervényeken halad előre, minden egyes szó elolvasása után a parancsnak megfelelő szem rácsatlakozik a készülő lánc utolsó tagjára, addig, ameddig a parancsban meg vagyon írva. Így jön létre az élet alapja, a fehérjelánc – nem is egy, hanem rengeteg, annyi, és olyan összetételben, ahogyan azt az életkönyv, vagy ki? – akarja. Az a kis okos, az a legyártott fehérjelánc rejtélyes törvények és szabályok alapján majd megszervezi önmagát, s valahogy létrehozza a magzatomat. Magzatom é-

30 Szedercsíra, hólyagcsíra: az embrionális fejlődés korai formái

letkönyvében, a saját tervrajzában pontosan meg van határozva, milyen fehérjeláncok jöjjenek létre, amelyekből aztán kialakul az ő új élete. Minden más élőlényben, az élőlényt alkotó minden egyes sejtben, szintén ott lapul a lény saját életének a könyve.

Egy volt a fő baj: a fehérjelánc alapanyagához, a láncszemhez (aminosav) a környezetből hozzá lehet jutni ugyan, ám minduntalan felbukkant egy megválaszolatlan, lényegi kérdés: kezdetben, amikor nem volt élet a Földön, képes volt-e a DNS, az élet könyve önmagát létrehozni, megírni, egyre bonyolultabbnak megírni, akár évmilliárdok alatt is? Megírhatja-e egy könyv önmagát?

Kissé hiányos volt ez a tanítás. A fehérjeszintézis kódolása rendben is lenne, de ott a tudomány – legalábbis számomra – ugrott, kihagyott valamit és megállt. Nem bírtam felfogni: hogyan is tovább? – a fehérjéből hogyan lesz okos tekintetű ember, szárnyaló gondolat, kék szem, vagy torokszorító érzés, mielőtt kitorne egy zokogás. Melyik az a fehérjelánc, ami megtiltja a tanulatlan borjúnak, hogy mely mérgező növényt nem szabad lelegelni? Melyik az a fehérjelánc, ami az átörökölt ösztönt irányítja? Melyik fehérje tanítja a póknak a hálószövést, melyik a szövőmadárnak a fészeképítést?

Ahhoz kétségem sem fért, hogy célirányos erő vezérli ezt az egész folyamatot, hogy különleges, rejtett akarat építi rendszerbe a szervezetlen anyagot. De mi ennek az akaratnak a képlete, hol rejtőzködik ez az értelmes, tudatos szervező-

erő? Az anyagban lakozik, vagy éppen magáról a Teremtő erejéről van szó? Ám az előadóim ilyesmire nem tértek ki, magamra maradtam a kételyeimmel.

Sapa, annak idején meghallgatott, nem szólt semmit. Másnap állt elő azzal, hogy igen, létezik egy, a világot szervező, alkotó, építőerő, de mellette létezik egy másik is: a romboló, lebontó hatalom, ami a felépített, megszervezett alkotást egy idő után összekuszálja, elemeire bontja szét, így biztosítva az építő erő számára az alapanyagot. Kettejük harcából (vagy kollaborációjából?) áll össze a mozgásban lévő világegyetem, és a folyton születő és elmúló élet, a rend és a rendezetlenség, a negentrópia és az entrópia, az egymásba alakuló, egymást segítő és egymást gátló yang és yin.

Sokat, talán túl sokat is megtudtam a méhen belüli élet fejlődéséről. Ez a tudás, azonban csupán leíró tudás volt, ami aprólékosan részletezte a méhen belüli életben zajló, látható történéseket, de a karmesterről mit sem szólt.

A tudományos tanok szerint, egy varázslatos, tücsökzenés, csillaghullásos éjjelen, ott bent a szentélyben, a megtermékenyült petesejtben egyesült és összerendeződött Iringó és Nimród életkönyvének fele-fele; szerelmünkből egy vadonatúj, egyedi, sosem volt, sosem lesz életkönyv fakadt. Ebben a pillanatban eldőlt a magzatom neme, és hogy elmélkedő lesz-e, mint Sapa, vagy hebehurgya, mint az a csapodár apja, szürke lesz-e a szeme, vagy melegbarna, mint az enyém, visszahúzódóan figyel-e majd a világot,

mint én, vagy határozott lesz, mint Sanya. Később, tudom, a nevelésünk és a környezetünk nagy hatással lesz rá, és sok mindent befolyásol, de abban a pillanatban, amint elkészült az a bizonyos könyv, a magzatom jövője máris körvonalazódott. A titokzatos olvasó munkához fogott, a sejt gyárában beindult a fehérjegyártás, s ahogy a folyamat haladt előre, a magányos, egyetlen petesejtem osztódni kezdett; valahányszor kettévált: minden egyes új sejt megkapta ennek a könyvnek a tökéletes másolatát. Gyerme kem, a sejtjei mélyén örök életére őrizni fogja a csapodár Kovács Nimród és a csalódásba roskadt Nyeste Iringó tulajdonság-elegyének kódjait.

Azon a különös éjjelen, a magzatom fogantatása után a titkos erők csatasorba álltak. A vadozatú életkönyv parancsainak hatására párocskára osztódott a megtermékenyített petesejtem, az még csak szedercsíra, még csak hólyagocska az új élet anyaga, de nini: lassan kibontakoznak a finom részletek is. Az még csak egy áttetsző, ebihalszerű alak ugyan, de nézd, már fel is sejlik egy gumó, az ott egy fejecske, már a szeme is kivehető.

Pontosan, részletesen megtanították nekünk a magzati fejlődés stádiumait, a napról napra, hétről-hétre kibontakozó állapotokat, de nagyon hiányoltam a fejlődést, a céltudatos szerkezetbe rendeződést irányító karmestert, a folyamatok fölött őrökdő Ismeretlen Főnököt. Illetve mégis: a tudományos tanok szerint a fejlődést a rejtélyes szelekció irányítja, ami a leginkább alkalmazkodóképes teremtmények utódainak osztja a szapo-

rodási esélyt. És mégis maradtak a kérdések: az anyagnak az a szándéka, netán arra ítéltetett, hogy egyre tökéletesebben alkalmazkodó szerkezeteket hozzon létre? Célja és szándéka lenne az anyagnak, vagy parancsnak van alárendelve az anyag? Tudatos lenne, vagy csak végrehajtó az anyag, tehát? A Teremtő az anyagban lakozik? Egyszerűen egy önmagában létező szabály-e a szelekció, vagy csupán az anyaggal játszadozó, kísérletező Teremtő eszköze?

Ebből a félelmetes és lenyűgöző ismeretből le is vizsgáztunk, mégis minduntalan előbukkant a bizonyosság: bepillantunk ugyan a teremtés foszlányaiba, de a titka teljesen sosem ismerhető meg, a teremtés útjai kifürkészhetetlenek.

Most, itt, a hasamat tapogató ujjaim alatt, a magzatomat éppen Yang-mester építi; máris feje vagyon neki, a végtagjai is kialakultak, titkos összetételű varázsnedvek is áramlanak már a köldökzsinórunkban, talán már a szívecskéje is lüktet. Ez a kódolt, rendszerbe állított fehérjehalmaz percről percre, napról napra, rohamos ütemben fejlődik, egyre jobban kötődünk egymáshoz. Vagy a magzatom maga, vagy valaki elhatározta: megszületik. Konkrét tervei vannak: megnézi magának ezt a világot, valóban oly gyönyörű-e, mint amilyennek az a *fehér-mosolyú, néger trombitás megéneklí?*

Biztonságban érzi most magát a drága! Az anyai ösztönre számít: most ő, a születendő új élet a fontos, a legfontosabb; a tanulás és a szórakozás most várhat, a fiatalság kiélése véget ért, hát anya csak tegye a dolgát!

Azonban nyugalom: egy szakember, egy nőgyógyász, hat héten belül minden további nélkül, még biztonságosan le tudja kaparni a méhem üregéről ezt a világra kíváncsi, nem kívánt magzatot, s a tanulni vágyó utókor okulására, maradványát formalinos tégelybe helyezheti, vagy szemétbe dobhatja. Megteheti ezt a szaki, mert a kódolt fehérjék által definiált anya kívánsága szerint kell eljárnia.

Fiatal még az az anya, gyenge, gyarló, társtalan, megesett fruska.

Merengéseimből halk kopogás riaszt fel:

– Jól vagy, kicsikém? Jössz reggelizni? – kérdi Sanya halk, bátortalan hangon a zárt ajtó mögül.

– Jól vagyok, hagyjatok! – csattanok fel ingerülten, de már meg is bánom, fojtogat a sírás.

Boldog, akinek már fiatalon megadatott, hogy értse és érezze a szó jelentését: „gyermekáldás”. Zsenge voltam még akkor, tapasztalatlan bimbó, még nem rendelkeztem az évtizedek alatt megszerezhető bölcsességgel. Minden mást megkaptam ugyan, ahhoz hogy az új élet csírája a testemet válassza lakhelyéül, ott fejlődjék életképessé, de a tudat, hogy megesett anya lettem, félelemmel töltött el. Arra ítéltetem én, a társtalan asszony, fogadjam méhembe az új élet csíráját, vállaljam a *terhességem fájdalmát, hogy fájdalommal szüljem gyermekemet és mégis vágyakozzam az én férjem után, aki pedig uralkodni fog rajtam*. Csakhogy nem volt férjem, nem volt párom, aki lehetett volna, annak más asszony

szakította az almát, és tudtam, annak a másik asszonynak a társa valóban uralkodni fog az emlékeimen.

– Biztos, hogy nem akarsz értesíteni Nimródot, kicsikém?

Anyám ismert, mint ahogy majd én is ismerni fogom a gyermekemet. Nem válaszoltam, csak néztem magam elé.

– Sokat jelentesz neki, ha már bemutatott a szüleinek. Miután meg sem akartad hallgatni, mégis hazáig kísért, érted lemondott a mérnökiről is. Úgy érzem, Nimród nem rossz fiú. Tudod, nem akarjuk befolyásolni az életedet, de gondold át, kicsikém! Kérünk, gondold jól át!

– Nem is a szülei, tudjátok! Akkor miért kell bosszantanotok? – csattantam fel, és alig bírtam visszatartani a feltörő zokogást. Fájt az igazságtalanságom – nem akartam meghallani a lényegget, pedig azóta is éppen ezek a gondolatok kavargtak a fejemben, folyton folyvást, mint egy makacs, tolakodó dallam, amitől nem lehet szabadulni.

Nem szóltak semmit, sokáig hallgattunk. Azért jó volt, hogy ott voltak.

– De miért nem mondta meg, már az elején? – törtem, ki végül. – Megmondhatta volna! Miért kellett elhallgatnia? Becsapott, már az elején becsapott! – a torkomat csak úgy fojtogatta a gombóc. – De mit gondolsz, kérdezzem meg, hogyan történt, kicsoda az a másik anya? Van értelme, hogy megtudjam? – dőltem a vállára, s már nem bántam, hogy csorognak a könnyeim. Kicsit meg

is könnyebbültem: ha közvetve is, de végre anyának nevezhettem magamat!

– Jól van! Jól van, sírjál csak! Jól van... – ismételtette, ahogy simogatta a hátamat. – Aludj rá még egyet, majd holnap eldöntöd!

Mennyire akartam kamaszkorban a függetlenséget! Hogy majd én, a nagylány legyek a sorsom ura! Hogy majd akkor bújjak ágyba, amikor a kedvem tartja, s többet már ne vacakoljanak nekem: már késő van, már elfáradtam, holnap is van nap. Majd eldöntöm én, hogy mikor, mi van!

Alig vágott gyomron életem első, nagyobb problémája, máris mennyire vágytam vissza a gyermekkor felelőtlen tudatlanságába! Vágytam azt az időt, amikor idejében ágyba parancsolnak, amikor rágják a fületem, ha konokoskodom, amikor még nem kell következményekkel járó döntéseket hoznom! Nem, azt nem mondom, hogy azokban a napokban tudatosult bennem a felnőttkorral járó, önálló döntések súlya! Egyszerűen, tudat alatt, kívántam a kibúvót, háritani akartam a felelősséget. Határozzák most ők el: mi a helyes, mit tegyek, s én megkönnyebbülve leszek ismét engedelmes gyerek, azt teszem, amit tanácsolnak.

– Hogy mikor válsz felnőtté? Hát, amikor már mérlegelsz, önállóan döntesz, vállalod a döntésed hozadékát, s ha elbuknál: az okokat nem a szomszédban, hanem a tükörben keresed. Eles-tél? Semmi baj: felállsz! A következő döntést majd próbálsz jobban csinálni. Ha ezen az úton haladsz, egyszer csak megérkezel a felnőtt kor-

ba; hogy mikor, azt nem fogod tudni. De hidd el: nem sürgős! Különben is, ameddig nem válsz te is szülővé, addig úgy sem érkezel meg, különösen nem, ha minket magad mögött tudhatsz – magyarázta egykor, komolyan Sapa. Sanya akkor hallgatott. Sapa még olyasmit is dünnyögött magában: „Amikor nem csak leszakítod azt az almát, hanem meg is akarod enni”.

Hársfa árnyékában, padon ülve, magamba vonulva bambulok. Egy kisfiú zökkent ki a gondolataimból. Felém tart, látni, nemrég jött rá: jó játék a járás. Szélesre tárt lábacskákkal és karokkal, diadalittas kifejezéssel az arcocskáján totyogna hozzám, ha menet közben nem huppanna a vastagra bugyolált fenekére. Összerezzenek, ugranék, de hamar négykézlábra dolgozza magát, nagy nyögésekkel feltápászkodik, közben a szöszí feje szinte a földet éri, tán hátra is kändikál a hurkás lábacskaik között. Az anyja pár méterre tőle, egy másik, babakocsit ide-oda tologató anyukával, társalgásba feledkezve félszemmel figyel, mégsem rohan a segítségére, zavartalanul traccsolnak tovább – kicsit neheztelek is rájuk. Amint talpra áll, meggondolja magát a kiskrapek; egy szétdobott Trabant felé veszi az irányt. A Trabant gazdája a felemelt motorház-tető alatt matat, a földön, a leterített kartonpapíron mindenféle alkatrész sorakozik, az keltette fel a gyerek kíváncsiságát. Leguggol, a totyogó járásához képest elég ügyesen, és a darabok felé mutogat. Valamit gügyöghet is, mert a trabantos, amint a motorház-tető alól ráemeli a tekintetét, a

kiterített kartonlapot sebtében összekapja, s az autó tetejére menekíti. Erre a kiskrapek otthagyja a helyszínt, érdeklődése a bokrok felé fordul, oda indul, a trabantos pedig elkezd az alkatrészeket a helyükre pakolni. Rövidesen megáll, tapogatja magát, a földet fürkészi, az autó alá is bekukkant, szemmel láthatóan keres valamit. Végül a kiskrapek kezét is megvizsgálja, ami már jobban felkelti az anyja figyelmét. Odaszalad, felkapja a rúgkapálva tiltakozó gyereket, pöröl, a trabantos magyaráz, bizonyára tolvajlással vádolja a kis totyogót. Az anya is bontogatja a kezeckét, de csak egy kavics kerül elő, elhajítja, árnyalattal hangosabbnak tűnnek a párbeszéddek. Rövidesen egy negyedik, egy kulcsszereplő lép a színre, valószínű a trabantos neje. Néhány szóban tisztázódik a tényállás, nem lesz itt semmi ribillió. Az anyuka, és az újonnan érkező is a földet kezdik vizsgálgatni, az utóbbi benéz a kerekek alá, majd az utastérbe, aztán mintegy megvilágosodva a kiskrapekhez fordul, és a szája alá tartja a kezét. „Köpd ki, köpd ki!”, hallom amint mondogatja, de a kis tolvaj még jobban összeszorítja a száját. Erre a kulcsszereplő, csak úgy belekotor a gyerekek szájába, és íme, előkerül egy jókora, fekete csavar. Anyuka hüledezik, mi lett volna, ha lenyeli, de a kedélyek hamar lenyugodnak – néhány pöfékelés után, köhögve, füstölve beindul a Trabant motorja is.

Inkább figyelne jobban a porontyára, minek az ilyenek gyerek!? Sóvárogva nézek utánuk, amint a babakocsit kísérvé, beszélgetve, lassan tovahaladnak.

Későre futottam bele ebbe az egyszerű kérdésbe: sorrendben mi az a tíz dolog, ami tényleg fontos volt, és továbbra is az lesz az életemben? Elsőre könnyűnek tűnik a válasz, de ez nem így van. Sokáig csak a mindennapi megélhetést és a kényelmet biztosító anyagiak tűntek fontosnak. Bizony, akkor még nem voltam olyan bölcs, mint amilyen bölcs és adakozó a csendes ősz. Saját lábukra kellett álljanak a gyerekeim, meg kellett születni az unokáim, hogy mélyen tudatosuljon bennem: életemben a gyerekek és a családom volt a legfontosabb.

Egész életem folyamán végigkísért a ballépésem okozta lelkiismeretfurdalás, nagyon későre fogadtam el és bocsátottam meg magamnak, amit tettem. Egy művi abortusz, azokban az időkben nemcsak, hogy szinte lehetetlen-, de a szó szoros értelmében véve is életveszélyes volt. Hivatalosan, csak a vérfertőzésből és a nemi erőszakból származó terhességet lehetett megszakítani. A párt egyik vezérével szerint, az országnak újszülöttekre volt szüksége, vadászták hát a titokban abortuszra vetemedő anyákat és a végrehajtó orvosokat. A gyárakban, a rendszeresen kivezért nőgyógyászok ellenőrizték az összes fogamzóképes nőt, s a pártkatonák azonnal nyilvántartásba vették a terhéseket. Ennek ellenére köztudott volt, hogy titokban, jó pénzért mégis akadnak nőgyógyászok, akik szakszerűen elkaparják a megesett anyák magzatjait, pedig börtön, vagy akár Duna-csatorna várt a lebukókra. A pártfejesek, a maguk számára működni hagytak

néhány megbízható szakembert, szemet hunytak, mert nekik is szükségük volt rájuk.

Mindent Imola szervezett, Sanyát mindenből, a döntésemből is kihagytam. Alkonyodott, amikor Imolával beléptünk a kórházba, a szakemberem az udvaron cigarettázott, ránkköszönt, amint elhaladtunk mellette, hazafelé szállingóztak a látogatók. Kopott kőlépcsőn haladtunk felfele, Imolába karoltam, el akartam szaladni. Imola, a másik kezével átnyúlt megszorította az alkaronkat. Az első emeleti folyosó üres volt, alig ültünk le, máris megjelent egy szigorú tekintetű nővér, körbefürkészte a folyosót, szólított. Mindketten felugrottunk, a nővér szótlánul Imola felé intett: ő marad. „Ne félj, minden jó lesz!” – szólt utánam Imola, és felemelt tenyérrel felém intett. „Jöjjön velem!” – mondta a nővér. Egy utolsó pillantást vettem az ablakra, alkonyodott, beléptem a tágra nyitott ajtón. Szótlánul egy parvánra mutatott, némán nézte amint vetkőzöm. „A zoknit is, a szoknya és a felső marad!”, mondta, el akartam szaladni. Karon fogva vezetett és felsegített a vizsgálóasztalra, hideg fémre helyezte és leszíjazta a széttárt lábszáramat, valamit még mondott. Nyílt az ajtó, a szakemberem nyitott be, a nyomában, lebegve, csuklyás, magas, arctalan, levegő-szerű alak suhant felém, szótlánul megállt a fejem mellett, csak a halványan fénylő szeme volt kivehető. A leple hol fehérre, hol feketére váltott, el akartam szaladni. Hideg fém hatolt belém, alattomos szűrés hasított az alhasamba, de csak a csuklyásra bírtam

figyelni. Addig bámultam az arctalan szemeket, amíg meg nem éreztem, vagy meg nem hallottam a sikolyt és azt a kaparó hangot, vagy a kaparó érzést. Akkor eltűnt a csuklyás, véső pengése töltötte be a teret, láttam, amint minden egyes ütéssel az elmémbe maródik az a kaparó rettenet, tudtam, már nem lehet elfutni.

Vastag gézpárnát éreztem a combjaim között, valaki feladott rám egy szoros alsónadrágot. „Kész vagyunk, minden rendben van, üljenek még öt percet a folyosón!” – mondta egy hang.

Imola állva várt, belekapaszkodtam, de nem ültünk le, állingáltunk még egy darabig; bámultam, amint a csuklyás alak körvonala elhomályosul, majd eltűnik az ablakkeretben. Imola egy szót sem szólt, kifelé ment a szakemberünk már ismét ugyanazon a helyen állt, szótlanul felénk biccentett. Amint elhaladtunk mellette, Imola csúsztatott valamit a zsebébe.

Egymásba karolva léptünk ki a kórház kapuján, Sanya ott állt a mélyülő alkonyatban. Átvett Imolától, hármásban haladtunk tovább. Járás közben nem éreztem nagy fájdalmat, legalábbis a testemben nem. Taxira emlékszem, fecsegő sofőrre, Sapa elmosódott arcára, ahogy az ágyamban fekszem, ahogy Imola az ágyamon ül.

Másnap, egész nap ágyban maradtam, harmadnap reggel Sanya azzal ébresztett, hogy Nimród beszélni szeretne velem, az ajtó előtt, a lépcsőházban várakozik.

– Nem akarom látni! – mondtam, és a fal felé fordultam.

A váratlan látogató

1981. nyár vége. Marosvásárhely. Iringó

Különleges idők következtek. Megkönnyebbülést, feloldozást vártam, ehelyett – mint felázott gát mögött a buzgár – bambulós, büntudatos napok szivárogtak elő, egyik nap olyan, mint a másik. Sokáig késő délelőtt volt már, mire kikecmeregtem az ágyból, olvasással próbáltam elterelni és lekötni a figyelmemet; az eredmény minden ponyvában megtalálható, – mármint hogy akármit csináltam, akárhová néztem, mindenhonnan kétféle szem meredt rám: vagy az élő, szürke, vagy a kihunyt, fénytelen.

Az émelygésem hamar elmúlt, az alhasi fájdalmak helyét is az üresség vette át, mégis kiégve, bután éreztem magam, mint a vizsga utáni napokban. Fizikai fájdalomra vágytam, folyton Amaranta szénné égett keze³¹ járt a fejemben. Nézegettem a sajátomat, a kézfejemen áttűnő, finom vénarajzolatot, a hosszú, elvékonyodó ujjaimat, a szabályos, fehér fogsorom ívét megtörő, kissé kiálló szemfogamat, a tükörben a mesterkéltséget mosolyomat.

Egyszer azt mondta, amikor először meglátott, a szép kezembe és a mosolyomba zúgott bele. Direkt úgy mondta: „Zúgtam bele”, és nem, hogy: „Szerettem bele”.

31 A „Száz év magány” (García Márquez) egyik szereplője, konok szerelmi bánatában parázsba dugta a kezét.

– A tollat nem szokványosan, két ujjbeggyel és a hosszú ujjad utolsó percével tartod, hanem a hüvelyk és a középső ujjad első percéhez szorítod a mutatóval – mondta és mutatta. Legelőször ez tűnt fel neki, amikor a könyvtárban kartotékokkal bíbelődtem. – Dinamikailag ez így nem előnyös, ugyanis a rövidült erőkar pontatlanná teszi a finom mozgásokat, hamar elfárad a tollat tartó kéz – mondta. Dinamikailag, hm!... A kezem után arra figyelt fel, hogy mindig mosolygok, mondta. Pedig nem is, csupán az alsó és a felső fogsorom vonala arányosan villan ki az ajkaim közül, ezért beszéd közben valóban úgy tűnik, mintha folyton mosolyra állna a szám. Sapa sokszor meg is jegyezte, majd előnyömbre fog válni az életben ez a mosolyra álló száj-kompozíció. – Máskülönben mivel fehéred a mosolyod? – szokta kérdezni, a morcos pillanataimban, persze hogy lekaszált a lábamról.

A kezemet és az arcomat vizsgálgatom. „Mosoly”, mondom hangosan, „Cinege”, mondom, „Sárkánypisi”, mondom. Jó nekem ez a mosolypróba? – nem tetszem magamnak. A kezemmel viszont meg vagyok elégedve. A fogkefém nyelét úgy tartom, mint egy tollat. „N” írom a levegőbe. Nagy, nagy „N”! Aztán megpróbálom szabályosan, két ujjbeggyel fogni, olyan erőkarosan, dinamikailag előnyösen! „D” – írom a levegőbe, aztán „d” – írom a levegőbe. A szájam széle is kissé felfelé kunkorodik.

Hétközben egyedül vagyok itthon, nem bánom – nem akarok embert látni. Majd délután kimozdulok, de nem a Bulevárd felé veszem az irányt,

hanem inkább a Vályús kút környékén fogok ögyelegni; arrafelé nem fordulhat meg, ott nem fogunk összefutni. Vagy menjek inkább a Bulevárd felé? Még két hét van az almaszedésig, mégis visszajött már! Minek ilyen hamar? – pedig lenne dolga otthon, bőven! Mit akarhatott mondani?

– Akármit is magyarázkodsz, én ötvennégy esztendőre terveztem! Aztán két kemény és sunnyogó év után elrángatsz a világ végére, hogy bejelentsd: már van egy elhullajtott porontyod, s egy tömeggyilkos markotányosnőd! Miért nem mondtad el már az elején, és miért nem itthon, a saját terepemen! Hogy tudtál ennyi ideig várni? – Érzem, elragad az ingerültség, pedig nem kellene! – Azt a mandarint is, honnan szerezted? Szóval elkaptak és beszerveztek! Vagy beálltál középük önként? Hogyan éljünk így ötvenkét évig együtt a tudattal, hogy átvertél, hogy az emberük vagy? Az több mint fél évszázad! És miért nem nézel a szemembe, s kapkodod itt nekem a tekinteted? Hülye vagyok, hogy egyáltalán szóba állok veled... Szólalj már meg!...

Rég elmúlt már dél, még mindig pizsamában kóválygok a konyhában. Ahogy mozdulok, a pizsamakabátom finoman végigdörzsöli az emlőbimbóm, megborzongok... A tűzhelyen hagyott lábast, a fedőként rátett kistányért, a két szál virslit nézem sokáig, mágus ez az anya, honnan szerezte? Emlékek tünedeznek elő, sült gomba és vadvirágos rét illatát érzem, bénító ez a téblábolás, abba kellene hagyni, mondtam magamnak vagy huszonhetedszer.

Mégis inkább a Bulevárd felé indulok. Ha találkoznak, hát találkozunk! Az egyetemen, majd úgyszemint kerülhet el. Különben is, az összeboruló, árnyas koronák éppen összhangban lesznek a hangulatommal. Majd üldögélek kicsit azon a padon, azon a mállott szívesen, majd nézegetem a vár fölött az eget... Lázak... Milyen érdekes szó!

Lerövidíthetném a Bolyaiak felé, hamarabb odaérnék, magam sem értem, miért mégis a Főtér felé indulok, hiszen az kerülő, ráadásul most éppen én is emberkerülő is vagyok.

Már messziről szembe szökő a Dózsa György utca mindkét oldalát ellepő, végelethetetlen, laza sorokban állingáló tömeg. Egyesek zászlókat, transzparenseket tartanak a kezükben, mások a járdaszegélyen üldögélnek, ismét mások a Szakiskola előtti gyepszigeten, a fűre terített pokrócokon verik a blattot, vagy csak éppen elheverednek – sejtem, mire várnak, különben már kora reggeltől.

Ahogy közeledem, az üres úttesten, hirtelen sziréna vijjogása hasít a levegőbe. Az állingáló alakok közötti résekben elsuhanó személygépkocsi körvonala tűnik fel, a Főtér irányába halkul el a hangja, s rövidesen újabb és újabb, veszettül, le-fel száguldozó járműveket hallani. A várakozók megélnékülnek, felcihelődnek a helyükről, a járdaszélekhez indulnak, sorokba tömörülve, egymás válla fölé ágaskodva, az utcán lefelé nyújtogatják a nyakukat, közben a transzparenseiket, s a két négyzetméternyi arcképet a magasba emelik, lengetni kezdik a zászlóikat.

A magasban keringő helikoptereket bámulom, de szigorú tekintetű, mitugrász emberke zökkent ki a szemlélődésemből; magyaráz valamit, a járdán tömörülő sorra mutogatva arra felé terel, a helikopterek és a szirénák zaja elnyomja a hangját. Csak a zsiros, fejére tapadó, ritkás haja és a széles, szögletes állkapcsa bírja megragadni a figyelmemet, nem értem mit akarhat tőlem. Türelmetlenül, durván megragadja a karomat, szitkozódva a sorba vonszol-taszigál, amint odaérünk, kicsit meg is rángat, de hamar magamra hagy, villámló tekintetével azonnal a sorból kilógó, újabb áldozatokat kezdi keresni.

Amint eltávolodnak a szirénák, s letről, a Nagyállomás felől felsejlik egy közeledő, erősödő moraj, máris felcsendül néhány levegőbe hadonászó, lelkes férfi harsány skandálása – szemmel láthatóan ők a hangadók. A tömeg csak ímmel-ámmal, vonakodva kapcsolódik be, mégis, mire a lassan megérkező autósorból, az egyik nyitott terepjáróból, állva, felénk integetve előtűnik Ő maga, addigra már a hangszórók átveszik a főszerepet, így a halódó kórus hangjára rásegítve, már teljes erőből harsog az Őt éltető rigmus³².

32 Ceaușescu látogatásait lázas, ismert forgatókönyv szerinti készülődés előzte meg. Helikopterrel érkezett a város szélére, többnyire ebédidőben, onnan nyitott terepjáró szállította az ismeretlen főhadiszállásra. A látogatás napján, kora reggel, a fogadására kivezényelték a munkásokat és a tanulókat. Ez a tömeg több kilométeren át, két-hármas, tömött sorokba állítva, hatalmas molinókkal és az arcképével fogadta, vonulását hangos éljenzéssel kísérte végig, amit Ceaușescu integetve jutalmazott. A kivezényelték nem mertek kibúvót keresni, mert az a hazaárulás vádjával járt volna.

Azért, ha jobban megfigyeljük: keskeny az in-
tegető kéz mozdulata, mélyen tartott a könyök,
leesett az a váll, közömbös az arca is, s bizony, a
füle fölött, az egyenesre borotvált vonal mentén
glédába állnak az ősz hajszálak. A tekintete
unott, a helyzethez már hozzászokott, talán ép-
pen az foglalkoztatja, vajon kisütötték-e rende-
sen azt a medvetalpat, amint előre parancsba
adta? – gondolom.

Különben hasonlít a transzparensre, de még-
sem teljesen. Ezen az élő arcon már látszanak a
félelem és a bizalmatlanság jelei is, az érzés,
hogy mindig résen kell állni; a kép ezt nem adja
vissza, gondolom. Pedig valahol, valami titkos
helyen izgalommal várják, nagy a készülődés.
Tán a ház is kigyúl, úgy füstöl a kémény. A cere-
móniáért felelős bizalmi, az őrnagy, már mindent
leellenőrzött: a népi szőttes asztalterítő, a teríték,
a virágok, a szalvéták, a székszoknyák, minden a
helyén van. A hidegtálak szépen letakarva sora-
koznak, a kóstolómaster bólint, a meleg étellel
sem lesz semmi gond, az italválaszték pedig a
legjobb nyugati körökben is megállná a helyét, a
csomagolás is eredeti, sértetlen. A simára borot-
vált, fiatal hadnagy katonásan, mégis diszkrétan
jelenti: a manikűröslány tiszta, ő maga vállal fe-
lelősséget érte, de tisztelettel érdeklődne:

– Még ebéd előtt, vagy csak valamikor utána
kerül sor a beavatkozásra, mikor álljon készen-
létbe a lány?

– Folyamatosan legyen kéznél! – parancsolja
az őrnagy.

– Igenis, értettem, csapja össze a bokáját a szépreményű jövő előtt álló, ifjú katona. Már jelzik is: pillanatokon belül megérkezik, s íme, valóban látni, amint fürge léptekkel közeledik; szorgos kezek kapják le a hidegtálakról a takarót. Két férfi halad mellette: egy meglett korú és egy fiatal – előttük és mögöttük frissen, tarkóra nyírt fiatal emberek fürkészik a terepet, a fülük fölött egyenesre borotvált a vonal.

– Raporteză, Puiule!³³ – veti oda menet közben Ő, a meglett korúnak.

– Da, Măria Ta!³⁴ – lelkendezik Puiu, a másik kísérő, a fiatal, kézben tartott kis füzetecskébe jegyzetel.

Ő végigtekint a terített asztalon, a ceremóniamesterre is szán egy pillantást, rándít feléje egy kérdőt a szemöldökével, amint az bólint, letelepedik, s szótlánul oldalra nyújtja a kezét. Azonnal ott terem a manikűröslány, bátortalanul mosolyog, a fejedelmi kezét ropogós, hófehér puplinterítőre helyezve figyelmesen vizsgálni kezdi a fejedelmi körmöket, bátortalanul mosolyog, kicsit remeg, de jól állja a sarat; éppen egy életre szóló emlékekkel gazdagodik, lesz mit mesélnie az unokáknak. Ő a kisujjára mutat, kinyújtja:

– Csak azt! – veti oda a lánynak. Puiu folytatja a jelentést:

– A közterületekről az összes idegen nyelvű feliratot eltüntettük, az utcák nevét, amelyeket lehetett: átkereszteltük, szépen haladunk a bete-

33 Jelentsél, Öcskös!

34 Igenis, Fenség!

lepítésekkel is, minden kulcspozícióban a saját embereink ülnek, a Hargitán megszilárdítottuk a medvéstet³⁵, Măria Ta! – jelenti Puiu.

A lány bátortalanul mosolyog, a körömrészével szorgalmasan, óvatosan dolgozik, Ő elégedetten bólint, int, a leány el, az állingáló egyenruhások még jobban kihúzzák magukat, a civilek az asztalhoz vonulnak, kezükben kis jegyzetfüzet, ceruzavég, de végre elhangzik a tószt (milyen tisztelt és szeretett, szerény köreinkben, kívánjuk, egészségére, stb.), most már minden civil leülhet, kezdődhet az ebéd, kicsit elkalandoztam, gondolom.

A terepjáró és az éltető moraj eltávolodik, utána még hosszú a kocsisor, még mindig három szám van a számtáblákon.³⁶ Szakadozni kezd a tömeg, egymásnak kínálgatják a transzparensket és a zászlókat, de az arcképek (mindegyik) a saját gazdájuknál maradnak. Lassan elhalad egyikét, degeszre tömött busz, néhány rozsdás oldalú duba, egy-egy pöfögő teherautó, megindul a forgalom.

Véget ért ez a katarzis is, mint ahogy minden véget ér egyszer, ami valaha volt, ami éppen van, és ami valamikor léssen. Élvezzük hát a jelent, a hatalmat, amíg bitorolható, kaparintsuk meg a vagyont, amíg ármánnyal megszerezhető, hab-

35 Ceaușescu idomított medvékre vadászott, amelyeket szakképzett csapat szoktatott a neki kizárólagosan fenntartott medveleshez.

36 Az államvédelem dolgozóinak (Securitate), és a magas beosztású pártvezetők autójának a táblája, a szokásos négy helyett, megkülönböztetésül, csak három számot tartalmazott.

zsoljuk az életet, amíg a szolgáló egészséget észre sem vesszük, s addig örüljünk a szerelem ajándékainak is, amíg kínálja azokat az imádott lény. Hiszen egyszer élünk, aztán szólít az Ismeretlen Úr, s visszaszólít bennünket oda, ahonnan vétettünk: az örök nemlétebe. Folytassuk hát most tovább az építkezést, annál is inkább, mivel íme: nekem is megadta a sors a kárpótlást a keserű napjaimért cserébe – személyesen láthattam Őt! Most már én is mehetek a dolgomra. Carpe diem!

A Katanga távol esik a Főtértől, egészen kinn, a város szélén fekszik, közel a Maroshoz. Alaposan elfáradtam, mire odaértem, mégis jólesett ez a fáradtság. Sokáig bolyongtam a kocka alakú blokkok között, pedig tudtam, melyiket keresem. Végül egyenesre vettem az irányt, amint látótávolságba került, leültem egy padra, csendben nézelődtem egy darabig, figyelgettem a bejáratot. Egyformák ezek a tömbházak, egyformán kopottak. Ablakaikra egyformán csapódnak az esőcseppek, amelyek egyformán kapaszkodnak kicsit az üvegen, majd egyformán szaladnak össze a hórihorgas barázdákba, s az ólomszürke eget is egyformán tagolják bizarr szeletekre, amint egyformán csurrannak a mélybe. Az a tömbház, amelyiket kerestem mégis más volt, mint a többi...

Végül nem futamodtam meg, rászántam magam, és felmentem a negyedik emeletre. Nagy lélegzetvétel után csengettem egy rövidet, annyira rövidet, amennyire a zakatoló mellkasom engedte. Sokáig kellett várnom, mire kinyílt az

ajtó. Ismeretlen, lengén öltözött, kócos, fiatal lány nézett rám csodálkozva, románul szólalt meg:

– Bună, ce dorești?³⁷ – mondta csodálkozva, s türelmesen várta, hogy mondjak már végre valamit.

Mikor erőre kaptam, s nekilendültem, hogy elrohanjak, ismerős hang szólalt meg bentről:

– Cine-i, dragă? Să vină înăuntru!³⁸ – ismerem fel a szobatársa hangját, akivel együtt bérelték a lakást.

Még mindig hallgattam, néztem a távolból a kivetített képet: ahogy kedvesen betessékelnek, leültetnek, megkérdik, kérek-e egy teát, kávéjuk nincs, na, mukkanjak már meg! Az ablakot figyeltem, a szoba sarkát, nem volt ott semmi lemezjátészó.

– Tudjátok, merre járkál ilyenkor, megvárhatom? Egy kicsit elfáradtam – nyögtem ki végül, egymásra néztek.

– Gyalog jöttél? A tegnap éjjel hazautazott – mondta a fiú; a lány finoman figyelt, bólogatott. Nagy, kerek, fekete szemében valamit láttam, de nem tudtam, hogy mit: részvétet, vagy csak érdeklődést.

– Nem üzent nekem semmit? – felálltam, indulni akartam.

– Legalább egy cigit szívjal el, csak szűrő nélkülünk van. Nimród totál ki van készülve, még a végén kárt tesz magában, amilyen hebehurgya!

37 Szia, mit óhajtasz?

38 Ki az, drágám? Jöjjön be!

Biztos, hogy nem vagy hülye? – szimpatikus nekem ez az alak.

– Nektek beszélt Danáról? Az anyját hogyan hívják? – végre kibuggyant belőlem a kulcskérdés, pedig nem vagyok egy bizalmaskodó alkat. – Mit akarsz, mit csináljak? Ezek után még én rúgjam hasba magamat? – kaptam végre erőre, és lerohantam, nehogy még a végén védekezésre kényszerüljek.

Röviden, ismét egymásra pillantottak, aztán rám, zavarban is, megértően is. Persze magam sem értettem a kitörésemet, de már eljutottam addig a pontig, hogy nem érdekel semmi: legyen, ami lesz.

A saját cigarettáját nagyon lassan vette ki a csomagból, és lassan nyúlt az öngyújtó felé. Koncentráltam, legalább addig ne remegjen a kezem, ameddig tüzet ad. A mozdulataiból látszott: húzza az időt, reméltem, nem titkos történések tudója, vártam a választ: hogyhogy ne tegyen kárt magában?

– Igen, beszélt róla, de ne gondolj semmi különösre. Fiatal volt, katona, barát nélkül, magányosan, idegen, ellenséges környezetben. A több hónapos kiképzés és bezártság után, az egyik kimenőn az elromlott óráját, csak úgy találomra bevitte javíttatni. Meglepetésére egy lány volt az órasmester, vele egykorú-forma, talán egy pár évvel idősebb. A lány egy pillanatnál tovább nézett rá, szép arcú, átvette az órát, levette a fedelét, egyik kezével az órát fogta, a másikkal egy finom csipeszt tartott, s az állával egy vékony csavarhúzó is odanyomott a szerkezetéhez, így egy-

szere két ponton avatkozott be. Tulajdonképpen az a mozdulat keltette fel az érdeklődését; elbámolt a helyzeten, a lány kezügyes mozdulatain; mire magához tért, a lány már nyújtotta is vissza az órát és rámosolygott. Azt mondta, a lány ajkai között arányosan villant ki a fogsora, s hogy az nagyon megtetszett neki. Aztán a további kimenők együtt teltek, aztán csak megtörtént – mesélte a fiú, lassan, szünetekkel, keresve a szavakat.

Amíg beszélt, a cigarettája hamuját a tárca élén forgatgatta, egyszer sem szívott bele és végig a levegőbe nézet, nem a feszülten figyelő szemembe.

Fekete hajú, vastag, kék kendővel lófarokba kötött, nyúlánk, latin szépséget láttam, türelmetlenül vártam, hogy folytassa.

– Na és, aztán? Mikor látta utoljára? – kérdeztem.

Várt, a cigarettáját továbbra is csak forgatgatta, nem szívott bele, aprókat köhintett, a lány finoman a vállának dőlt, ne is mondjam: így ketten együtt hogyan is festettek.

– Khm... – köhécselt. – Nézd, nem is tudom, helyes-e, ha én mondom el ezeket neked... Szóval minket is megleptél, mert Nimród azt mondta, szóba sem akarsz állni vele..., meg sem akarsz hallgatni, aztán csak úgy beállítasz ide..., ráadásul gyalog, és meg akarsz várni..., naaa, meg nekünk is szegezed, illetve nem is: lero-hansz ezekkel a... Talán mégis jobb lenne, ha ezt ti ketten, együtt beszélnétek meg.

Logikusan gondolkodik ez az ember, vajon ez is olyan mérnök féle, ébredtem rá a helyzet furcsaságára.

– Azt hogy érted, hogy még a végén kárt tesz magában? – kérdeztem szorongva.

– Hát azt csak úgy mondtam! A lényeg, hogy beléd van zúgva, s ahogy látom, jól is jöttetek ki egymással. Szóval nem is tudom, hányadán álltok.

Amint kiléptem a tömbházból és hazafelé indultam, még utoljára visszaneéztem: a nyitott ablakban könyököltek, összeért a válluk, egyszerre intettek felém.

Jót tett nekem ez a kiruccanás. Még volt csaknem két hetem, hogy tisztázzam magammal, mit is akarok. Táviratban, telefonos meghívásban, levélben gondolkodtam, az is megfordult a fejemben, hogy elutazok a falujába, de aztán nem lett belőle semmi.

Kezdődött a harmadév, az almaszedés.

Levelet nem fog írni

1981. szeptember. Marosvásárhely, Cikmántor. Iringó

Az összeboruló fasor alatt ismét kajtat az ősz, a macskaköves kaptatón ismét koppannak, aztán lefelé gurulnak az első gesztenyék. Innen fentről, a lépcsősor tetejéről, a bejárattól nézve, a Maros partvonala már csak elmosódottan látszik, azon túl, Várhegy mögött, a messzeségben, a lankás dombok teljesen a ködbe vesznek. Valami történt a levegővel, megsűrűsödött: hunyorogva, a tejüvegszerű fátyolfelhőn át, már közvetlenül a Napba is belenézhetsz, de ne keresd az égen cikázó fecskét, nézd inkább a gyér avarban pörlekedő, szárnyukkal verdeső, zajos verébcsapatot. Látod, amott hogy lavíroznak ide-oda a pimasz darazsak? – pedig még nem is érezni az őszi erjedést. Nini: ott már tarkóra tapadó ökörnyál után tapogat egy kéz – hát így köszöntött be az ősz.

Az épület mögötti, aszfaltozott, E alakú téren gyülekezünk. Mosolyogva köszöntjük egymást, örülünk egymásnak, már ismerjük egymás dolgait, a két év alatt összeemelegedtünk. A lányoknál pusztit, ölelgetést, – a fiúknál kemény kézfogást, itt vállat veregető tenyeret lehet látni, amott leengedett, széttárt kezekkel fogadják az újonnan érkezőt.

– Na, mi van, Laji, hát te is előkerültél? Mióta vagy szabadlábon? Hoztad a yams-kockákat? Kifőtt már az idei pájinkád, vagy csak a tavalyit lököd? – kiált rá az érkező Lajira, jó hangosan

Tádé. Laji nem szól semmit, a helyzethez illően megőrzi a komolyságát. Összevont, szigorú szemöldökkel közeledik, Tádé felé nyújtja a kezét, de az utolsó pillanatban hirtelen elkapja, hüvelykujjával a válla felé bök, majd lecsippent egy láthatatlan valamit a nyakáról, nézegeti, sodrogatja, a félbemaradt mozdulatától megzavarodó Tádénak is megmutatja, kitör a röhögés.

– Milyen pájinkát, ember? Jó lesz neked a szanítár-szesz is, majd átszűröd szépen a kenyérbélen! Na, szeva! – s boldogan lapogatják egymás vállát.

Végül is jó találmány az almaszedés, kedveltük. Másodév végére már véglegesen kialakultak a csoportok, nem is gondolná az ember, mennyire erős az ilyesfajta kötelék. Ezekben a csoportokban együtt vettünk részt a gyakorlatokon, segítettük egymást, ha a helyzet megkívánta. Tudtuk, a csoportban ki a koponya, aki azonnal felfogja a lényegét, akit meg lehet kérni, hogy magyarázza el érthetőbben a feladott anyagot, és tudtuk, ki a lemaradó, a gyengébb képességű. Gyakorlatok után együtt ültünk be a Brasszi néven ismert kocsmába, a diákétkezdében együtt végeztük a konyhai munkát, ha ránk került a sor, és egymás közelébe igyekeztünk az almaszedés alatt is. A mi csoportunknak is megvolt a szuperzsenije, a szűkszavú, köpcös Kapacitás, aki lazán, mindent vágott, még az apró betűs részeket is fújta, pedig csak éppen oda pillantott, – és volt egy Naivánk is, aki mindenkit folyton nyagगतott: „Jaj én ezt nem értem, magyarázzátok már el nekem is!” Lőrinc, ha kedve volt, foglalkozott

vele, ha nem, odavágta idegesen: „Most már elég, apafej! Miért nem nyergelsz át a Bakelitbe? Ott majd döntő magyarázatokat kaphatsz a lábad közibe!” Naiva tágra nyílt szemekkel bámul, meg sem mer mukkanni, mivel újabb rejtélyt zúdítottak a nyakába.

A Bak-elit becenevet különben a kizárólag fiúkból összeverbuválódott, nagy tudású csoport kapta – minden egyes vizsgán, a csoport minden egyes tagja csont nélkül hozta a kitűnőt.

A városunktól harminc-negyven kilométerre fekvő almaültetvényre busszal szállítottak ki, a tehetősebb kollégáink – alig akadt néhány – saját autóval jöttek, vagy a szüleik hozták-vitték őket. Reméltem, már a gyülekezőn összefutunk, együtt utazunk, s a buszban már beszélhetünk, de sehol sem láttam, – gondoltam, valamelyik ismerőisével jön majd utánunk, talán kerüli a találkozást.

– Üdvözlég, Iringó! – borult a nyakamba Lőrinc. – De jó, hogy látlak! S a daliád? – csak úgy virított a kiálló szemfoga. Váratlanul ért a kérdés, át sem gondoltam, miként fogom előadni a helyzetet. Láta a zavaromat, annál jobban ütötte a vasat.

– Nehogy azt mondd, hogy lecserélted Kapacitással! Szívesen átveszem, ha meguntad.

– Hát csak vegyed! – mondtam végül, hosszas hallgatás után, és néztem, amint elbizonytalanodik: akaratlanul az elevenemre tapintott. Zavarosan, nagyokat pislogva elhallgatott, tudtam, nem alakoskodik.

– Tényleg? De hát ti... De miért? Ki dobott, kit? – Erre már a szomszéd lányok is felkapták a fejüket, érdeklődve kezdtek figyelni.

Szerettem volna Imola lenni, Imola, aki azonnal, kertelés nélkül elsírja a bánatát, egyszerűen, természetesen, *ahogy a zúzmarára pereg az ágról, ahogy az esőcsepp a mélybe hull.*

– Szóval hagyjatok nyugodtan szenvedni, majd meglátom, melyik szaklapban publikálom az esettanulmányomat. De még hátra az agyarakkal! – villantom a szememet Lőrincre. Vicsorítottok, csattogtok egyet a fogammal feléje, s rá is horkantok:

– Különben is tömpék az ujjaid, rosszul használod az erőkarodat! – marok belé talányosan, erre már értetlenség ül ki az arcára: először a kezére néz, aztán a többiekre, pedig vágott az esze. Sokatmondóan összenéztek, én meg kitöröltem a szösz a szemem sarkából.

Hamar megfújták a visszavonulót, a beszélgetés elhalt egy darabig, aztán belemerültek valami pletykába, mégis éreztem: a szemük sarkából rám figyelnek.

Nem a megszokott, régi helyünkre szállítottak, hanem teljesen más irányba, az ültetvény most egy félreeső falu végén feküdt. Itt is barakkokban laktunk, viszont ez a szállás sokkal távolabb esett a fiúk telephelyétől, mint az előző években, így a munka utáni kocsmázások elmaradtak. Ez már teljesen más világ volt: csak pletyka, kötés-minták, olvasás, kedvetlen, erőltetett séták, unalom és korai lefekvés volt a hatvan wattos esték kínálata – mindenkinek hiányzott a fiúk társa-

sága. Néha átjött ugyan egy-egy látogató, akinek saját autója volt, de az eseményszámba ment, így alig hallottunk híreket; ezektől a látogatóktól nem mertem érdeklődni róla.

Napközben igyekszem hullafáradtra gürizni magam. Mónihoz, akivel párban dolgozunk, keveset szólok, látja, nincs ínyemre a kitérülködés, nem faggat. Méltatlankodik kicsit az erőltetett munkaritmusom miatt, aztán egyre gyakrabban magamra hagy, átpártol a szomszédokhoz tereférére, nyugodtan zárkózhatok a magányomba, kettőnk helyett hajthatok. Este korán ágyba bújok, hallgatom a fecsegést, békén hagynak. Éjjel sokszor megébredek, panyókára vetett kabáttal kibotorkálok a szabadba, az éjszakai ég lüktető csillagjait, a kirajzolódó fák koronájának girbe-gurba körvonalait, a barakk feletti Tejút lilás vonulatát bámulom hosszasan. Tarnicára, s arra gondolok, mennyire a semminél is jelentéktelenebb az életem és a gondom ebben a közömbös csoda-végtelenben. Ha már ágyba zavar a borzongás, a takaró alá gömbölyödve sorok tolonganak az agyamba: a barakk most *alszik, holtan és bután, mint majd száz év után, ha összeomlik, gyom virít alóla, s nem sejtí senki róla, hogy ott-honunk volt-e, vagy állat óla.* „Ne rázd már azt a fát, hisz ő is érez!” motyogja valaki álmában, gyakran virrad, mire ismét elalszom. Megérkezik a visszatérő álmom: a bárányfelhős ég alatt, virágos lázakon, széttárt karokkal, hurkás lábú kisgyerek totyog felém, guggolva várom, hogy felkaphassam, hogy megszerethessem, már nyúl-

nék is feléje, már dobnám is a levegőbe, s akkor egy csuklyás alak elragadja, felriadok...

Vasárnap délutánra megjött a hír: a fiúk a kocsmában gyülekeznek. Lőrinc magával cipelt, ne savanyodjak, jöjjetek csak velük, mert ő is ott lesz, nem akar a hátam mögött lecsapni rá, különben is, a zavartalan szenvedés ártalmas az egészségre. Látszólag kelletlenül, mégis hozzájuk szegődtem. Mire megérkeztünk, már emelkedett volt a hangulat, de őt sehol sem láttam, nem is tudtam, örüljek-e, vagy sem. Vedeltem én is a sört, komfortos-boldogra állított vonásokkal gajdoltam a többiekkel, s hej de vártalak a keresztútnál, gyere Bodri kutyám, engem kacagással, szép nyári nap, oly gyönyörű vagy...

Tömzsi, széles vállú, éppen hogy üti a magasságomat, a vastag szemüvege még apróbbra kicsinyíti a szemeit. Szóval egy vaksi mackó, jelentéktelen, hallgatag. A füle, viszont kimondottan szép, arányos, szabályos, anatómia könyvbe való: helix, antehelix, crus helicis, tragus, antetragus, lobulus – annyira tökéletes ez a fülkagyló, hogy Kajlának fogom nevezni a gazdáját, hadd lám, van-e humorérzéke? Kajla, azonban nem énekel velünk, elkülönülten, magában ülve figyel felénk. Mint ahogy a rövidlátók, kissé megemeli a fejét, úgy fürkészi körbe a társaságot, de a kézről kézre járó pálinkásüvegből, bezzeg jó nagyokat húz, Lőrinc már egyik bakelites ölében vihorászik, bőven ránk sötétedett, sokan szede-
lőzködnek.

Éppen, hogy tudtam a nevét, azt is a filozófia előadások előtti névsorolvasásokból. Tényleg! – mindig a közelemben ült ez a Merza Liviu. Egyszer csak ott áll mellettem, egyik kezében bőrka-bát lóg, a másikkal megérinti a vállamat.

– Felajánlhatom a kabátomat, Iringó? – kérdezi, s hunyorog. Szóval modoros, konstátálom. Vágódni akar, nyerő vagyok nála. – Hűvösek már az esték, nekem mindig melegem van, szívesen odaadom. Meg ne fázzál! – hunyorog.

AP nézetben³⁹ még szabályosabb a füle, egészen a koponyájához simul, a fülcimpa alsó széle pontosan az orrcimpa vonalába esik. A vonásai szabályosak, a homloka talán lehetne magasabb, egy göndör, barna fürt kissé belecsüng a szemébe, illetve a szemüvegébe. Minimum kéthavonta hagyományosra nyiratkozik, mindig ugyanannál a borbélynál, lassan időszerű felkeresnie, gondolom, választék a baloldalon. Gondosan, frissen borotvált, tehát közelre jól lát, indulásnál követhette el. A hangja, viszont olyan..., olyan.... milyen is? Nem, nem nyekgő, inkább olyan szabadkozó: „Miért, nekem nincs jogom az élethez?” Igen, ez egy mentegetőző hangsúly, mégis, nem a hanglejtése, hanem inkább a hiányzó tekintete zavart.

– Nimród miért nincs itt, nem tudod? Csak nem esett le az almafáról? – kérdezem mellékesen, miután már jól megfigyeltem.

39 Anterior-posterior rövidítése. Orvosi szakszó, szemből nézetet jelent.

Oldalvást letelepedik az asztalom mellé, egykedvűen várakozik, hunyorog rám, bénán tartja a kabátját, nagy későre szólal meg, mint aki éppen a vizsgakérdésekre próbálja összeszedni a helyes választ. Még a szemöldökét is összevonja, el ne kerülje valami fontos körülmény a figyelmét.

– Nimród? – kérdez vissza, mintha csodálkozna. – Nimródot direkt nem láttam a barakunknál. Biztos a felsőbb évesekhez került, azokat máshová vitték, az évfolyamunkról sokakat oda osztottak be.

Volt már bennem egy löket, valami átszaladt rajtam.

– Neked van gyereked? – kérdezem végül, s nyúlok a kabátjáért. – Köszönöm, éppen egy friss borzongás nyargal a dorso-lumbális régióban, most már kúszik is felfelé, már a cervico-occipitális tájékomnál tart, sapkád is van? Szólíthatlak Kajlának? – hunyorog. – Ugyanis szép a füled, ha nem tudnád! Kajla!

– Hagyd csak rám! Majd én! – hunyorog, valahogy feltápáskodik, s a vállamra igazítja a kabátját. Elég sokáig tart, közben a szükségesnél közelebb hajol, a rövidlátók már csak ilyenek, mindent belebújva vizsgálnak. Hideg a keze, amint véletlenül a tarkómhoz ér, mintha szimatolna. Amint végzett a művelettel, visszaül az asztal mellé, húz egy nagyot egy pálinkásüvegből, sörrel öblíti. Szabályos, férfias az arca, de merev, kifejezéstelen! – ez engem zavar!

– Hogyhogy direkt nem láttad? Válaszolni is tudsz? – ezt az embert nem lehet kizökkenteni a nyugalmaiból. Látom, amint hirtelen elkapja a zá-

por, megáll, felfelé tekint: alaposan megbizonyosodik, hogy nocsak, eleredt a zápor, szépen feltűri a gallérját, s egy kicsit határozottabb léptekkel – no, nem sietve – beáll az eresz alá. „Elindult a zápor!” – világosítja fel az ott várakozókat.

Nagyokat kortyol a söréből, a szemüvege lecsúszik az orrán, felfedi az ornyergébe mélyedt lenyomatot, amit ilyenkor két ujjal meg szoktak masszírozni; a mozdulatai már szögletesek, bizonytalanok. Az arcát a két kezébe fogja, az asztalra akar könyökölni, persze félresikerül, levegőt fog, éppen hogy orra nem bukik, de végül is a könyöke szerencsésen a térdén landol, ott is marad, újabb fürtök lógnak a szemébe.

– Melyik kérdéssel kezdjem, Iringó? – még elég jól artikulál. – Haladjak sorba? – Így, ebben a könyöklő pozícióban kevésbé tűnik mesterkéltnak és modorosnak, viszont ez már idétlenség. Félek, komolyan gondolja, sorba fogja venni a kérdéseimet.

– Te Iringó, ugye te nem csak rám mosolyogsz? Ugye, te mindenkire egyformán mosolyogsz? Vagy lehet, nem is mosolyogsz, csak nekem tűnik úgy? Olyan szép a mosolyod, hogy az már fájdalmas... Te, Iringó!... A neved is olyan szép, egész nap kellene mondogatni, pedig nem is vagy olyan szép... Még hogy ki tudnám-e nyírni Nimródot? Ha ki tudnám nyírni, eddig már rég kinyírtam volna, de nem tudom kinyírni, csak a nyakát fogom kitekerni. Pusztá kézzel. Mint a tekerőlantot. Pont úgy, ameddig csak el nem hallgat... Te, Iringó! Gondolkodás nélkül ki fogom törni a nyakát! Vagy tudsz egy megbíz-

ható bérgyilkost? De ne legyen túl drága! Te!... Miért nem szeretik egymást az emberek? Mondd meg miért? Ha szeretnék, sokkal jobb lenne a világ! Még hogy jobb! Tökéletes lenne a világ! Te, Iringó! Te miért nem szeretsz engemet, mikor én szeretlek tégedet, de Te, mosolykirálynő, észre sem veszel, még csak rám sem nézel... Miért így van berendezve ez a kurva világ?! Mommeg... Iringó...

Mindezt szépen, becsiccsentősen, folyamatosan előadta, na jó, a vége felé mégsem folyamatosan, már egy kicsit dűnnyögött, persze aztán orra is bukott, s ott is maradt a földön. Négykézlábra görnyedve, könyökölve, a homlokával a földön támaszkodó, a farával az égnek meredő, expresszionista szoborként festett. Úgy rángatták fel, kétfelől tartották, össze ne roskadjon, mint a szárán tört kákabutyikó. Amint elengedték, nyúlt volna az üveg felé.

Ne piálj annyit haver, árt az összes májadnak, s az agyadnak is, pedig az nincs is, na gyere szépen, gyerünk haza alukálni, kópityi-phúúú... na gyere szépen! Hagyjatok, a kurva anyátokat, nincs nekem hazám, istenem van, de hazám, az nincs, nektek van? Apámnak és nekem volt, de ellopták, anyámék ellopták, hogy akadna meg a gigájukban... Se csókom, se szeretóm, ne baszogass, mert szájba váglak, te istentelen, hol van ilyenkor az a szépfiú, fogjatok le, mert megölem, hagyjatok gazemberek. Ne szaggasd a köntösöd, ember, nem vagy te Annás, hagyd magadon azt az inget, na, nézd már, milyen ereje van, tartsd rendesen, mit tökölpsz, hova rohansz ember, bújj

ki a bokorból, mert nem megyünk utánad. Majd ha felveszem a bozótbugyimat. Hát ez totálkáros, te is miért hagytad annyit piálni, ez beléd van zúgva rendesen. Csak nem hagyhatjuk itt éjszakára. Nem lesz kutya baja, majd csak előkerül. Na nemá, tiszta hülye vagy te is, ez már toxikus szint, teleokádja a tüdejét, oszt leáll a légzése, na gyere, keressük meg. Kéne egy elemlámpa, szolongassad már Iringó, legalább hallásból tudjuk, merre kóvályog. El ne aludjon, na, hallod hogy rohan, legalább bukna fel. Liviu...Liviu...

Hirtelenjében teljesen kijózanodtam, megszeppentem, hogy azt ne mondjam: megrendültem. Ez is úgy szenved, mint én, csak lehet, hogy már a harmadik éve. Nesze neked, végzet asszonya! Vajon, kószálnak errefelé vadlányok?

Szolongattuk hangosan, de már nem válaszolt, belecsörtetett az éjszakai csaltiba, az ordítózása egyre távolodott. Akadt egy elemlámpa, sokáig kutakodtunk a bokrok alatt, segítettek a rókázásnyomok, aztán megkerült, az elemlámpa fénye éppen a fejére terült. Meztelen, sáros felsőtesttel, összegömbölyödve az oldalán aludt, nagyokat horkantva, arca a tenyerével összetett kezén feküdt, volt benne valami kisgyerekes. Ahogy megbökdösték, könyökre támaszkodott, rövid karján dagadtak az izmok, vaksin hunyorgott.

Te, ez összepisilte magát, hogy vigyük haza, állj már lábra ember! Mi van? – már reggel van? – akkor miért van sötétség? Szédülek, mint falusi leány a liftben. Hagyjatok aludni. Iringó itt van? Gyere ide, Iringó, feküdj ide mellém, bújj ide jól, fázik a derekam, melegítsd át, ahogy szoktad!

Világíts jobban a szemembe, te anyaszomorító,
adjátok ide a szemüvegemet!

Rejtély, hogyan élte túl, viszonylagos épségben a kalandot és a vallomást, hogyan keveredett vissza a barakkjába, talán lófogattal.

Két nap múlva jelent meg, valamelyik autós kollégához csapódott, azzal hozatta magát. Nem merészkedett be a hálónkba, beüzent, szeretne beszélni velem.

Csodálkoztam? Megszeppentem? Kíváncsi voltam, vagy csupán a helyzet komikumát vagy a drámaiságot szándékoztam kiélvezni? – már nem emlékszem.

A baraktól távolabb ácsorgott, amint meglátott, nem intett, nem jött közelebb, ahogy a helyzet megkívánta volna. Mereven kivárta, amíg karba font kézzel megálltam a közelében, egy kicsit furcsálltam a helyzetet. Szemüvegének egyik szárát leukoplaszt fogta össze, az arcán és a nyakán karcolásnyomok éktelenkedtek, a táska, korhelyes alsó szemhéja kivillant a szemüvege takarása alól, kifejezéstelen volt az arca, de már kimosdott. Vártam, induljon a szabadkozás vagy a vallomás, vagy ilyesmi, kíváncsi voltam magamra: hogyan fogok reagálni.

– Sétáljunk! – mondta nagy sokára, a hangjában nem volt semmiféle büntudat. Szótlanul elindultunk, egy üres boxpalet mellett háttal megállt, két tenyerét a szélére helyezte és a kézfejére telepedett. – Ülünk le! – mondta. Egy darabig ismét nem szólt, megvárta, amíg én is melléje te-

lepedek; idegesített a kifejezéstelen arca, a közelsége, a borotvaszeszének illata; aztán megszólalt:

– Nimródnak sikerült átszöknie a vadhatáron, Svédország felé tart, jól van. Üdvözöl, sok boldog életet kíván, s nagyon sajnálja, hogy nem vallotta be a lányát már az elején. Levelet ne várj tőle, nem fog írni.

Liviu

1981. október, november. Marosvásárhely.
Iringó

Azt hiszem, az első kórbonctani gyakorlat jelentette a mérföldkövet. Az anatómia gyakorlatokon a boncolást hamar meg lehetett szokni, a holttest élettelennek, tárgyszerűnek tűnt, az oktatásunkat szolgálta, nagyobb jelentőséget nem tulajdonítottunk neki. Egy idő után már nem gondoltunk arra, hogy ez a formalinszagot árasztó tárgy valamikor élő, érző ember lehetett, csupán egy homogénbarna, vágható szemléltető eszköznek tekintettük.

Más volt viszont a patológia. A friss holttesten még sejlik az élet nyoma, az élet még sincs sehol. A nyakba belevág a szike, a hasat megnyitja a bonckés, a belet átmetszi az olló, a koponyába behatol a fűrész, feltárulkoznak a tanult, színüket még őrző, váladékozó részletek, mégsem mozdul semmi, nem fáj semmi. A receptor nem fog jelet, az idegroston az ingerület nem fut végig, az acetilkolin nem bomlik el, a központ nem értelmez semmit, nem ad ki utasítást, az effektor pihen tehát. A mozgató erő, a szervező mester innen bizony elillant valahová, csupán az anatómia atlaszba is átmentett, bomlófélben lévő struktúrát hagyta maga mögött, elégedjünk meg azzal, tanulmányozzuk hát azt, hagyjuk a lelket másra. Csak az élet nélküli szerkezet maradt itt, az ismert elemek, amelyeket már három nyelven tudunk megnevezni, és amelyeknek a kóros elvál-

tozása megismerésünkre vár. Ez a boncasztalra kiterített negyvenes férfi már csupán a végső vacsorára megért Polonius, de már nem ő eszik, hanem őt – elérkezett az idő, mint ahogy majd mindnyájunknak elérkezik egyszer: most Polonius teste a soros vacsora. Belőle falatoznak a baktériumcsordák, őt bontják most az enzimek, és ott lenn, az anyaföldben, Hamlet tettekre, falánk férgei már készülődnek is a lakomára.

Igen, az első boncolási demonstráció emlékezetes: gyorsul a légzés, roskadozik a remegő térd, támasz után tapogat a kéz, kiszalad az arcból a pír. A tanár zavartalanul magyaráz, a myocardium metszlapján színtelen a folt, a koszorúér valóban elmeszesedett, megkövesedett, koppan a szike ütése alatt – állunk bénultan, megrendülve. De semmi baj: tanulj, fiacskám, két évet, ha addig kibírod: folytathatod, megerősödhetsz, később is állva maradhatsz! Mostantól tanulhatsz gebedésig, s akkor elviseled és elfogadod az életet, és a halált. Most tanulj a halálból, hogy majd szolgálhasd az életet!

A patológiával már igazán közel kerültünk az emberhez, a betegséghez; egyre inkább tudatosult bennünk, hogy mire is adtuk a fejünket. A betegség lassan feltárta nekünk a látható valóját, a mikroszkopikus tulajdonságait, a háttérben zajló kórfolyamatait, azt, hogy mit is tesz az emberrel. Ébredtünk: a betegség természetét alaposan ismernünk kell, ha harcba akarunk állni ellene, ha majd önállóan döntenünk kell, ha igazán gyógyítónak akarunk válni. A sok, lényegtelennek tűnő előtanulmány indokoltsága egyre inkább a

helyére került, hangsúlyt nyert, felfogtuk: az eddigi alapok nélkül az orvoslás további tudományából csak a kötőszavakat értenénk meg.

A patológia volt az első igazi ébresztő tehát, aztán jött a tünettan, az általános sebészet, a kórélettan, és ami számomra a legnehezebbnek bizonyult: a gyógyszertan. Akár nehéz és sok volt a bevágandó tananyag, akár sem: elkezdődtek a kórházi gyakorlatok is, ahol már valódi betegekkel, kíméletlen betegségekkel találkoztunk; egyre inkább motivált a tanulás, ugyancsak alább adtunk az önérzetünkől.

Legkedvesebb tanárom, Egon bácsi, és tantárgya, a belgyógyászat előszobája, a tünettan volt. Igazából többre számítottam, reméltem, végre mélyebb betekintést nyerhetek a rejtélyekbe, mint például a láz, vagy a fájdalom, vagy az asztma, azonban a szemiológia egyszerű, leíró, részletező, bevágandó alaptudnivalónak bizonyult, legalábbis kezdetben. Egon bácsi magas, mosolygós úriember, művészcsalád egyik sarja. Beszéde leköti a figyelmet, mondatai szabatosak, egyszerűek, világosak voltak, mondanivalója logikus, izgalmas, csak úgy ragad az emberre, az Isten áldja meg érte.

Liviuról nem mondhatom, hogy tolakodó lett volna, viszont kitartóan rám tapadt. Az anyja román, az apja magyar, ő maga tökéletesen, kultúr szinten beszélte mind a két nyelvet. Rám tapadt, valahogy úgy, mint egy hűséges kutya, de mégsem a kutya alázatával. Csak mellém ült az előadásokon, csak a közelembé sodródott a szünetek-

ben, csak némán, mellékesen a kezembe nyomott egy nápolyit, vagy letett elibem egy almát. Keveset beszélt, sokat hallgatott, sokat hunyorgott, nézett szótlantul, igyekezett a kedvemben járni. Kezdetben sokáig figyeltem magamat: zavar-e ez a néma közeledés? Közömbösen érint, vagy be nem vallottan jól esik, netán hájjal kenegeti az önértékelésemet? Vagy lehetséges, hogy éppen A kis herceg rókaféle⁴⁰ megszelídítési folyamat alanya vagyok? Aztán egyre jobban megszoktam ezt a makacs ostromot, a horgasínam viszont sosem remegett meg tőle.

A Bulevárd fasora már elhullajtotta a lombját, a novemberi szelek már az arcokba csapkodták a felkavart avart, mire eltúrtem, hogy hazáig kísérjen. Kezdetben, csendben lépkedett mellettem, keveset beszéltünk, semleges témákról, tananyagról, betegekről, miegymás. Később, amikor először belekaroltam, már közeledett advent, akkor kissé összerezsent, felém kapta a fejét, haladtunk szótlantul tovább. A csupasz, szélhajszolta ágak meg-megzörrentek felettünk, a mélyülő alkonyatban hagyta, vezessem; tudtam, a félhomályban bizonytalanul botorkál.

– Honnan tudod a részleteket? – szegeztem neki hirtelen a kérdést. Éreztem, nem érte váratlanul, megértette mire célzok. Nem felelt azon-

40 – Az ember csak azt ismeri meg igazán, amit megszelídít – mondta a róka. – Az emberek nem érnek rá, hogy bármit is megismerjenek. Csupa kész holmit vásárolnak a kereskedőknél. De mivel barátkereskedők nem léteznek, az embereknek nincsenek is barátaik. Ha azt akarod, hogy barátod legyen, szelídíts meg engem. (Antoine de Saint-Exupéry - A kis herceg)

nal, mégis hamarabb, mint ahogy szokott. Meg voltam győződve, készült a válasszal.

– Együtt katonáskodtunk, egymásra voltunk utalva, igaz, csak a leszerelés előtt pár hónappal futottunk össze. Sok mindent megtudtunk egymásról – mondta. Meglepődtem. Ettől a katonaságtól meglepődtem, nagyon meglepődtem: ezt is elhallgatta!

– Na, és aztán? Tudtommal nem voltatok bizalmas barátok, sőt, egyáltalán nem voltatok barátok, sosem beszélt rólad. Akkor hogyhogy ilyen jól ismered? – kérdeztem azonnal, pedig még jobban el kellett volna gondolkodnom.

– De igen, jó barátok voltunk, ha csak lehetett, mindig együtt voltunk. Addig, ameddig meg nem ismertünk téged. Nyilvánvalóan ő volt az esélyes, jobbnak láttam hát, ha távol maradok – mondta elhalóan. Éreztem a rezignációt a hangjában, valami végig is szaladt a hátamon. Ezt is eltitkolta...

– Na, és ezt te csak úgy elfogadtad, és ő is, csak úgy elfogadta? Szóval én vettem véget a barátságotoknak? – kérdeztem némi éllel a hangomban.

Már a katolikus temetőnél jártunk, mire megszólalt:

– Miért, mit kellett volna tennem? – kérdezte, azzal a mentegetőző hangszínnel.

Kényelmetlenül hatott a kérdése is, a hangszíne is, meg az is, miért nem hagytam végleg elsüllyedni ezt az egész dossziét. Ráadásul az orgona illatot sem éreztem, a hosszú ballonkabátja

szárnyát fel-felkapta a szél, s a combomhoz csapkodta, ahogy némán haladtunk.

– Azért nem ír, mert nem akar bajba keverni, vagy, mert végleg lezárta ezt a fejezetet? – ve-gyes érzelmekkel vártam a választát.

– Azért nem ír, mert nem akar bajba keverni, és mert lezárta ezt a fejezetet – mondta Liviu. – Jobb, ha nem tudsz semmi részletet, jobb, ha nem is tudsz róla – mondta, éppen azt, amit vártam.

– Csak ne ismételd a szavaimat! Különb-en sincs humorérzéked, egyedül szökött? – faggat-tam tovább, komolyan kezdett fájni az undoksá-gom is.

Sokan megszöktek akkor az országból, több-nyire Jugoszlávia felé úszták át a Dunát, vagy Magyarországra, a zöldhatáron keresztül. Jugo-szlávia akkor már nem adta ki a szökevényeket, Magyarország még igen, de onnan valahogy nyugatra lehetett pattanni, a lakosság segített, összességében a visszatoloncolásról ellentmon-dó hírek keringtek. Nimródon kívül még egy kol-légánkról híresztelték, hogy szintén nyugatra dobbantott. Akiket elkaptak a határon, azokról az a szóbeszéd járta, hogy nagyon megverték és megalázták őket. Mindenesetre az ilyen szöké-sekről senki sem mert nyíltan beszélni, mert min-denki besúgót sejtett a másokban, és félt, nehogy a szeku látókörébe kerüljön. Érthető volt hát, mi-ért nem fog levelet írni, előre óvni akart. A levele könnyen a szeku kezében végezhet-e volna, az meg rám nézve komoly veszélyt jelentene: azon-nal faggatni, zaklatni és zsarolni kezdenének.

Azonban sehogy sem fért a fejembe, ha tényleg lezárta a közös életünk végső fejezetét, mégis miért üzent egyáltalán, és főleg hogyan? Nem jobb, ha végleg elfelejt? Nekem is, nem jobb, ha végleg elfelejtem?

A Budai Nagy Antal utca meredek lejtőjén már súlyosan sötétedett, szaporázni kellett, ránk ne esteledjék teljesen, s elkapjon a villanyelvételes óra.

– A gyerekével mi lesz, fizetett az anyjának gyerektartást? Miből? Mikor találkoztak utoljára? – faggattam tovább, éreztem: nem kellene.

Merza Liviu úgy, és annyit bírt hallgatni, mint a Kilimandzsáró havas csúcsa. Zavartalanul magába vonult, kizárta a külvilágot, ha foglalkoztatta valami; ilyenkor, látszólag tudomást sem vett a környezetéről. Ezt a tulajdonságát már ismertem, kezdtem megszokni, talán csodálni: gyors reakciók és döntések hiányában is van élet a Földön, talán a megfontoltság nem is annyira megvetendő. Mesélték, egy patológia gyakorlaton, a tanársegédje a csoportját szakmai kérdésekkel szórakoztatta, a helyes válaszolót öt banival jutalmazta. Egy ilyen alkalommal kérdésként a Roger kór definícióját tette fel, de senki sem tudta a választ. Aztán további kérdések és megfejtések hangzottak el, már a gyakorlat végén jártak, szedelőzködtek hazafelé, a tanársegéd, a következő gyakorlatról tájékoztatott, amikor Liviu komótosan a szavába vágott: „Szűk kamrai szeptum-defektus, kaparó jellegű szisztolés zörej, kérem a pénzemet!”

Jó pár száz métert haladtunk szótlanul. Elkönyveltem, úgysem fog válaszolni, különben is minek szívóskodni ezen a megalázó helyzeten, nem eshet neki jól ez a faggatózás, én sem leszek okosabb, semmi sem fog változni. Már elhagytuk a Poklos patakot, amikor mégis megszólalt.

– A lány apja magas rangú katonatiszt volt, már a megismerkedésükkor sem nézte jó szemmel a bozgor⁴¹ és a nemzeti virágszál szimpátiáját. Nimród, amikor hozzánk került, Dana már jócskán terhes lehetett, a gyerek később születetett, jóval miután áthelyezték, talán miután már leszereltünk. Említette, később próbált érdeklődni róluk, de csak annyit tudott meg, hogy férjhez ment, nem akar találkozni velem, de szerintem inkább keményen tiltották egymástól őket, rögtön, amint kitudódott a viszonyuk. Katonáéknál egy ilyen távoltagezés igazán nem nagy ügy, vannak rá módszerek – magyarázta a helyzetet Merza Liviu.

Képkockák szaladtak a szemem előtt, többet sosem fogok első felindulásomban dönteni.

– Tudtommal gyerektartást nem fizetett, nem is nagyon lett volna miből, de szerintem nem is várták el tőle. Dana férje, állítólag a gyereket a nevére vette. Nimród, a kis Danát, valószínű soha nem is látta, tudtam volna, ha mégis, legalábbis addig nem, amíg le nem szereltünk – folytatta a beszámolót Merza Liviu. – Persze Nimródnál biztosra semmit sem lehetett tudni –

41 Bozgor: az erdélyi magyarok román gúnyneve, hazátlant jelent.

vetette még oda a lándzsát Merza Liviu. Jól időzített és jól célzott: a lándzsa célba talált.

A mélyülő alkonyban a közelgő havazás előérzetét károgtá a felettünk kavargó varjúraj. A Csere erdő felől érkeztek, hosszú soraikat hiába hajszolta ide-oda egy-egy szélroham, mert kitaratóan irányba szálltak vissza. A városközpont felé tartó égi karavánjuk elejét már nem lehetett látni, elnyelte őket a beálló sötétség. Vég nélküli gondolatok, érzelmek és kérdések kavarogtak az én fejemben is.

– Ígérem, többet nem faggatlak, csak azt mondd meg, honnan tudod, hogy jól van? – kérdeztem halkán.

Merza Liviu nem volt hajlandó többet elárulni. Úgy tett, ahogy szokott, mintha nem is hallaná a kérdést. Akkor kísért először hazáig, hanem akkor Sapa nem várt a lépcsőház előtt, nem nyújtogatta a nyakát, nem álldogáltunk sokáig a bejáratnál, a cipőm orrával sem rajzolgattam fontos ábrákat a járdára. Rutinos, érzelemmentes és gyors volt az elköszönés is, vészesen közeledett a várost elnyelő sötét erő.

Merza Liviu, lassan az életem járulékos tartozékává vált, úgy, mint egy megszokott, érdektelen tárgy, ami jelentőség nélkül kitölti a teret, aminek a jelenlétét éppen, hogy észrevesszük, a hiányát egyszerűen konstatáljuk, nélküle is megvagyunk, nélküle is haladnak a dolgok a maguk rendjén. A nagy jelenet az utcán, az előtérben zajlik, a hős és a hősnő a fókuszban epekedve néz egymásra, de a hangulat megkívánja a háttérben sétáló járókelőt is, a kirakat is a próbaba-

bát. Ilyesfajta mellékszereplővé lépett elő hát az életemben Merza Liviu. Az előadásokon továbbra is mellettem kötött ki, ha mégsem, akkor mögöttem, hozzám közel. Éreztem a tarkómat vizslató tekintetét, az erotikus képzelgéseit, az elfojtott sóhajait. Láttam, amint a félhomályos, hűvös, hónapos szobájának nyöszörgő magányában a kezem felé nyúlva levegőbe markol, láttam, amint a kivetülő alakomat vetkőzteti. Részemről semmi borzongás.

Gonosz voltam? Megalkuvó? Kegyes úrnő voltam, aki a hódolóját nagylelkűen megajándékozta a saját jelenlétével, a toleranciájával, azért hogy legyezze a saját hiúságát? Miért, mit kellett volna tennem? Talán őszintén, kategorikusan utasítsam el, szembesítsem az érzéseimmel? „Nézd, Liviu! Nagyon jól tudod, én Nimródot szeretem! Bármilyen is volt, bármi is történt, én sosem fogom őt kiverni a fejemből. Minden hozzám közeledő férfit, ezután őhöz fogok hasonlítani. A hajához, a szeméhez, a járásához, a gyors észjárásához, a szűrős borostájához, az illatához. Ez van! Te éppen az ellenkezője vagy, sosem foglak férfiként szeretni. Hízalgő a ragzkodásod, a kitartásod; félek is ezt kimondani, de sokszor, mégis jól esik a figyelmed. A saját bőrömon érzem, szenvedsz miattam, mégis tudomásul kell vened, így tisztességes. Nem bánom, maradjunk barátok, de ennyi, és nem több! Jobb lenne, ha találnál valakit, akivel kölcsönösen szeretnétek egymást.”

Vajon, ez lett volna a helyes hozzáállás, vagy jó volt úgy, ahogyan a dolgok haladtak a maguk rendjén? Vagy a maguk elkendőzésében?

Az esti gyakorlatok után sokszor megvárt, hazakísért, koppantak a hallgatók lépteink, az olvasóteremben együtt készültünk a vizsgákra, udvariasan megköszöntem a zsebéből előkerülő, keze melegét őrző almát, megkínáltam a szendvicsemből, harapj csak bele, majd a végét elfogadom – mondta, sötétedéskor igyekeztünk időben hazazárni, belekaroltam, inkább csak mert a sötétben bizonytalan volt a járása, sosem fogtuk egymás kezét.

A tegnap észrevettem a hiányát, ma már harmadik napja, hogy nem mutatkozik, a délutáni gyakorlat után sem várt rám. Szólt volna előre, ha valami miatt kimarad, az előadásokról nem szokott lógni. A tegnap csak egyszerűen tudatosult az elmaradása, okok meg sem fordultak a fejemben, ma furcsállom, miért hiányzik a látóteremből, sejtem, holnap aggódni fogok érte. Nem barátkozott senkivel, legalábbis tudomásom szerint nem. A csoporttársai sem tudtak többet róla, mint én: valahol albérletben lakik, egyedül. A csoportvezető tanára a titkárságra irányított. A személyzetis ősz hajú, a kézfeje májfoltos, gyorsan, készségesen előkereste a címét.

– A barátja? – kérdezte mosolyogva. Elgondolkodtam egy pillanatra. „Nem, nem a barátom, csak közeli ismerősöm” – mondtam magamban.

– Igen, a barátom. Köszönöm a segítségét! – mondtam a titkárnőnek.

– Nagyon szívesen! A harmadéven alakulnak ki a legtartósabb barátságok – mondta. – Sokszor egy életre szólóan. Még sosem járt nála? – kérdezte.

– Nem, még sosem – mondtam. Magázott, felnőtt lennék?

A Szerpentin alatt lakott, a földszinti ablaka a November 7-re nézett. Jó harmincas, értelmes tekintetű nő nyitott ajtót, fillérnyi anyajegy díszelgett a bal szájzuga mellett, kötényébe törölgette a kezét.

– Szervusz, Iringó! – köszönt rám, pedig először láttam. – Liviu már vár, a tegnapira várt. Tegnapelőtt mondta, el fogsz jönni. Tatár Csilla – nyújtotta felém a kezét.

– Szervusz! – mondtam. – Nyeste Iringó. Merza Liviuat keresem, azt mondták itt lakik – kicsit meg voltam lepődve.

– Gyere már be, Liviu sokat mesélt rólad, erre van a szobája – mondta. Liviu nem beszédes, gondoltam, amint a zezzugos folyosón bekísért. Nyitott ajtóju fürdőszoba előtt haladtunk el, egy fiúcska kotolt a bilin, türelmetlenül nyafizott: „Anya, anya, gyeje máj, kakáltam.”

– Már megyek is, aranyoskám – mondta. – Karcsi, a férjem csak estére kerekedik haza – vetette oda nekem, a gyerekhez sietett.

Kopogtam, „Igen!” – hallatszott bentről. Amint beléptem a szobájába, nehéz szag ütötte meg az orromat, igyekeztem nem fintorogni. Felpolcolt lábbal feküdt, éppen az ágya előtti ala-

csony asztalon álló tálacskába mártogatott valami rongyot, kicsavarta, a bokájára borította.

– Ólomcet – mondta. – Félreléptem, kibicsaklott – intett a fejével a bokája felé. – Jobb, ha az ember az egyenes úton marad. A tegnapi várak – vaksin fixírozott. – Az ólomcet árasztja ezt a nehéz szagot – mondta. Erre azért nem számítottam. – Nagyon örülök, hogy eljöttél a szerény hajlékomba. Szia! – mondta.

A szobája világos és meleg volt, hosszú könyvespolc és könyv borította az egyik falat, szépen sorba rendezve; doktor Pedantéria jutott eszembe, körülnézelődtem.

– Szeretem, ha a helyén vannak a dolgom – mondta. – Szeretem, ha vakon is megtalálom, amit akarok.

Rápillantottam a bebugyolált bokájára, a vágásra megérett körmeire, inkább a könyvek érdekelték: főleg Kriterion sorozat, Új világ, Révai lexikon, román költők, Liviu Rebreanu akasztottjainak erdeje, Sadoveanu, reprodukciós festmény-albumok, Szentágothai.

– Fáj, nincs eltörve? – kérdeztem. Intett, hogy nem. – A bozótbodyidat hol tartod? Ezek a te könyveid? Az üres butykosaidat visszaváltod?

– Ül le! – mondta, nézegettem tovább a könyveit. – Jó, ha nem: nem! Akkor feküdj ide mellem egy kicsit! Csilla nem fog megzavarni. – mondta.

Még a végén kiderül, józan állapotában is van valamennyi humorérzéke. Nem mosolyodtam el, még magamban sem, és nem is borzongtam meg.

– Lemezjátszód nincs? – éreztem, nem kel-
lene átvennem a stílusát. – Hallottál már Chopin-
ról, tudod, amelyik a Dentesben nyomja a basz-
szust.

– Kölcsönadtam Nimródnak, az összes bake-
littel együtt, azt mondta, most az a menő, nem a
Paloma blanca. Van annak már vagy két éve,
hogy elkommunizálta, mint kolhozelnök a trá-
gyadombot. Megírom majd neki, jöjjön, adja
vissza. Az e-moll zongoraversenyre gondolsz?

– Tudod Nimród címét? – szaladt ki a számon.

– Vannak rövidebb darabjai is, mazurkák, etü-
dök, noktürnök, polonézek. Jaj, az a romantika!
Én csak az e-moll zongoraversenyét ismerem –
motyogta elhalóan, azzal a mentetetűző hangsú-
lyával.

– Honnan vagy ennyire kikupálva, ha nem
csalódom? Tulajdonképpen hová valósi vagy?

– Annyira nem vagyok kikupálva, csak volt
egy nagyon kedves, sánta énektanárnőm – men-
tetetűzőtt Merza Liviu. – Az osztály semmibe
sem vette, amint lelkesen magyarázta a dúr és
moll skálákat, példákat is énekelt mellé, le is
szolmizálta. Minden órára behozott egy lemez-
játszót, különböző klasszikusokat mutatott be.
Asszem én voltam az egyedüli, aki figyeltem, a
többiek rici-pici, vagy amőba – hatásszünet. – A
pártfogásába vett, külön foglalkozott velem, le-
mezeket adott kölcsön, elmagyarázta, mire fi-
gyeljek, tanítgatott szolmizálni, giccses-értékes,
az öregjeimnek is tetszett. Az általánosból éppen
akkor került át a középiskolába, amikor a kilen-
cedikbe léptem. Mind hajtogatta, aki a kottát is-

meri, az minden tantárgyból jó lesz – Merza Liviú itt elhallgatott. – Majd a gyerekeinket mi is keményen zenére fogjuk nevelni – ilyen hosszasan és bátran még nem hallottam beszélni, pedig nem éreztem, hogy spicces lenne. Egyre jobban kezdtem ráfigyelni.

– A végét nem értettem kristálytisztán, de ne ismételd el – mondta Nyeste Iringó.

Eldiskurálgattunk. Szent László városából származik, az ablaka a Körösre néz. Az anyja románt tanít, liciben, délről érkezett a városba, könyvből tanult magyarul, alig van akcentusa, de ott mindenki kétnyelvű.

– Itt is, láthatod! – mondtam. Az apja ott született, mentőápoló, olyan középkáder, posztliceális, néha magával vitte mentőzni. Egyszer egy balesethez mentek, egy fiatal gyerek feküdt az úttesten, egy teherautó előtt, két méter vérben, csődület, az apja hányt, ő is rosszul lett. Miért mondtad ezt el nekem? Hát csak úgy! A sebészet gyakorlatot nem Naftali tartotta, hanem valami bunkó tanársegéd. Azzal jött, hogy reanimálásnál a mesterséges lélegeztetést nem kötélen kell végezni, sem nem puha ágyban, hanem kemény alapon. Tényleg beképzelt bunkó. Egon bá, viszont jó fej. Be kell vágni a splenomegaliát, kicsit sok. Nem megyek semmi röntgenre, minék, pár nap múlva lábra állok.

Lassan ránk alkonyodott, nem gyújtottunk világot. Kopogás, Csilla nyitott be, valaki beszélni szeretne pár szót Liviúval. Velem? Igen, veled! Ki? Nem mondta, behívhatom? Persze! Felkapcsolhatom a villanyt? Igen, kérlek!

Magas, hórihorgas, sovány arcú férfi lépett be, románul köszönt jó estét, a nevére nem emlékszem, Csilla a nyitott ajtóban megállt, az idegen Liviuhoz beszélt.

– Jó estét Doktor Úr! Bocsánatot kérek a zavarásért! Bizonyára nem ismer fel, én vagyok az, akire a napokban, a sötétben rákiáltott, és akit elrántott a vonat elől. Igen, valóban meg akartam tenni, de miután elrántott és mindketten az árokba estünk, már akkor megbántam. Később tudatosult bennem, hogy amikor felém szaladt, még normális volt a lépte, de amint a sötétben távolodott, már alig bírt járni, annyira bicegett. Gondolom akkor, a sötétben megsérülhetett a lába, nagyon sajnálom. Kinyomoztam a kibenyitett, ezzel a csekély csomaggal szeretném meghálálni az életemet, habár természetesen mindnyájan tudjuk, egy közönséges balesetről volt szó. Éppen arra jártunk, én el voltam gondolkodva, nem vettem észre a közeledő vonatot. Szerencsém volt a gyors lélekjelenlétével – egy szatyrot tett le a borogatótálka mellé. – Kérem, forduljon hozzám bizalommal, ha bármiben segíthetek, a címemet és a telefonszámomat a csomagban megtalálja... Hát akkor nem is zavarok tovább. Még egyszer köszönök mindent – mielőtt bárki is megszólalhatott volna, meghajolt és hátrálva távozott, Csilla kikísérte.

A csomagból narancs, mandarin, kávé, csokoládé, sonkakonzerv és egy névjegykártya került elő. Kiderült, a gazdája közismert, magas rangú rendőrtiszt. A megelőlegezett „doktor”, és az ak-

koriban rossz szemmel nézett „úr” megszólítás, külön-külön is szokatlan volt abban az időben.

Végül is sikerült rábeszélni: azt a kibicsaklott, kékeszöld színben pompázó, dagadt bokát szak-szerűen el kell látni, nagy nehezen beleegyezett. Nem voltam rest, felhívtam az idegent, úgyhogy Liviut rendőrautó szállította ide-oda az ortopédi-ára. Egy hétre fekvőgipszet kapott, később az évfolyamtársaink nagy csodálkozására, egy hó- napon át rendőrautóval érkezett az előadásokra, azzal is távozott. Amint az ép lábát előre lendítette, a járógipszes, merev végtagja a medencéjéből csavarodott kifelé.

Amúgy megnőtt az ázsiója, elkönyvelték: a kékek titkos embere. Mivel a sérülésének körülményeit elhallgatta, olyan hatvanszázaléknyit nőtt a szememben.

Lófogú

1982. március, Marosvásárhely. Iringó.

Telt a harmadév: a téli vizsga, a kórházi gyakorlatok, a szörnyen nehéz gyógyszeratan, a megrendítő patológia, a kórélettan, az általános sebészet. Belevetettem magamat a tanulásba, egyre jobban ment, lefoglalta a gondolataimat. Ugyanezt láttam a kollégáknál is: az első két évben a vizsgákon sokan megelégedtek az átmenő jeggyel, örültek annak is, viszont a harmadév után a többség már csendben igyekezett jelesre vizsgázni. Komolyodtunk, értünk, az elégséges osztályzatot már magunk, és a többiek előtt is restelltük. Mindez azért történhetett, mert elkezdődött a klinikum, az orvoslás nagy diszciplínáival való közvetlen találkozás.

A harmadéveseket, az első féléves, általános sebészeti vizsga után már beengedték a műtőbe. Az aprólékos kézmosás és a szertartásos beöltözés után a bátor vállalkozók már kampózhattak, közvetlenül láthatták a sötétvörösen szivárgó vénás-, és a világos-vörösen spriccelő, verőeres vérzés közötti különbséget. A jó jellegzetes szaga betölti a műtő levegőjét, éles fény esik a steril lepedőkkel körbe izolált műtői területre, kesztyűs kéz, marokra fogott szike közeledik, nem vetnek árnyékot. A határozott metszés nyomán szétnyílik a felhám, feltárul a csillogó-sárga, gyöngyhalmaz-szerű zsírszövet, ott egy erecskéből vér buggyan elő, már rá is kattant a fénylő csipesz, törlés, tampon, csak bámulsz:

mennyire tiszta, vérmentes az anatómia atlaszból ismert tájék. Vörös izomzaton hatol tovább a szike, csipeszek szorulnak a vér-buzgárok nyakán, fűrge ujjak vetik rá a csomót, olló metszi a cérnát, töröl a tampon. Az már a parietális peritoneum, ujjak tolják félre a cseplest, ujjak kotornak bele a hasba, V alakra nyitott ujjak tágítanak a feltáráson, tampon, kampó: „...tartsa ezt a tágasságot, kolléga!”, valaki igazít a műteti lámpán, elgyengül a kolléga lába: meg ne remegjen az a szike, még szerencse, hogy nincs itt egy nagyobb verőér! Szinte zajtalanul folyik a feltárás, szinte önálló életet élnek a kezek: az most a mélyben kutat, most felfelé fordul, csillogó műszer csattan a tenyéren, ez egy villámgyors csomót produkál, ismét az olló, ez letöröl egy vérfoltot. Egyenes Kocher-t! Péant!⁴², hallatszík egy maszék mögűl. A halk, varázslatos szavakat elnyomja a gépi lihegés, de a hat összehangolt kéz félszavakból is megérti egymást, rejtélyes műszerek sorakoznak a guruló asztalon, verejtékpatak csurran a kolléga hátán. A kolléga a Tanagrá⁴³ fogja gyakorolni.

A belgyógyászat-gyakorlatokon kerültűnk először igazán betegközélbe. Most már önállóan, szemtől szembe kérdezhettűk ki őket: a családjukról, az életmódjukról, a panaszaikról érdeklődűnk. Zavarba ejtő a felénk irányuló bizalmuk és a tiszteletűk: doktor úrnak, vagy doktornőnek

42 Sebészí csipeszek.

43 Tanagra: a sebészí varrócéma csomózásí módja.

szólítanak bennünket. Az „úr” megszólítás szókatlan: a kor ideológiája megkívánta az „elvtársat”, de mégse túlozzunk, valljuk be: ezt a megszólítást a köreinkben alig használta valaki.

Meglepőek a készséges válaszok. Örömmel, aprólékos részletezéssel tárják fel magukat, az évtizedek óta hurcolt és tökéletesre ápolts panaszt, azt, amire eddig minden tekintély csak legyintett, vagy amit meg sem hallgatott. Most végre jelentőséget nyert az a régi történet. „Húsz évvel ezelőtt, nyáron, egy pénteki délután, úgy öt óra irányában, amikor pakoltuk össze a betonkeverőt, de nem is, mert már őszt volt, már sárgultak a levelek, amikor a postás – az új postás, mert a régit nyugdíjazták – rám köszönt, nos, akkor hirtelen felugrottam, na, akkor nyilallt a derekamba, pont ide né, ahol az ujjam van, na, azóta is vigyázni kell a hajolgatással... Nem, most a hasnyálmirigy miatt fektetett be a tanár úr.”

A panaszkodó boldog, a megkönnyebbülés mosolya kiül az arcára: végre szakértői meghallgatásra lelt. Nem vár el semmi tanácsot, a tekintete hálás, mert most ő a fontos: a panaszát le is jegyezték: tollal, papírra.

Gyakoroltuk a szóözönből kihámozni a lényegét, a releváns információt, azt a sort, ami a szemiológia jegyzetben, a listában le vagyon írva, és amire majd alapozni lehet. Kezdtük megérteni, hogy a nagypapa kicsapongó lakomái, az apa korhely élete, vagy a leányanya futó kalandozásai bizony az utódon is, akár életre szólóan konkrét nyomot hagyhat. Gyűjtöttük az adatot a szerzett és az önként vállalt életmód-rizikókról, hogy

majd mérlegelhessük a lehetséges teendőt. Közben megtapasztaltuk a kellő időben és ideig elkövetett hallgatás, a meghallgatás és a ráfigyelés gyógyító erejét. Egy jó szó, egy megértő bölintés gyógyír a szenvedőnek. Tágult az orvoslás világa; óráról órára, gyakorlatról gyakorlatra figyelünk, okosodtunk, tapasztaltunk, szűkült az egónk.

Lekéstem a kórbonctan előadást, ugyancsak szaporáztam felfelé. Langyos szellő birizgálta az arcomat, a sapkám alól kilógó fürtjeimbe kapott, s ismerős illatfelhőket sodort a tavaszi levegőt szimatoló orromba. A megroggyant hókupacok alól erecskék szivárognak elő, a macskaköves kaptató réseiben vékony csermelyekbe csurranak össze, az aljban már kis patakokba gyűlnek – a hátuk megcsillan, ahogy átfolynak és szétterülnek a járdán.

Felfelé haladva, lépteimmal a száraz szigetet keresve, már messziről észreveszem a kaptató tetején állingáló, ősz hajú titkárnőt. Mosolyogva int felém, ahogy közeledek – bizonyára ő is az érkező tavasznak örül. Mosolyát viszonzva ráköszönök, igyekeznék tovább haladni.

– Üdvözlöm, Iringó! Kérem, álljon meg egy pillanatra, üzenetem van a számára, de ne ijedjen meg, nincsen semmi baj. X elvtárs beszélni szeretne magával, Kéri, fáradjon be az irodájába – mondta kedvesen, továbbra is mosolyogva.

– Most? De hát így is lekéstem az előadást, nem ér rá utána? – kérdeztem csodálkozva. Még fel sem fogtam a helyzetet.

– Sajnos nem, most szeretne beszélni magával
– félénknek tűnik a mosolya.

Lassan tudatosult bennem a lényeg, a tarkómon felkúszó bizsergéssel kezdődött. X elvtársat, az egyetem szekusát, egymás között Lófogúnak neveztük. A felső fogsora ijesztően előre meredt, szemmel láthatóan folyamatos erőfeszítésébe került, hogy csukva tartsa, és a szájával elrejtse, így még elviselhető is volt az arca. Amint lazított, a felső ajka felcsattanva fedte fel a rémisztő látványt, a nyerítő lónak beillő felső fogazatát. Később, ötödéven a Fül-Orr-Gége professzorunk valósággal belénk döngölte a madárarc, az okklúziós zavar, az árkád-szájpad és a következményes szájlégzés átkairól szóló tanait. A csecsemőkori és a későbbi ujjszopást tette felelőssé – addig nem is gondoltam a szájlégzés okaira és a szerteágazó következményeire.

X elvtárs, amúgy nem sok vizet zavart. A helyes és hazafias viselkedés fő irányvonalából tartott eligazítást az útlevelet kérelmezőknek, ez volt a dolga; a kérelemhez csatolni kell a beleegyező aláírását, mesélték a felsősök. Az útlevelet, a külföldről visszatérőktől, biztonságos megőrzés céljából átvette, a megtérő hazafit a külföldön szerzett tapasztalatairól és a kapcsolatairól kifaggatta, mesélték. X elvtárs, összességében nem malignus, mesélték, de senki sem tudta, ezen nélkülözhetetlen feladatán kívül, X elvtárs pontosan mi egyébbre használatos. Néha felbukkant a folyosókon, a katonai oktatáson, benézett a gyakorlatokra, nem sokat időzött, tényleg benignusnak tűnt. A haza történelmének előadásait

a román és a magyar tagozatnak együtt tartották, a teljes évfolyamot befogadó nagy díszteremben, ott viszont minden alkalommal megjelent. Szólanul benyitott, körülnézett, alvajáróként elhaladt a rösleri tanok cáfolatait lelkesen fejtegető törtanár előtt, egy ideig kibámult az ablakon, aztán ugyanúgy kivonult. Ilyenkor lehetett jobban megfigyelni a görnyedt testtartását, az előreeső vállát, a hosszú, merev nyakát. Valahogy sajnálatra méltónak tűnt X elvtárs: az összeszorított szája és a kényszertartása bizonyára hamar lefárasztja, gondoltam. Antalgias anteflexio, okklúziós zavar, szájlégzés, a hátraeső nyelvgyöktől szakaszolt, felületes alvás, kialvatlan éjszakák, harapós másnapos hangulat – állapítanám meg most, első ránézésre. Mindennek kinéznéd X elvtársat, leginkább a kaptárt felügyelő méhésznek, csak éppen szekusnak nem, pedig mindenki tudta róla.

X elvtárs rezidenciája a főépülettől nyugatra, a macskaköves kaptató végén fekszik. Biztosan Nimród miatt hívat, zúdult rám a rémület. Hirtelesen azt éreztem, amit a szükségét végző vad érezhet, ha a hajtók ordítását hordja feléje a szél. Mit mondjak, jaj mit mondjak, ha faggatni kezd?

A bejárati ajtó üveges ablakán át láttam, az előszoba üres, nem tartózkodik ott senki. Tanakodtam egy pillanatig, kopogjak-e, aztán mégis anélkül nyitottam be. Egészen alacsony volt a mennyezet, feltartott kézzel meg is érinthetném, sőt tarthatnám a tenyeremmel is, mint a kariatida. Csak egyetlen kopott karosszék árválkodott a fal mellett, más semmi. *K., ezen a széken csak gör-*

*nyedten tudna megállni, felegyenesedve a feje a plafonba ütközne, beverné, talán ki is sebesedne, be kellene jódozni, gondoltam. Párnát kell tenni a fejére, vagy ki kell párnázni a plafont, akkor a baj elkerülhető, gondoltam.*⁴⁴

Inkább csak megérintettem a szemközti ajtót, nagyon halkán kopogtam. Vajon személyesen nyit ajtót? – vagy csak kiszól: Szabad! Hogy fog szólítani? Jaj, nem csináltam semmit!

*Porfirij*⁴⁵ az ablaknak háttal ülve fogadott, vonásait félhomály mosta el. Természetesen az állam hivatalos nyelvén szólaltam meg. Ez csak természetes.

– Jó napot! – mondtam.

– Jó napot! – mondta *Porfirij*.

Ez a Porfirij szórakozottnak tűnt. Nem futkossott fel alá, nem fecsegett üresen az ülő életmód ártalmairól, az aranyérbántalmairól, a kihallgatási tapasztalatairól, a magánéletéről, a félelemiről, testi adottságainak borzalmairól, nem nevetgélt.

Porfirij a nevemen szólított, leültetett a másfél méternyi széles íróasztalához, magával szemben. A háta mögötti ablak függönye szélesre volt tárva, a csupasz platánok koronáján át az eget láttam, az arcomra esett a tavaszi fény. A beszéde összeszedett, lényegre törő, nem kihallgatás-jellegű – inkább a munkahelyi kötelesség letudása, aztán pipa. Egészen másra vártam. Mondatainak

44 Utalás Franz Kafka, A per egyik színére.

45 *Porfirij*: A Bűn és bűnhődés vizsgálóbírója.

szünetében igyekezett a kiálló metszőit az összeszorított ajkaival elfedni, nyilvánvaló volt: tudatában van a fogyatékoságának. A beszélő partnert akarja megkímélni, vagy számára bántó a helyzet? – gondoltam. Többnyire szórakozottan maga elé nézett, csak időnként pillantott a feszülten figyelő szemeimbe, vajon ez a hányadik valatása? A szavaitól lassan megnyugodtam, viszont amint felfogtam a szándékát, egy másik fajta nyugtalanság lépett elő, de mégsem az a féltelmes, mint amire gondoltam, – mindaddig...

– Foglaljon helyet, Iringó! Ritka neve van, bevallom még nem találkoztam ezzel a névvel, szép a csengése, utánanéztem, az én anyanyelvemben nincs megfelelője, talán más nyelvben sem. Bizonyára virágnévből származik – félénken bólintottam. – Nos, ne raboljuk egymás idejét, azért kértem, mert fel akarom kínálni magának a segítségünket. Tudjuk, a szülei nem a képzettségüknek megfelelő munkát végzik, ez számukra, bizonyára fájdalmas, a társadalmunk számára sajnálatos pazarlás. Tudja, magát az egyetem elvégzése után az országba bárhová kihelyezhetik, azt el kell majd fogadnia, és akkor el kell hagynia a szülővárosát, távol kerül a szüleitől. Amikor az orvosira felvételizett, ezzel tisztában volt. Maga, Iringó, értelmes, lelkiismeretes és szorgalmas, sok ilyen emberre van szüksége a társadalmunknak. A gondjainkat értelmes, megbízható, kollaboráló emberek képesek enyhíteni – fejtegette.

Egy ideig elhallgatott, egy golyóstollal babrált, ki-be pattintgatta. – Nos, fel tudom kínálni a

segítségemet, hogy az egyetem elvégzése után a városunkban, vagy a közelben maradhasson, itt kapjon munkát, s azt is, hogy a szülei az őket megillető munkahelyre kerüljenek. Cserébe, csupán arra kérem, a továbbiakban segítse a mi munkánkat, legyen a csapatunk láthatatlan tagja – különleges erők kezdtek el markolászni a torokomat, még mindig nem nézett rám. – Társadalmunknak sok tudatlan, vagy tudatos ellensége van – folytatta. – Ezt nem vitathatja, ismernünk kell őket, készenlétben kell álljunk, legyen ebben a segítségünkre... – Nem, nem kell most válasszonia, természetesen nem várom el, mi is emberek lennénk, egymásra vagyunk utalva. Ha elkészült a válasszal, vegye fel velem a kapcsolatot... – És kérem, ne feledje, az orvosi munka mellett még gyerekeket is szülhet – most felpillantott, a szemembe nézett, éreztem: elsápadok, a mennyezet még mélyebbre ereszkedik. – A társadalmunknak szüksége van gyerekekre, ők fogják megalapozni jövőnket, nulláról kezdhetjük a tanításukat. Egy erős nő sok mindenre képes – elhallgatott, szórakozottan várta, hogy ülepedjenek a szavai. Nem fürkészte a döbbent arcomat, hanem furcsa ábrákat kezdett el rajzolgatni egy fecnire, aztán nagy sokára ismét megszólalt, most már tartósan, cipollasan az arcomat vizslatta. – Az útlevélkérelmét mindenféleképpen jóvá fogom hagyni – szinte suttogta, tagolva a szavakat, hosszú csend következett.

Nem kérelmeztem semmilyen útlevelet, megértettem, az enyéimnek azt kell mondanom, út-

levélkérelemről tájékozódtam nála, amiatt kerestem fel, a beszélgetésünket el kell titkolnom.

Vártam, most már térjen végre a lényegre: faggasson Nimródról, az abortuszról, fenyegetsen, gyötörjön és zsarolja ki belőlem az akaratát. Meg voltam győződve mindenről tud, talán Nimródot a határon mégis elkapták, Imolát is lecsukták. Bénultan hallgattam, szerettem volna elfutni.

– Mint említettem, mi is emberek vagyunk, maguk, orvostanhallgatók a társadalmunk értelmes befektetései. Meg fogjuk védeni magukat, még saját maguktól is! – hangsúlyozta az „értelmes” -t. – Most pedig igyekezzék, még eléri az előadás közepét – mondta végül, közben felállt, továbbra is a szemembe fúrta a tekintetét. Azt hittem, nem hallok jól.

És mégis: vége! Kikísért! Rettegtem, nehogy kezet nyújtson, mert akkor össze fogok roskadni, de csak az ajtót nyitotta ki előttem. Arra koncentráltam, hogy többször is a „societatea noastră” kifejezést használta, az akkoriban kötelező hivatkozási alap, a „patria noastră” helyett. Mindkét főnév nőnemű, tehát a társadalom és a haza fogamzóképes, gondoltam. A semleges nemű partidul nostru⁴⁶ kifejezés egyszer sem hangzott el. A semleges nem megtermékenyítésre képtelen, gondoltam.

Azért esik neheze a mosolygás, mert tudja: a lófoga miatt a mosolya visszaszító. Kényszerből szigorú, gondoltam.

46 Societatea noastră, patria noastră – nőnemű román főnevek (társadalmunk, hazánk); Partidul nostru: semlegesnemű főnév (pártunk).

– Ez az ember hisz az elveiben! – ismételte magában a csapdából kiszabadult madár, amint tovaröppenve mélyeket ízlelgetett a frissítő, felszabadító, életet és erőt és haladékot adó kora tavaszi levegőből.

Mindkettőtöket egyformán

1982. március vége. Marosvásárhely és Nimród szülőfaluja Máramarosban. Iringó.

Hetekig elkerültem a kaptatót, inkább a hosszabb kerülőt jelentő főbejárat, a széles lépcsők felé vettem az utamat, csak hogy ne lássam azt a nyomasztó mennyezetű vállatóépületet. Az eseményt követő hetekben, az előadások szüneteiben, Porfirij többször is elvonult a folyosón, mintha éppen arra akadt volna dolga. Én, ha felbukkant, igyekeztem úgy tenni, mintha nem vettem volna észre, a gyomromat markolászó ököltre figyeltem. Porfirij, szerencsére nem nézett senkire, rám sem, csak közömbösen, alvajáráosan előre, mint aki az élet dolgaival van elfoglalva. Vajon tanítják a szekus-iskolában a perifériás látás tökéletesítését? – gondoltam. Ilyenkor, amikor felbukkant, napokig bennem élt a rettegés, hogy ismét hívat. Azt mondom majd, minden energiámat elviszi a tanulás, szívesen elfogadok majd bármilyen orvosi állást, az országban bárhol, amire a tanulmányi átlagom majd jogosít. A szüleim is elégedettek a munkájukkal. Nem fogok semmit aláírni, gondoltam.

Sanyáéknak, előzőleg már beszámoltam Nimród szökéséről, az is megérne egy külön misét. Nem kommentáltak sokat, csupán Sapa látogatta gyakrabban az utána következő napokban dr. Szép Ernőt, különben folyt az életünk a megszozott medrében. Az Iringó megkísértése című történetbe, azonban nem akartam belekeverni őket.

Persze Sanya azért láthatta rajtam a feszültséget, hiszen a császármorzsát is csak ímmel-ámmal eszegettem, a hánykolódó éjszakáim tanúbizonyságaiként a lepedőm is összeküsmütölve maradt a sietős reggelek után, és a kezem is sokáig megremegett, ha az a nyomasztó mennyezet a gondolataimban előtolakodott.

Teltek a tanulós, félénk napok, tavaszodott, mire előálltam. Kivártam az alkalmat, amikor Sanya a rántásunkat kutyulja, s vettem egy nagy lélegzetet:

– Sanya, meg kell tudnom, mi van vele, meg szeretném látogatni a nagyszüleit – és végre kimondtam.

Nem szólt semmit, csak a keverő mozdulatai lassultak le, nem fordult meg, várakozott, mondjam tovább.

– Meggondoltad magad? – kérdezte végül. – Történt valami? Vagy vannak híreid róla?

– Csak tartozom magamnak, és neki is, hogy tudjam, pontosan hol van, mit mondanak a nagyszülei. Levelet nem merek írni, érdeklődni sem merek a címe után, félek, mindnyájan a szeku látóterébe kerülnénk – magyarázkodtam, s magam is hallottam a hangomban a disszonanciafoltokat.

– Lehetnél őszintébb is anyádhoz! – ismét felvette a szokásos keverő ritmusát. – Kivárod, hogy háttal álljak neked, miért nem a szemembe mondod? Mi is kell tudjunk minden fontosat rólad, mint ahogy neked is rólunk. Mi is olyasmit érünk, mint te, csak pepitában, ahogy apád szokta mondani. Faggatott róla? – kérdezte mel-

lékesen a rántástól, mintha már rég kiveséztük volna az egész vallatást.

Átöleltem hátulról, a vállára hajtottam a fejemet, hallgattam.

– Jaj, te Sanya! Jó ez neked, hogy minden vesébe belelátsz? – éreztem a keverő mozdulatait, próbáltam kitalálni, mely izmok végzik. – Én is ilyen leszek?... Állandóan rá gondolok, meg kellett volna hallgassam, miért hagytátok, hogy ilyen hülye legyek?

Abbahagyta a kevergetést, megfordult, magához ölelt, csendben simogatta a hátamat.

– Akarod, hogy elkísérjelek? – szólalt meg nagy sokára, s leírhatatlan az a melegség, ami elöntötte minden porcikámat.

– Szeretlek titeket, Sanya! Hadd, most én vigyem egyedül a *dagadt ruhámat a padlásra!* Maradj inkább Sapával.

– Mondjál el neki mindent, ezt is ki fogja bírni. Jobb, ha tudja, mi történt.

– Biztos vagy benne, Sanya?

– Mondd el szépen, mi történt – mondta csendben. Olyan jó és megnyugtató volt az a simogató!

– Kerek perec, be akart szervezni besúgónak... Azt mondta, elintézi, hogy a közeletekben maradjak, itt kapjak majd munkát – szinte suttogtam, mintha a falnak is füle lenne. – Nem tudom, csak engem pécézett ki, vagy mindenkivel ezt csinálja.

– Nimródról nem faggatott? – kérdezte aztán Sanya. A vállára hajtott fejemben hallottam a mellkasából érkező zöngő hangokat.

– Éppen ezt furcsállom a leginkább – kaptam fel a kérdésre a fejemet. – Attól rettegetem én is, pedig nem lenne miért, mert tényleg semmit sem tudok róla. De képzeld: szóba sem hozta, nem is célzott rá. Alig hittem el, kienged a markából, anélkül hogy kifaggatna. Nagyon félek, valami rossz történt vele.

– Mire gondolsz?

– Hát, hogy mégis elkapták, megverték, megszarolták, beszervezték. Az is lehet, éppen börtönben van, muszáj megtudjam. A nagyszülei biztosan mindent tudnak róla.

– Jól van, értem. Egyedül akarsz menni? Mikor indulnál? – csodálatos ez a Sanya!

– Mit gondolsz, Sapa mit szól majd hozzá?

– Mit szóljon? Várja, teregeds ki végre, mit titkolsz előlünk mostanában – semmi él nem volt a hangjában.

Sapa végighallgatott, nem szakított félbe, miután befejeztem, sokáig bámulta a padlót. A légzése nem gyorsult fel, csak a kezét szorította ökölbe, aztán kiengedte, aztán megint. Aztán azt mondta: „Milyen erős vagy, drága kicsi lányom, most már elengednék akár a pusztába is, akár negyven napra is. Most már ellene mondtál, most már léptél egy nagyot a felnőtté válás útján. Ha most engedté volna a csábításnak, örök életedre a rabjukká váltál volna, de most már angyalok fognak szolgálni neked.”

Sanyának más dolga akadt, csak Sapa kísért ki az állomásra, közben keveset beszéltünk. Kell az a meleg holmi, a hegyekben még tél van. Igen,

betettem mindent. Nagyanyád idejében még a jó meleg dinamó alsó volt a divat, nem tudom, mi bajotok van vele. Hogy hogy brüngő? Igen, kesztyűt is, ez a sál is jó meleg, gyapjú, Sanya kötötte. A hátizsákod legyen mindig a szemed előtt, olvasnivalót vittél?

Titokban a légzése ritmusát számolgattam magamban, hosszasan integettünk egymásnak, távolodott velem a vonat. Még láttam, amint egyik kezével integet, a másikkal befúj a szájába a hörgőtágítójával, aztán az alakját elnyelte a Grivița utcai kanyar.

Felgyorsul a kerekek kattogása, visszafelé szaladnak a városszéli bútorgyár kopott falai. A másik oldalra, a Víkend csónakházának elsuhanó tezejére pillantok, aztán vissza, de ez már Marosszentgyörgy, a Somostetőt már eltakarják a rohanó házak fedelei, oldódik az utazás első láza.

A menetiránynak háttal kaptam helyet, az ablak mellett a sarokban. A hátizsákom éppen jól jött: neki tudtam dőlni, a vastag sálam és a sapkám párnául szolgált. Sanya rétegesre öltöztetett, az a hír járta, a takarékoság érdekében a vonatok fűtetlenek, így is volt, de nem ért váratlanul.

Gomolygó párafelhőket lehelhetsz a levegőbe, mégsem fázol, olvasásról azonban szó sem lehet, elkel a kesztyű. Sokáig az elsuhanó tájat bámulod, ahogy esteledik, úgy üresednek a gondolataid. Komótosan kúszik elő a sötétség, egyre nagyobb darabokat nyel el a látványból, végül a homály teljesen rátelepedik a külvilágra, már csak az elmosódott tükörképéd néz vissza rád a koszos ablakból. Holnap, kora reggelre érkezem, az

éjszaka közepén egyszer át kell szállnom, egyszer fél órát kell várjak a mozdony cseréjére, ringat a vonat egyhangú ritmusa: tam... tatam, tam... tatam... A tágulási együttható, gondolom. A hidegben a síndarabok összezsugorodnak, eltávolodnak egymástól, de nem áthidalhatatlanul, nem annyira, *mint a fától a levél, s mindkettőjük szíve lesz puszta, hideg tél*, gondolom. Ismét eljön a tavasz, eljön a meleg nyár is, s a sínek szíve kitágul, ismét közeledni fognak egymáshoz, de nem érintkezésig, mert akkor össze-vissza görbíténék egymást, gondolom. Hadd csattogjon csak a vonat kereke, hadd ringasson a vagon, gondolom. *Holott náddal ringat, holott csobogással, vajon a szerelme földerült már mással?* – Szia! – mondom. Egy kislányt tart az ölében. A kislány a kezecskéjével átöleli a nyakát, ahogy hátraveti fejét, a nyakán áttűnnek a légső gyűrűs porcai, hangosan nevetgél. A copfját összefogó kékszalag szinte a földig ér, sárga kereszttek sorakoznak a szalagon. Ő előrehajol, az orrát a kislányéhoz dörzsöli, az meg egyre féktelenebbül nevet, csilingelő, gyerekes nevetéssel. – Szia! Levágattad a hajadat? – kérdezi. – Ez Dana, a kislányom! – oldalra fordul, hogy jobban lássam Dana Maniu arcát. – Ugye milyen gyönyörű gyerek? Még beszéd közben is mosolyra áll a szája, mint neked. Nézd meg a kezét is, milyen szép hosszú ujjai vannak, pedig még csak hároméves – mondja, de Dana Maniu elfordítja a fejét, a vállába rejti az arcát, szeretném látni a vonásait, a szemét akarom látni. – Mikor találkoztál utoljára az anyjával? – ordítok rájuk teljes erőmből. – Trebuie să

fac pipi, tati⁴⁷ – nyafog a kislány. Egy karcsú, női alaknak adja át. – Cine-i tipa asta?⁴⁸ – kérdezi a karcsú női alak. Most felém fordul, világoskék, ujjatlan, poncsószerű mellényt visel, a mellét karnyi vastag, hosszú szárú, sárga kereszt díszíti. Felém nyújtja mind a két kezét.

– Hát mégis eljöttél? – indul felém mosolyogva, de lefagy a kép: a mozdulatok kimerevednek. Merev a mosolya, szoborszerű a kinyújtott kéz, a levegőben megáll a hátra lendült sörény. Várom, közeledjék, aztán mégis én indulok el, már összeérne a kezünk, amikor gumibot csattan a vállán, leroskad, záporoznak a hátán az ütések.

– Azt mondtam, a beszélgetésünk köztünk maradj! – vicsorít rám Porfirij, felriadok.

Szálván órákat vártam a csatlakozásra. A kinti dermesztő éjszakánál a váróterem elviselhetőbb, nem jár át annyira a ködös nyirkosság. A hátizsákom melegen tartja a hátamat, a sál az arcomat. A ruhámba és a hajamba ivódott tetűpor bűzét és a gémberegett derekam emlékét ma is fel tudnám idézni.

Visón, viszonylag keveset kell várni, az utasok kicserélődnek. Itt már néhány, azzal a jellegzetes tájszólással ejtett magyar szó is megütötte a fülemet, s amint megéreztem a lassan beinduló fűtést, édes-keserű emlékképek kezdtek feltűnedezni a csukott szemhéjam előtt.

47 Pisikálni kell, apa (román).

48 Ki ez a nőszemély? (román).

Jócskán virradt, kellemes meleg áradt szét a fülkében, mire megérkeztünk. A sínek mentén füstös-feketés hókupacfoltok szomorkodnak, a hepehupás, macskakövekkel burkolt állomás téren az alattomosra fagyott tócsák felszínét tökmag és napraforgómag héjai szurkálják göröngyösre. Az ébredező, nedves-ködös reggel füstszagú levegőjében vastagra öltözött, munkába igyekvő emberek kerülgetik a barnás hóbarázdákat, bundasapkák, hárászkendők, kötött sapkák, vastag sálak alól tör elő a kilélegzett pára. Ködmönös, kifordított bundakabátos férfiak, fehér posztószoknyás, fekete alapon piros harántcsíkos kötényekbe, színes, széles rokolyákba öltözött nők csoportja várakozik a buszra, lábbelijük felkunkorodó orrú bocskor, térdig felszíjazott, fehér posztókapca.

A várakozó csoportunktól kissé távolabb megálló buszt megrohamozzák, magával sodornak, mire magamhoz térek, már a busz közepén szorongok, nedves báránybőr- és posztókabátok, átalvetők sokasága közé préselve. Az ablakokra rakódott jégvirágok miatt, oldalra nem lehet kilátni, pedig de megnézném a Szalavánt, s a blokkok falából kiálló kályhacsöveket; amúgy türelmesen elvagyok, mint szardínia a bádogdobozban. Éppen ismételtettem magamban a szavakat, amelyeket majd a nagyszülőknek fogok előadni, amikor a busz kaptatóhoz érkezik, érezni lehet, erőlködik a motor, csúsznak és kipörögnek a kerekek, aztán az egész rozoga alkotmány megfeneklik, a motor felbőg ugyan, de tapodtat sem mozdulunk tovább. Pánik, most mi lesz,

Párkák keze a cél előtt? Az utasok azonban szokva lehettek a helyzettel, mert ők egyáltalán nem nyugtalankodtak, hanem kórusban kezdték biztatni a sofőrt: „Naa . . . , nanaaa, na amu, na ning-lai, naaa, bagă-n două, mai dă-i o pedală!”⁴⁹ A motor még kínlódik kicsit, de mit sem ér a hangos biztatás – állunk, mint a cövek. Aztán kíválgódik az ajtó, a sofőr, legnagyobb megdöbbenésemre, leparancsolja az utasokat, akik nevetgélve, viccelődve, engedelmesen leszállnak, amikor látják, hogy csak én maradnék, rám szólt valaki: „Nu si asa gingașă domnișoară, hai dă și matale o mână de ajutor”.⁵⁰

Utolsóként én is leszálltam, a nők csoportjához szegődtem. Először nem igazán értettem, mit várnak el tőlem, aztán nyilvánvalóvá vált, az utasok súlyától akarták megszabadítani a járművet. A férfiak a busz hátának vetették a vállukat és a kezüket, hangos hórúkkolás közepette, a mintegy száz méteres, meredek kapaszkodón addig-addig szuszakolták, amíg az élelmes alkalmatlanság, ide-oda farolva ugyan, de mégiscsak felhúzta magát a tetőre. A nők csoportja lelkesedés nélkül nézte a műveletet (nem úgy mint én), tényleg hozzá lehettek szokva az eseményhez, – rendben visszaszálltunk, s folytattuk az utunkat. Bennem azért egy kis derűt és csodálatot keltett ez a magától értetődő, eredményes, panaszmentes összefogás. Ebben is rejlik a sikerük, gondol-

49 Naa, nanaa, na most, na né mááá, naaa, rakd kettesbe, adj neki még egy pedált!

50 Ne legyen má olyan kényes kisasszony, jöjjön, segítsen magácska is!

tam. Helyzetfelismerés, összefogás, cselekvés, nyafogás nincs, gondoltam.

Menet közben egyre többen leszálltak, ürült a hely, az ablak mellett kaptam üres széket. A jégvirágos ablakra lehelve kis, kerek világnézetet kapartam magamnak, azon keresztül kukucskáltam a havas tájra, itt még javában tartotta magát a tél. Szelíden emelkedett az út, s már az ismerős, suvadásos dombokkal körülvett falucskában jártunk, azonnal felismertem a tehéncsapásokkal teraszosra barázdált Semerőst.

Jól emlékeztem a portára, Lajos bá éppen az udvaron matatott, amikor zörgettem és ráköszöntem; éppen hogy meg nem kövült, mint aki kísértetet lát.

– Hát maga az, kisaszony, tán egyedül jöt hozánk? – nyögte ki végül. Hamar magához tért, kitett magáért. – Nahát, fáradjon beljeb, Klári ángyó éppen a regelit készíti, jut belőle magácskának is. Csak nem a fél hetesel érkezet? Jaj, hogy fog örülni, na, jöjön már beljeb, kusti ne! – rúgott a felém ágaskodó, a farkát boldogan csóváló, lompos kutya felé. – Nahát, de nagy öröm! Lása, mifelénk még javában tél van, ahogy nézem, áprilisig ki is tart. Jól mongya, ezért nem terem meg mifelénk a kalász, – lelkendezett, pedig nem mondtam én semmit. – A szilva, az igen, minden fajtája. De nagyon is téved, ha azt hiszi, hogy lekvárként végzi! Dehogyan is! Épen hogy a rézüstnek van it a legnagyobb keletje. Na, bontsa már ki azt a sálat, had lásam azt a szép pofiját! Na, ugye? Csak lenék én fiatalab, megpödörném én

a bajuszomat, de meg ám, ne féljen semit! Na, néz ide Klári, ki jöt hozzánk!

Klári néni összecsapta a kezét, amint meglátott.

– Jaj, nézenek oda! Há te vagy az kislányom? Mégiscsak eljötél? De mire vártál ilyen sokáig, má ne haragogy? Jól van, értem én, rögtön be kellett volna valja az a csibész, de teljesen beléd volt habarodva, elment szegénykémnek a józan esze. Jaj de jó, hogy eljötél, olyan jó éleetek lehet, mint egy turbékoló gerlepárnak. Még mindent vissza lehet csinálni – zúdította rám magából a mellbevágó jelentőségű szavakat.

Teljesen össze voltam zavarodva, valami eget rengető sejtésem támadt, valami földrengésszerű érzés hatalmasodott el rajtam, le kellett üljek, anélkül hogy tessékelt volna.

– De hát hogyan lehet visszacsinálni, ha külföldre szökött? – nyögtem ki valahogy.

Most az ő arcukat merevítette le a megütközés, Klári néni is egy székre roskadt, Lajos bá az ajtófélfá felé tapogatózott, ő tért magához hamarabb:

– Mit beszél semiséget kisaszony? Ki szököt külföldre!? Honan veszi ezt a badarságot? – fortyant fel, csak pislogtam.

– Hát nem Svédországban van már? Azért jöttem, hogy megtudjam, jól van-e, és megmondjam, megbántam, hogy elrohantam – nyögtem ki valahogy. Lajos bá lecsapott rám, mint vércse a naposcsibére.

– Jaj, kisaszon! Nem kéne annyi ponyvaregényt olvasnia! Dehogy szököt! Nem szököt az

sehová sem, Kolozsváron folytatja a harmad-
évet, de miért is szököt volna el. Az igaz, hogy
majdnem zárt osztályra került, mert sehogy sem
akart szóba állni vele. Jól van, hibázot, de tán
senki sem job a deákné vásznánál, atól még le-
hetne szép életük. Szeretik kölcsönösen egy-
mást, vagy sem, és punktum! A többit nincs mit
feszegetni! Egy kicsit nem fudri, magácska? Fi-
atalság: bolondság!

Azokról az új érzésekről nem lehet fellengzős-
ség nélkül beszélni, mindenki megértheti. Talán
csak annyit, hogy az új érzésrohamok, még a Li-
viuval szembeni haragomat is elhomályosították,
ráadásul még Porfirijra is inkább hálával, mint
haraggal gondoltam, hiszen az keltette fel a gya-
númat, hogy Nimródot, a legkézenfekvőbb zsa-
rolási lehetőséget nem használta ki. Most már
nem is tartottam semmifajta zsarolástól.

Azonnal indulni akartam Kolozsvárra, alig
bírtam néhány falatot leerőszakolni. Végül is La-
jos bá józan érvelése győzött: táviratot adtam fel
a szüleimnek.

KOLOZSV TANUL STOP JOL VAN S EN IS
STOP INDULOK HOZZA STOP SZ
MIND2TOKET EGYFORMAN STOP.

A szökés

1981. november. Gyulavarsánd. Narrátor
Nimródról.

Úgy tervezte, hogy szentestére essék, bizonyára akkor a leglazább a járőrözés és a határőrizet.

Azokban az időkben nagy-nagy szerencsének számított nyugati határmenti lakosnak lenni. A határ közvetlen közelében fekvő kistelepülések polgárai úgynevezett kishatárátlépővel bírtak, akár naponta átjárhattak, gyalog, kerékpárral vagy gépkocsival. A hátizsákban vagy a csomagtartóban forintra cserélhető szilvapálinka, konyak, gyermekruházat, esetleg népi szőttes lapult – az áru sosem maradt a kereskedő nyakán. A forintért a kereskedőnk megtankolhatott, s azon felül nagy keresletű portékával, például kávéval, nyugati cigarettával, farmeröltözéssel, mogyorós csokoládéval, egyéb csecsebecsékekkel megpakolt csomagtartóval térhetett vissza – igazán csekélység az a kis figyelmesség, ami az ismerős vámos szemét jótékonyan eltakarta. Csupán ismerni kellett az embere munkarendjét, mert ha véletlenül egy ismeretlen közeghez tévedt, bizony az a cuccaitól megszabadította, s még örülhetett is, hogy nem vonták be az átlépőjét. Virágzott hát a határmenti kiskereskedelem, mindenki jól járt. Mivel a legkelendőbb áruból, a benzinből csak egy tanknyit lehetett behozni, a találékony személygépkocsi tulaj, a gyári tank mellé, sebtében tákolt egy rejtett másikat is, így jelentős ha-

szon üthette a markát, hiszen a benzinkvótás világban bármennyi üzemanyag, bármilyen szemérmetlen áron gazdára talált. Egy karton Kent és egy csomag kávé minden vasajtót kinyitott, még azt is, amit a bürokrácia rozsdája már évek óta kompakra hegesztett, s egy farmeröltönyért még a legvadabb párttitkárt is kézből lehetett etetni – persze nem a határ mentén, mert ott már bejáratódtak a kapcsolati tőke útjai, hanem tova, az ország belsejében. Moldovában az a hír járta, Erdélyben azért van árubőség, mert Erdély Magyarországhoz tartozik, ami jól is esett volna, ha igaz lett volna, de hát, mint tudjuk, ennek a vélelemnek éppen az ellenkezője fedí a valóságot, a mai napig.

A kiskereskedelem áldásai mellet, ráadásul, a határmenti lakosok az MTV adásait is vételezhették, ami még a kereskedelemnél is nagyobb kiváltságot jelentett számukra – irigyelte is őket ezért az egész ország. Akkoriban, az országunk társadalomszervezési elveit a nyugati világból beszivárgó ideológiáktól a Kárpátok Génuszának útmutatásai kiváló hatékonysággal megvédték, így az istenadta nép megelégedett a hagyománnyal, mely szerint a puliszka amúgy sem robban, csak rosszabb ne legyen. *Volt folyónk, földünk jó, a legelőkön pártos hősök vérével megöntözött kövér fű, s a büszke országban, a fiatal paradicsomi sarokban oly boldogan éltünk, mint az igába hajtott barom.* Ezen áldott állapotokat hirdette minden égbe szálló pacsirta, ezt harsogta a rádió, és ezt sugározta a naponta csaknem két órán át adott TV-adás is. Azonban az a-

dók sugárzását a határnál nem lehetett megállítani, így a határmenti lakosság inkább a túloldaltól érkező, nyugatias mintára összeállított műsorból tájékozódott a világ dolgairól. A távolabb eső településeken az élelmesebbek antennaegyetemet alapítottak, ahol szakavatott, idős professzorok vezették be az érdeklődő tömeget a sugárzástan rejtelmeibe. Az országba tévedt idegenek igencsak ámultak és bámultak a tömbházak tetején, és a bádogtetős tornyocskák csúcsán sorakozó antennaerdők látványán.

A papírforma szerinti, egyre javuló közállapotokat azonban az ideológiailag felkészületlenek, a huligánok, a rebellisek, a revizionisták, a munkásosztály és a nép ellenségei kezdték megelégeni: egyre többen szökdöstek el az országból, mint békák a kiszáradó mocsárból. Ki névleges házasság által, ki a zöldhatáron át, ki a Dunát átúszva próbálkozott a hálátlanságát kifejezésre juttatni. A legveszélytelenebb szabadulási művészetnek a névházasság címszó alatt futó család-egyesítési próbálkozás bizonyult, azonban a folyamat akár évekig is elhúzódhatott: hol a befogadó ország, hol a helyi párthatóságok akadékoskodásai miatt. A helyi akadályokat a határmenti kereskedésből származó javakkal még csak-csak le lehetett győzni, de a befogadó országokra semmilyen módon nem lehetett hatni, elszaporodtak hát az egyéb fajta próbálkozások. Azonban sok próbálkozó a határőrök markában végzte. Az elkapott szerencsétlenekről semmi jót nem lehetett hallani, sőt még a családjuk is megtorlásra számíthatott, nem is beszélve a lebukott

segítőkről: a készülőfélben lévő Duna-csatorna gyomra bármennyi humán erőforrást elnyelt, még hír sem érkezett onnan.

Nimród, a gyerekkora és korai kamaszkora nyarait gyakran Tata unokaöccsének, Árpi bácsinak a portáján, az egyik határmenti faluban töltötte. Árpi bácsi, fiatal gyári munkás korában földalatti munkásmozgalom tagjaként tevékenykedett, akkoriban szilárd meggyőződéssel vallotta a javak egyenlő elosztásának méltányosságát, a magánvagyon bűnös voltát. Azonban hamar megelégette a mozgalma által megvalósított valóságot, felrúgta az elveit, inkább visszatért a szüleitől örökölt tanyasi élethez: a petróleumon, són és a könyveken kívül minden szükségest megtermelt magának és a családjának, s ideológiai felkészültségének ellenére, mégiscsak a szerény magánvagyonát gyarapítgatta, elege lett a közösködésből. Azonban a kollektivizálás a tanyavilágot hamarosan felszámolta. A tanya körüli kertecske megmaradt ugyan, de az évszázadok alatt kitaposott földutakat beszántották, a tanyasiak a tanyát körbekerítve, út nélkül ébredtek. A megszokott élethez ragaszkodni próbálkozó élők, és a kalangya tövében agyonvert kulákok e világon ragadt lelkei hetekig bolyongtak az egybeszántott földeken. A határvonalat jelentő utakat keresgélték, egyik tanyától a másikig bókászta, néha valamelyikhez bezörgettek. A házőrző komondorok, ilyenkor éppen csak a fejüket emelték meg, az ismerős szaggal üzenő szellőtől megnyugodva, unottan elvakkantották magukat, aztán lustán visszaheveredtek a vackukba. Az i-

detévedt látogató az eperfa alatt üldögélő, dologtalan gazdától a túlvilágra távozókról és a Dunacsatornához hurcolt szomszédokról faggatózott. Mivel a nagyokat hallgató gazda csak bámult a nagy semmibe, s amúgy is szüksézávának mondták, a látogató hamarosan továbbállott, lába a poros udvaron nem hagyott nyomot.

A tanyák körül megmaradt nadrágszíznyi kertekben nem lehetett megtermelni a megélhetést, ezért a tanyasiak sorra bekényszerültek a közeli falvakba. A kollektivizálás zászlóvivőinek, a mindenki által ismert semmirekellők hadának ígéreteit és fenyegetéseit komolyan illett venni, így végül az összes tanyasi gazda beadta a derekát, és beállt a kollektív gazdaságokba. Hasonló tette kényszerült Árpi bácsi is, jót fogott a munkásmozgalmi múltja, megúszta a kuláklisztát.

Árpi bácsi és családja, Rebi néni, valamint az iskolára érett fiuk, Pistuka, a falu közepére, a Fehér-Köröstől talán kétszáz méternyire levő vályogházba költözött. Dolgos kezük, a tanyáról hozott tudásuk és a takarékos életmódjuk eredményeként a kollektív gazdaságban is szépen gyarapodtak. Elhatározták, Pistukából tanult embert faragnak, elszántan rakták hát élére a garast.

Az éles eszű Pistuka a tanulásra jó alanynak bizonyult, azonban minden gyerekcsínyből alaposan kivette a részét, s a vele egykorú vendéggyereket, Nimródöt sem kellett sokat biztatni. Hiába tiltották őket a kert végi, három méternyi mély, meredek partú Köröstől, mert a jómadarak kiötölték, hogy a rájuk bízott legelő disznókat addig terelik, amíg a kanyart vető Kö-

rös belső ívének sekélyebb medrébe be lehet mérszkesdni, ide járt a környék hűsölni vágyó lakossága. A tanácskozást tett követte, a fiúk naponta ellátogattak a feredőbe, s a többi falusi gyerektől egykettőre ellesték a kutyaúszás tudományát, amit aztán a házuk közelében is jól lehetett hasznosítani. Persze a tudománynak ára van, az önfeledt tanulóórák közben a konda gyakran elbitangolt, hol a dinnyeföldet dúlták fel, hol a frissen szántott határvonalon gázoltak át Magyarországra. Mindazonáltal a pásztoréletből adódó galibák miatt, a fiúk csak egyszer kóstolták meg igazán az ostort, amikor is az esti számadásnál a létszámnak híja mutatkozott. Már fenték a fogukat a frissen fejt meleg tejre és a szilvalekváros lágy kenyérre, amit jó étvággal kívánkoztak a napi kalandozásban megehült hasukba beletömni, már éppen rohamozták volna Rebi néne nyári konyháját, amikor Áрпи bácsi vészjóslóan összevonta a szemöldökét:

– Hát a foltos kocával mit csináltatok, ti éget-nivalók! A jó anyátok hétszentségit!

Pistuka azonnal felmérte a szomorú helyzetet és a várható kimenetelt, s már szedte is a lábát kifelé, így a csapás csupán Nimródot érte. Csípte az ostor hegye a vékonyát, mint tíz pöcsik, iszkolt hát ő is a cimbora után. Áрпи bácsi hangos szitkozódással vetette utánuk magát, de mindhiába, mert a két jómadarat nem lehetett utolérni. Sűrű hátrafelé pillantásokkal menekültek a Körös felé, végül a lihegő üldöző elől bátran a vízbe ugrottak. Áрпи bá, erre nemhogy megtorpant, de el is gyengült: a két szép gyermek még a végén a víz-

be fojtja magát bánatában, ezért aztán neki nem jár feloldozás, sem a földön, sem a mennyekben, nem ér annyit az a koca. A tettestársaknak azonban eszük ágában sem volt kárt tenni magukban, éppen ellenkezőleg: a sötét jövő elől próbáltak rövidtávú egérutat nyerni. Amint a túlsó oldalon kimásztak, Áрпи bátyánk a csodálkozástól megnyugodott-forma hangon édesgette vissza a két gazembert.

– Hát jól van, kártékony fajzatok! Gyertek most már haza, nem hasítok, csak két bocskorszíjat a hátatokból, de Nimród holnap szedheti a sátorfáját, s mehet is vissza vájárnak a sóbányájába. Többet a színét se lássam mifelénk!

Másnap azonban a magyar vámosok üzenték, hogy akinek elbódorgott a foltos kocája, az menjen érte tüstént, mert ők ugyan nem fogják tovább hizlalni, ellenben a kóstolóra, majd annak idején igényt tartanának. Különösen a sovány húsú tokaszalonna és a füstölt kolbász a kedvencük, vöröshagymát ne hozzanak, mert az van elég.

Ilyenformán Nimród a diplomáciai kiutasítást megúsza, a fiúk boldogan indultak hát a falutól kilométernyire fekvő vámhoz. Menet közben még a Körösbe is megmártóztak, s úszkáltak is egy fertályórányit, pedig azt egyik oldal határőrei sem nézték jó szemmel, mert ott a folyó pár száz méteren közös határt képezett. Visszafelé jövet Pistuka a koca elülső csülkére kötözött mazdagot Nimród kezébe adta:

– Nesze, osztán rázogasd tovább ezt a szitát a törökbúzával az orra előtt. Mondogassad neki,

hogy cuga, cuga! Megy az utánad, ne félj semmit! Ecce-ecce aggyá egy kicsit neki, jövők én is mindjárt – azzal eltűnt a csalitban. Rövidesen két jókora görögdinnyével tért vissza, az egyiket addig csapkodta a földhöz, amíg az szét nem hasadt, aztán pusztá kézzel kivájta a közepét, s oda nyújtotta Nimródnak. – Nesze, ez a legjobb része, nyomjad befelé, holnap is jövőnk, a többi mehet a kocának.

Sem a koca, sem Nimród nem köhögött a váratlan csemegétől, habzsolták hát mohón befelé: a koca hálásan rőfögve, a fiúk szürcsölve, pont, mint a megehült tücsök. Mindhárman úgy néztek ki, mint aki pirosan tejelő malacot szopott.

A látogatást a fiúk, sokáig, minden nap megismételték, a dinnye belével magukat, a maradékkal – hálából, hogy Nimród mégiscsak maradhat – a kocát jutalmazták; félő volt, a koca a török-búza helyett rákap a görögdinnyére, oszt télen mivel lehet majd a kés alá csalogatni?

Akkorra az elhagyott tanyákat már teljesen körbeszántották, az összes föld bekerült a nagy közösbe. Egyik nap, minden előzmény nélkül két buldózer jelent meg a földeken. Az országhatárral párhuzamosan mély, végeláthatatlan csatornákat kezdtek vájni. Az a hír járta, hogy majd a Körös vizét azokon fogják a földekre vezetni, öntözés céljából. Azonban semmi sem történt, az árkok hetekig üresen álltak, arra voltak jók, hogy a szekérrel nem lehetett áthajtani rajtuk. Rövidesen kiderült, hogy tulajdonképpen a határ túloldaláról indítható tankoknak szánták, akik majd óvatlanságukban belebukfenceznek, s onnan az-

tán nincs tovább. Mivel a csatornához sem tank, sem víz nem érkezett, viszont a mögöttes földken akadt volna dolog elég, megoldást kellett találni. A teljes betemetés túl költségesnek bizonyult, ezért két méter széles földhidakkal oldották meg a problémát. Valakinek az is eszébe jutott, hogy a hidak alá, az esővíz átfolyását biztosító fél méter átmérőjű betoncsövet is illik beépíteni. A pásztorkodásba beleunatkozó vitézek ezeket a csöveket pécézték ki a következő célpontnak.

– Te, mi lenne, ha felrobbantanánk ezeket a hidakat? – szállta meg az ötlet Nimródot. Pistuka élénk érdeklődéssel kapta fel a fejét:

– De mivel? A puskaapor, amit a kiásott ágyúgolyóból kiszedtem, teljesen elázott, nem jó az már semmire.

– Há karbiddal.

– Azzal hogy lehet egy ilyen hidat kicsinálni?

– Egy csomó karbidot bepakolunk a betoncső közepébe, a két végét jól betömjük földdel, az egyik végén hagyunk egy kis lyukat, ott beleöntünk egy vödör vizet, egy botra kötünk egy petróleumos rongyot, meggyújtjuk, s távolról a lyukra dobjuk. Bumm, az egész hóbelevanc felszáll.

– Te, de nem robbanunk fel mink is?

– Mi van, félsz?

– Én nem félek, de honnan vegyünk karbidot?

– Lopunk a kollektívából. A tegnap hegesztettek, láttad te is, biztos van ott karbid elég. Éjszaka kiszökünk, egyikünk figyel, a másik megtömi a zsebét karbiddal.

Végül is az akció sikerült volna, ha védangyalok közbe nem avatkoztak volna. A robbantómesterek zsákmányolása gond nélkül zajlott ugyan, alaposan megtömték a zsebeiket karbiddal, ám hazafele menet elkapta őket a vihar, jól eláztak ők is, a karbid is – bűzlöttek, mint a megzápult tojás. Ráadásul a kapuban éppen Áрпи bá karjaiba szaladtak bele; az egyiknek a fülét, a másiknak a nyakát csípte el.

– Hát ti hol mászkáltok ebben a viharban, gazemberek?

– Mi sehol.

– Mi ez a fertelmes bűz? Mit dugdosol a zsebedben? Lássam csak! Karbid?! Minek nektek ez a karbid? Honnan loptátok? Hogy az anyátok úristenit! Na, nesze neked karbid! Hogy a pokol tüze égetne le a lábadról! Hát megnyú-zom ezt a két gazembert! Meg-nyú-zom! – s záporoztak a nyaklevesek, összekoccant a két buksi, szikrát vetett a szem, az ég is csapkodott, dörgött, s zengett is rendesen.

A visszatérő nyári vendégeskedések alkalmával megismerte a terepet, a disznók nyomában a határ túloldalán többször is megfordult. A vámhoz vezető út melletti Köröst fogja átúszni, kétháromszáz métert kell lefelé csorogni, a jobboldali part mögötti terület már bőven Magyarországon, onnan begyalogol a városig, vonatra ül, Pesten majd meglátja: valahogy átjut Bécsbe, onnan szabad az út. Talán Svédországot választja, hogy minél távolabb legyen a rossz emlékektől.

Megtanulja a nyelvet, dolgozik, ha lehet, folytatja az orvosit, de a mérnöki is szóba jön.

Szeptember vége felé kezdte el az edzéseket. Minden este kibuszozott a város végére, a Szamoshoz. A sötétben levetkőzött, a ruháit és a cipőjét egy nejlonzsákba csomagolta, felhúzta a kínai vászoncipőt, a hátizsák is mehet a nejlonba, fel a hátára, és hajrá: be a hideg vízbe. Az első alkalommal egy kicsit elállt a lélegzete, csupán kétszer hatvanig bírt számolni, de addig zajtalanul úszott. Minden este tíz-húsz számolással többet maradt a vízben, mint az előző alkalommal, ha megúszta a tervezett adagját csendben felöltözött és visszautazott a koliba, égett a bőre, de nem lett semmi baja. Jókat aludt, másnap jó erőre ébredt, fél kézzel nyomkodta lefelé a bölény fejét.

Már közeledett a mindenszentek, majdnem öt percig bírta a fagyos úszást, tíz fokot mutatott a hőmérő. Rutinosan vetkőzött, bepakolta a cuccait a hátizsákba, becsusszant a folyóba, amikor úszni kezdett, az éjszakában megszólalt egy hang:

– Látszik a partról a vízben fehérlő tested, fekete melegítőt kell felvenned, úgy nem fogsz látszani. Vigyél magaddal, vagy beköplek! Pesten vannak kapcsolataim.

Jánosi Endre, egyik kollégája leste ki az esti titokzatos távozásait, gyanút fogott, követte. Amikor a sötétből rászólt, a lélegzete a helyzethez illően elállt, a hideg kirázta, ahogy kell, ám amint megismerte a hangját, megnyugodott. Nem ellenkezett, nem gyanakodott, inkább örült,

hogy társa akadt, ezek után együtt jártak a szoktatásra. Endre az elején alig fél percig bírta, közben még inkább lehűlt az idő, figyelték egymást a partról, a fekete melegítő bevált. A Körös tíz méternél nem szélesebb 10-12 másodperc alatt át lehet úszni, de legalább ötszáz méteres úszást terveztek, hátha kénytelenek egy ideig a vízben maradni, sorsot húznak, ki fog elsőnek indulni.

– Ne várjuk meg karácsonyt! – mondta Jánosi Endre – Addigra nagyon lehülhet az idő, be is fagyhat a folyó. Induljunk, amint öt percig bírom a vízben, és ha holdvilágos éj várható.

– Jó, induljunk! – egyezett bele – de még fel kell tennem a postára egy képeslapot.

Minden a terv szerint alakult. Mihelyst Pistuka falujában leszálltak a buszról, már el is vették a villanyt, elindultak a főúton a vám felé. A holdvilágos éjben hamar meglátták a Körös bozótos partját. Észrevétlenül lekanyarodtak az útról, a bokrok mellett addig kúsztak, ameddig a vám vonalától alig százméternyire kerültek, aztán bebújtak a bokrok közé. Csendben melegítőre vetkőztek, bepakolták a ruhájukat és a cipőjüket a vízhatlan nejlonzsákokba, felhúzták a tornacipőt. Együtt, egymás után csúsztak bele a Körösbe, a fagyos víz nem érte váratlanul őket. A holdvilágos éjben jól sejlett a túlsó, ugyancsak bozótos part, az innenső mellett zajtalanul lefelé kezdtek úszni, az enyhe sodrás segítette a haladást. Nimród úszott elöl, a nedves melegítő a mozdulatait követve lebegett a vízben, hűvösen meglegyintette a karját és a lábszárát, inkább azt érezte,

mint a hideget. A bal oldali partról átszűrődő fényekről ítélve már a magyar vámot is jóval elhagyták, akkor átúsztak a túlsó partra. Hátra kémlelt, látta amint Endre árnya pár méternyivel lentebb már kapaszkodik is kifelé; a melegítőjéről lecsorgó víz megtörte a csendet. A cserje mélyen belelógott a vízbe, az ágakba kapaszkodva felkúszott a partra, hamar a töltés tetején találta magát, a bokrok között áttűntek Gyulavári fényei. Mozdulatlanul, hallgatózva feküdt egy darabig, de csak a fülében zakatoló dübörgést és a saját lihegését hallotta. A maguk mögött hagyott oldalon elhaladt egy-egy autó, látni lehetett a reflektorok elsuhanó fényét, a remegő ajkaira kiütközött a görögdinnye íze, a közepe a legízletesebb. Ernő finom brekegésére bátortalanul válaszolt, inkább röfögésnek tűnt, pedig jól begyakorolták. Még várt egy darabig, aztán leküzdötte magáról a jeges melegítőt és a tornacipőt, a bokrok takarásában felállt, előkereste a törölközőt, szárazra dörzsölte magát. Sikerült felöltöznie, a nedves holmit visszacsomagolta a hátizsákba, húzott egy kortyot az otthoni kisüstiből, a parázs szétáradt a testében, a csizmadia bontófésűje villant át az agyán. Erőt nyert, valamennyire csitult a légzése és a zakatoló mellkasa, a bokorsáv mellett határozottan elindult; ahogy haladt, a napok óta ragaszkodó nyugtalansága mellé két másik útitárs szegődött: a vézna nyugalom és a bozontos szomorúság. Ha együtt voltak, Imola szeretett a vállával nekidőlni, olyan erővel, hogy ha félreáll, felbukik. Rátört ennek a megszokott mozdulatnak az immár örök hiánya.

Abban egyeztek meg, hogy az állomásig külön mennek, majd csak a vonaton szólnak egymáshoz. Pár száz métert bokrok mellett haladt, a tájékozódásban segítették a közeli úton elsuhanó autók fényei. A híd után az útra tért; másfél óra gyaloglás után zavartalanul beért az állomásra, Endre is hamarosan megjelent. Ismeretlen volt a jegypénztáros és a kalauz, ismeretlenek voltak a fülkében helyet foglaló utasok is, és mégis, életükben először anyanyelvükön, gátlás nélkül köszönték rájuk a jó estét. Eddigi életükben, íratlan, de elvárt szabályként, ismeretlen helyen, a többség államnyelvén illett megszólalni; ez az elvárás itt véget ért, itt már ők is a többséghez tartoztak. Szokni kellett ezt az érzést, a minden helyzetben anyanyelven való megszólalás rájuk szakadt lehetőségét. A felismeréstől megilletődve telepedtek le, a fűtött fülkében a testükbe fészkelődött vacogás lankadására figyeltek, lassan minden porcikájukat elárasztotta a meleg, elbóbiskoltak.

A kerekek monoton csattogásának ritmusára zeng a katonadal: La umbra la stejerel...⁵¹, a századdal menetel, zubbonyának szárnya a térdét verdesi. Hosszú szemöldökű lány szorítja magához a csecsemőjét, sárga szemű párduc leleskedik a bokorból. Most a kopár Semerős tehencsorda csapásainak teraszain lépdél, most a gye-

51 A tölgyfa árnyékában – közismert román katonadal sora.

rekkora homokkővel burkolt udvarán zörög a szekérkerék, koppan a patkó. A gerincről néz le, Tatát látja, amint a kezében viharlámpát lóbál, lépteit a hóban elfekvő óriáslábak ollózó árnyéka kíséri, a karján érett cseresznyével telt füles kosár, kérges kezével a mosdótálból vizet paskol a borostás arcára, hosszasan törülközik, közben a vászon törülközőbe mormolja a Miatyánkot, lúgban főzött mosószappan illata tölti be a levegőt. Az udvaron elmereng, a Semerős felett vonuló tavaszi báránnyelűket bámulja, a foszlányok közül Imola mosolya tünedezik elő, a szája vonala a felajzásra kész visszacsapó íj íve. Az olvasóteremben halk zongoraszó hallatszik, az asztalok között egymásba ölelő, boncolásra váró holttestek imbolyognak, a pultnál Marosi professzor a jegyzetét kéri, belelapoz, undor ütközik ki az arcára, két ujjal csippent fel a borítólap sarkát, a szétnyíló füzetet meglóbálja a levegőben: „Mi ez itt fiam, budipapír? Tanár Úr, én készültem!” Az időtlen időből újabb és újabb látomások villannak elő, a csattogó ringatásban bizarr képek és hangok torlódnak egymásra.

A fülkében mindenki alszik, csak a Szomorúság öröködik felettük, hátát a hideg ablaknak veti.

Hull a hó a kéklő hegyeken

1981. november. Budapest.

Az éjszaka közepén átszálltak. A fiú a bemon-dó hangjára riadt: „Békéscsaba. A Békéscsabai Állomásra, a kettes vágányra személyvonat érke-zik, a vágányok mellett kérjük, vigyázzanak.” A hang betöltötte a teret, minden részlete tisztán érthető volt. Gyógyír! Különös gyógyírként hat-nak ezek a prózai-, az ittenieknek bizonyára el-csépelt, ám számára édes szavak, – villant át éb-redése első gondolatán.

Nyújtózkodott, megropogtatta elgémberedett tagjait, a készülődő, szedelőzködő utasokat nézte, nem sietett. Endre már ébren volt, a háti-zsákját babrálta, ő sem sietett, megvárták, ürül-jön a fülke.

– Milyen különös a bemon-dó hangja! – szólalt meg a fiú.

– Mi a különös rajta?

– Minden szótag érthető, ősi, mintha bölcsődal lenne. Más, mint a dédai.

Endre szótlánul bólintott, kiléptek a fülkéből, a folyosón haladó, leszállni igyekvő utasok be-szédére figyeltek; habár csak foszlányokat hal-lottak, mégis megértettek mindent: mi a félsza-vakból is megértjük egymást, gondolta. A hideg is kiállt a testükből, a szófoszlányokból is meg-értették a folytatást: itt minden melengető, *itt az anyám szájából valóban édes a szó.*

Ködbe burkolózott az állomás: sötétbe vesző fénykörben szenvedtek a lámpák, nyirkos hideg csapott az arcokba, imbolygó árnyak siettek egy veszteglő szerelvénnyel felé, kérdezősködés nélkül arra tartottak ők is. Csupa jó érzés volt minden: a fűtött fülke, az otthoni ízeket idéző jóreggeles köszönések, a „Kérem a jegyeket ellenőrzésre.”

Átszállás után, ismét hamar elbóbiskoltak. Még elalvás előtt előtolakodott az a makacs dal-
lam, utána már nem tágitott, úgy tűnt, többé már nem lehet megszabadulni tőle. Amikor megérkeztek a Keletibe, akkor is áthallatszott a morajon:

*Hull a hó a kéklő hegyeken,
s a fecskék messzi délre szálltak...*

Felötlött előtte a gyerekkori kép: elállt a nyári zápor, a szakadozó felhők közül előzuhanó fénynyalábok meg-megcsillantak a békésen legelésző tehenek hátán, meleg pára lengte be a legelőt, kolomp kongása töltötte be a teret. A tehenek farrán és nyakán légyrajok tanyáztak, alig rebbentek fel a feléjük legyintő bojtos farkok csapására, s a hátra-hátra ránduló fülektől sem mozdultak, szívták az áldozat vérének. A csorda fölött sűrű, csivitelő fecskecsapat csapongott; átcikáztak a tehenek hasa alatt, röptükben kapdosták a legyeket. Aztán meglíbbent, s egy alacsonyan szálló fecske röpvonala elé sújtott a pásztor ostora, megtört a suhanás, apró tollak szálldostak az ostorvég csattanó nyomán, madártest csapódott a földre, villant a pásztor vigyora. Megkövülten

nézte a mozdulatlan madártetemet, kezébe vette, pihekönnyű volt, meleg, úgy csüngött a feje, mint a tyúknak, aminek Éde éppen most nyiszította el a torkát. A szeme üveges, rongydarabként lóg a szárnya, rogyant a villafarok. És mégis: a fecskék azon a nyárvégen is ugyanúgy gyülekeztek mint eddig; alkonyatkor hosszú sorokban lepték el a távíródrótokat, a Kisboldogasszony körüli éjszakákon zajos csicsérgés hallatszott a kenderáztató nádasa felől, aztán akkor is messzi délre szálltak.

A következő tavaszon, a régi ház eresze alatt, a fecskefészek sokáig üresen maradt, később lármas verébcsalád foglalta el, ricsajuk felverte a csendet.

Forintra kell váltani a lejt, a Keletinél mindig találsz arab váltót, mondta Endre. De vigyázz, mert a váltókat figyelik, téged is elkaphatnak, visszapaterolnak. Gyere, az aluljáróban kajálunk valamit, aztán kimegyünk Battára, apám embere fejes a MOL-nál, ő majd átváltja nekünk, mondja. Én azért megpróbálom. Jó, majd távolról falazok. Forint kéne lejért, vagy márka. Lej nem jó, nem kell, menj Alihoz. Ki az az Ali? Ott szemben. Szia, Ali, ő küldött. Forint kéne lejért, vagy márka. Lej gyenge, száz lej, húsz forint. Adjál legalább harmincat. Lej gyenge, száz lej, huszonöt forint, négyszáz lej, száz forint. Ha nem kell, húzz el a sunyiba!

Négy Bălcescu Alinak, öt meztelen atléta⁵² a markodba.

A Keletiből kilépve komor, barátságtalan időjárás fogadta őket. Aprószemű, gyér hódarát csapott az arcukba a rossz szél, a pelyhek a járdára hullva azonnal elolvadtak, a téren a szoborcsoport fázósan csillogott. Feltűrt gallérú járókelők siettek fel-alá; a Rákóczi úton, a feltorlódott autók kipufogócsövei körül párafosztlányok kavartak. Gyere, legalább a Citadellát nézzük meg, mondta valamelyikük; összezsugorodva, fejüket forgatva, meg-megállva indultak az Erzsébet-híd felé.

*Léptünk nyomát rég belepte már a hó,
vissza hozzád hogyan találjak?*

Tolong a dallam, nem csitul, pedig alig volt közös telük, és mégis: hol van már a léptük nyoma? Mi lenne, ha összefutnánk Kovács Kati-val?

Két, kétes kinézetű nő állta útjukat. Az egyik molettebb, vaskos oszlopokon nyugvó építmény, a másiknak átfújta a szél, s átrepült a madár a vékony lábai között. Mindketten rikító színű, műprém-gallérú kabátkát, combra feszülő mintás

⁵² Nicolae Bălcescu: a román száz lejest, a meztelen atléta a húsz forintost illusztrálta.

harisnyát, az idomaikat közszemlére kínáló, sokat sejtető forrónadrágot, lábszárcsizmát viseltek.

– Szeva szépfiúk, hogy nyalnám ki a szívetek! – vigyorgott a fiúra a molett. Kivillant a fogsora, talányos úr tátongott a bal felső szemfoga helyén. – Mik vagytak tik? Török, cigán, román, arab, vagy mi? Honnan kerűtetek ide, he?

A fiú rájuk bámult, nem bírt megszólalni.

– Erdélyből. Mi kéne, ha vóna, hugi? – kapcsolt Jánosi Endre.

– Mijén Erdéj, he? Az hó van? Az város vagy, tanya, vagy mi a tököm? – fordult a molett Jánosi Endre felé. Amint mozdult, a harisnyáján feltáruult az összeérő combja között molyhosra koptatott folt.

– Há az Romániában van, te! Asse tudod? – szólt közbe a soványabbik.

– Ja, há akkó ezek románok. Oszt pénzetek van?

– Van. – mondta Jánosi Endre.

– Mennyi? – érdeklődött élénken a szélfűtta, szavai közben kivillant a nyelve a tátongó foghíjai helyén.

– Van elég! – vetette oda talányosan Jánosi Endre.

Elhallgattak, fixírozták a fiúkat.

– Nem kell szoba? Tiszta. – vette vissza a szót a molett. – Mosdótál is van.

– Nem kell, van elég.

– Aggyá bá egy cigit! Pina se kell?

– Nem kell, van elég.

– A rák marja ki a beletek, бүдös román!

*Otthon újra zajlik a folyó,
s a várra ezüst dér szitál majd.*

Azokban az időkben, a Vár alatt, a régi RATA állomás helyén, amint megjelent Moga néni, a gesztenyeárus, máris várható volt, hogy rövidesen lehull az első hó. Moga néni, guruló szeke- ren, bádoghordószerű kályhában, faszénnel, lyu- kacsos rácson sütögette s árulta a gesztenyéjét. Időnként leemelte tűzhelyéről a kerek fedőt, füs- tös-fekete fakanállal megkavarta a pörkölődő szemeket, szürke kartonpapírral meg-megle- gyezte a parazsat, kavart még néhányat, majd visszarakta a fedelet. Ha már kellően megsült, a kész portéka fakeretbe, rongyokba bugyolált vasedénybe került, sötét, kockás lepedő borult a tele lábosra, rá a fedő és a párna, hogy el ne il- lanjon a gesztenyék melege. A sült gesztenye il- latát még a Somostető legtetetjén is érezni lehe- tett, de egyesek szerint még a Katangából is ide csalogatta a vevőket.

Amikor hazakísérte Iringót, gyakran kanya- rodtak a gesztenyeárus irányába, tudták, ott ta- nyázik a Vár alatt, a furcsa alakú fa mellett. Hosszabb volt arra az út, a Iorga utca felé rövi- debb lett volna, de csábította őket a sült geszte- nye illata. A sárga térköves lejtőt, ilyenkor már vékony hóréteg fedte, apró léptű, megcsúszott lábnyomok tarkították, dér szitált a Várra.

Hosszú, növekvő méretű, csőszerű alumínium hengerekben mérték a csemegét, újságpapírból

csavart stanicliba csomagolva adták a vevő kezébe. Iringó, a jó meleg gesztenyék felét az egyujjas kesztyűjébe öntötte, a másik felét a fiú bontogatja. A kész sültcsemege héja feketés-sötétbarnás, néhol repedezett, a szorító ujjaid között két-három darabra hasad, előtűnik a gesztenye arany-sárgás, porhanyós, omlós húsa. Már nem forró, csak simogatóan meleg, az íze olyan, mint a MALÉV: szárnyakat ad a vágyaidnak. Össze-fut a szádban a nyál, de inkább a lány szájába dugod a nyalánkságot; huncut szeme hálásan csillog.

– Kikapartad nekem a gesztenyét? – kérdezi a lány.

– Most, és mindörökké! – mondd. A szeme hálásan, sokatmondóan csillog, s tudod: a kesztyűjében, a kezét melegítő gesztenyék a szülei asztalára kerülnek.

*Mért szakad fel minden újra élesen?
Mért remélem úgy, hogy újra látlak?*

A MOL-fejes kimért, modoros, a nyakkendője és az öltönye az esti opera-előadásra van belőve. Az íróasztala antik, a bőrfotelek elnyelnek, az inged a gerincedhez tapad, a titkár nő vonalai kifogástalanok. Ilyen erős kávé életedben nem kóstoltál. Fogyasszák egészséggel, mondja, és visszavonul. Még ma el kell utazzatok Sopronba, ott megszálltok, holnap este átvisznek Ausztriába, így a fejes. A lejnek nincs árufedezete, gyakorlatilag..., mondja. Ez a boríték mindenre elég lesz, a Nyugatinál vegyétek meg a jegyeket. Biz-

tosan nem akartok nálunk maradni? Nagy változások előtt áll a világ.

A Dunát nézitek, hallgat a mély fecseg a felszín, de te máshol jársz gondolatban. Előszedsz egy köteg százelejt, nézed egy darabig, nekiindulsz, a Dunába akarod vágni az egészet, Endre rád szól: Ne légy hülye! A szabadságoszor pál-máját éppen csak sejteni lehet, elnyeli a homályos távol.

A Hősök terét ábrázoló képeslapot egymásnak megcímezték, bedobták a postaládába. Jánosi Endre megvette a vonatjegyét Sopronba, majd átkísérte Kovács Nimródot a Keletibe.

– Meggondoltad jól? – kérdezte.

– Meg! – mondta Kovács Nimród.

– Akkor hová szóljon a jegyed?

– Gyulavári, vagy ha nem lehet: Gyula. Majd átsétálok. Ha megérkeztél Stockholmba, ne feledkezz meg rólam: küldj egy levelet a nevemben, ahogy megegyeztünk.

– Kurva világ! Üzend meg az enyéimnek, rendben visszaértél-e.

– Jó, Isten áldjon!

– Isten áldjon!

*Szívet cseréljen, aki hazát cserél!
Mert bárhogy él, s bárhol, csak félig él.
És bármerre jár, bárkit is talál,
más ott a csók, más a táj.*

A katona

1976-78. Fogaras. Narrátor hangja Nimród-ról.

A kaszárnya udvarán, az otthoni ízeket és illatokat rejtegető újoncok sorai között október hajnali szorongás szimatol. A hátulsók már katonaruhában várakoznak, a kopaszra nyírt fejükön már össze-vissza viselt katonai sapka díszeleg, a lábuk már a nehéz surranóval ismerkedik. Az elsőket hármásával vezetik el, vaksi helyiségbe terelik őket, ahol a padlóra hulló szőke és fekete hajszigeteket unottan sepregető katona gyűjti kupacokba. A kialvatlanságtól tompult koponyán tovakúszik a zümmögő nyírógép, padlóra hull a sörény, s a meleg fém nyomában máris fázós szellő nyaldossa a csupaszon maradt tarkót és a védtelen nyakat. Unott tekintet méri végig a nullásra nyírt, megszeppent legényt, ruhacsomagot és bakancsot adnak kezébe, a civil ruha mehet a zsákba. Irány a zuhanyzó, vetkőzés meztelenre, kincstári szappandarab, csúszós az átázott, barna farács, a meleg vízszugár viszont jól esik, beöltözés, mozgás hátra a sorba.

Viszonylag hamar felfogta a katonaság lényegét: engedelmesen, gyorsan, pontosan, gondolkodás nélkül végre kell hajtani a parancsot, akkor nincs semmi baj. Bármennyire értelmetlen, bosszantó is az a parancs, nem érdemes mérlegelni, ellenállni, mert az ellenállót végül betörik, megalázzák, megjegyzik, minden ellenkezése később is csak a bajt hozza a fejére. A monoton

gyakorlatok, az értelmetlen fegyelmi rítusok, a szigorú hierarchia, a percre beosztott program, mind-mind egymásra épülő, a katonák közösségét összekovácsoló módszer és cél. A módszer, talán még ezer évnél is ősbibb és bejáratott, a végső célkitűzést el fogja érni. Az értelmes katonára ráébred, vagy ösztönösen beadja a derekát, felfogja: a katonaságban nincs egyéni, csakis közösségi érdek van. A makrancos egyéni hibákért az egész közösség bűnhődik, ezért az okozót a közösség elintézi. Az egyéni teljesítménynek ebben a közösségben alig van jelentősége, csupán „a hazát szolgálom!” jár érte – nem szabad tehát kilógni a sorból. Az egyéneket a kiképzés végül egymásra utalt, arctalan, végrehajtó, ütőképes és bevethető egységgé gyúrja.

Az élet szervezett, nincs percnyi nyugalom. Foglalkozás van, beosztott program van, gyakorlatok vannak: a katonai sapka viselési szabálykönyve van, állig begombolt és bekapcsolt zubbony van, tisztelgés, vigyázzállás, hátra arc, menetelés, centire mért ágyvetés van, egyes ór, kettes ór, hármas ór, kúszás van és feküdj, politikai óra van. Gondolkodás és elmélkedés, az nincs, azokat elnyomja a fizikai fáradtság. Panaszkodás sincs, „Olld meg magad!” van helyette, és „Táld fel magad!” is van. Ellopták a bakancsodat vagy a derékszíjadat? „Szerezz be másikat!” A lényeg, hogy a reggeli szemlére legyél kifogástalan, olvadj bele a közösségbe. „Értettem!” – az sok van. – Jelentem! – abból is van elég. Nem érted? – megmagyarázzák. Nem tudod? – segítenek. Nem akarod? – kényszerítenek. Ja, igen,

Pihenj!” is van, meg „Oszolj!” is, de azokat ritkán és szűk marokkal mérik.

A lázadó újonc itt hamar megpuhul, aztán napról-napra erősödik, végül beleszokik a hámba és a zablába, kitanulja a takarékos mozdulatot, az engedelmességet, az „Értettem!” erejét és a rafinériát. Kitanulja és alkalmazza, hogy elkerülje a vékonyába vágó sarkantyút.

Hónapokig nincs élet a kaszárnán kívül, kimenő majd csak az eskütétel után jár. A kimenőnél csak a szabadság nagyobb jutalom. A kimenő annak jut, aki sosem lóg ki a sorból, az újoncok különösen várták. Vasárnap délután a kisváros kocsmái megteltek katonákkal. Iszogattak vagy vedeltek, beszélgettek, nagyokat mondtak: hőstetteikről, nőkről, otthonról, centiről. Néha egy-egy pofon is elcsattant, ám a pofozkodók még aznap bekerültek a fogdába; a kocka vagy a kártya mellett napokig békülgettek.

Aztán elmúlik a félév, a bakák lépnek egyet a ranglétrán, kikristályosodik a furfang, kialakulnak a baráti csoportok és a hierarchiák, megérkeznek a zöldfülű regruták, megkezdődik a visszaszámlálás. Hősünk ettől fogva kiképzettnek számított. Hősünknek, és valahol a világban, egy másik fiatal hősnek megtanították, és mindketten meg is értették, harci helyzetben csak két kimenet létezik: vagy az egyikük, vagy a másikuk anyja fog sírni.

Az életet nehezítő öreg bakák leszereltek, lazult a fegyelem, délután és este kimenőhöz lehetett jutni, különösen a hétvégeken. A raktárostól visszaszerezte a karóráját, megtúrték, viselhette,

habár nem sok hasznát látta, mert a kiszámított program szigorúan folyt tovább, az mérte az időt. Egyik este az órája felhúzója kattant, utána már szabadon forgott ide-oda, sejtette, hogy eltört. Addigra már megismerte a város összes kocsmáját, kerthelyiségét, moziját, többször megfordult a vizes árokkal körülvett várban, megcsodálta és etette a hattyúkat, a vár tájékoztatóin kereste és nem lelte népének történelmi nyomait. Emlékezett, a központban látott egy órásműhelyt.

Amikor belépett, csak a lányt találta a helyiségben. Mélyen, az élesen megvilágított munkasztala fölé hajolt, nem emelte fel a fejét, nem fogadta a köszönését. A képet a válla fölött előre csüngő, halványkék szalaggal összefogott, és a rá eső fénytől acélosan csillogó, vastag hajzuhatag uralja. A feje nem mozdul, jobb szemével, a szemüvegkukkerén át egy nyitott fedelű karórát kémlel, azon munkálkodik, az arca nem látszik. A hajáról a keskeny kézfején áttűnő vénahálózatra, a csipeszt tartó hosszú, kecses ujjaira esik a tekintet, a levegőben szinte érezni lehet, amint a nagyító alatti szerkezetre összpontosít a lány. A fiú érdeklődéssel figyel, nem akarja megzavarni a kényes beavatkozást, lenyűgözi a látvány, a milliméternyi távon ügyeskedő kezek és csipeszek összjátéka – szokatlan, hogy egy lány legyen az órásmester. Pár pillanat után, az ujjainak finom szorítása alatt az óra fedele a helyére pattan, felemeli a fejét a lány, arca a fénykör fölé emelkedik, homlokára tolja a nagyítóját, már hátradőlés közben megszólal:

– Jó napot, elnézést kérek, ezt a munkafázist nem lehet megszakítani. – Amint beszél, a széles szájából kivillan a szabályos, porcelánfehér fog-sora; talán mosolyog, talán csak a szájának ez az alaphelyzete. Gyors pillantással végigméri a fiút, a tekintete a rangjelzés nélküli vállán is végigfut. – Mit óhajtasz – tegezte le, inkább gyerekes szimpátiával, érdeklődéssel, inkább bizalmasan, mint lenézően: ó, ez csak egy katona, gondolta a fiú.

– Elromlott a felhúzója, nem csinál semmit, csak forog körbe. Meg tudod javítani? – nyújtja feléje az óráját, bámul.

Szótlatlanul az óráért nyúl a lány, anélkül, hogy a fiúra nézne. Amíg lassú mozdulattal átveszi, egy jó pillanatig mégis összefonódik a tekintetük, majd figyelme az óra felé fordul. Nézegeti, forgatgatja, babusgatja az órát, mint egy becses tárgyat, mint a kisgyerek a játékát, amit mindig a markában szorongat. Megsodorja a felhúzóját, halványan bólint, finom műszerrel lepattintja a fedelet. Az órát a bal kezében tartja, vékony csavarhúzó kerül elő, hegyét a szerkezetre helyezi, a másik végét az állával nyomja neki, s a szabadon maradó kezében tartott csipesz könnyedén kihúzza a törött felhúzót, a fiú babonázottan figyel a jelenetet.

Mintha három keze lenne a lánynak. Megdöbentő a szépsége, a kecses mozdulatai. Nem, semmiképpen nem ide illő ez a tünemény, ez az arc sehogy sem passzol ennek az idegen városnak a kopott, hepehupás, tökmaghéjjal teleköpödött macskaköveihez, a füstös kocsmáinak, a

málladozó tűzfalainak durva hangulatához, a bakáknak a nőkről szóló trágár beszélésaihoz. Ez a majdnem koromfekete hajzuhatag nem ide, nem ebbe az óra műhelybe való, hanem az impresszionista festők lila ruhás modelljeit megörökítő vásznanak lenne a helye. Ezt az ovális arcot, az állkapocs finom ívét, a keskeny orrot, a mélyen fekvő, lapos orrcimpákat, az arcba simuló pofacsont lágy domborulatát, az elsimult orr-ajak redőt, ezt a harmonikus mesterművet tanulmányozásra, és a szépség illusztrálására teremtették. A szokatlanul hosszú szemöldökök a szemgödör peremének mélyéről indulnak, a sekély orrnyereg fölött szinte összeérnek, itt még ritkásak ugyan a szálak, viszont a peremről a homlokra már besűrűsödve és megvastagodva ívelnek hátra; csak a halántékon, a külső szemzug fölött vékonyodnak el. De nem is az arc egyedi részleteinek eme különös összhangja, hanem inkább a sötét árnyalatú, selymes arcbőr, és a macskaszzerű, áttetszően világos, kékes-szürkés-sárgás szem kontrasztja okozza az igézetet. Igen, Ornella Mutinak van ilyen szeme, csak hogy ez a szem még világosabb, szinte a mélyébe látni, sárgább és igézőbb.

A lány, ameddig a fiú tanulmányozza, új felhúzó csippent elő, a helyére kattintja, a fedél is pattan, a zongora billentyűire termett ujjak sodornak párat a felhúzón, beállítják a pontos időt. Még tartja, még forgatgatja, nézegeti az órát, meghúzgálja a rugós pántot, aztán felpillant, nyújtja feléje, kelletlenül, úgy, mint a gyermek, aki nehezen válik meg a játékszerétől. Tétován

nyúl az órája után a fiú, de amint átvinné, egy pillanatra rászorít az órára a lány, visszatartja, nem engedi ki a kezéből; a fiú mozdulata megtorpan, zavarodott. Maga sem tudja: félreérti, vagy nagyon is felfogja ezt a hihetetlen, talán incselkedő helyzetet.

– Kész is van? – kérdezi végre a fiú. A lány bólint, lazít a szorításán, elengedi az órát. Nem, mégsem csupán egy rosszul időzített mozdulatról van szó, most már átveheti az órát. – Nem jöhetnék érte később? Akkor láthatnálak ismét. – A füléhez tartja, hosszasan hallgatja a ketyegést, közben keresi a szemkontaktust, a lány kapkodja a tekintetét. – Kovács Nimród – a kezét azért mégsem merészeli feléje nyújtani. – Ilyen szeme, mint neked, csak a boszorkányoknak van. Mivel tartozom?

– Nimrod? – kérdezi a lány, a maga nyelve szerint a második szótagot hangsúlyozza.

Ennek a lánynak az arcán minden részlet különös, a hangja viszont szokványos, nőies, csi-szolt hang. Huszonkettő, huszonhárom éves lehet.

– Nimrod! ...Jelent valamit ez a név? Még sosem hallottam, szépen hangzik! – szól elmélázva. – Dana Maniu. Magyar vagy? Fizethetsz virággal – mondja komolyan.

Nimród bólint. Azt sem érti, miért mutatkozott be ennek a lánynak, s azt sem, miért árulta el ez a szépség a nevét, éppen neki, egy közönséges bakának. Tulajdonképpen azt sem értette miért nem jött kellően zavarba ettől a leánytól, talán mert úgy sincs esélye nála. Habár ki tudja?

– Valóban? Ezt komolyan mondd? Esélyes lennék nálad? – tör elő a kérdés. – Talán Iuliu Maniu rokona vagy? – tör elő egy nyugtalanító gondolat.

A lány most már tényleg elmosolyodik. Ez a mosoly más, mint ami beszéde közben, a kivilánló fogsora és a felfelé kunkorodó szájszuga miatt eldönthetetlen: mosoly-e, vagy csak a természet szeszélyes formagyakorlata. Ez a széles mosoly csaknem a teljes, fehérülő fogsorát felfedi. A sötét árnyalatú, cigányos-de-mégsem arcbőr, a fehér, szabályos, talán kissé keskeny ívű fogsor és a ragadozók szemét idéző világos, meghatározhatatlan színű szem hármasszínű kombinációja különös egzotikumként hat. Kétszínű ember van, színes egyéniség is van, háromszínű mosoly, márpedig nincs, de mégis van: sötét bőrű háttérben fehér mosoly és sárgás tekintet. Előkelő, háromszínű mosoly... Az előkelőkkel szemben az emberek többsége félszeg, távolságot tartanak tőlük, gondolja a fiú. Az előkelő, szép mosolyú emberek, bizonyára magányosak, gondolja.

– Nem, nem vagyok a rokona. De mindenki azt kérdezi tőlem, reméltem, te kivétel leszel. Csak azért nézem el neked ezt a kérdést, mert nem tűnsz gátlásosnak – mondja fejedelmi hangsúllyal, mint aki indulásból lehet akár elnéző is. – Úgy hírlük, a magyarok túl egyenesek, és túl önérzetesek, igaz lenne?

– Az baj, ha egyenesek? Nem vagyok túl önérzetes!... Szóval, esélyes lehetek nálad! – a lány mintha elpirulna, de nem biztos, mert az éles fény csak az asztalon fekvő kezére esik, az arcára

kevésbé. Mindenesetre pislog, seprűszerű a szempillája, mintha újabb mosoly villanna át az arcán. Háromszínű mosoly, gondolja. – Melyik a kedvenc virágod?

– És megérzésben is járatlanok – mondja a háromszínű mosolyú lány. – És ajtóستól rohannak a házba – pislogás, kapkodó tekintet, a fényhatárig csüngő, kékes csillogású fürtök csavargatása.

A fiú meg van lepődve, egyelőre jobb szó, ami kifejezné az érzését és a helyzetet, nem jut eszébe.

– Be kell ismerjem, meg vagyok lepődve, nem is tudom, mit mondjak. Azt mondd, van? – szól a fiú, és a lány, mintha tényleg elpirulna, de ezt sosem lehet tudni. – Több elromlott órámnincsen, milyen indokkal kereshetlek meg ismét? Tényleg találkozhatnánk máshol is? Mostanában esténként gyakran intézhetek kimenőt – és tényleg ki bírta mondani.

– És gyorsan kapcsolnak – fürtök folytatólagos csavargatása, el-elkapott tekintet.

Egy pillanatig, – egy pillanatnál többet, két pillanatnál hosszabban, most már valóban túl sokáig – egyikük sem szólal meg, fixírozzák egymást: a fiú csodálkozva, meglepetten, mint aki ökölnyi drágakőbe botlott, a lány riadtan talán.

A lány már nem mosolyog, szép az összezárt, telt ajkainak íve, szüntelenül a vállán átvett fürtjeit csavargatja. Most már ideje lenne lehajtani a fejet, lesütni a tekintetet, a kiszemelt áldozatra alulról felfelé pislogni, – látszólag lopva, kihívóan és igézően, azzal a praktikával, amelyet az édeni állapotoktól eltelt idők óta, az örök Évák

kitanultak és tökéletesítettek, hogy az örök Ádámokat behálózhasák, ujjaik köré csavarják és magukhoz láncolják. A lány mégsem ezt teszi, hanem kitartóan – mint aki hozzá edződött a helyzethez – állja a fiú bámuló tekintetét, illetve nem is: inkább fegyelmezetten állja a bámuló tekintetét.

A fiú is mosolytalan, a sárga reménypillangók libbenő szárnyai meg-meglegyintik a homlokát. Az egyszerű, csupán alapkiképzésben részesült baka látványának és szavainak, vagy minek hatására elpirult egy szépség arca, – sőt, talán még a szíve is megdobbant annak az incselkedő, gyűrűtlen ujjú szépségnek. Lehetséges ilyesmi? Pedig ő nem is a szegény ember legkisebbik fia... Csak a neve nyugtalanító ennek a *földiekkel játszó égi tüneménynek*, ennek a hódításra predesztinált ragadozó tekintetnek. Eh, hagyjuk most ezt! Carpe diem!

A természet laboratóriumában, a nagyítóján át, az Ismeretlen Úr, a teremtés bugyraiból most rájuk pillant: mi lehet a titka ennek a semmiből támadt, kölcsönös vonzalomnak? Ennek a művészi megalkotott, ügyes kezű Évának miért akadt meg első látásra a szeme egy közönséges bakán? A katonás alkatára figyelt fel? Vagy az egyenességet sugárzó arckifejezése és a pózmentes érdeklődése lenne a nyerő?

– Figyelj hát fiam, Gábrriel erre az emberpárra, működik-e majd a szelekciós gépezetem, amelyet megalkottam, hogy csak a legjobbak sokasodjanak. Számolj be hát az utódaikról, és az utódaik utódairól, még ezen az egy eonon belül! –

parancsolja az Úr. – Vajon melyik tulajdonságot kell továbbadjam? – kérdezi magától az Úr.

Teltek a hetek, a fiú, hacsak tehetette, megjelent a lánynál, hol lopott, hol vásárolt virággal. Az utcán megvárta, amíg egyedül marad a lány, aztán benyitott, a virágot szótlanul az asztalára tette, a lány feltekintett, röviden rámosolygott, majd munkájába mélyedt, a fiú türelmesen és érdeklődéssel, állingálva figyelte az ügyes mozdulatait. Ha kuncsaft nyitott be, a fiú félrehúzódott, megvárta, amíg befejeződik az egyezkedés. Később, a lány beengedte a pultja mögé, egy függöny takarásában üldögélt, ameddig ismét magukra maradtak, át szerette volna ölelni a lányt.

Már sokadszor megfordult a műhelyben a fiú, a lánynak tetszett a néma kitartása.

– Amikor csak magunk vagyunk, énekelj nekem népdalokat az anyád nyelvén! – szólalt meg egyszer.

Jaj de messzi, jaj de széles az az út, amelyik a kedves édesanyám háza előtti, magas eperfához vezet. Az ablakomba besütött a holdvilág, diófából volt a babámnak ágya, de nem volt páros csillag, mert lehullott a földre... A lány lelkiismeretesen dolgozott, tartotta a kuncsaftoknak tett háttáridős ígéreteit.

Később, amint a munkáját befejezte, néha elkísérhette, de sosem hazáig, nem engedte közel magához, elhúzta a kezét, amint a fiú az első sétájuk közben utána nyúlt. Csak búcsúzáskor nyújtotta oda a kezét; most már menj, mondta, s nyugtalanul, kifürkészhetetlen tekintettel nézett

a vágyakozó fiú szemébe. Útközben beszéltette a lány, minden alkalommal megtanult tíz magyar szót, magáról alig mondott valamit, titokzatosan szálltak le az esték. A fiúnak, a brómozott tea ellenére is súlyos álmokkal terheltlen teltek az éjszakái, napközben kötekedett az újoncokkal.

– Szombat este nyolctól, hétfő reggelig egyedül leszek, maradj velem éjszakára. Addig ne keressél! – mondta a lány egy kedd délután, és öszszehajtott papírlapot adott át a fiúnak. Egy cím volt a lapon, és ez a pár szó: „Van paros cilag az egen.”, szép nőies kézírással írva.

Odaadó volt a lány. Az extázis robbanó pillanataiban úgy fonódott rá, olyan erővel szorította magához a fiút, mint aki életének utolsó földi perceit akarja kiélvezni, a fiúnak zokogni támadt kedve. Amint csitult a perzselő, egymásba gabyodott lélegzetük, a lány hosszú ideig aléltan feküdt, „kedvesem”, suttogta, aztán: „dragul meu”, suttogta, aztán magába feledkezve, meztelenül járkált az oltári rendetlenségben össze-vissza dobált ruhájuk és a mindenféle órával megpakolt, morajló kartondobozok között. A fiú elheveredve, könyökére támaszkodva bámulta az antik görög szobrászok által tökéletesre formázott, párduc léptű testet. Nyugtalanság, állatias, buja vágy és alattomos előérzet gyötörte a fiút. – Ki vagy te? – kérdezte magában a fiú.

Hajnalban a lány mellett ébredt. Lassan szivárogtak elő az esti emlékezet-foszlányok: összegömbölyödve, háttal az ölébe fészkelte magát a lány, és a csípőjét türelmetlenül toltá neki, nyű-

gösködő, „um”-el követelte: mire vár, miért nem öleli már át? Amint átkarolta, elkapta a kezét a lány, a melléhez szorította, mint kisgyerek a plüssmacit, mocorgott még egy darabig, s pár pillanat múlva már hallani is lehetett a nyugodt, ritmikus lélegzését. Hamar elzsibbadt a feje alatti karja, mégsem mert mozdulni, nehogy megzavarja az álmát. A kibontott hajába szimatolt, birizgálta az arcát a haja, évekig emlékezett az illatára. Már nem érezte a zsibbadt ujjait, amikor centiről centire kihúzta a karját a lány feje alól, akkor méltatlankodva felnyögött álmában a lány, még inkább hozzá húzódott, de aludt tovább. Ő, a feje fölé tartott karral feküdt mozdulatlanul, tűnődött: ébren van-e, vagy álmodik? A jövőre nem gondolt, csakis a jelen pillanatra; a ritmikus lélegzésére figyelve lepte el az álom. Karjaiban zsidó lányt tartó palesztin katonáról álmodott, aki karjaiban román lányt tartó, romániai magyar katonáról álmodik.

Körbehordozta a tekintetét, még sötét árnyak motoztak a szobában, a kartondobozokba zsúfolt órák morajlása festette alá a lány lélegzését. Távolabb húzódott, kibújt a melegének vonzásából, felhajtotta a takarót, és nézte az összegömbölyödött testét. Az ágyon fekvő válla, dereka és csípője belesimult az ágyneműbe, de a foszladozó homályban a felülfekvő hajlatainak és domborúlatainak a körvonala már kibontakozott. A csípőjéről a derekára hajló, mély ívet bámulta, a derekáról a hosszú, behajlított combokra lefutó, a térdhajlat sötét foltjába vesző lejtőt, a hegedű és a cselló alakjára gondolt. Egyre több részletet

tárt fel az előszivárgó virradat. Elsőnek a gerinc vonala tűnik elő, amint a hátáról alakot nyerve, mélyülve a dereka felé halad, ott már köteges oldalú, határozott sánc övezi, de a két kis gödör szintjén belesimul, elvész a kereszt-táj háromszögébe a vonal. Aztán jön az a fecskéfészek-szerű, izgalmas ívekbe kiszélesedő hasadék, s a két gömbölyű görögdinnye. Tovább fordul a Föld, tör előre a virradat, már a megemelt lapocka fölött is kirajzolódnak a bőre alatti izomnyalábok, alakot nyer az összefekvő combok vonala is, már a selymes bőr borzongás-lúdbőre is sejthető, amikor gyorsan ráigazítja a *fénylő titokra* a takarót, s elillan a varázs. Lopva kisurran a lány lakásából, lopva veti át magát a kaszárnya kerítésén, s az ébresztőig ruhástól fekszik a takarója alatt, és jó volt élni, mint még soha.

Ezután többé nem engedte be a műhelyébe. Megegyeztek, ha a műhely kirakatát díszítő fokföldi ibolya leveleit a fénynek háttal fordítva látja, titokban meglátogathatja. Egyre több magyar szót tanult meg a lány, s az éjszaka magányos, irigy árnyai nyöszörögtek fájdalomokban, amint az egymás karjaiban nyugvó fiatal testeket vizslatták.

Szedelőzködött már a nyár, amikor hívták. Kopogott, a kihallatszó engedélyre belépett, a tisztet az ablaknak fordulva találta, háttal állt neki, nem látta a rangjelzését.

– Erőt, egészséget! Kovács Nimród, közlegény! Parancsára jelentkezem!

A tiszt sokáig szótlanul nézett kifelé, aztán megfordult, a párkányra támaszkodó kezére ült egy darabig, négy kis csillag volt a váll-lapján, a hihetetlenül hosszú szemöldöke alól ismerős színű, sárgás szem villogtatta rá a tekintetét. Felalá kezdett járkálni a tiszt, megállt a fiú előtt, közel hajolt az arcához, ismerősen hatott az öszszeszorított szájának széles vonala is.

A fiú, szálfá egyenesen, kissé előre dőlve, me-reven előre tekintett, hátrahúzott vállal, kinyúj-tott keze a nadrágja szárát éppen hogy érintette, sarkát összezárva, harminc fokra széttárt lábfe-jekkel feszesen állt, a testsúlyát a talpa eleje tar-totta; a tiszt újabb és újabb köröket rótt a szobá-ban.

– Mi a szándéka Danával, katona? – ropogtatta a kérdést a párduc léptű tiszt.

A fiúnak kezdett kényelmetlenné válni a vi-gyázzállás, nem volt mit mondania.

– Jelentem, kapitány elvtárs, azt hiszem, sze-relmes vagyok Dana Maniuba – mondta a fiú. – Jelentem, úgy érzem, én sem vagyok közömbös számára. Jelentem, kapitány elvtárs, Dana rejté-lyes személyiség – mondta a fiú, s egyre kényel-metlenebbnek érezte a vigyázzállást és a homlo-kára kiütöző verejtékcseppeket.

Apostol Maniu, némán tovább rótt a köröket.

– Annyit elárulhatok, közlegény, hogy Dana életét teljesen kitöltik az órák, mindent tud az óráról és a szerkezetéről, de semmi másról nem többet, mint egy gyerek, és nem is érdeklí semmi más – mormogta a fogai között Apostol Maniu, és tovább rótt a köröket. – Nagyon sokan dol-

goztak és harcoltak azért, hogy Danának önálló élete legyen, hogy azt csinálhassa, amit szeret, és amihez ért. Danának vőlegénye van, katona! – mormogta a padló felé a párduclétű katonatiszt. – Danát minden veszélytől meg fogjuk védeni! Leléphet!

– Igenis, értettem! Erőt, egészséget! – mondta katonásan a közlegény, nedves inge a hátához tapadt.

Már másnap áthelyezték, el sem búcsúzatott a lánytól. Liviuinak, a Duna parti kikötők kocsmáiban, iszogatók közben mindent elmesélt. – Ne nyavalyogj! – szokta mondani Liviu.

Négy hónap múlva mindketten leszereltek, hazafelé menet leszállt Fogarason. Negyedórányit várakozott az órásműhely előtt, senkit sem látott bemenni, a kirakatból eltűnt a fokföldi ibolya. Amikor belépett, csak a lányt találta a helyiségben. Mélyen, az élesen megvilágított munkaasztala fölé hajolt, nem emelte fel a fejét, nem fogadta a köszönését. A képet a vállá fölé előre csüngő, halványkék szalaggal összefogott, és a rá eső fénytől acélosan csillogó, vastag hajzuhatag uralta. A feje nem mozdult, jobb szemével, a szemüveg-kukkerén át egy nyitott fedelű karórát kémlelt, azon munkálkodott, az arca nem látszott. A hajáról a keskeny kézfején áttűnő vénahálózatra, a csipeszt tartó hosszú, kecses ujjaira, a karikagyűrűre esett a tekintete, a levegőben szinte érezni lehetett, amint a nagyító alatti szer-

kezetre összpontosít a lány. Egy fiatal hadnagy lépett ki a függöny mögül.

– Elnézést kérünk, uram! A menyasszonyom nem szakíthatja meg ezt a munkafolyamatot, de azonnal befejezi. Addig talán nekem is elmondhatja, miben segíthetünk.

A lány akkor felemelkedett, levette és az asztalára tette a nagyítóját, először a hadnagyra, majd a civil ruhás fiúra pillantott, látni lehetett a domborodó hasát.

A fiú még állt egy darabig, aztán szótlanul hátat fordított és kilépett a szeles utcára.

A gyökerek

1978. tavasz. Nimród szülőfaluja.

Amikor leszerelt, már egérfülnyire sarjadt a füzes vesszőinek levele, a mogyoró bojtjai hézagosszönyegként borították a talajt, s a nyírfa lengedező fürtjein pattanásra kész rügyek sorakoztak. A kajszibarack ágain már elővatoskodott egy-egy korai virág, a felderítő méhek is megjelentek, a levegőben csivitelő fecske csapongott, s a Semerős teraszos csapásain vonuló tehéncsorda felől kolompok hangjának foszlányait sodorta a szellő.

Éppen még lett volna idő a készülésre, júniusban tartották a felvételiket, de hiába próbálta, nem ment a tanulás: minduntalan az ölébe fészkelődő lányra, a kisurranós hajnalokra, és a gyerekére gondolt, aki már bizonyára megszületett. Igen, a gyermeke! Papírforma szerint, már nemcsak felnőtt, felelős apa, hanem katonailag kiképzett férfi is. Férfi, apa és katona! A katona harci helyzetben, a törvény védelmében ölhet, sőt ölni köteles, azért, hogy ne a saját, hanem a másik apa, a másik férfi, a másik katona anyja sírjon, ne a sajátja. Egyszerű törvény, egyszerű érvelés!

A felelős apa neveli, ápolja, tanítja és védi gyermekét, rongy ember, aki másra hagyja ezt a feladatot! Eh, jobb erre most nem gondolni!

Éveken át visszaidézte a lánnyal együtt töltött, elorzott pillanatokat, s a lihegő testük bőrén lepergő harmat emlékét. A pillanatokat, amelyek

elviselhetetlen ajándékként zúdultak rá, amelyeket egyszer magáénak érzett, másszor féltte őket, mint népek féltik a jogtalanul bitorolt holmit. „Ne nyavalyogj!”, mondta Liviu. És ő nem nyavalygott, mert a gyermek sem nyavalyog, amikor csillogó szemekkel a fagyalt után nyúlva körmére sújt a nádpálca, mert a nászéjszakára készülő vőlegény sem nyavalyog, ha barbárok ragadják el, és a szeme előtt gyalázzák a kedvesét. Nem nyavalygott, de érezte, harcolni sem fog a lányért. Nem fog, mert esélytelen, mert a lány, a gyermekének anyja, nem kér belőle. Marad hát az emlékezés, az elalvás vagy az utolsó szólítás előtt felidézésre érdemes emlékkép.

Éde, viszont nem mond semmit, csak ül csendben, ölbe tett kézzel nézi. Kontyba kötött fehér haja keretbe fogja a megereszkedett, megráncosodott arcát, a csüngő szemhéja háromszögűvé szűkíti a szemrését, a világos, szelídkék szemét, pedig mintha fátyol takarná.

Még a sorozás előtti este is mellé feküdt Éde.

– Miről meséljek neked? – kérdezte akkor is, mint elalvás előtt mindig.

– Piroskáról és Csipkerózsikáról, miről másról? – mondta a legény, akkor is, mint mindig: az ujszopós gyermekkor, az iskoláskor, a kamaszkor és az ifjúkor elalvás előtti meghitt estéin.

Éde sem panaszkodik soha, pedig lassan, eltorzult arccal, támaszkodva egyenesedik fel, s estére a vastag bokája a pántos szandáljára fitytyen, s a pántok közül kitüremkedik a lábfeje. Éde, mégis mindenkit vigasztal, őt is, pedig ő

sem panaszkodik. Még szép is lenne, hogy katonaviselt férfi létére a *macskamódra, lustán lépegető hajnal* árnyairól és a félhomályból kibontakozó ágymeleg, lankás domborulatok nosztalgijáról panaszkodjék.

Csupán annyit mondott Édének, beleszeretett egy román kapitány lányába, egy órásmasterbe, aki kedvesemnek szólította őt, és aki egyfolytában azt hajtogatta, hogy van páros csillag az égen, és hogy a lány apja azt parancsolta neki: „Lelépni!” És azt is mondta Édének, hogy a román kapitány lánya, román hadnagy menyasszonyaként magyar gyereket fog szülni. Éde, akkor felemelte a kezét, mint aki mondani szeretne valami fontosat, az arcán átfutott valami, – nem lehetett tudni mi: öröm, hogy dédunokája születik, vagy bánat, mert ismét átok szakadt a családra. Ott maradt a keze a levegőben, gyámoltalanul, némán.

Éde, amikor szükség van rá, egyszerűen csak leül melléd, vagy veled szemben, rád figyel a szelíd szemével, és hallgat. Akármeddig ül, és akármeddig hallgat. Ezt nagyon tudja: csendben hallgatni. Éde kétféleképpen vigasztal: vagy a néma, figyelő jelenlétével, vagy az elédbe rakott falatkákkal: „Egyél, könnyű!”, mondja Éde, és a homlokodon tényleg kisimulnak a ráncok.

Csak az a rohadt, kitartó gombóc ne lenne!

Tanulás helyett a ház körül téblábolt, az erdőben kóborolt, elüldögélt a lázakon; visszahúzó-dóvá, hallgataggá, szemlélődővé komolyodott.

Éjszakánként fel-felbukkant a lány. Halkan dúdolgatott magában, az óráival telezsúfolt kar-

tondobo-zokkal bíbelődött, a fokföldi ibolyáját rendezgette, levelét a fény felé fordította, aztán vissza, ismét a fénynek, elüldögélt az ágya szélén, simogatta a domborodó hasát. Aztán megjelent egy négycsillagos, hosszú szemöldökű tiszt. „Lelépni!”, parancsolta a tiszt. Hajnalonként felriadt a fiú, a visszahúzódó árnyakat bámulta, és a lassan előszivárgó világosságból kibontakozó gerinc ívét.

Ahogy múlt a nyár, úgy kezdett terhes lenni Éde és Tata nézése, akkor döntött: felkeresi a lányt, megnézi a gyermekét, tudta, a gyerek csak az övé lehet. A levelet előre megírta, érezte az eljövendő forгатókönyvet, mégis meg kellett tennie, le kellett zárnia ezt a fejezetet.

A találkozás szinte teljesen úgy zajlott, mint ahogy előre sejtette, csak a dúdolás hatott mellbevágóan – attól, és a gyerektől elérzékenyült.

Visszatéréskor, Éde és Tata a kapuban várták, úgy álltak ott, mint két, egymás mellett megöregedett varjú.

– Leány, Dana, mint az anyja – mondta a fiú, amint hallótávolságba ért. – A jövő héttől elmegyek valahová, dolgozni fogok, jövőre ismét megpróbálom a mérnököt – mondta. Éde és Tata egymásra néztek.

– Oszt, hogy néz ki? – tudakolta Tata nagy sokára.

– Olyan, mint én, csak hurkás a lába és folyton harapdálja a lábujját.

Gombás rántottát tesz eléje Éde.

– Egyél, könyű! – mondja, és pingvinként totyogva hozza a feldarabolt savanyú káposztát, melléje a friss, vörös héjú házi kenyeret. – Ne busulj, minden jora fordul. Az életed java még hátra van! – mondja Éde. Aztán *leül szépen, ölébe teszi a kezét és csendben ráfigyel, ahogy eszik.*

Édének sok testvére, unokatestvére és egyéb rokona van, talán még ő maga sem tudja, hány. Tatának úgyszintén számbavehetetlen a rokonsága, a komája, a sógorasszonya, a barátja és az ismerőse, viszont üzlettársa, az nincsen, ellentétben Mici Mackóval, akinek tudvalevő: üzlettársa is van. Jobban mondva a faluban mindenki üzlettársa mindenkinek, habár az üzleten nem a klaszszikus, haszonszerzés alapú áru-csere-berét kell érteni, hanem a kölcsönös szolgáltatást. Ez azt jelenti, hogy mindenki azzal segítette ki egymást, amihez a legjobban értett, vagy amije volt. Az ökrösgazda az ökreit adta kölcsön, az ügyeskező, egy délután összedobta a vályogkemencédet, ha villám sújtott a pajtádba, másnap az egész falu népe ott szorgoskodott, az esküvőkre pedig éppen a szükséges mennyiségű vájling került elő. A falu, tulajdonképpen megvalósította az ösközösség azon formáját, amelyben senki sem maradt az út szélén; aki boldogulni akart, szükség-helyzetben számíthatott az egész falu humán- és tárgyi erőforrásaira (hogy modern szóhasználattal éljünk, habár akkoriban az ilyesfajta kifejezéseket hírből sem ismerték). A falunak, a méltányos jólét és biztonság megteremtésében, sem-

milyen modern ideológiára, sem korrigátorokra nem volt szüksége. Elegendő volt az évszázadok alatt együtt átélt egymásrautaltság, az egyéni rátermettség és a szorgalom, hogy létrejöjjön az életre és virágzásra ítélt, egymást segítő közösség. Azért, időről-időre a faluban is előbújtak az idők végezetéig kifogyhatatlanok: az igyekvők sikereitől fekete epét hányó irigyek, a lusták, a haszonlesők, valamint az önjáró folyamatokat irányítani akarók. Sokszor változott a világ, de a falu mindig túlélte, Éde, akárcsak mindenki, egyforma kitartással tette a dolgát.

Éde nem zötyög villamoson, gépet nem vezet, újságot nem árul, a fáradtságtól sosem csordul ki a könnye, de mindig ötkor kel, főz, vigasztal, konfliktusokat simít el, kezéből pihenés közben sem esik ki a stoppolófa vagy a kötőtű, s az orrán csüngő szemüveg alól felnézve, varrás közben is gyereket nevel, és neki gyúlnak a fények.

Volt idő, amikor olyan sokan laktak Éde és Tata házában, hogy a cipőknek már csak az ágyak alatt maradt helye, a gyerekek a padlóra hasalva állították rendbe a sok lábbelit. Éde, főzés közben ki-kitotyogott a kapuba, végignézett az utcán, mormogta magában a vacsoráztatni való névét, s ha az utca végén olyasvalaki bukkant fel, aki kimaradt a számításból, felkiáltott: „Jézus, Mária, Pistukát nem elfelejtettem!?” Hamar vissza, még lötytyintett két csupor vizet a fazékba, senki nem maradt éhen.

Éde béketűrő, gyakorlatias, a valóság talaján áll, csak a mával foglalkozik, Tata bösz, harcias,

nehezen túri az igazságtalanságot; a kor aktuálpolitikai helyzetén gyakran felbosszantja magát.

– Semmire való tekerő – méltatlankodik Tata, ha a kánaáni élet örömeit, vagy a boldog népre váró, csodálatos jövőt ecsetelő rádióbeszámolóba botlik. Széles karlejtésekkel hadonászik ilyenkor, szidja a rendszert, a tyúkszaros életet, a pártot és a fajtáját, s egyre jobban lovalja bele magát a háborgásba. A folyamat haladtával ágaszkodik a hangulat, ökölbe szorul a kéz, a szokásos akasztás is szóba jön, már vörösödik is a fej, már csak a gutaütés van hátra.

– Eredj Lajos, nézd meg, fő már a leves? – időzít ilyenkor Éde. – Hozzál be egy kis fát is! – s Lajos bá kedélye hamar lecsillapodik: a megemelt fedő alól előtörő, ínycsiklandó gőzzel együtt a mérge is elpárolog, már akasztani sem akar – észre sem veszi a kifinomult diplomáciai életmentést.

Éde és Tata rokonsági kapcsolatai szövevényesek, kiismerhetetlenek. Három fiút és egy lányt neveltek fel. A fiúk fiatalon szétszéledtek a világban. A legidősebb, Lajos, a fővárosban tanulta ki a vegyészetet, mérnökként a Maros menti városba, a frissen épült Vegyi Kombinátba került. A másik ugyanabban a városban orvosként végzett, utána hazakerült, a harmadik, a meggyőződéses, karakán kommunista, a nyugati határ mellett gyári munkásként kereste a kenyerét. A sok rokon a fiatalok tanulását segítette, a fiatalok a tanulás mellett dolgoztak – hol vannak már azok az idők?

A legkisebb, a szemrevaló, szorgalmas lány, Ibolya keze alatt inkább a munka, mintsem a betű égett: fát hasogatott, veteményezett, az aratók után szedte a kévét, s ha kellett a kasza nyelét is megfogta. Alig volt tizenhat éves, amikor a faluban megjelent az első cséplőgép – a kezelője Ibolyát körberajongta, esténként szerenádot adott neki.

Kovács Gedeon bármilyen nótát első hallásra elhúzott a hegedűjével, azt állította magáról, abszolút a hallása. Klári néninek és Ibolyának édeséget, Lajos bának Zarea konyakot hozott ajándékba.

Kovács Nimród egy nyári éjszaka, a szalma-kazal tövében fogant meg. Már domborodott Ibolya hasa, amikor egybekeltek, így a falu előtt mégiscsak meg volt mentve a becsület.

Ibolya házassága, azonban korán zátonyra futott: kiderült, az abszolút hallású Kovács Gedeon, a Zarea konyakkal és a hasonlókkal nemcsak mást, hanem magát is túl sűrűn jutalmazza, s ezt a szokását az esküvői muzsikusbándákban betöltött primás szerepe csak mélyítette. Ibolya, a hónapos szobában, a nagy hasával egyre gyakrabban maradt magára, és egyre gyakrabban tette ezt szóvá. Szó, szót követett, s Kovács Nimród alig volt néhány hetes, amikor elcsattant az első és utolsó pofon. Ibolya a kis cókmojkjával és a gyerekekkel a karján beállított a vegyész bátyja szolgálati lakásába.

– Éppen indul egy féléves tanfolyam, azt elvégzed, s itt a kombinátban, a laborban jó fizetést kapsz, abból önállóan megélhatsz – vigasztalta

Lajos. – Elleszünk egy ideig itt ketten, de a gyereket vidd inkább haza, jobb dolga lesz otthon.

Mire Ibolya munkába állt, addigra a közös megegyezés alapján a válást ki is mondták, a szép fiatal lány körül csak úgy legyeskedtek a fiúk és a katonaviselt fiatalemberek.

– Legyen eszed, most már válogasd meg jól őket! Csak vigyázz, nehogy ismét felcsináljanak! – mondta a bátyja.

A magukra apadt nagyszülők a gyerekek örültek, ismét fiatal élet költözött a házba, nagy szeretettel nevelték az unokát. A falusi élet, a természet közelsége, a falu varázslatos mondavilága, a vallásos nevelés mély nyomot hagyott a fiú életében. Tizenegy éves koráig a nagyszülőket tekintette az igazi szülőknek. Önmagára eszmélése, életének első emlékei a faluhoz és a nagyszülőkhöz kötötték, itt zajlott le az a bizonyos, örökre nyomot hagyó imprinting, amiről a későbbiekben tudományosan is oktatták. Amikor a valódi anyjához került, az anya-gyermek viszony, valami furcsa, sekélyes, meghittség nélküli kapcsolattá ridegült, soha nem is teljesedett ki. Az érzelmi köteléket inkább a könyvekből érkező konvenciók, és Éde helyzetmentő, mentető szavai alakították – a kamaszkor előtt álló gyerek, az új környezetből össze volt zavarodva. Így történhetett meg, hogy katonaélete történéseit csak a nagyszülőkkel osztotta meg, holott akkor már évek óta az anyja házában élt.

Kovács Nimród a nagyszülőknek nem mesélt a lányával való találkozás részleteiről. Félévnnyi

rágódás után, végül rászánta magát: indulás előtt kettészakított egy füzetlapot, az egyik felére írt pár sort, majd a lapot szorosán rátekerte egy ceruzára. A keletkező papírcsőből a ceruzát kihúzta, a csövet, váltakozó oldalon haladva összenyomkodta, nézegette, forgatgatta az egyetlen nyitható kopjafa-szerű képződményt.

Amint megérkezett Fogarasra, azonnal az órásműhelyhez sietett, de zárva találta, a kirakatból eltűnt a fokföldi ibolya. Tanakodott, mitévő legyen, aztán a várhoz indult, gondolta, megnézi még egyszer; délután felkeresi az őrmesterét, tőle majd megtudakolja, mi van Apostol Maniu kapitány lányával.

Amint a vár felé tartott, a vizesárok mellett elvezető utcán messziről észrevette a lányt: egy vízparti hársfa árnyékában ült egy padon. Mustárszínű babakocsi fölé hajolt, ide-oda tologatta, rázogatta; rövidre nyírt haját világoskék hajpánt keretezte. Amint közeledett, a fiúnak ismerős dallam ütötte meg a fülét: a lány a Csitári hegyek dallamát dúdolta a gyerekének, furcsán hatott a csupasz nyaka. Csendben, észrevétlenül megállt mögöttük, a torkában rezdülő dallamot tapogatta, nézte a rugdalózó kislány nagy, szürke szemét, a hurkás lábacskaikat, amint a hadonászó kezével elkapja egyiket, és gögicsélve a szájába gyömöszöli a lábujját.

– Szép kislány, mennyi idős? – szólalt meg végül.

Dana Bologa, született Dana Maniu összerendezent, felugrott, és kikerekedett, sárga szemeivel

Kovács Nimródra meredt, felkapta és magához szorította a csecsemőt.

– Dana este copila mea, nu ți-o dau! Te rog să pleci, și să nu mai vii, chedveșem!⁵³ – mondta Dana Bologna.

Kovács Nimród, az összenyomkodott kopjafa-levelét a babakocsiba tette, oda, ahol a lánya feküdt; egy ideig még nézte őket szótlanul, majd köszönés nélkül elindult az állomás felé. Dana Bologna addig követte a tekintetével, ameddig be nem fordult a Mihai Viteazu utcába, aztán elvette a papírt, visszatette a gyereket a helyére, és kibontotta a különös ajándékot. Egy cím volt benne, és ez a sor: „Te rog să-mi trimiți o poză a ei, de fiicare dată de naștere, kisangyalom!”⁵⁴

A Csitári hegyek alatt régen leesett a hó...

53 Dana az én kislányom, nem adom neked! Kérlek, menj el, és többé ne jöjj, kedvesem!

54 Kérlek, minden születésnapján küldj róla egy képet, kisangyalom!

A város

1977-78. Marosvásárhely.

Már a katonaság előtt is kétlaki volt az élete. Az elemi a nagyszülők falujában járta ki, az általános iskola kezdetekor a jó illatú fiatalasszony magához vette. Az iskolát a fiú a városban folytatta, a szünidőket a faluban töltötte.

A tizenegy év falusi élet és a nagyszülői nevelés után nehéz volt megszokni a várost is, a fiatalasszonyt is, és a fiatalasszony környezetét is. A Főtér előtt, magas tűzfalon díszelgő, méreteres kép fogadta: egy könyvvel integető, kissé idéetlen lány mosolygott le rá; „CEC”, hatalmas betűkkel ez volt írva a kezében tartott könyvére. Később, valahányszor végigment a Szentgyörgyi utcán, mindig magára vonzotta a tekintetét ez a kép, sehogyan sem tudta elképzelni, hogy lehetett oda felrakni, talán a tetőről lógatták le. Aki a képet oda felügyeskedte, azt a derekára csavart kötélnél fogva, valaki a padlásról jó szorosán tartotta, gondolta. A város jelképévé vált számára az a kép; évtizedek múlva tudta meg, a mosolygós lány a takarékoság fontosságát reklámozta.

Nyüzsgött és zsibongott a város. Reggel nem a kakasszó, hanem a közeli üveggyár munkára szólító szirénája ébresztette, délután nem a szekérsörgés, hanem a mostoha apja sógorának csapkodó léptei verték fel a csendet. „Na, megjött a Nagybokájú, már veri is a sarat a bokájáról!”, jegyezte meg epésen ilyenkor a jó illatú fiatalasszony. Estéknént nem ciripeltek a tücskök,

a kenderáztató felől nem zengett a békák kórusa, és nem a kuvik vijjogása, hanem a Nagyállomás vonatfütyei hasítottak az éjszakába. Hiányzott a falu felé hatalmasodó Semerős, a szélben ringó búzamezők, az opálszínű, lihegő gyíkok és az oroszlánszáj tátongása, a szérű, az istállóban a trágya melege, a fecskefészkek, a falu mindenki-ismer-mindenkit hangulata. Volt helyette két, kupolás katedrális, magas téglafallal körülvelt vártemplom, csodálatos színekkel és domborművekkel díszített palota és városháza, és tornyok, és emeletes házak, és a paloták erkélyét vállukon tartó, meggyötört arcú férfiak és rengeteg virág, és vizet köpő békák, és sok mindennek még neve sem volt. És a Főtéren folyton felfelé kellett kémlelni, mert kőoroszlánok vigyázták a bejáratot, és a paloták tetőjéről felszállni készülő, térdelő angyalok figyelték a jövő-menő járókelőket. Annyi újdonság és hang és illat és kép és kaval-kád zúdult nap, mint nap rá, hogy a falura csak az elalvás előtti pillanatban jutott idő, a gyerekkor bukolikus emlékképei lassan a nagyváros napi forгатag-élményeinek mélyére merültek.

A jószagú fiatalasszonyt anyukának, a férjét, Samu bát, apjának kellett szólítani: ez volt a legnehezebb, a lehetetlen, az érthetetlen! – inkább sehogy sem szólította őket. Úgy érezte, ezekkel a megnevezésekkel megbántaná Édet és Tatát, hiába vigasztalta Éde, hogy nem baj, majd akkor jössz hozzánk, amikor csak akarsz, a vakációkat majd nálunk fogod tölteni. Nem érdekelte, hogy a faluban nincsen sem iskola, sem jövő, az sem, hogy a gyereknek az anyja mellett van a helye,

hogy a városban még bambi is kapható. A faluban akart maradni, pedig a jószagú fiatalasszony türelmes volt vele. Kézen fogva sétáltak a Főtéren, megbámulták, utánuk fordultak a férfiak. A Gulliver gyerekáruházban divatos kabátot vásárolt neki, bábszínházba vitte, a borbélynál felültette a piros motorra, kefefrizura kerekedett ki a zümmögő, meleg nyírógép alól.

Közös udvaron, a mostohaapja lehurbolt házában laktak, annak özvegy nővérével, a tenyeres-talpas Matild nénível, és húgával, vékonydongájú Bertával, valamit Berta férjével, a Nagybo-kájúval. Esténként az alacsony, mestergerendás menyeezetű, közös főző- és mosókonyhában haton kerülgették egymást – pára, ételszag és harapós ingerültség, töltötte be a levegőt, éppen egy tizenegy éves gyerek hiányzott onnan. Az alacsony menyeezetről bádogernyős villanykörte csüngött alá, szinte érintette a fejeket, csavargatással lehetett ki-, vagy bekapcsolni. Az egyetlen gázkarikán folyton főtt valami, vagy melegedett egy mosdótál víz.

Amikor beállt a teljes sötétség, valaki minden este lekapta a mosdótálat, a földre csapta, felnyúlt, és lecsavarta a vaksi villanykörtét.

– Villanyoltás, esti mosdás! – szölt a vaksötét, s a leple alatt máris hallani lehetett a pocskolást, nem kellett oda semmi paraván.

– Nem tudtál volna várni azzal a kurva villanyal, befejezzem a krumplihámozást, hogy odategyem, hadd főjön, amíg mosod a valagad? – morgolódik a Berta hangja.

– Biztos fél, hogy leszakadt volna a körme! – kontrázik rá a Nagybokájú a sötétségből.

– Jaj, de mocsok a szátok a gyerek előtt! – méltatlankodik a jószágú asszony.

– Fogja be a koszos fülét! – tromfol rá Samu bá.

A kurva, a rohadt, a mocsok és a büdös szavak minden áldott este ide-oda röpködtek, hol ennek, hol annak csapódtak a fejéhez, de az összezárásra kényszerült emberek élete azért csak folyt tovább a maga medrében. Az ilyen esti marakodások elől a nagyszobába menekült, a kuckójában olvasott, amíg a mostohaapja rá nem szólt. Később elemlámpát szerzett, amint felharsant Samu bá horkolása, a paplan alatt, a lámpa világánál folytatódtak Szindbád izgalmas kalandjai.

A hétvégeken Samu báék gyakran elutaztak, olyankor a magányos Matild néni felügyeletére maradt, nála aludt. Térdelő, imára kulcsolt kezű lány fölött őrködő angyalt, masnis macskákat, égre fordított tekintetű szenteket ábrázoló festmények néztek rá a falakról, a vitrinben porcelán-nippek, kékes-narancsos színű üveghalak sorakoztak, a lámpaernyőn halrajok árnyéka kerिंगett. Többnyire egyedül ébredt, megcsodálta a szokatlan városi társaságot, kezébe vette a lompos farkú porcelánkutyát, belefűjt és beleugatott a lyukas, üreges mancsába, ki-be kapcsolgatta a halrajos éjjeli lámpát, Matild néni nem bánta. Matild néni vagy mosogatott, vagy krumplit hámozott az udvaron, vagy beakasztotta az ajtaját, napokig nem lehetett látni.

A könyvtár mindenért kárpótolta. Amennyit csak lehetett, olvasott, szinte mindent, ami a kezébe került. Mikor a gyerek és ifjúsági részlegen már nem talált kiolvasatlan könyvet, a felnőtt részlegen folytatta a kutakodást. Ráadásul a könyvtár előcsarnokában gyakran vetítettek diafilmeket, – Ali baba és a negyven rabló, Aladdin, Babszem Jankó és a sok mesebeli állatfigura életre kelt, valóságos alakot öltöttek, s az álmainak is rendszeres vendégeivé váltak.

Iskola után, amíg elő nem kerültek a felnőttek, eleinte egyedül téblábolt az udvaron, vagy olvasott, vagy a házuk előtti parkban gyülekező, lármas cigánycsapat előadásait bámulta. A kalapos, fekete öltönyös, fehér inges, mellényes gádzsók és a nagybajuszú morék, ahogy érkeztek, törökülésben körbetelepedtek a gyepre, szemmel láthatóan, alkudozásba kezdtek valamin, széles karlejtésekkel kísérték az egyre harsányabb, rejtélyes hangzású, gyors tereferét. Rövidesen egymás tenyerébe kezdtek csapkodni és köpködni, aztán a fiatalok felugráltak, a széles kalapjaikat, hangosan kiabálva a földhöz vagdosták, máris körvonalazódott a két ellentábor. A két fő hangadó szaggatni kezdte a kabátját (ki-ki a magáét), látványosan hánykolódtak, tépték magukról lefelé a göncöt, de két-három erős markú legény egykettőre elrángigálta őket egymástól, s a hősök így biztonságos távolból rázhatták ökleiket egymás felé. Addigra előkerültek a színes rokolyájú máriskók is, egyre népesebb sereg köpködött, és előrehajolt testtel, ököllel hadonászva acsarkodott egymás felé, egyre csak dagadt a fenyegető

hangzavar. Aztán mintegy varázsütésre szétrebentek, a semmiből felbukkanó két rendőr csak a fűben körbe taposott, hűlt helyüket találta; másnap, ugyanazon forgatókönyv szerint, ugyanazon szereplőkkel kezdődött minden előről. Borzasztóan izgatta a gyerek fantáziáját, hogy min veszekednek, szívesen megtanulta volna a nyelvüket.

Később, az iskolában összebarátkozott az egyik osztálytársával, a Nagyállomás melletti sorháznál lakó Jocókával, majd a nagy, poros, patkány-látogatott udvar népes gyerekseregével is, simán befogadták. Jocókáék pereputtya apró, mind kövér, és sokan laktak együtt. Sosem veszekedtek, mindig csak mosolyogtak, és „szívem”-nek, vagy „drágám”-nak szólították egymást, jó volt hallgatni őket. Jocóka szülei este kimosdottak, moziba mentek, a gyerekekre maradt a kégli, késő éjszakáig folyt a kártyacsata, a rómi vagy a malom. Délután, a hatalmas udvaron öszszegyűlt tíz-tizenöt gyerek, számháború vagy rablópandúr volt a műsor, közben Jocóka mamája kiosztotta a paprikás-hagymás zsíros kenyeret, jutott az egész udvar seregnyi gyerekének, akinek mégsem, az kapott a szerencsésébekéből, élmény volt azt elmajszolni.

Évike, Jocóka húga szeplős, mosolygós a szeme, a kuckós játékoknál meg lehetett fogni a puha, meleg kezét; tulajdonképpen akármijét meg lehetett fogni, vagy simogatni, – hagyta.

Jocóka apja, apró, kövér és ezermester. A kis deszkakócerája tele volt pakolva mindenféle rejtélyes szerszámmal, Józsi bácsi minden nap ott

mesterkedett valamin. A fiú, ha éppen nem szólította el a pinkázás, vagy az izgalmas bújócska, folyton Józsi bácsi után kajtatott. Azon kívül, Jócókával naponta felkeresték a mozdonyjavító csarnokot, összeszedték és hazahurcolták a kacatokat: kidobásra ítélt tekercs, csavar, relé, csapágy került a polcokra. Józsi bácsi, látva a gyerekek érdeklődését szívesen magyarázgatta nekik a dolgok rejtélyét, mindenféle tanítgatta őket, úgyhogy el is készült az első, komolyabb szerkezet: lapos elemmel működő kapucsengő. Mindenkinék eldicsekedtek vele, büszkén körbehorodzták, a szájtáti gyereksereg egymást félre lökdösve bámulta és próbálgatta a csodát, az alkotóknak csak úgy dagadt a melle. Józsi bácsi jóvoltából a „minden jó lesz valamire” szemlélet lassan értelmet nyert, és formálódott a fizikai-mechanikai világ utáni érdeklődés.

Miután Jócókával megkötötték a szabályos vérszerződést, ahogyan azt a nemes Winnetou és az acélöklű Old Shatterhand is megtette, mert azt írta elő az apacs ősök hagyománya, megállapodtak a füttyjelben is. Eme zseniális húzás után már sokat javult a harci helyzetük, mivel már távolról is segítséget kérhetnek majd egymástól, ha a né tán a kommandsok fogságba ejtenék valamelyiküket. Jócóka egy kicsit majdnem hogy elpityeredett, amikor a halnyelű bicskával, behunyt szemmel megkarcolta a bőrét, de neki csupán a lába reszketett. Végül is mindkettőjük alkarján megjelent egy-egy egészen előírásos vércsepp, amit végre össze lehetett borítani. Megragadták hát egymás alkarját, és egymás szemébe nézve,

egyszerre mondták ki a véres esküt: „Ásó, kapa, nagyharang, míg a skalp el nem választ! Ó, nagy Manitu, segítsd és vezesd az örök vadászmező-iden eme két nemes harcosodat!” Egy egész percig tartották megragadva egymás alkarját, hadd keveredjék össze alaposan a vérük. Az egészen szabályos vércseppjük elkenődött ugyan, nem is nagyon keveredett egymásba, de az eredménnyel mégis meg voltak elégedve. Miután kiszívták egymás sebét, Jocóka egy „Isten engem úgy segítjen!” ráadással is megtoldotta a rettenetes esküt. „Ezt a kalózkodók mondják, te hülye!”, tromfolta le az újdonsült Véres Ököl az újdonsült Szürke Farkast. Másnap, azonban rájöttek, hogy a békepipa elszívásáról megfélelkeztek, tehát az egész nem ér. Jocóka mégis megmentette a helyzetet: az apja műhelyéből elemelt egy félméternyi, könyökben végződő vascsövet, a könyököt megtöltötték az utcáról zsákmányolt, eldobott csikkekből származó, jóféle dohánnyal, a csőre aggattak egy gerletollat, és ünnepélyesen pöfékelésbe kezdtek. Ekkor felbukkant Misi, a közeli Grivița utcában lakó, putris, nagyobb cigánygyerek.

– Adjatok nekem is bá egy slukkot, dobolok nektek! – kunyerált rögtön Misi, amint meglátta a két füstfelhőbe burkolózott harcost.

Jocóka boldogan nyújtotta oda az ékszert, éppen rajta lett volna a sor. Misi, erre élvezettel elszipákolta az egész drága maradékot, mégsem köhögött semmit, ráadásul úgy nézett ki, nem is szédül. – Több dohányotok nincs? – kérdezte.

Éppen csak egy kicsit szédültek ők is, biztosan a tegnapi vérveszteségtől forog a világ. Mindenesetre a szertartás, szerencsére csont nélkül véget ért, így a vérszerződés törvényerőre emelkedett.

Misi aztán tényleg tudott dobolni, szájtátva bámultak, olyat még nem hallottak az életben. Dobolt, két fadarabbal, a tenyerével, az ujjával, mind a két lábával verte a taktot, a szájával cintányérozott. Dobolt kerítésen, a széken, a kövön, egy bádoggkannán, akármin. Olyan pergők és kontrák kerültek ki a keze és a lába alól, hogy a játékból kihallatszott a megelevenedett, csendes eső, a vihar zúgása, vagy a vonuló varjúcsapat károgása. A fiúknak még a szédülése is elmúlt a nagy csodálkozástól.

– Te aztán bírsz dobolni, öregem! – ámult a fiú. – Gyűjtünk neked annyi csikket, amennyit csak akarsz, te csak dobolj nekünk!

– Taníts meg engem is, Minya! – bólogatott lelkesen Jocóka.

– Gyertek, pinkázzunk! – mondta aztán Misi.

– Jó, pinkázzunk!

A kőfaltól három lépésre kivájtak egy arasznyi széles gödröt, s kezdték a pinkát. Misi féldiónyi, domborított régi pénzt csapott a falhoz, a fiúk sima huszonöt banist, a falról visszapattanó érme a földön maradt. Akinek falhoz csapott érméje a földön lévőt arasznyira megközelítette, azt elnyerte, ha arasznyival távolabbra sikerült az övé is földön maradt. A dobó érmét ki lehetett cserélni, de a helyébe egy lejest kellett tenni. Ha a visszapattanó érme a gödörbe, vagyis a pinkába talált, az ügyes játékos a földön meggyűlt összes

érmét összeszedte. Fél óra alatt Misi a fiúkat teljesen kifosztotta.

Egy idő után a számháború, a rabló-pandúr, az indiánosdi kezdett unalmassá válni, rákaptak a Marosra. A repülőtér mellett elhaladó folyón teltek a nyarak, a forró nyarak. A folyóhoz vezető földúton a meleg, puha, lisztszerű porba süppedt a mezítelen lábfej, szellő sem rezdült, felhő sem úszott a végtelen kéken. Térdig érő, hínáros sodrásban lehetett átaraszolni a legyilkolt kalózoktól elfoglalt szigetre, ott, a partok alatti derékig érő vízben hancúroztak, megdobálták, s pusztá kézzel kapták el a gyökerek közé menekülő halakat. Később, az elnyúló hínár alját az otthonról kölcsönzött laskaszűrővel merítették meg, hatékonyabb volt így a fogás: csak úgy fickándoztak a szűrőben a hugyik.⁵⁵ Tüzet raktak a nagy homokkövek köré, s a forró felületen megsült a parányi zsákmány. Arra is rájöttek maguktól, hogy sütés előtt le kell kaparni a pikkelyt, s ki is kell belezni a halat, de a füstízű falatokat még pacsirtapecsenyéért sem adták volna oda. Lakoma után következett a forró homokba heveredés, Minya dobzólója a traktorgumin, a nagyotmondások, és a hasonfekvős-könyöklős álmodozások szokásos órája.

– Kitől nyaltad a dobolást, Minya? Mikó fogsz má engem is tanítani? – nyafog Jocóka.

– Engem sem tanított senki, fogj hozzá magad: csak számolj magadban, s figyeld a ritmust! Egy,

55 Hugyi: fenékjáró küllő helyi neve.

kettő, három, négy. Mindegyikre üssél egyet, a négyre kettőt. Na, próbáld meg! Mondom a négyre kettőt, csináld tovább folyamatosan. Ne úgy ember, ne össze vissza, üssed egyenletesen! Aztán a kettőre és a négyre üssél kettőt: tíi-tátá, tíi-tátá, aztán találd ki, figyelj a hangokra, közben számolj magadban!

– Hagyjad má, látod, hogy botfűlű!

– Anyád, s a fajtája!

Aztán beásták magukat a forró homokba, hallgattak, meséltek.

– Piros, gyöngyházfényű dobszerkó kéne nekem, de kurva drága, annyit nem lehet össze-pinkázni. Mennék esküvőkre, s akárhová – álmodzik Misi.

– Az állomáson, a bódék alól minden nap össze lehet szedni két-három lejt, amit a részegek ejtenek le – adja a tippet Jocóka. – S a kőfal mögé is bedobálnak egy csomó üres üveget, ötven bannit adnak darabjáért. Könnyű átmászni, de vissza már nehezebb, mert nagyon mélyen van ott a föld.

– A múltkor leszedtem egy gerlét – meséli a fiú. – Oda esett a lábam elé, pont a szemét kaptam el, pedig, azt hittem úgymint mellé lövök, még csodálkoztam is. Tiszta véres volt a szeme, egy csomót rángatózott, úgy sajnáltam, hogy csak na! Többet nekem nem kell parittyá! Rádásul odajött egy jó csaj, ordibált, hogy átkozott gyilkos, miért bántottam azt az ártatlan madarat, szégyelljem magamat, a fene a pofámat. Alig bírtam kinyögni, hogy nem is akartam elkapni, de csak mind fújta a magáét, élesztgette a gerlét, annak

meg csak csüngött a feje lefelé, aztán csak eloldalogtam.

– Tiszta anyámasszony katonája vagy! – hősködött rögtön Jocóka. – Ne félj, mert én megmondtam volna neki a magamét!

– Te csak hallgass, a múltkor is nem én védtelek meg? Ha nem vagyok ott, Szarka laposra vert volna, te szájhős!

– Hát az igaz! Nagy voltál, amikor állon akart vágni, de te pont jókor leguggoltál, a levegőbe ütött. Úgy meglepődött, hogy azóta is csak távolról mutat az öklével az állára, hogy kicsinál. Ha előkerül az a behemót testvére, agyon is vernek. Legalább fejelentél volna be neki egy jó gyomrost!

– Csak üssél vissza az orrára, mert ha kapsz is, utána békén hagynak, ha látják, hogy nem vagy mamaliga⁵⁶ – okoskodik Minya.

– Na, szóval a csajon nem is csodálkoztam, de emlékeztek? – megszólaltak a szirénák, s a dudák, s mindenki megállt az úton. Betojtam, hogy a gerle miatt, asse tudtam, merre iszkoljak. Erre fel meg elkapott egy muki, s rendesen nyakon vágott, hogy jönne rá a hígfosás, amikor sorban áll mozijegyért! Az anyád istenit, bűdös kölyke, mért nem tisztelegsz, még így ordítózott velem.

– Az Györgyu Dézs⁵⁷ miatt volt, ember! – szólt közbe Minya. – Akkor halt meg, azt ünnepelték, te is meg kellett volna álljál egy kicsit.

– Ki az a Györgyu Dézs?

56 Mamaliga: puliszka (román)

57 Gheorghe Gheorghiu-Dej, a román kommunista párt főtitkára.

– Há valami fejes, asse tudod? Sze te jársz iskolába.

– Akkó voltam mumpszos, ne tudd meg hogy fáj a torkom és a fülem, azt hittem, megháborodok! Azé szóltak a szirénák s a dudák?

– Azé há!

– Gázfejű is fejes volt, mégsem dudáltak mikor meghótt.

– Csak az egészen nagy fejeseknek rendeznek ekkora cirkuszt.

– Hű, de okos vagy, magánórákat nem adsz?

Amikor megunták a szigetet, fentebb vonultak a folyón a komphoz, ott már mély volt és lassú a víz, úszni tanultak, barátkoztak az oncsás vagányokkal. A jövevényeket, az oncsások amúgy nem nézték jó szemmel, de Misi dobszólói mindenkit ámulatba ejtettek, élvezhették a védelmét, hamar befogadták őket.

Varázslatos volt a hazaút is: a rezzenéstelen nyári levegő, a rekkenőséget enyhítő alkony, az elnyúló árnyékok, a nyugvó Nap fényét a kék égen visszaverő Hold. A szerény vacsora után, Jocókáék udvarán, a sorházakból még előszivárgott egy-egy gyerek, sokszor éjszakába nyúlóan beszélgettek, nevetgéltek, csereberéltek, olvasták egymás emlékkönyves beírásait. Élvezték egymás társaságát; életre szóló barátságok fonódtak, csodásan telt a gondtalan gyermekkor, évről évre nyitogatta rejtélyeit a városi világ.

Tél volt még akkoriban a tél is. Mikulásra már hó borította a várost, este az utcai lámpák fénykörében a kavargó hópelyhek táncát akár órákon át lehetett bámulni. „Menj már haza a melegbe,

te gyerek! Megfázik a reumád, mióta látlak itt ácsorogni!”, szól rá a görnyedt, botra támaszkodó öregasszony. Az utakon a havat a járművek keményre taposták, csúszott rajtuk a bakancsra csavarható korcsolya, a Csere erdőhöz vezető lankán siklott a szánkó. Nyüzsgő gyereksereg lepte el a lejtőket és a parkot, folyt a hócsata; a kacagás zshivajától hangos estéken ifjúságukról merengtek a magányos vének.

Az általános iskola végére a falusi fiú igazi városlakóvá vált. Jocóka szakiskolába került, ő a gimnáziumot választotta, ritkultak a találkozásai, végül a barátságuk teljesen kihűlt. Egyre változatosabb dolgok kezdtek érdekelni: rákapott a sakkozásra, szakkönyveket bújt, úszó és kézilabdaedzésekre járt, belekóstolt a gitározásba, orosz, francia és angol klasszikusok olvasásába temetkezett. Igazi eredményt, azonban egyik területen sem tudott felmutatni, hiányzott az irányító családi háttér, a példakép, az elmélyülés, a céltudatosságra képes személyiségi vonások.

A gimnáziumi évek alatt az amúgy sem felhőtlen családi kapcsolat tovább romlott. Az összefértségre miatt a közös konyhában egyre gyakrabban tört ki a veszekedés, a féltékenységi rohamok és az ingerültség-élek egyre gyakrabban sebeztek fel a mindennapokat, elkíváncozott a háztól. A vakációk a nagyszülőknél teltek, az iskolaidő alatt igyekezett a marakodás-közeli helyzeteket elkerülni.

Akkoriban indult világhódító útjára a Beatles és a nyugati rock bandák zenéje. A hippik hábo-

rúellenes mozgalmának és a lázadó, nonkonformista külsőségek bővölete a Kelet-Európai ifjúságot is magával ragadta. A hosszú haj, a csípőre szabott trapéz nadrág, az amerikai farmeröltözék viselete, a nyekergő Szabad Európa rádió által sugárzott nyugati rockzene imádata, s egy bizonyos, mindenre kiterjedő semmittevés és felületesség jellemezte a fiatalság értékvilágát, ami őt is beszippantotta. A meggyőződés és a felkészülés nélküli felvételi kudarc nem nagyon viselte meg, pedig a nagyszülők rokonsága szívesen segítette volna a továbbtanulását.

Mihamarabbi önálló megélhetésre vágyott, szabadulni akart a perpatvar-laktól, így az érettségi utáni katonaság tulajdonképpen kapóra is jött. A sikertelen felvételi után visszahurcolkodott a nagyszülőkhöz; az anyai háznál tartóztatták is meg nem is: igen, már öregek, belátjuk, elkel a segítő kéz, stb. szöveget kölcsönösen eljátszva, végül sikerült a béke és megértés látszatával visszatelepednie a falujába. Beállt segédmunkásnak a fűrészgárba, a vékony-kis, *cinco*gó keresetét Édére bízta, és várta a behívóját.

Leszerelése után, illendőségből és nagyanyja unszolására csak-csak meglátogatta a jó szagú fiatalasszony otthonát is. Mesélt néhány szűkszavú mozzanatot a tűzerek életéről, türelmesen, ásítását elnyomva végighallgatta a mostohája színesre tupírozott katonatörténeteit, megdicsérte a tiszteletére feltálalt csirkepaprikást, aztán aludt még egy utolsót a városlakóvá válásának pihenő fekhelyén, a meglazult rugójú sezlonon.

Judit

1978 ősztől, 1979 nyár végéig. Marosvásárhely.

Amikor végleg kirepült a nagyszülei házából, visszatért az anyai városba, és külön életbe kezdett: Liviuval közösen béreltek egy kis, negyedik emeleti lakást. Liviu orvosira készült, felkészítő magántanárhoz járt, hallgatagon, komolyan tanult, közben a lemezjátszóján halk klasszikus zene szólt. Rengeteg lemezt gyűjtött össze, mégis, akár egy héten át, csak egyfélét hallgatott – a szám vége után a készülék automatikusan, megszakítás nélkül újraindult.

Nimród sehogy sem értette, hogyan lehet így hatékonyan a tanulásra koncentrálni, Liviu azonban ragaszkodott a munkamódszeréhez: vagy magába merülve meredt a könyvére, vagy Vivaldi dallamainak ritmusára, fel-alá járkálva mormogta a tanult anyagot. A furcsa gyakorlat eredményeként Nimród nemcsak hogy hozzászokott a helyzethez, hanem észrevétlenül meg is szerette a klasszikus zenét. A nap mint nap, az ismét és ismét elhangzó tavasz-tételből⁵⁸ kezdte kihallani az újjászülető életek diadaldallamait: a csermely-csacsogást, a madárcsicsergés trilláit, a hol sóhajtozó, hol suttogó szellő bájos, pukedlis futamait. A számtalanszor ismétlődő melódiák annyira beépültek a fülébe, hogy az álmos reg-

58 Utalás: Vivaldi - A négy évszak.

geleken, munkába menet a busz zsúfoltságában is dallamok kavarogtak a fejében. A közömbös egykedvűséggel kúszó munkaszalagról, a végtelen sorokban érkező konzervkatonákat a tavasz allegrójának ritmusára rakta a ládába, délfelé a tagjaiba a fájdalmak a tavasz largo-, és a nyár melankolikus adagio-tételének hegedűszólamára szivárogtak elő, a munka vége felé a nyilallások a nyári presto-rohamok erejével támadták a gerincét.

Munkába állásának másnap reggelén a vállába és derekába mardosó fájdalomról azt hitte, ezt nem lehet kibírni, a munkáját mégis végigcsinálta. Harmadnapra a halálra készülve vonszolta magát, negyednapra – legnagyobb csodálkozására – a gyötrelme alábbhagyott; az elméjében zengő, őszi allegro ritmusra, örömeiben éppen hogy táncra nem perdült. Fiatal, egészséges szervezete, lassan, de végül teljesen hozzá edződött a monoton szalagmunkához, a hajlongáshoz, a ládák cipeléséhez. A tenyere megkérgesedett, a vállára és a hátára, a lapockája fölé izomkötegek rakódtak, felkarján kidudorodott a béka. Azért a mindennapos, monoton szalagmunka mégiscsak elszívta az erejét, műszak után kiüresedett gondolatokkal érkezett haza, a negyedik emelet utolsó lépcsőfokainál már csak a heverde órákon járt az esze. Korán feküdt, elalvás előtt egyre ritkábban gondolt a fokföldi ibolyára, s már nem a Csitári hegyek dallamára, hanem Bach fűgáira, vagy éppen Chopin noktürnjeire figyelve zuhant a mély, álomtalan álomba. A hétköznapi egyhangúan teltek: korán kelés, tülekedés a zsúfolt

buszokon, a vég nélküli sorokban érkező konzerv-katonák ostroma, az egyre nehezebb ládák raklapra pakolása, tülekedés a zsúfolt buszokon...

Mire teljesen beleszokott a munkájába, a várost övező dombok felett a zsebredugóskezű reggeleken a horizont vonalát már homályos pára takarta, ökörnyál is szállongott a levegőben, beköszöntött az ősz, a számadások, az eredmények felmérésének évszaka. Már rutinosan rakta a szalagon érkező konzerveket a ládába, a ládákat egymásra, a raklapra, munkája közben egyre többször megtehetette, hogy gondolataiba merüljön. Egyik napon – amikor az új, független életével járó mindennapos, prózai gondokról tűnődött, amelyek azelőtt fel sem merültek: a tiszta fehérnemű, a mosás, az étkezés – meg akarta igazítani a raklapról kilógó ládakupacot, de a keze az alsó láda alá szorult, kihúzni sem volt ereje. A szalagon feltorlódozó konzervek padlóra potyogó zajára összefutottak a munkatársai, leemelték a ládaoszlopot a kezéről, s szörnyülködve nézték a két összezúzódot ujjpercét, ő viszont oda sem mert pillantani. Az ép kezével a sérült tenyerére markolt, azzal tartotta, s aprókat sziszegve elfordította a fejét. Az ujjairól a mélybe hulló vércseppek szétfröccsentek a padlón, majd a verdeső talpa alatt szét is maszatolódtak. Valaki leállította a szalagot, előkerült a csoportvezető, a roncsolt fityegő köröm látványától a szája elé kapta a kezét, majd szótlánul, elsápadva indult vele az elsősegélyre. Kopogás nélkül rontott be, fiatal, fehér köpenyes lány ült az asztalnál.

– Munkabaleset, szétlapult az ujjja! – rebegte a brigádos.

A lány, amint meglátta a csuklóját kezében tartó fiút, felugrott.

– Oda feküdj le! – mutatott a vizsgálóágyra, s toltá is a keze alá a vesetálat, a vércseppek most már oda hullottak.

– Inkább ülve maradok – sziszegte a fiú.

– Jó, de ne nézz ide, le fogom mosni egy kis oxigénes vízzel – mondta a lány, s a remegő keze hideg folyadékot lötytyintett a roncsolt sebre.

Pattogó, véres buborék-pamacsok pezsegték körbe a szétlapult ujjakat, majd halvány-véres gombóccsomagokra szakadva csöppentek le a vesetáliba, bugyborékoló, vörös tócsákat képezve. A sápadt fiú továbbra sem nézett oda; elfordította az arcát, inkább az ajtófélfát tapogatva kioldalgó brigádost követte a tekintetével.

– Most körbetekerem az ujjaid egy gézlappal, majd rá szorítasz, amennyire bírod, hogy elálljon a vérzés. Ne félj, nem kell amputálni az ujjadat, a körmöd majd visszánő – biztatta a lány

Vastag, négyszögű gézlapréteget helyezett a véres buborékokkal fedett ujjak alá, a sérülést a lap közepe tájára, a szabadon álló véget ráborította, majd enyhén rászorított. A fiú másik kezét, amelyik még mindig a tenyerét markolta, finoman lefejtette és a gézlapra irányította.

– Itt van, érzed? Itt szoríts rá, csak amennyire bírod, hogy elálljon a vérzés. Mindjárt adok egy Algocalmint. Jobb lenne, ha lefeküdnél! – Az üveges szekrényből papírcsíkot szedett elő, ki-

fejtett belőle egy tablettát és a fiú szájához emelte:

– Itt van, ezt nyeld le, enyhíti a fájdalmat, mindjárt hozom a vizet. – A fiú, továbbra is félrefordított fejjel, az ajkaival kivette a lány kezéből a tablettát, kortyolt egyet a szája elé tartott pohárból, köszönetképpen bólintott.

– Na, gyerünk, feküdj le, csak egy kicsit, amíg enyhül a fájdalom, – rendelkezett a lány, és kezét a fiú tarkója alá téve lesegítette a vizsgálóágyra.

– Tedd csak fel nyugodtan a lábadat is, mindjárt bepólyálom a kezedet. Várjál, feljebb emelem a fejedet – buzgólkodott a lány.

A fiú megemelt fejjel feküdt, az ép kezével a pólyát szorongatta, végül odavetett egy grimaszos pillantást, de rögtön el is kapta, inkább a plafonra fordította a tekintetét.

– Most engedd el – irányította a lány, és elkezdte körbe pólyázni a két középső ujját fedő gézlapot.

– Leesett a körmöm? – mukkant meg a fiú.

– Sajnos leesett, mind a kettő, de még tartja a sarka, el kell menned a sürgősségre, hogy szedjék le. Na, készen is vagyunk! Még szorítsd finoman, hogy ne üssön át a vér.

– Te nem tudod leszedni?

– Nem, én nem csinálhatok ilyet, és meg is kell röntgenezni. Nagyon fáj?

– Már nem fáj olyan nagyon, inkább a vér látványától vagyok rosszul. Sápadt vagyok? Mikorra jön helyre a kezem? – jött meg a szava a fiúnak.

– Biztos kell néhány hét, addig majd járhat sz ide kötözésre. Egy kicsit még sápadt vagy, de már nem annyira. Kérsz még egy kis vizet? – válaszra sem várva emelte a poharat a fiú szájához.

– Köszönöm, majd én – mondta a fiú; könnyökre tápáskodott, átvette a poharat és kiitta az egészet, közben a lány a tarkójánál fogva tartotta a fejét. – Ez jó volt, köszönöm! – hálálkodott, s visszahanyatlott az ágyra.

A lány még állingált mellette egy darabig, fentről nézett le rá, hol a kötést, hol a fiú lassan megnyugvó arcát vizsgálta, a simogatásra induló keze félúton mégis megtorpant. Visszaült az asztalához, és egy nagy regisztert szedett elő.

– Rögzítenem kell az adataidat, el kell számoljak a kötszerrel. Hogy hívnak?

– Kovács Nimród.

– Szép és ritka név, ha jól tudom, Nimród vadászt jelent. Én Judit vagyok, Bán Judit, de még senkinek sem vágtam le a fejét.

– Jól tudod, azt jelenti – válaszolta a meggyötört arcú fiú. Látszott, érti a lány célzását, mégis kedve a talányokhoz.

– Mikor születtél?

– Ötvenhat, április tíz.

– Tehát tüzes kos vagy, jobban kell vigyáznod magadra! Én mérleg vagyok, levegő. Egy kicsivel hamarabb születtem, mint te.

A fiú még válaszolt néhány kérdésre, aztán felpápáskodott, ült egy darabig, kért még egy kis vizet, majd felfelé tartott kézzel nekiindult. A lány szélesre tárta előtte az ajtót, aggodalmasan,

szánakozva figyelte, amint kivánszorog, sokáig nézett utána.

A brigádos az ajtó előtt várta. Amint kikerültek a lány látóköréből megkérte: utólag írja alá az elmaradt munkavédelmi oktatáson való részvételét, majd intézkedett; bevitték a sürgősségire, ellátták.

Három napot tölthetett betegszabadságon, amit még négy nappal meghosszabbítottak. A munkája megmaradt, nem rúgták ki, az ép jobb kezével hetekig iratokat rendezgetett, karto-tékolt.

Kötéscserére a sebészeti ambulanciára rendelték. Komor, unott arcú asszisztens kezdte letekerni a pólyát a kezéről, a vége felé valamit kérdezett tőle, de mielőtt válaszolhatott volna, hirtelen lángoló, pengeéles fájdalom hasított az ujjába, mintha kalapáccsal sújtottak volna le rájuk. Akaratlanul odakapta a tekintetét: a sötétlila ujjai végén, a körömfosztott, sárgás váladéktól csillogó ujjbegyein, ahonnan a komor arcú letépte a gézlapot, az eleven húsból apró, savós vércseppek szivárogtak elő. Még átvillant az agyán a fekete foltos, ujjai lenyomatát őrző gézlap elhomályosuló képe, még érezte az öklendezés feltörését és a mélybe zuhanó világot – aztán arra eszmélt, pofozzák. Vízrel kínálták, a fájdalom helyén megült az elviselhető, parázsló sajgás, az arcokról lerítt a lekicsinylő sajnálkozás.

Napokig halogatta a második kötéscserét, végül úgy döntött, inkább felkeresi a lányt. Menet közben elbizonytalanodott, tanakodott a nevén, hogyan is szólítsa, de nem akart eszébe jutni.

Már indult volna, megkérdi a brigádost, aztán a vérről, és a lefejezett részeg katonáról⁵⁹ mégis beugrott a lány neve.

Judit leültette, vesetálat rakott a keze alá, óvatosan letekerte a fáslit. A feketére ázott, kiszáradt, keményre összetapadt lapokat, ameddig csak lehetett, rétegesen lefejtette egymásról, saját tenyerébe fogta a fiú kezét, majd határozott mozdulattal bő oxigénes vizet csorgatott a sebbe ragadt kötszermaradékra.

– Hadd ázzon! – mondta.

– El fogok ájulni! – mondta.

– Nem fogsz! – mondta. – Miután jól átázott, észre sem fogod venni, amikor leveszem, magától is leválik. Csak még sokáig fog váladékozni a seb, majd járnod kell kötéscserére. Annyi, hogy türelem kell hozzá, amíg rendesen leázik és felpuhul.

A fiú lassan megnyugodott, amíg ázott a kötése, kezdte szemügyre venni a lányt. Négy-öt évvel lehetett idősebb nála, az arca a némafilmek sztárjaira emlékeztette; a kötéscserére váró meleg kezét még mindig a saját tenyerében tartotta a lány.

– Nagyon kedves vagy velem, hálás vagyok. A sebészetem kifeküdtem, eleve hozzád kellett volna jönnöm.

– Ó, ott nincs idő kivárni, amíg jól átázik a kötés! Egyszerűen lerántják a sebbe ragadt kötszert,

⁵⁹ A mondabeli Judit lefejezi a Betuliát ostromló részeg katonát, ezzel megmenti a várost.

mert haladni kell. Persze olyankor felszakadozik az eleven hús is. Nagyon fájt?

A kerek arcán valódi az érdeklődés és az együttérzés. Pedig a széles, szögletes állkapocs az érzéketlen nehéz-fiúkra jellemző. Talán az arányosan csöpp kis, gödrös álla teszi: összességében mégis szelíddé és vonzóvá az arcát. A keskeny száj, az érzékien ívelt, vastag ajkak is szépen beleillenek a képbe. Érezte, jól esne a lánynak egy kis bók.

– Vannak görög őseid?

– Nekem, miért lennének? – csaptak át a figyelméből a meglepettbe a szokványos kék szemek.

– Mert olyan görögösen szép az orrod!

– Jaj, hogy szinte nincs is orrnyergem, azt akard mondani? – elpirult, az ázó kötés sarkát kezdte emelgetni egy csipesszel. – Még egy kicsit hadd puhuljon! – a fiú kezét továbbra is a tenyerében tartotta.

– Nekem tetszik! És a csigába álló, rövid hajad is.

Kezdetben két-háromnaponta járt kötéscserére a lányhoz, aztán naponta benézett a lányhoz, aztán minden nap hazakísérte a lányt, majd egyre többször a lány lakásán töltötte az estéit, végül – mire kezdtek kisarjadni az új körmei – az éjszakáit is.

A lány az anyjával élt kettesben, az apja fiatalon meghalt. Az anyja pincérként, többnyire délután, késő estig dolgozott, hétvégeken néha éjjel is, olyankor a fiú a lánynál töltötte az éjszakát.

– Nagy kujon vagy! – mozdult rá Liviu, amikor az első kimaradása után haza keveredett. – Hamar vigasztalódsz.

– Ez más – mondta, és sokáig merengett.

– Csak nem képzeled, hogy ez a lány a te világod? Más dimenzió ez, apafej! Dobni fog! Ez nagyvadra hajt, aztán járni fogsz a nyakamra megint, nyavalyogni.

Kiérezte a szavaiból az irigységet, a bújtatott rosszindulatot, vagy csak rosszhiszeműséget? – meg is lepte. Liviu, a közel álló szemével, az ideoda kapkodó tekintetével, a rosszul időzített hallgatásaival magányosnak, szemlélődőnek tűnt, lányokkal nem kezdeményezett kapcsolatot; tudtával sosem volt barátnője. Igen, talán gátlásos! Mindemellett be kellett vallania magának, inkább ő irigyli Liviu: a türelméért, a kitartásáért, a céltudatosságáért, a józanságáért. A katonaság alatt minden fontosat elmondott Liviunak – jó hallgatóság volt. Hosszasan ecsetelte neki Dana egzotikus szépségét, az órákkal kapcsolatos bolondériáit, a rejtélyes, magába feledkező pillanatait, a nyelvi tehetségét. Mióta együtt laktak, a bizalmas beszámolóiból, persze Juditról is tudott, de ezekben a beszámolókból nem volt sem hév, sem lelkesedés, sem nyavalygás. Furcsán hatott most a hallgatag Liviutól ez az odavetett tüske.

– Miből gondolod, ismered talán személyesen?

– Ez egy tanult lány, ahogy leírtad, nem is csúnya. Bizonyára igényes.

Eltűnődött. „Nem fog megelégedni egy szalagmunkás konzervlovaggal”, folytatta magában Liviu mondatát. Érezte, nem mondja ki, viszont ezt gondolja. Rosszul esett, meg kell vallani, s valahol mégis igaza volt.

Azonban a jóslat nem bizonyult valósnak, sőt, Judit maga volt az önfeláldozó gondoskodás és a figyelmesség: akkor volt boldog, ha mással – különösen vele – jót tehetett.

Olyan veleszületett őszinteséggel és nyíltsággal beszélt az érzéseiről, a szeretkezéseik közötti elvárásairól, hogy a fiú kezdetben azt sem tudta, meghatódjék-e, vagy essék zavarba. A válásos tanítatásának köszönhetően, azzal a bizonyos hatodik parancsolattal kapcsolatban mindig is élt benne egy jó adag büntudat, amit azonban Judit megindítóan emberi, nőies, szinte anyáskodó gesztusai, szavai és becézései véglegesen feloldottak és feloldoztak. Annyira természetesen, egyszerűen, hangsúlytalanul tudta mondani: „Most nem eshetek teherbe, most nem kell vigyáznunk kedvesem!”, mint ahogy *az ágról a zúzmará pereg, mint ahogy az esőcsepp a mélybe hull*. És örjögve és visítva szeretkeztek, és a beteljesülés után, a lankadás meghitt óráiban Judit hálásan bújt hozzá, és ő arra gondolt, hogy méltatlan Isten legnagyobb ajándékára. És nem volt elég, és Judit ismét hálás volt, és azt kérdezte: „Neked is jó volt most is, kedvesem?”, és ő szótlanul bólintott, Judit szőke fürtjeibe túrt, és férfiúi büszkeség futkosott a mellkasában.

Judit csaknem tökéletes alakját csupán a jobb csípőárokában éktelenkedő, ujjnyi hosszú műtési

heg törte meg. Azt mondta, egy méhen kívüli terhesség miatt el kellett távolítani a jobb oldali petefészket. Egyszerűen mondta, *hangsúlytalanul, nyugodtan, mint a halottaknak arca*. Ő hallgatott egy darabig, gondolatok cikáztak át az agyán, nem faggatózott...

– De azért gyereked még lehet?

– Azt mondták lehet, csak nehezebben – mondta egyszerűen, *hangsúlytalanul*, de nem volt derűs, csak *nyugodt, mint a halottaknak arca az ünnepi, ravatalos szobában*.

Üresség kongott a kérdés után... A kérdés helyett ezt kellett volna kijelenteni: „De azért gyerekekünk még lehet!”

Azok az október végi, délutáni séták a Bulevárdon! Az, amikor a faszor alagútjában már vastag avar zörög a léptek alatt, de a lecsupaszult ágakon még ott árválkodik néhány kitarató, rőt levél! Amikor a vár fala felett, a friss levegőn át még melegen cirógat az alacsonyan szálló nap, és hosszú az elfekvő árnyék! Azok a Mary Hopkinos, kis kocsmás szép napok!

Elmúlt egy év, szinte úgy éltek, mint a házasságok, de a lány anyját kerülte. Együtt telt az új év szilvesztere, együtt fürödtek az újév másnapján a maroshévízi termálmedencében, a szabad ég alatt, a nagy havazásban. Tavasszal együtt járták az erdőt, nyáron a Fekete-tengerre is eljutottak, jól elvoltak egymással.

Már ismerte a teste minden zugát, az összes mosolyát, a keze simogatását a tarkóján, az el-

mélázó perceit, amikor egy nyárvégi estén aggodalmas arccal leült vele szembe, és kezére tette a kezét:

– Mondanom kell valami nagyon fontosat, kedvesem! – komoly volt a hangja, a tekintete fé-lénk, a tenyere nyirkos és hideg.

Most én is bevallom Danát, gondolta a fiú.

– Megkeresett a gyerekkori szerelmem, két éve elköltözött a városból, most visszajött, és megkérte a kezemet – mondta komolyan. A tekintete fé-lénk volt, a tenyere nyirkos és hideg. – Megkért szépen, gondoljam jól meg, velem szeretné leélni az életét... Elmúltam huszonhat, te vagy a mindenem, mit szólsz, mit tegyek?...

...Amikor a tengerre utaztak, a fiú kissé meg volt fázva: kapart a torka, egyet-egyét köhécselt, amúgy semmi komoly. A vonat fülkéjébe beszo-rult a nyári éjszaka fülledt melege, egymásra dőlve bóbiskoltak az utasok, a fel-felriadó mo-corgásukra cuppant az egymáshoz tapadt, nyir-kos bőrük. Valaki kinyitotta a fülke ajtaját, majd lehúzta az ablakot, hűvös áramlat tódult a fül-kébe, üdítően körülöngte a verejtékes testeket. Judit hirtelen felugrott és indulatosan felcsapta az ablakot, mint egy fúria, támadt rá az öreg pa-rasztasszonyra, a tettesre: „Nem hallja, hogy kö-hög, azt akarja, kapjon tüdőgyulladást!? Maga érzéketlen vénasszony!” A tettes megszeppenne szabódott, hogy hát fülledt a levegő, le vagyunk izzadva, kisasszony. A felriadt utasok álmos szem-ekkel, értetlenül bámultak, aztán kiegyeztek: csak a fülke ajtaja maradt résnyire nyitva, min-

denki megnyugodva visszafészkelődött a bóbiskolásba, csak Judit méltatlankodott még egy darabig magában. A fiú sokára szenderedett vissza, nem mert mozdulni, fel ne ébressze a fejét a válán nyugtató lányt. A gyerekére, kettejük jövőjére gondolt, arra, hogy mennyire egyenes Judit testtartása. Ha járás közben nem fordítaná kissé kifelé a lábát, azt hinné az ember, hogy modellként, éppen egy divatbemutató pástján vonul végig, pedig csak egyszerűen kecses a járása. Arra gondolt, beszédes férfi tekintetek bámulnak Juditra, ha együtt mutatkoznak. Arra gondolt, Judit mindig folyó melegvízben mosogat és öblít, s csak mosolyog, ha megdorgálja emiatt. „Te kis takarékos, a jövő gondos támasza a családnak!”, mondja ilyenkor Judit, és pusztit lehel a nyakára, a nyelvével még meg is csiklandozza, – hát lehet rá haragudni?

Egy egész hetet töltöttek a tengerparti Balkán idegen forgatagában; tökéletesen megvoltak egymás társaságában, mint az egymás mellett megöregedett, egymáshoz idomult házaspár. Judit sorban állt: forró mici-t és hideg sört hozott neki, ő, éjjel, a szűk kis sátrukban betakarogatta és megigazította a hátizsákból rögtönzött feje alját. Nappal, a parton különös büszkeséggel nyugtázta az ismert idomokat bámuló férfiszemeket, és egyre inkább kedvére estek az izgalmasan kirajzolódó, neki virágzó bikinivonalak.

Amikor hazaérkeztek, éppen másnap hirdették ki az orvosi egyetemre bejutók névsorát, Liviuval együtt várták az eseményt. Kétszázad ponttal esett ki Liviu, második volt a vonal alatt, sokáig

szótlanul nézte a listát. „Jövőre biztosan bejutok!”, mondta nagy sokára. Két hétre hazautazott, Judit beköltözött a helyére, még volt néhány nap a szabadságukból, aztán a fiút visszavárta a szalagmunka...

Szép volt ez az év, emlékezetes ez a nyár, felejthetetlen ez a csodálatos lány, tudom engem választana. De megváltoztam, önálló vagyok, ismét független lehetek, nem akarom a szalagmunkát, – gondolta végig a fiú, aztán megszólalt:

– Menj hozzá! – mondta, és elhúzta a kezét.

Alig bírt Judit lassan csillogóba és vörösbe lábadó szemébe nézni. Talán túl hirtelen, rosszul döntöttem, bánni fogom, gondolta.

Másnap felmondott, aztán felkereste Lajos nagybátyját, a vegyész.

– Van egy kis megtakarított pénzem, el szeretném végezni Kolozsváron a gépészmérnököt, de arra nem elég – mondta.

– Az románul folyik, tudsz annyit románul?

– Tudok – mondta.

– Majd segítünk, hagyd a konzerveket, és készülj! Felkészítő tanárt fogadjunk?

– Nem kell! – mondta.

A széles Dózsa György út, a Főtértől a Nagyállomásig alig kanyarodik, addig kétirányú a forgalma. Onnan, több kilométernyi hosszán, nyílegyenesen halad kifelé a városból, egészen a Vegyi Kombinátig, de még azon is túl, Maroskeresztúrig. A közepét másfél méternyi virágsziget

tagolja két, egyirányúsított, macskaköves részre. Az utat, a város történelme folyamán a város éppen aktuális urai többször is átnevezték, ki-ki a maga hivatalos nyelve szerint. A megszokott nevét a történelem először „Strada Dózsa György út” -ra változtatta, majd „Strada Gheorghe Doja út” lett belőle, végül, a történetünk idején: „Strada Gheorghe Doja”- ként hirdette az állam új urainak akaratát.

A Konzervgyárat, vagy, ahogy a városlakók nevezik, a Kalákát, a Strada Gheorghe Doja hosszának közepe táján kell keresni. Délután, három óra körül a fiú ott állingált, a Kalákával szembeni buszmegállóban, a túloldalon, onnan figyelte a gyár kijáratát. A kiözönlő munkások tömegében fel is bukkant egy feltűnően kecses léptű, fiatal lány, ő érdekelte a fiút. A lány körül nézett, a megállóban észrevett valakit, intett neki, és elindult feléje. Magas, sovány férfialak vált ki a tömegeből, a lány felé tartott, amikor találkoztak, megpuszították egymás arcát. Annyira magas volt a férfi, a lánynak kissé ágaskodnia kellett, hogy elérje az arcát, pedig az alak hátra roskatagnak tűnt, s a hosszú nyakán a feje is előre hajlott. Álltak egy darabig egymással szemben, a lány és az idegen – beszélgettek, de nem fogták egymás kezét. A túloldalról, a párt feszülten figyelő fiú, szemárnýékolónak, a homlokához emelte a kezét, de az egymás után, két befutó busz mindenkit eltakart, s miután továbbindultak, az állomásban már csak néhány ismeretlen várakozót lehetett látni.

A nárciszmező

1979. november 1-től adventig. Marosvásárhely.

Az öngyilkosságnak a legmegfelelőbb időzítés az október végére, november elejére eső, esős időszak. Ezen idő tájt az ólomszürke felhőkupola napokig eltakarja az eget, a nyirkos levegő korán borongóssá komorul, a magasban egybeolvadó, kavargó, hézagos foltként kúsznak tova a varjúcsapatok. Itt lent, a bús, monoton világban sem jobb a helyzet: csak a lecsupaszult fák ágairól lehulló kövér cseppek törnek meg a tócsák eső-gyűrűinek ritmusát. Ha a negyedik emeleti hónapos szobád esőcsikolt ablakán kifelé bámulsz, csak szomorú, üres utcákat láthatsz, még az e világban rekedt holtak lelkei is másfelé bóklásznak ilyenkor. Azonban sokat ne időzz az ablakodban, mert hamleti, rossz képzetek törhetnek rád. Ha már elgondolkodtál az élet hiábavalóságán és a nemes lélek tűrőképességén, ha már megborzongtál: vegyél fel még egy pulóvert, s ülj vissza a matek könyvedhez! Persze, ilyen hosszú kimaradás után vissza kell szokni a tanulásba, de észnek nem vagy híján, szabad az akaratod, s példaképnek ott van Liviu.

Liviu, hetente háromszor magántanárhoz járt, ilyenkor egyedül maradt a fiú, csendben bele vetette volna magát a függvények koszinuszos világába. Kezdetben azonban sok időt eltéblábolt, kutakodott Liviu dolgai, lemezei és könyvei között, egyikbe, másikba bele is lapozott. Nocsak, Liviu verseket olvas! – mondta magában, amint

kezébe vett egy Bacovia kötetet. Szóval nemcsak klasszikusokat hallgat ez a művelt Liviu, hanem Koncz Zsuzsa és Metro lemeze is van... Dida Drăgant én is szeretem, meg a Mondialt is, na, nézd csak: *Atât de fragedă!*⁶⁰ Könnyű neki: Várad határmenti város, ott mindenhez hozzá lehet jutni, bezzeg mifelénk! Néha hallgathatna ilyesmit is! Ja, persze: a kultúremler csak klasszikus zenére tud tanulni; csak szépen, ahogy a csillag megy az égen!

Aztán haza érkezik Liviu; a csöpögő esőkabátját a szűk fürdőszobában a kád fölé akasztja, a hideget viszont behurcolja a szobába.

– Rohadt egy idő! – mormolja kedvetlenül. – *Vreme de betie! I-auzi cum mai plouă, ce melancolie...*⁶¹

– A tanárnál is zenére korrepetálsz, öregem? – kérdezi a fiú.

– Szóval zavar a zene. Most mit csináljak? – mentegetőzik. – Én már megszoktam, így tudok jól koncentrálni. Tényleg sajnálom, de amikor kivettük ezt a szobát, nem volt szó arról, hogy te is tanulni fogsz.

– Jól van, majd kitalálok valamit. Egyelőre úgyis csak szoktatom magam a helyzethez, még csendben sem tudok eléggé figyelni.

Teltek a kedvetlen napok, az egyedülletes órák alatt a fiú lassan beleszokott a tanulásba. Egyik nap, amikor Liviu ismét beállított, valami mintha

60 A kor kedvelt könnyűzenei előadói és slágerei.

61 George Bacovia, román költő sorai: „... vedelni való idő, hallod a makacs esőt, micsoda melankólia...”

történt volna vele. Le sem vette a csöpögő esőkabátját, egyből berontott:

– Te, én mondom neked, olyan, mint egy gyönyörű táj. Komolyan, mint egy virágzó, illatozó narciszmező, a háttérben ezüstös homlokú, felhősapkás hegyekkel! Nem is ember, hanem nimfa! – újságolta lelkendezve.

– A narcisznak nincs is illata, te miről beszélsz?

– Dehogyan nincs! A fehérnek nincs, de a sárgának igencsak van! Mégpedig bódító! – áradozott. – Narcissus jonquilla!

– Szóval miről is beszélsz?

– Hát arról a csajról! Az az első látásra típus, tudod! Szóval az a csaj tényleg olyan, mint egy bűvópatakos, gyönyörű táj.

– Na, végre! Nem azért mondom, de már-már azt hittem nem is a csajok érdekelnek, szinte féltem a fal felé fordulva aludni. Nem is tudtam, hogy ilyen poétikus is tudsz lenni.

– Haha, nagyon vicces! Csak tudnám, hogyan lehetne felszedni azt a csajt! Tényleg, te hogyan csinálod? Na, áruld már el!

– Hát... Hogyan?... Mit tudom én. – mondta meglepetten. – Én, ha olyan, már az elején megmondom neki, hogy tetszik, és kész. Na jó, ha lehet, kissé viccesen... Hát az úgy jön magától. Persze előtte egy kicsit azért szemezek vele, onnan már sejlik, hogy összejön-e valami – vágott bele a hiúságát cirógató, önzetlen oktatásba, ön-elégülten, mint tíz Casanova. – Az is bejön, hogy bemutatkozás helyett a kezébe adsz valami csekély kis ajándékot: valami bonbont, vagy egy

szelet eugéniát, vagy egy kocka svájci csokoládét. Virágot is lehetne, de az nem az én stílusom.

– Persze, svájci csokoládét! – mormogta Liviu; elgondolkodott, s alább is hagyott a lelkesedése.

A novemberi szemerkélés napokig rátelepedett a városra és a lakói hangulatára. A csupasz fák ágain lucskos varjak gunnyasztottak, csapzott tollú, szomorú verebek húzódtak a cirkuszteri házak ereszei alá, s a homokkővel burkolt, hepehupás tér tócsáiban szüntelenül gyűrűzött az őszi eső szürke reménytelensége. Végül, sok nap múlva elállt az eső, és a városra mozdulatlan, kísértetektől hemzsegő köd ereszkedett.

Elhatározta, ezek után a városi könyvtár olvasótermében fog készülni a felvételi vizsgára. Csend van ott, az asztal fölél görnyedt sorstársak húzóerőként működnek, az asztalok között bolyongó magány vigyázza az éberséget, ha lankad a figyelmed, tarkódra lehel a szigorát, hatékony itt a tanulás.

Az olvasóterem közismert pultosának állítólag sok hódolója akadt, s az a beszéd járta, hogy mindnyájan azonos képzeteket társítanak hozzá: a fenséges királynő, emelvényről, magasított támlájú, intarziás aranytrónról tekint az alattvalóra, a háttérben, a félmeztelen kerubok lassú mozdulatokkal legyezőpalmákat lengetnek, s a felséges lábra szíjazott aranysaru a trón előtt elheverő, szelídített oroszlán hátán nyugszik.

A fiú, magában Kleopátrának nevezte. Kleopátra kizárólag fekete alapon, fehérén csíkkolt,

görögmintás, kötött, lábszárig érő, testre simuló ruhát viselt. Sötét arcőre ápolt és ránctalan, a bretonra nyírt, szénfekete haja által keretezett, szenttelenre beállított vonásai fejedelmiek, az egész megjelenése titokzatosan előkelő és egzotikus. Kleopátra alattvalóinak többsége, természetesen az egyetemi felvételi vizsgákat elbukó, egyiptomi értelmiségiek köréből került ki.

Kleopátra, amúgy távolságtartó, az arcát a mosoly elkerüli, az ujjain, a smaragddal kirakott ékszerei hidegen csillognak. A hangja rideg, de nem a fiúval. Beszéd közben, amikor a fiú kikéri a matek feladatgyűjteményt, érdeklődéssel fürkészi, a tekintetét sokatmondóan a fiú szemébe fúrja, első alkalommal talán még el is mosolyodik. Második alkalommal már el is mosolyodik, ugyanazt kéri? – kérdezi. Harmadik alkalommal nem is megy hátra, a polcok közé, hanem amint meglátja a terembe lépő fiút, a pult alól már veszi is elő az odakészített könyvet. Jó tanulást! – mondja mosolyogva a fiúnak.

– Kleopátrát mosolyogni látták! – újságolták egymásnak a pihenőnek kinevezett előszobában a szünetet tartó látogatók.

– Nem létezik! – heveskedett a többség.

– De, de! Kérdezzétek csak meg attól a magas, hollóhajú fiatalembertől!

Néhány hét múlva a fiú a szokásos matek helyett a fizika feladatgyűjteményt kérte. Kleopátra bólintott, és eltűnt a hosszú polcok mögött. A fiú, várakozása közben szórakozottan maga elé bámult, s egyszer csak arra lett figyelmes, hogy a

szóbanforgó könyvet, Kleopátra helyett Dana Bologna keze nyújtja át neki. Meglepetten, a keskeny kézfejen áttűnő vénahálózatra, a könyvet tartó hosszú, kecses ujjakra meredt, aztán felnézett a kéz gazdájának arcára: ismerős volt a hosszú, íves szemöldök is, és a visszacsapó íj ívére emlékeztető, széles száj is. A szem, azonban merőben megváltozott: a tág szemrésből, a sárgás-szürkés árnyalatú írisz meleg barnára mélyült, szokatlanul nagy, a világ dolgainak csodálására megalkotott szem nézett vissza rá. Ámult, és elfelejtett a könyv után nyúlni a fiú, mivé lett Kleopátra? – aztán megszólalt a lány.

– Tessék, parancsolj, jó tanulást! – mondta mosolyogva, és a fiú nem tudta eldönteni: mosolyog-e valóban, vagy csak a beszéde közben a felfelé ívelő szájából egyenletesen villan elő a porcelánfehér fogsora.

– Köszönöm! – nyögte ki valahogy, átvette a könyvet, és visszaült a helyére. A hangja viszont teljesen más volt a lánynak, félénk és bársonyos, nem hasonlított Dana Bologna hangjára, és ezt a novemberi orgonaillatot sem értem, gondolta a fiú.

Mondani sem kell, aznap már nem ment a tanulás: a Fogarasi Várnak, a helyes vigyázzállás részleteinek, a gránátvető súlyának, a karton dobozokba gyűjtött órák morájának, a varázsos domborulatok és a hajlatok íveinek halódó emlékei sorakoztak elő a könyve lapjain.

Így futott össze Nyeste Iringóval, aki akkoriban kezdte a könyvtárosi munkáját; kezdetben

csak a polcokkal és a kartotékokkal ismerkedett, éppen a fiú volt az első ügyfele.

Kleopátra eltűnt, talán szabadságra ment, a lány vette át a helyét. A fiú, a következő napokban a harmadik sorba, a pulttal szemben telepedett le. Látszólag hosszasan a tanulásba mélyedt, csak néha sandított a pult felé, csak akkor, amikor a szeme sarkának látótere szerint a lány elfordította a fejét, vagy éppen ő is olvasásba, talán éppen tanulásba merült. Néha-néha így is összekapadt a tekintetük, de csak úgy mellékesen, véletlenszerűen. Ilyenkor szeretne volna hinni, hogy a pillantását gyorsan, talán túl gyorsan elkapó lány tényleg elpirul, de bizonytalan volt, mert az arca részleteit a pultra vetülő, zavaró árnyékok sávjai mindig elhomályosították. Mindenesetre, olyan volt az a könyvtáros lány, mint egy szép virág, talán mint egy szép nárcisz, mint egy gyönyörű nárciszmező.

Akkor is ködös homály fedte a lány arcát, amikor este kilépett a könyvtár kovácsoltvas kapuján és a Főtér alsó buszmegállója felé indult. Ahogy távolodott, a Torony egyik pillére mögül, óvatosan előlépett a fiú, utána eredt, biztosságot tartva követte, a ködbe burkolódzó alakját, a járását figyelte. A lány a buszmegállóban megállt, fázósan összehúzta a kabátját, arcát a Főtér felé fordítva várakozott. A fiú, a köd takarásában addig toporgott, amíg a befutó huszonhármas buszra felszállt a lány, ködbe veszett a jármű távolodó lámpája, aztán elgondolkodva ő is hazaindult; észre sem vette, hogy valaki őt is követi.

Közel két hét telt el, mire rászánta magát. Elhatározása előtti napon, Liviu dolgai közt kutakodva, egy egész zacskónyi mandarinra bukkant. Eltűnődött, honnan szerezhette, őt miért nem kínálta meg. Liviu az utóbbi napokban amúgy is megváltozott, úgy tűnt: kerüli őt, sőt ellenségesen, ingerülten szólt hozzá, nem tudta mire vélni a dolgot, de a könyvtáros lány lefoglalta a gondolatait. Kivett egy mandarint a zacskóból és a zsebébe rejtette, másnap reggel akarta dűlőre vinni a dolgot, azzal a mandarinnal. Azonban reggel, mire a könyvtárba ért, már ültek néhányan az asztaloknál, úgyhogy inkább estére halasztotta a nagy tettet. Eltelt valahogy a nap, kívárta, amíg kiürül az olvasóterem. Miután már az utolsó látogató is távozott, összepakolta a könyveit és a pult felé közeledett, látta, a lány is szedelőzködik hazafelé. Átadta neki a dolgait, kereste a szemkontaktust, de a lány lehajtott fejjel a kartotékokkal bíbelődött, mintha zavartan kapkodta volna a pillantását; éppen indult volna a polcok felé, amikor a fiú nyelt egy nagyot, és mégiscsak megszólalt:

– Nem kísérel-e el egy darabig? Ebben a ronda ködben félek a nyakamba lihegő kíséretektől...

Tévedett a fiú: a lány hangja valóban bársonyos volt, de egyáltalán nem félénk. Pár pillanatra lemerevedett ugyan a furcsa kérdéstől, de gyorsan, tulajdonképpen zavarba ejtően gyorsan kapta össze magát.

– Dehát ez nem is ismerkedő szöveg! Ezt a szöveget a hősnő adja elő a hősnek, amikor az immár a hét éve tartó kapcsolatuk megmentésén fáradozik – replikázott, és most tévedhetetlenül látszott, hogy tényleg mosolyog.

– Ezt hol olvastad? Különben is, ki szeret ebben a ködös estén egyedül kóvályogni, a karácsonyi előkészületek hevében kinek jó ez? – tért magához a fiú.

– Hát jól van, nem bánom, elkísérlek, de azt előre megmondom, hogy nokedliszaggyatásban még nincs elég rutinom.

– Sebjaj, majd csak túlélem valahogy, külön ezért nem fogok újra nősülni.

Vágott ám a lány esze, kedvesen élcelődött. Ahogy a kétértelmű, flört-ízű szavaival replikázott, ahogy belekarolt, ahogy a vállának dőlt, ahogy a hirtelen rájuk szakadt vaksötétben rábízta magát – olyan hangulat telepedett közójük, mintha ismétlődő reinkarnációs láncolatok során, örök időkre egymáshoz idomult párok lennének. Mire megérkeztek a lány lakása elé, ahol az apja gyilkos tekintettel fogadta őket, már ismerték egymás kezének melegét.

Nem lepődött meg, amiért a lány apja lero-hanta. Amikor a lányát kézen fogva eléje vezette és bemutatkozott, valahogy megértően fogadta a jogosnak vélhető bizalmatlanságot, tudta, mindez csupán rendjén levő szülői féltés. Az apa kemény és kitartó kézfogásának, a fürkésző tekintetének, a kétértelmű szavainak hatására különös érzés járta át: mintha végre megérkezett volna arra, a sors által számára kijelölt helyre, és azok

közé, ahová nem is készült, de ahová mégis meg kellett érkeznie. Amíg az apával egymás kezét szorongatták, a Csitári hegyek dallamára szállingózó képek lobbantak el a szeme előtt: a kenderáztató és a Semerős, a városi konyha falaiba csapódó otromba szavak, Dana ölelő karjai, a lánya gögicsélése, Judit jázmin illata, a zsebében lapuló mandarin puhasága. Elöntötte az érzés: ezek az övéi, anélkül, hogy tudta volna: ide tartott, itt meg kell állapodnia. Mert valakihez tartozni kell, örökre, mert az ember kiteljesedésének a valakihez tartozás a kijelölt rendje. Az ember kisgyerekként ismerkedik a világgal, tudatlanul élvezi a szülői gondoskodást, kamaszként lázad, magát kivételesnek képzei, aztán beleveti magát a bohém, haveros éjszakákba, belekóstol a csapodár szerelembe, katonaként megérti az összefogás erejét, érésnek indul, végül magára maradván nekivág a kijelölt útjának, keresi az énjének másik felét, a hozzá tartozó párját.

Iringóval talált a szó, élmény volt az egymás társaságában átélt csendes perc, bűvösek voltak az orgonaillattól átítatott szeretkezések utáni, hosszú, meghitt pillanatok. Iringó társaságában minden jó volt és szép, csak a lánya súlyos titka marta a lelkét. „Maradj velem, hagyd a mérnököt!” – mondta Iringó, és a hangja kérlelően reménykedő volt, és a hangja bársonyosan vágyakozó volt, és a fiú azt hitte, Iringónak most mindent bevallhat, de akkor Iringó még szorosabban bújta hozzá, és ő azt akarta, a pillanatnak soha ne legyen vége.

Akkor már határozott: mérnöki helyett, titokban ő is az orvosira készül, együtt végzik majd el, nagy lesz a meglepetés; majd később, az öröm perceiben bevallja a magával vonszolt titkot. Liviuval együtt fogja tanulni a kémiát és a biológiát, fizikából ő segíti majd Liviuat.

Liviu azonban megváltozott: reggel, amikor a könyvtárba készült, a falnak fordulva még aludt, vagy színlelte az alvást, este későn vetődött haza, később több napra eltűnt, közben a dolgai is eltűnedeztek, végül bejelentette, elköltözik. Hiába faggatta, Liviu nem hallotta meg a kérdését, csak annyit mondott: ismerősökhöz költözik, olcsóbban kijön a pénzből.

– Nem mehetnék én is veled?

– Nem!

– A lemezejátszódát itt hagyod?

– Itt hagyhatom, ahová költözöm, ott van, nekem odaadják. De a lemezeket viszem.

– Legalább egy párat hagyjál! – kérlelte, nem tudta mire vélni a helyzetet. Hiányozni fog Liviu hallgatag figyelme, viszont örült is: Iringóval gyakrabban lehet majd édes kettesben. – Nem fogom tudni egyedül fizetni az albit, fel kell mondjam. Haza fogok menni Tataékhoz – mondta a lehajtott fejű barátnak.

Liviu nem szólt semmit – nézett megadóan, mint a gyilkos bosszút feladó örök vesztes, mint a társaságban mellőzött vendég, mint aki lekéste az utolsó vonatot – indulni készült. A fiú kikísérte, követte tekintetével, amint haladt a lépcsőn lefelé.

– Mi van a nárciszmezős csajoddal? – szólt még utána.

Liviu megtorpant, egy pillanatra mozdulatlanra merevedett, majd válasz nélkül, meg sem fordulva nekiindult, haladt tovább. A fiú még nézte a lépcsőházban távolodó alakját, éppen egy vállrándítással akarta elintézni a helyzetet, de akkor hirtelen mindent megértett.

Két évig úgy kerülték egymást, mint az idege-
nek.

Mr. Mood

1981. szeptember-1982.március. Kolozsvár.

Miután a szökésből megtette a visszafelé vezető utat, ólmos fáradtság és közöny kerítette a hatalmába; alattomosan és szenvtelenül telepedtek rá, mint ahogyan a varjúcsapat szállja meg a bombatölcsérek között elhullott tetemeket. Kiütöztek rajta az utóbbi hónapok feszültségei, s lassan elárasztották minden porcikáját.

A nyár várakozással indult: mámoros éjszakákat, leánykérést, esküvői előkészületeket ígért, s lám, helyette a sajtó elutasítást és az élet értelmetlenségének érzését hozta el. A csalódás első indulatában megfordult a fejében, visszamegy a konzervgyárba, persze hamar be is vallotta magának: ezt nem gondolja komolyan. Az utolsó próbálkozás sem sikerült: hiába kereste fel Iringót, legalább hallgassa meg, az is kudarccal végződött. Amikor az anyja megrettenve közölte, hogy Iringó most nem akarja látni, az olyan volt, mint egy ökölcsapás az arcába, habár ez a “most”, még mindig lebegtetett némi reményt.

Aztán napokon át készülni a Liviuval való, két év kihagyás utáni nagy találkozásra, a vallomások és a beismerések órájára!

Az egyetem titkárságától megtudta Liviu címét: a szerpentin alatt lakott, közel a kereszteződéshez. Felkereste, kopogott, Liviu nyitott ajtót.

– Szia! – mondta.

– Szia! – reagált Liviu nagy későre, és valahogy úgy állt ott, a nyitott ajtóban, úgy nézett rá,

mintha valami házaló vállfaárust látna, és eltűnődne, belátható időn belül szüksége van-e vállfára, vagy sem. Az elmaradt kézfogás lógott a levegőben.

– Bemehetek?

Liviu, egy darabig ízelgette a kérdést, majd szó nélkül, gyors mozdulattal félreállt, szótlanul mutatta az utat. A fiú belépett, a sötét folyosón alig mert körülnézni, várta, vezessék. Liviu még tanakodott, aztán a folyosóvégi ajtóra mutatott, Nimród lépett be elsőnek a világos szobába. Körbepillantott, meglepte a polcokon sorakozó könyvek látványa, a katonás rend, a lemezjátszó, az akkoriban nagy kincsnek számító Tesla magnó. Liviu megállt mögötte, nézte szótlanul, értelmezhetetlenre fagyott arccal.

– Le is ülhetek?

– Persze, persze! – mondta. Mindketten leültek, nézték egymást.

– Még mindig zenére tanulsz?

– Még mindig, ez már így is marad, de haladok a korral. – és a magnó fölé akasztott, tányéros fejhallgatóra mutatott. – Így nem zavarok senkit.

– Jobb itt, mint a Katangában?

– Valójában mit akarsz mondani? – kérdezte Liviu, a hangjából kihallatszott egy árnyalatnyi ellenséges hangsúly.

– ...Tulajdonképpen, leginkább az bánt, hogy két évig nem beszéltünk egymással – nyögte ki végre. – Mintha idegenek lennénk. Ezt akartam elmondani – kerülték egymás tekintetét. – Most mit mondjak? Hidd el, nem tudtam, hogy te is Iringóra hajtasz, hogy ő az a nárciszmezős lány

– mondta fel végül a betanult mondatot. – Csak amikor elköltöztél, akkor esett le.

Liviu nem válaszolt. Nimród került a tekintet, de a szeme sarkából mégis látta, Liviu sem néz feléje, hanem maga elé, a semmibe, mint aki jelen sincs, mint *egy jövőt fürkésző Sybilla*. Ismerte Liviut, tudta, a látszat ellenére, nagyon figyel. Sokáig hallgattak, végül ismét ő szólalt meg:

– Azt hiszem, ha tudtam volna, akkor is ráhajtottam volna, igazad van! – kitört a hallgatás.

– ...

– Át fogom kérni magamat Kolozsvárra, a harmadévet már ott folytatom – sikerült kimondania, és a hangja sem bicsaklott meg, Liviu megrezzent. – Bevallottam neki Danát... Azonnal faképnél hagyott, szóba sem akar állni velem... Hülye voltam, már az elején be kellett volna valanom... Majd mondd meg neki, majd egyszer, ha úgy adódik, nagyon sajnálom! Habár most már mindegy!

Hallgattak. Kitört a hallgatás.

– Ne nyavalyogj! – mondta Liviu.

– Látom, jó helyen laksz, van itt minden, közel is van minden. Gyere, igyunk meg egy sört a Hajón! – mondta megkönnyebbülve.

– Jó, menjünk! – bólintott Liviu. Komótosan felállt, előre indult, két üres sörösüveggel tért vissza, valahonnan előszedett egy hálós szatyrot, belerakta az üvegeket. – Indulhatunk – mondta.

Szeptember derekán a délutáni nap már alacsonyan száll, a Víkend árka fölé ívelő hídról nézve szinte érinti a Simó Géza Bútorgyár kémé-

nyét. A Somostető fölötti horizont vonala még élesen rajzolódik ki ugyan, de az ősz már mutatja magát. A Vikenden a víztükröt már a nyárfák elhullajtott levél-foltjai tarkítják. Az ugrótorony körül, a szomorúfüzek mellett még akad egy-egy kései napozó, azonban a torony alatt a medence felszíne rezzenéstelenül tükrözi a tornyot és a fátyolfelhőket; a tükörképet nem töri meg fürdőző, a nyár zsviját sem hallani. A bódék bezártak, a minigolf pálya üres, a Hajóvendéglő asztalai körül is csak néhány vendég üldögél, a faházikók között alig látni embert, őszi nosztalgia lézeng a part menti sétányokon.

– Gyere, inkább ülünk fel a torony tetejére, jó ott a kilátás, nem zavar meg senki – mondta mentközben Liviu. – A Hajón megvesszük a sört, hoztam csereüveget. Ha nincs csereüved, csak helyben ihatod meg, már ha van sör.

– Te igyál sört, én inkább egy bembemet⁶² fogok inni. Az alkoholtól hülye leszek. Ha megkóstolom, nem bírok leállni, amíg ki nem ütöm totálkárosra magamat. Utána napokig ki vagyok facsarva, ráadásul arra sem emlékszem, mit csináltam.

– A katonaságban ilyesmi miatt még nem nyavalyogtál.

Az ugrótorony két párhuzamos, egymástól kétméternyire fekvő, fejtetőre állított, V betű alakú, tízméternyire a medence fölé emelkedő vasbeton ív, az ív hátsó széléből induló, zipzárhoz hasonló lépcsősorral és korláttal. Az ívek

62 Bembem: Bambi (üditőital)

négy, különböző szintű, vaskorlással védett, hosszan a víz fölé nyúló platót tartanak. A legfelső plató a fordított, íves szögben záródó V betű csúcsán fekszik, onnan letekintve szédületesen mélyen levőnek néz ki a medence felszíne. Nyáron csak a legbátrabbak ugranak le a tetőről, azok is inkább csak befogott orrú lábast, viszont sokan kapaszkodnak fel a látvány kedvéért: belátható innen az egész Vikend, a töltésen túli Gát és a Holtág, a Párt-sziget fáinak magas lombjai, a maradék Hétfák, a messzi háttérben, a horizonton Szentanna és Vármező lankás dombjai, kelet felé a Szentgyörgy irányába futó vasút, amoda a Simó Géza, a Mentőállomás, a Somostető. Ősszel, szélcsendes időben, a medence rezzenéstelen felszíne élesen visszatükrözi az egész építményt és a mögötte elterülő park szomorúfüzeinek lombzatát, a rostos szélű fátyolfelhőket. Kevesen járnak erre ilyentájt.

A fiúk, a veszélyes lépcsőkön felkapaszkodtak a legfelső platóra, körbenézélődtek egy darabig, aztán Liviu leheveredett a meleg betonlapra, összekulcsolt kezeire fektette a tarkóját, az ég felé hunyorgott. A fiú is leült, kezeivel átkulcsolta a térdét, a távot, aombok közül kiemelkedő Orvosi Egyetem fehér falait nézte, elnyomott egy sóhajt.

– Vissza sem fogsz jönni? – kérdezte aztán Liviu az eget bámulva, s hangjából kihallatszott a csend megtörésére irányuló tétova próbálkozás, a kínosan hosszú hallgatás utáni beszélgetés-indítási szándék.

– Nem, többet ide nem fogok visszajönni, nincs értelme – mondta. – Meg fogok szökni az országból – mondta ki végre.

– ... Az országból? Hová?

– Talán Svédországba, ki tudja? Vagy beállok buddhista szerzetesnek... Az idegenlégió is szóba jön. Már megvan a tervem – mondta. – Remélem, nem fogsz lebuktatni – mondta.

– Lerúgjalak innen? – kérdezte Liviu, a hangjában inkább a tőle szokatlan meglepődés, mintsem sértettség bujkált.

– De csak a medence felé, ha lehet. A betonon túlélném, téged bekasztliznának.

– Egyedül? Komoly? Józan voltál, amikor ilyesmi járt az agyadban?

– Egyedül...

– Elmondtad már valakinek?

– Nem, nem tudja senki. Ha elindulok, onnan már nem lesz visszaút... Indulás előtt fogok küldeni neked egy képeslapot. Ez lesz rajta: „Eláztattam a szobámat, kidobtak a koliból. Nem tudsz valami olcsó albit?” Azt fogja jelenteni, elindultam, órákon belül Magyarországon kell legyek.

– Nekem? Miért nekem?

– Kinek másnak?

– Meggondoltad jól? ...Végül is döntésképes vagy.

– Meg...

– Mikor indulsz?

– Ha minden jól megy, Pestről küldök egy képeslapot a Hősök Teréről, a fiúkoliba. Majd figyelj! Aztán küldök Stockholmból is, ugyanoda,

majd ha megérkeztem. Ha vizet is ábrázol a képeslap, azt fogja jelenteni, gáz van.

– Miért ez a nagy bonyolítás?

– Na, találd ki, háromból!

– ...Iringónak mondjam el?

– Nem is tudom... Ha a képeslapon nincs víz, akkor jól vagyok.

– A nagyszüleid sem tudják?

– Dehogy!

– Szóval megfutamodsz... Danával és a lányával, a lányoddal mi van?

– ...

– Ha már továbbálsz, hogy ne mondjam, ha hazát akarsz cserélni, miért nem maradsz Magyarországon? Bárhol, máshol, ismét kisebbségi leszel.

– Minek maradjak, ott is az lennék: román. Ja, igen: ne nyavalyogjak...

Kovács Nimród végre megkönnyebbült, végre túl van ezen is: két éve nyomta a lelkét; fontos volt neki Merza Liviu barátsága, bántotta ez a kölcsönösen eljátszott távolságtartás. Jóérzésűnek, de félénknek, befelé fordulónak tartotta Merza Liviut, aki minden percben figyeli a világot, de aki a meglátásait és gondolatait magába zárja. Megható volt, ahogy a Merza Liviu a kellő pillanatban félreállt, ahogy két évig eljátszotta az elvárt szerepet.

Még beszélgettek, de már nem abban a fesztelen hangulatban, amelyet a katonaság és az együtt lakott év alatt megszoktak. Elváláskor megölelték egymást:

- Isten segítsen!
- Téged is! – mondta. – Titeket is! – gondolta.

Kovács Nimród a szökés előkészületei alatt még jól tartotta a formáját. Az éjszakai hidegvizes edzések megerősítették, frissnek, tetterkésznek érezte magát. Mégis előfordult, hogy menetközben napokig rátört a depresszió, csak aludt volna. Aztán ismét erőre kapott, negyedórán át állta a jeges vizet, Jánosi Endre nem bírta csodálni.

Amikor Endre váratlanul lebuktatta, némileg felengedett a feszültsége, segített Endre társasága: az előtte álló terhet nem kellett egyedül cipelnie, ismét bizakodott.

Önálló döntésre kevés ember képes, sorsdöntő lépésekre még kevesebben szánják el magukat. Önbizalom, valós önértékelés, határozottság, a lehetséges következmények felelős vállalásának képessége kell hozzá. Sorsdöntő kérdésekben, a magányos döntés felelőssége, a várható következmények tudatalatti mérlegelése még a legerősebb személyiséget is nyomasztja: beépül a mindennapokba, felbukkan a semmittevés perceiben, elhessegeted, de elalvás előtt mégis ott motoz az agyadban, s visszatükröződik akkor is, amikor az ablakodon lecsurranó novemberi esőcseppek szomorúságát számolod. Súlyos a magányos döntés terhe.

Kovács Nimródot, Jánosi Endréhez nem fűzte különösebb barátság, de cinkos társulása valami megkönnyebbülés-félét hozott, elviselhetőbbé tette a társtalan döntés felelősségének vállalását:

lám, más is azt az utat választja, mint ő. A siker beteljesülése előtti megtorpanása, a döntésének feladása, a visszaszökés, azonban jobban megviselte, mint amire számított, – jobban, mint maga az elhatározás, a tervezés és a kivitelezés. A visszatérése hiába jelentett megkönnyebbülést is, hiába hogy a nagyszülőket mégsem sodorta kínos, vagy még inkább veszélyes helyzetbe, hiába a be nem vallott remény: talán mégiscsak meghallgatja Iringó, talán meg is bocsát, és folytatják egy életen át, de mi haszna a reménynek, ha érzéseit és élményeit nincs kivel megosztania. Talán Liviut, egy kis nyavalygásra ismét felkereshetné, de hozzá már megérkezhetett Endre képeslapja Stockholmból, tehát a régi élete le volt zárva.

Újabb barátságokat szándékosan nem kötött, nem akarta, hogy a szökése után, őmiatta, a szeku esetleges zaklatásának tegyen ki bárkit is. Harmadévre, már amúgy is kialakulnak a barátságok, aki kimarad, már nehezen számíthat befogadásra. Kollégái fura, magányos figurának nézték, senki sem erőltette vele a bizalmasabb kapcsolatot. A visszaszökés utáni napokban megfordult a fejében, jobban kellene közeledjék a csoporttársaihoz, de hozzáállása langyosra hűlt, addigra már megszokta a magába zárkózást. A nagyszülőket ebbe a történetbe nem lehet beavatni, egyre jobban rátelepedett hát az önálló döntéshozók magányossága.

Az utóbbi hónapok történései lassan felemésztették az erejét, sokszor csak délután kecmertget ki az ágyából, mégsem érezte kipihentnek magát,

el is maradozott az előadásokról. A gyakorlatokon azonban névsort olvastak, teljesíteni kellett, szóltak, veszélyben az éve, kénytelen volt megjeleni. A harmadév, az új klinikai tantárgyakkal és gyakorlatokkal, szerencsére újabb érdeklődést és újabb feladatokat hozott. A belgyógyászati gyakorlatokon szívesen kérdezte ki a betegeket, türelmesen végighallgatta őket, arra gondolt, végül is az ember napjai a tartós panasz körül forognak, legyen az bármely természetű: a gyomorfájás és a székrekedés kiszínezett részletei pontosan annyira fontosak a szenvedőnek, mint másnak a csalódás, a magárahagyatottság, vagy az élet értelmetlenségének érzése.

Az új feladatok, a mások bajai felé fordulás, egy időre elterelték a gondolatait, felhagyott hát az önsajnálattal, sikerült visszatérnie a tanulásba. Karácsonyra és újévre a kihalt kollégiumban maradt, levelet írt a nagyszülőknek: sok a pótolni-valója, tanulni kell, nem mehet haza.

Nincs lehangolóbb egy magányosan töltött karácsonynál vagy újévi éjszakánál. Nem segítenek azon sem a sötét, hideg folyosók, sem az ablakok aljára fagyott, hepehupás jégdudorok, sem a ködbe burkolódzó Mathias Rex szoborcsoport körüli, mozdulatlanra fagyott, mindent előzőnlő, piros-sárga-kék zászlók hordája. Egyetlen célra zsugorodik ilyenkor az élet: túlélni az ünnepeket!

Valahogy mégis sikerült levizsgáznia, odalett az ösztöndíja, de kezdődhetett a harmadév második féléve. Amikor a *parttalan időben* megjött a tavasz, napokig magába vonult, legszívesebben

átaludta volna a napot, a hetet, a világot: *elszunnyadni, semmi több, talán álmodni; mert, hogy mi álmok jönnek a nemléttben, az visszadöbbsent.* Bármennyit aludt, mégis nyúzottan ébredt; a tükör borostát, fagyott mimikát, lefelé görbülő ajakívet, összevont szemöldököt, fénytelen szemet mutatott. Jóra vágyott, de tudta, a jót akarni kell, de nem elég azt akarni, mert *tenni, tenni kell!* Érzett, vágyott, akart, de tenni nem tudott, valami fojtogatta és fogva tartotta. A házsongárdi aranyvessző elhullajtott szirmaira, és *Aletta van der Maetra gondolt, akitől valaha, valakinek meleg lett a vére.* Kovács Nimródra gondolt, aki szerelemgyereket pottyantott a világba, aki nem tisztelte, hanem elhagyta a szüleit, aki megunt koloncként hajította el Judit neki virágzó szerelmét, aki a sors által neki rendelt párjától alávalóságát gyáván elhallgatta, aki miatt a Föld forgása is lelassult.

Fásultságba torkolló önvád, büntudat és fáradtság uralkodott el a napjain. Aztán lassan megfordult minden: az egyik tavaszi délelőttön, amikor végre fejfájás nélkül ébredt, és elhatározta, beugrik a tízórai előadásra, a kollégium aulájában megszólította Mr. Mood.

– Üdvözlöm fiatalember, hová igyekszik? Magával tarthatok? – kérdezte a hetvenes évei derekán járó, rövid, fehérszakállú, kerek- és húsos arcú férfi. A szabadba igyekvő fiú megtorpant, meglepetten nézett az idegenre: dús, hátrafelé fésült, a tarkójánál egyenesre vágott az ismerős idegen hófehér haja. A homlokán vízszintesen futnak a ráncok, az ornyergén mélyek a függőle-

ges barázdák, a sűrűn szarkalábas alsó szemhéjak fölött dülledtek a véreres, apró szemek. Húsos, hedonista életmódtól érlelt pórusokkal ékeskedő az orr, lefelé hajló az összezárt száj íve, vékonyak a szakáll ritkás szálai között megbúvó ajkak. Első látásra a sok évtizedes korhely élvezetek nyomai ülnek az arcon, de a nézése mégis értelmet sugárzó: az idősök mindent megértő, semmit sem elváró, csak éppen konstatáló tekintete.

– Kicsoda maga? – kérdezte a pillanatra megtorpanó fiú meglepetten. Leginkább azt furcsállta, hogy idegenes, angolos a férfi kiejtése. Az „ű”, a „t”, a „gy” idegenes hangzása ütötte meg a fiú fülét.

– Szólítson Mr. Mood-nak, vagy egyszerűen miszternek! – mondta az idegen. – Gyönyörű ez a tavaszi nap, nemsokára megérkeznek a fecskék is, meghozzák a tavasz hangulatát. Friss a levegő, sétáljunk! – együtt léptek ki az utcára.

A fiút, aznap, valahogy már nem sanyargatta az utóbbi hetekben kitartó szorongás, sőt, mintha érdekelni kezdték volna a világ dolgai is.

– Maga angol? – kérdezte. – Csak mert olyan angolos a kiejtése.

– *Ó, általában poliglott vagyok, számos nyelven beszélek* – mondta az idegen.

– És mit akar tőlem?

– Szakterületem a hangulati rendellenességek személyre szabott korrigálása, illetve személyre szabott eljárásajánlások célba juttatása. De úgy is mondhatom, én vagyok a Hangulat, hát eljöttem magához, kedves Nimród. Akár hiszi, akár

nem: egyszerűen fel szeretném hívni a figyelmét, mennyi jóval ajándékoztuk meg.

– Hát ezt az ajándékot, meg hogy érti? – vágott a szavába, szinte felfortyanva a fiú.

– Úgy tűnik, mostanában elfelejtette, hajlamos a depresszióra – folytatta zavartalanul Mr. Mood. – *Az mégsem lehet, hogy minden figyelmét a nyavalygásra pazarolja.* Gondoljon csak bele: mindene megvan, ami csak kell: daliás alkat és katonás járás, szemrevaló arc, éles ész, s ha kell: gyorsan és jól reagál, képes átérezni mások baját, mindene jól működik. Mi kellene még? Ja, igen, és van egy szerető családi háttere is, mindenben támogatják. Nem éhezik, nem fázik, nem született háborús övezetbe, és fedél is van a feje fölött. Remélem, nem gondolja, hogy ez a sok jó, sokaknak megadatik! – sorolta Mr. Mood, jelentőségteljesen a fiú szemébe nézve. – Ezt a bőséges adományt sok életláncolaton át kell ám kiérdemelni. Ha megengedi, javaslom hát, próbálja meg olyanná tenni az életét, amilyenné szeretné, ehhez minden eszközt a rendelkezésére bocsátotunk. Ne várjon semmilyen külső csodára, a deus ex machina kora lejárt.

A fiú ismét megtorpant, csodálkozva meredt a titokzatos férfira, még az ujját is felemelte:

– Na, itt álljunk meg! Ki az a „mi”, akikre céloz, aki eme sok földi jóval megajándékozott? Netán Liviu ismerőse? Tulajdonképpen kicsoda maga? – kérdezte a fiú, és érdekes: a titokzatos idegen szavai hatására valami büszkeségféle érzés, sőt, örömféleség ágaskodott ki a szomorúságából, mint ahogy a sima víztükröt meglegyintő

fecske szárnya nyomán satnya életre kel a tovaszaladó körhullám. Mintha meg lett volna elégedve önmagával.

– Már mondtam, ki vagyok! – szólt nyugodtan az idegen. – Ám, ha csakugyan többet szeretne tudni rólam, elárulhatom, annak az operatív csoportnak vagyok az egyik tagja, aki a válságba sodródott embereknek próbál utat mutatni. Nem mondom, a munkám nem könnyű, de azért akadnak sikerélményeim is – kanyarodott el Mr. Mood a témától, s már-már úgy tűnt, kellő érdeklődésre szívesen beszél magáról.

– Hát jó, ha titokban akarja tartani a kilétét: csak rajta! Legalább azt árulja el: honnan tud ennyi mindent rólam? – körvonalazódott egyre jobban a fiúban egy határozott, és mégis jelentőség nélkülinek érzett gyanú.

– Munkaköri leírásunk szerint folyamatosan jelen kell legyünk az emberek életében, az a dolgunk, hogy figyeljük a ránk bízott lelkeket, de csak akkor mutatjuk magunkat, ha nagyon muszáj.

– És mikor muszáj? – kérdezte a fiú, s érezte, szórakoztatja Mr. Mood közönyös hangja. Mr. Mood úgy adta elő a meséjét, mintha a padlizsánkrém recept részleteit magyarázná. – S ki dönti el, hogy mikor muszáj? Talán az operatív csapat főnökének írásos utasítására avatkoznak a halandók dolgába?

Mr. Moodot, azonban még az irónia sem zökentette ki a nyugalmából. Mr. Mood zavartalanul sétált a fiú mellett, hosszú, nyitott ballonkabátjának szárnyait hátracsapva tartotta a háta

mögött összefogott kezével; egy-két év, és tekintélyessé fog domborodni a pocakja, gondolta Kovács Nimród.

– Gondolom, elvárja, hogy ezt a sok sületlenséget el is higgyem!

Már régóta az utcán jártak, a járókelők sajnálkozva, fejüket csóválva fordultak meg a magányosan sétáló, gesztikuláló, magában beszélő fiú után.

Aztán a fiú, a látványtól egy szoborrá vált, öreg járókelőhöz fordult, az alkarjára tette a kezét.

– Maga mit szól ehhez, apóka? – kérdezte kacintva. – Mr. Hangulat az intim perceink alatt is nyálcsorgatva tartja nekünk, a megfigyelés tárgyainak a gyertyát! Esténként, az operatív törzs kielemezi kukkolásának részleteit. Hát ez jó! – s ellenállhatatlan hahotában tört ki, majd Mr. Modhoz fordult, és cinkosan hunyorítva megveregette hátát.

A reszketeg, fekete báránybőr kucsmás apóka, szánakozva keresztet vetett: „Vai, Doamne!”⁶³

Kovács Nimród élete a találkozás után megváltozott: jártában-keltében mindenkire rámosolygott, a kollégáinak sziporkázott a humorával, nappal az utcákat járta, hajnalban átrendezte a közös szobájukat. Ha rászóltak a szobatársai, hogy most már tényleg fárasztó, amit művel, ideje lenne csendben maradni, ingerülten csattant fel:

63 Jaj, Istenem!

– Nem látod, milyen kupleráj van itt? Rendet kell csináljak az ágy alatt! – és pakolta befelé a könyveket az ágy alá.

– Sötét éjszaka van, ember! Sötétben csak a sötétek nyomulnak! Most már tényleg fejezd be, mert bemosok egyet!

– Miért, ki vagy te, hogy nekem dirigálsz?

– Majd mindjárt megmutatom!

– Ne mutasd meg, mert leköpöm!

Ezekben a napokban, Kovács Nimród a város legkülönbözőbb pontjain bukkant fel. Ismeretleneket szólított meg az utcán, rejtett képességeiről dicsekedett nekik, bizalmasan, közletről, az arcukba suttogetta a titkos hódításait: „A katonaság alatt bottal kellett távol tartanom magamtól a tábornok lányát.”

Kovács Nimródról senki sem tudta, mikor alszik. Fényevő, *bolondos-tüskés*, *bájos mosolyú* figurának tartották, aki röptében hordja össze a hetet-havat, és aki életmódtanácsait ingyen osztogatja a Mátyás téri galamboknak.

Egyik este a letargia, minden átmenet nélkül, éppen a vasútállomáson tört rá, maga sem tudta, hogy került oda. Beült a váróterembe, csodálkozva figyelte a jövő-menő utasokat, eltűnődött, hogy mindenki valami cél felé igyekszik: vagy az induló, vagy az érkező vonatra várakozik, vagy fejét a mellkasára ejtve bóbiskol. Aztán a céltalan életére és az utóbbi napjainak viselt dolgaira gondolt, szégyenpír forrósága csapott le az arcára, büntudat kezdte feszegetni a mellkasát. Félénken végighordozta a tekintetét a teremben, s távol, a sarokban, Mr. Moodot vette észre.

Amint a pillantásuk összekapcsolódott, Mr. Mood halványan feléje intett, felemelte a kezét, először a karórájára, majd a jegypénztár felé mutatott. A fiú, a tekintetével követte a jelzett irányt, s a jegypénztár fölött, a menetrend első sora szökött a szemébe: Cluj-Napoca – Nyeste Iringó.

Az órájára pillantott, még volt öt perce az indulásig.

A gyilkos

1982. március. Kolozsvár, Marosvásárhely.
Iringó.

Egész úton szinte csak egy gondolat foglalkoztatott: hogyan valljam be neki, hogy gyerekgyilkos anyává váltam: meggyilkoltam a gyereket, a gyerekünket? Hogyan fog reagálni, mi lesz a válasza? Faképnél fog hagyni, mint ahogy én tettem vele, amikor bevallotta a szerelemgyereket?

Sorba vettem a teljes, saját gyártmányú magyarázkodó készletemet: az érveket és az ellenérveket, a mentségeket, a mentegetőzéseket, a kifogásokat. Azonban, most már nyíltan meg kell fogalmaznom magamnak, azon az éjszakán, amikor legalább száz csillag hullott le az égről, amikor robbant az egymásba kavarodó zihálásunk, már akkor megéreztem, hogy valami természetfeletti történt velem, valami kozmikus ízé, valami titokzatos ajándék, valami varázslatos erő szállt le reám és vert tanyát bennem, és mégsem akartam beismerni és megfogalmazni magamnak. Miután bevallotta a lányát, még inkább a tudatom szőnyege alá sepertem ezt az érzést, a bizonyosságot, hogy teherbe estem. Ideje bevallanom, egész nyáron szándékosan vettem magamat a korhely züllésbe, azzal a hátsó gondolattal a fejemben, hogy alkohollal és nikotinnal mérgezem le magunkat, hogy szenvedjen, pusztuljon a magzatom, vagy ha mégsem: legyen indokom elpusztítani, hisz az alkohol ártalmas a

magzatra, sérülten jöhet a világra: ezt mégsem vállalhatja fel egy megesett hajadon. Kifogásokat gyártottam, hogy mentsem a menthetlent.

És megtörtént: felkészülve, előre megfontolt szándékkal, érvekkkel alátámasztva megtettem, pedig az ajándék, a magzatom ártatlan volt, mint egy mókus; mint amilyen ártatlan tíz kicsi mókus...

Tudtam, akármi is történjék, be fogok vallani neki mindent, a hátsó gondolataimat is!

Talán megbocsájt...

Talán, majd az égi bíró is megbocsájt! Vagy mene, mene, tekel, ufarszin?⁶⁴

Kora reggel érkeztem Kolozsvárra. A titkárságon készségesen segítettek, megtudtam, a kollégiumban lakik, délelőtt gyógyszeretan és a kórbonctan előadás zajlik, délután a sebészeti és a kórbonctani gyakorlat, valahol meg kell találjam.

Éppen idejében érkeztem a kórbonctan előadásra, már csaknem tele volt az amfiteátrum. Tekintetemmel végigpásztáztam a sorokat, de sehol sem láttam; kimentem a folyosóra, megálltam a bejáratnál és vártam, hátha megérkezik. Azonban a folyosó végén csak a tanár tűnt fel, felém tartott. Gyorsan bementem, és beültem egy hátsó, üres padba; fentről jól áttekinthető volt a terem és a bejárat, gondoltam, később majd csak beesik.

64 Bibliai idézet: megmérettetett, és könnyűnek találtatott.

Az előadás románul folyt, meglepetésemre, az előadó az orvos büntetőjogi felelősségeit kezdte boncolgatni, akkor rájöttem, nem a kórbonctan-, hanem a törvényszéki orvostan előadásra tévedtem be, most már végig kell üljem. Csak fél füllel tudtam figyelni, de a téma fontossága azért felkeltette az érdeklődésemet. Szóba került a tiltott abortusz, a mulasztásból elmaradó segítségnyújtás, az adathamisítás, a szakmai felelősség és kötelesség kérdései, a defenzív medicina; a gyógyítót, folyamatosan a börtön fenyegeti, gondoltam. Egy magyar kifejezés ütötte meg a fületem. Az előadó azt fejtegette, hogy a következő bűnös gyakorlat az orvos egész életét derékba törheti: „luare de mită. „Annyira fontos ennek a kifejezésnek az ismerete, hogy a magyar anyanyelvű diákok kedvéért magyarul is elmondja: „megvesztegetésképpen elfogadás”. A magzatomat elkaparó orvosra gondoltam.

Végigszenvedtem a két órát, alig-alig tudtam figyelni, máshol jártak a gondolataim. Arra gondoltam, másodéven is el-elmaradt az előadásokról, de utána a leadott anyagból kifaggatott, elkérte a jegyzetemet, megbeszéltük, tartotta a napirendet, nem nagyon maradt le a tanyaggal. Hogy lehettem ilyen hülye: ez a hatodév, hogy tudtam ide tévedni?

Előadás után a kollégiumban kerestem, a titkárság a szobaszámát is megmondta. Az aulában a kapus megállított, nem engedett fel, lányoknak tilos, azt mondta üljek le, lehívja. Állva vártam, figyeltem a lépcsőfordulót, megismerem majd a járásáról, ahogy lefele halad, először a lába fog

feltűnni. Nedves volt a tenyerem és hideg. A lépcsőfordulóban a kapus, és még valakinek a lába tűnt fel; a kapus nem vele, hanem egy alacsony, szemüveges, mosolygós fiúval tért vissza.

– Nimród nincs a szobájában, ő a szobatárs. Magatokra hagylak – mondta a kapus, és beült a kuckójába.

– Szia! Luda István, – nyújtotta felém a kezét. Szimpatikus a hangja és a mosolya. Az arca olyan, mint a nagymama boldog arca, amikor meglátja a hosszú ideje elmaradó, látogatóba érkező unokáját.

– Te biztosan Iringó vagy.

Bólintottam, de nem tudtam megszólalni. A tekintete nyílt, a kézfogása erőteljes, hosszas és meleg, a szemkontaktusa is meleg, a mosolya is.

– Ülünk le! – mondta. – Nimród beszélt rólad, de keveset.

Leültünk, szótlanul, várakozva néztem rá.

– Szóval, az almaszedésen történt. Nimród kicsit már be volt csípve, énekeltünk mindenfélét, elkérte a gitárt, és azt fújta, hogy „Olyan szépen mosolygott, rááám...”, és nem akart leállni a refrénnel... És a „sosem” helyett azt énekelt, hogy egy lány, akit én „mindig” hívtam, akiért „mindig” sírtam, akit „mindig” kértem, akit „mindig” néztem. Mindenki a rendes szöveget énekelt, de ő átkiabált minket, és a „sosem” helyett „mindig” -et mondott. Biztosan ismered azt az Omega számot! – bólintottam. – Ja igen, utána azt is énekelt, hogy: „Arcodat a bánat eltakarja”, de azt a számot senki sem ismerte, csak egyedül dúdolgatta magának – mesélte Luda István, melegen

mosolyogva. Kis szünetet tartott, majd folytatta. – Erre a szövegre emlékszem még, meg valami olyasmire, hogy: „...egyszer talán megkereslek újra...”. Aztán máshoz került a gitár, és mindenki a „Varázslatos fehér követ fújta.” Ő addigra már eléggé el volt ázva, és folyton azt motyogta, hogy neki is volt egy Iringója, akadozó nyelvvél követelte, húzzuk el neki az „Én elmegyek”-et. Azért emlékszem a szavaira, mert utána szobatársak lettünk, egyszer megkérdeztem tőle, hogy is van azzal az Iringóval? Nem volt beszélgető kedvében, tulajdonképpen sosincs beszélős kedvében, csak annyit mondott: „Iringó?... Hm! Iringó mosolygós, nagyszemű, elmúlt, hagyjuk!” Ezekből gondolom, hogy te Iringó kell legyél. Jól vagy?

– Most hol van, mikor kerül elő? – tértem végre magamhoz, a szomjúságtól szinte a szájpadlásomhoz tapadt a nyelvem. – Van itt valahol egy kis víz?

Felugrott, eltűnt a földszinti folyosón, s rövidesen egy pohár vízzel tért vissza, felém nyújtotta, meleg és kislányos szabadkozás volt a mosolya. Köszönésképpen bólintottam, csak két kortyot tudtam leerőszakolni.

– Nincs valakije? – kérdeztem, és feszülten figyeltem Luda István mosolygó arcát.

– Á, dehogy, nem hiszem, azt tudnám! – rázta meg a fejét Luda István. – Az utóbbi hónapokban egyfolytában bánatos volt, alig mozdult ki a szobából. Előadásokra is alig járt, egy csomó gyakorlatról is kimaradt, sokszor az ebédet is át-aludta, nem is értem, annyi hiányzással hogyan

tudta letenni a vizsgáit – magyarázta. Különös érzések karmai kaparásztak a torkomban. – Aztán egy pár napja teljesen megváltozott – folytatta. – Hirtelen, valami boldogság-féle ütött ki rajta, nevetgélt, frappánsan humorizált, egyfolytában dicsekedett, jött-ment, tett-vett, valami angol kapcsolatról hadovált, jópofáskodott. Még az elején tetszettek is a húzásai, szórakoztató volt, de aztán még éjjel sem állt le, az már lefárasztott mindenkit, rá kellett szólni: hagyja már abba. Ilyenkor hamar felkapta a vizet, de egykettőre el is múlt neki, mindenesetre viccesek voltak a válaszai.

– Most hol lehet?

– Hát nem tudom, három napja nem alszik itt-hon – mondta; valami átcikázott a hajhagymáimom. – Talán hazament a nagyszüleihez, mindenesetre nekünk nem szólt semmit. Végülis örültünk, hogy elment, mert végre kialudhattuk magunkat.

Ültem megkövülten, nem tudtam mit csináljak.

– Nem iszol még egy kis vizet? – kérdezte Luda István.

Késő éjszaka érkeztem haza, Sanya várt az álmomáson, nem csodálkoztam, pedig nem tudhatta mikor érkezem.

– Jól van, jól van, ne sírjál! Elő fog kerülni, – vigasztalt, és simogatta a hátamat. – Gyere, egyél, aztán aludd ki magadat, majd holnap átgondoljuk! – vigasztalt Sanya.

Reggel egyenesen a pszichiátriára mentem, már nem emlékszem, miért pont oda. Talán Sanya álmodta meg, vagy a női megérzésem vezérelt, már nem tudom. *Tavas volt, vagy tél, vagy ősz, vagy nyár*, mindegy, nem fontos.

Egyenesen a zártosztály rácsos ajtajánál nyomtam meg a csengőt, csúszott a felülete a nyirkos ujjaim alatt, kihallatszott a csengetés. Már-már másodszorra akartam megnyomni, amikor kinyílt a beszélőablak, és egy idős, fehérköpenyes, bajuszos férfi feje jelent meg a keretben, kérdően és szótlánul nézett rám.

– Jó napot! Kovács Nimródról szeretnék érdeklődni, illetve beszélni vele – nyögtem ki végre, pedig jövet jól begyakoroltam a mondani-valómat.

– Ez itt zártosztály, nem látogatható! – mondta hosszú idő múlva a férfi.

– Harmadéves medika vagyok, Nyeste Iringó. Kérem, szóljon az ügyeletes orvosnak! Feltétlenül látnom kell a vőlegényemet! – mondta fel valami helyettem a szöveget.

A férfi szenvtelenül, elgondolkozva vizsgálgatótt, nem mozdult.

– Várjon, visszajövök! – szólalt meg végül, és becsukta a középkori kolostor kémlelőablakát.

Rövidesen kulcs-csörgést hallottam, kinyílt az ajtó.

– Jöjjön velem, elkísérem! – mondta. – Egy lépéssel előttem járjon, ne szóljon senkihez! – mondta.

Beléptem, csattant mögöttem a kilincs nélküli ajtó. Elindultunk, szaporáztam volna a lépteimet,

de ő komótosan, kissé lemaradva követett, hozzá kellett igazodnom. A hosszú, rácsos ablakú folyosón, rongyos, kifakult pizsamába öltözött betegek lézengtek, mindenki egymagában. Ki a padlóhoz rögzített padokon üldögélt, fásult, semmibe bámuló tekintettel, ki előre-hátra lóbálta a testét, egyvalaki, álló szoborrá merevedve, homlokával a falat támasztotta. Néhányan csak sétáltak, gyors, vagy lassú, tipegő léptekkel, a testükhöz szorított merev karral, mások szélesen gesztikulálva, ismét mások a ruhájukat ráncigálták. Egy, a negyvenes évei felé járó, őszes, borostás, sovány férfi görnyedten, előre hajtott fejjel, gyors léptekkel, fel-alá menetelt, közben a padlónak magyarázott valamit; mormogásának artikulálatlan hangját, hiányos, feketés fogsorának látványát most is fel tudom idézni, senki sem foglalkozott velem.

Kíséröm a folyosó másik végi, rácsos ajtaját kulccsal nyitotta ki, majd az ügyeletes orvos szobájához vezetett; bekopogott, intett, lépjek be, és távozott. Nagyon simára borotvált, a hatvanas évei felé közeledő férfi ült az íróasztalánál, alig látszott ki a tornyosuló dosszié-halmazok közül. Amint beléptem, felállt, élém sietett, felém nyújtotta a kezét:

– Üdvözlöm, Iringó, Lelkesi Lehel vagyok, Nimród kezelőorvosa. Kérem, üljön le! – mutatott egy kiszolgált karosszékre. Erős, hosszú, hártározott és szemkontaktusos volt a kézfogása. Leültem, ő is visszaült az asztalához, félretolt egy irat-köteget. – Szóval a kollegina Kovács kolléga menyasszonya! – mondta. – Természete-

sen, soron kívül tájékoztatom – mondta. – Igen, itt van nálunk, az osztályon, már a harmadik napja. Még eléggé nyugtalan, egyelőre le kell nyugtassuk – mondta, a szemembe nézve, valami átfutott a testemen. Tőlem nem várt választ, behunyt szemmel folytatta: – Tudja, mindnyájunkban van egy adag neurózis vagy pszichózis, vagy akár mindkettő, de ettől még boldogan és sikeresen leélhetjük az életünket, a magunk örömére és mások hasznára. Viszont kérdés, hogy egyensúlyban tudunk-e élni a szorongásainkkal, képesek vagyunk-e kezelni a megalázó helyzetekből, a csalódásainkból, a be nem teljesült vágyainkból adódó dühöt, a rettegést, a szorongást vagy a depressziót. Vajon a realitás talajára, vagy a téveszméink és vágyálmaink ingoványára építjük életünket, képesek vagyunk-e méltósággal elviselni a légváraink összeomlását, vagy maguk alá temetnek a romok? Aztán itt vannak a kicsinyes, hozzánk tapadt rigolyáink, az álomszerű látomások valóságként megélt sugallatai, vagy az ingadozó hangulatunk megpróbáltatásai – sorolta. Az volt az érzésem, azért hunyja le a szemét, hogy ne szakítsam félbe.

– Mikor láthatom? – vágtam a szavába.

– Nos, valljuk be, az élet ilyen is, meg olyan is! Vannak jó és rossz napjaink, hol így viszonyulunk hozzájuk, hol úgy. De ki mondhatja meg, hol van a határ a jó és a rossz viszonyulásaink között, mikortól kóros a reakciónk? Tudja, még ilyen hosszú ideje tartó pályafutás után is sokszor felteszem magamnak ezt a kérdést: milyen joggal tartsak itt, a zártosztályon, akarata ellenére bárkit

is? Hogy merjek én kényszerkezelné bárkit is? Persze, ha valaki dühöng és tombol, és kárt tehet magában, vagy másokban, nos, akkor egyértelmű a teendő: meg kell fékezni az illetőt, de az élet sokkal bonyolultabb helyzeteket produkál.

Beszéde monoton és gyors, közben átszellemlen, folytonosan behunyva tartja a szemét, de semmit, még ájtatosságot sem lehet leolvasni az arcáról. A szavainak becsapódása nyomot hagyott bennem, kénytelen voltam jelentőségükön elgondolkodni, viszont túl gyorsan beszélt, a gondolatmenetét alig bírtam követni. Akaratlanul a lehunytt szemére, a mimikátlan vonásaira, az asztalon nyugvó, összekulcsolt kezére koncentráltam: mintha imádkozna. Elképzelésem szerint a pszichiáter, az alanya gesztusait is fontosnak tartja: képzetemben a pszichiáter a szemöldök rezdülésére, a pupilla tágasságára, az arcizmok árulkodó rándulásaira, a testtartásra, a nyitott vagy zárt végtagokra, a kéz akaratlan mozgásaira is figyel, de lám, Lelkesi Lehel, beszéd közben behunyja a szemét, a metakommunikatív elemek észlelését teljesen mellőzi. A helyzet szerint nem is én vagyok a megfigyelés tárgya, hanem magát kínálja fel számomra! Itt, ennél a behunytt szemmel tartott prédikációnál háttérbe szorult a lényeg: miért is vagyok itt? Talán az érdekebben, szándékosan csinálja ezt velem...

– Mert látja, itt van például Kovács kolléga esete. Őt, három napja a vasutasok szedték össze, – kora hajnalban a sínek között bolyongott, angol és román nyelven vitatkozott egy számunkra lát-

hatalatlan valakivel, attól tartottak, vonat alá veti magát. Átadták a mentőknek, ellenkezés nélkül elfogadta a segítségüket, akik hozzánk szállították. Az ügyeletes kolléga itt tartotta, különben, úgy vélem jogosan. Azóta sok mindent elmondott nekem, sikerült megnyernem a bizalmát, de sajnos többnyire nyugtalan és zavart, kénytelenek vagyunk elektrosokk⁶⁵ terápiát alkalmazni.

Lelkesi Lehel szavaira valami sarkköri jebes lehelet csapódott Nyeste Iringó tarkójának, pedig számára szinte semmit sem mondott az „elektrosokk” kifejezés, csupán a „sokkos állapot” kórélettanból tanult elméleti jelentőségét ismerte.

– No, nem kell így megijednie! – nyugtatta meg Nyeste Iringót Lelkesi Lehel. Feltételezzük, az elektrosokkterápia átmenetileg kiöli a friss emlékeket. Úgy véljük, a frissen szerzett, de tartós, kínzó emlékek sodorják bele az áldozatot a labilis lelki állapotba, ezek az emlékek borítják fel a lelki egyensúlyát. Ingatagnak mondom a kóros lelki állapotot, mert, kérdem én, ugyan kit kímél meg a frusztráció? – itt megállt, és várta, hogy ülepedjenek a szavai. – Azonban a kudarcokkal, az emberek döntő többsége együtt tud élni, vagyis lelki egyensúlyban van: akár még a súlyos csalódásaink mellett is tesszük a megszkott, mindennapi dolgunkat, – folytatta – vagyis nem lógunk ki a társadalom által elvárt konvencionális viselkedési mintákból... Ugye milyen tudományosan hangzik? Pedig csak arról van szó,

65 Epilepsziás roham előidézése elektromos árammal. Manapság ritkán, és csak altatásban alkalmazzák.

hogy az érett, felnőtt ember a kínzó emlékektől már nem készül ki, mint az a kisgyerek, akinek elvették a játékát. Persze a kudarc mértéke és tartóssága is számít, na meg a személyiség, de erről majd részletesen fog tanulni. Mindenesetre a völegénye személyiségét megfelelően erősnek vélem. Nagy megrázkódtatások érték mostanában, remélhetőleg csak emiatt került hozzánk. Kicsit töröljük a friss emlékeit, meglátja, ezzel erőt gyűjt, és reményeim szerint, idővel képes lesz megküzdeni a démonjaival.

Elhallgatott, vártam, kinyitja a szemét és rám néz, de nem: továbbra is mozdulatlan maradt, mint egy buddha. Csendben hallgattunk.

„Nagy megrázkódtatások érték mostanában, remélhetőleg csak emiatt került hozzánk.” Csak ez a mondat keringett a fejemben.

– Jelen akarok lenni az elektrosokk kezelése alatt – szólaltam meg határozottan. „Jelen szeretnék lenni én is, amikor kezelik!”, akartam mondani bizonytalanul.

Lelkesi Lehel mozdulatlanul, csukott szemmel ült, simára volt borotválva, összefont kezét az asztalon nyugtatta, meg sem rezdült, iratcsomók tornyosultak körülötte.

– Tudja, feltehetőleg csak az erős személyiségek tévednek erre a pályára, legszívesebben pszichológiai alkalmassági vizsgálattal válogatnám ki a jelentkezőket... Talán akkor kevesebb lenne az orvosok között a burning out⁶⁶ szindró-

66 Burning out: kiégés (angol)

ma, és a befejezett suicidiumok⁶⁷ aránya. Nekünk, orvosoknak, a tárgyi tudás mellett határozottságra is szükségünk van. Bármilyen problémás helyzetben a legjobb aktuális tudásunk és lehetőségeink szerint döntünk és cselekszünk, bármi legyen is az eredmény. Meg kell őriznünk a hidegvérünket a hirtelen támadt legnagyobb nyomorúság esetén is, és akkor is ha egy megelőhetőnek tűnő baj kezelésére vállalkozunk, de mindenképpen cselekednünk kell, ennek a felelősségét nem háríthatjuk másra. Kovács kolléga esetében az elektrosokk terápia mellett döntöttem, maga a beavatkozás megrázó látvány, de gyors javulás várható, gyakorlatilag tartós mellékhatás kockázata nélkül. Ha ragaszkodik hozzá, az ablakon keresztül végignézheti. Jó alkalom, hogy eldöntse: a jövőben akar-e a terápiában dolgozni, vagy inkább a diagnosztikát választja.

Az ablakon át, a hatalmas kórteremben legalább egy tucat üres ágyat láttam. A katonás, délcég járása helyett kábultam vánszorgott, fehér köpenyes, fiatal fiú fogta a karját. Három oldalról hálóval bekerített ágyhoz vezette, segített neki lefeküdni, majd egy összecsavart törölközőt tartott a szájához: a fogoly nem ellenkezett, ráharapott, a feje megadóan hátrahanyatlott. Az előbbi kísérem, az idősebb férfi, a végrehajtó,

67 Suicidium: öngyilkosság (latin)

követte őket, gurulókocsit tolt az ágy fejrészé-
hez. Lassú, unott mozdulatokkal egy kábelt il-
lesztett a konnektorba, majd két másik, csésze-
alj-szerű korongban végződő szálát vett le az
asztaláról. Áthajolt a háló felett, a csészealjkat
kétfelől az áldozat halántékához illesztette, majd
mondott valamit a segítő fiúnak. A fiú erre el-
kapta a kiterített alak két csuklóját, a karját ki-
egyenesítve az ágyhoz szorította és oldalról a csípő-
jére nehezedett. Abban a pillanatban a préda
egész teste hirtelen megrándult, ívbe feszült, az
ívet csak a tarkója és a két sarka tartotta, a csípő-
tája a levegőbe emelte a ráfekvő segitőt is. Amint
az elektro-hóhér a kábeleket elkezdte visszapa-
kolni a gurulóasztalára, az elejtett martalék arc-
színe sötét-szederjesre váltott, úgy tűnt leállt a
légzése. Kábeleit és korongjait rendezgette a
bakó, kifelé készülődött már, amikor az alak rán-
gott egy ölnyt, egy-két pillanatnyi szünet után
még egyet, majd gyorsabban még egyet, aztán
szünet nélkül rángatózni kezdett; vele együtt rán-
gott a ránehezedő segéd is, és az ágy is, és a világ
is. *Az évek jöttek, mentek, tovatűntek emlékeim-
ből* a gyermeki lét rózsaszínű illúziói, csitult és
ritkult a rángás, majd feltört egy hosszú, mély
horkantás-vulkán, aztán még egy, és még egy, és
egyre több, aztán mély és gyors és kapkodó és
pöfögő légzésre csitult a világ. Aztán végre eler-
nyedt, rongybabaként feküdt a mélyeket, de már
szabályosan lélegző teste, sovány arca lassan
visszanyerte a színét, a csapzott hollóhaja elta-
karta a felakadt szemét.

A püribék kivette szájából a törölközőt, fel-
emelte a rácsot, az alélt, nyugodtan fekvő testet
még nézte egy darabig, majd távozni készült ő is.
Meleg folyadék kúszott lefelé a combomon, sár-
gás, növekvő tócsában gyűlt meg a cipőm körül.

Epilógus

Iringó.

Lelkesi Lehel, másnapra engedélyezte, sétáljunk egyet a kórház körüli parkban, vagy akár az erdőben. Azért csak másnap, mert bizonyára tudatában volt, mennyire megviselt a történés, inkább engem akart kímélni, mintsem a páciensét: holnapig aludjak egyet, hadd érlelődjének bennem a látottak, gondoltam. És igaza volt: aznap nem akartam sem több embert látni, sem emberhez szólni, csak elvonulni a világtól és nyugodtan vádolni magamat és szenvedni a magam csendességében.

Amint hazaértem, mielőtt még a kilincsre tettem volna a kezemet, Sanya tágra nyitotta előttem az ajtót. Átölelt, paskolgatta a hátamat, jól van, menj zuhanyozz le, kikészítettem mindent, mondta. A mellkasomon összeszorítottam a könyökömet, szótlánul a vállának dőltem, megbújtam a karjai között, mint a bokorban rejtőző, űzött vad. Jól van, menj, zuhanyozz le, jól csináltad, mondta. Zárt osztályra került miattam, kínozzák, mondtam. Bepisiltem, Sanya, mondtam. Kikészítettem mindent, jól csináltad, boldogok lesztek egymással, meglásd, menj zuhanyozz le, mondta, amint a fürdőszoba felé terelt, amint rámcukta az ajtót. Sokáig folyattam magamra a forróvizet; aki nem tud értékelni egy megnyugtató zuhanyt, annak az élete szájalmas, gondoltam aztán.

Másnap egy órával hamarabb érkeztem a pszichiátriára, nyolcig az épület körül keringtem, meg-megálltam, a távolban kanyargó Marost bámultam, kirajzolódott a Hétfák, a Gát, a Vikendtelep, az ugrótorony – nehezen telt az idő.

Addig fogom nyomni a csengőt, ameddig háromig számolok, mondogattam magamban, aztán pontosan nyolckor, megálltam a zártosztály ajtaja előtt, s csengettem egy rövidet. Hamar kinyílt a kémlelőablak, idős, fehérköpenyes, bajuszos férfi feje jelent meg a keretben, kérdőn és szótlánul nézett rám. Kovács Nimród már nincs nálunk, mondta. Akkor ismertem fel a tegnapi kísérőt, az elektrohóhért, éreztem nagyot dobban a szívem. Fent van a férfiosztályon, nézzem meg, hányas kórteremben? – kérdezte a hóhér. Bólintottam.

A férfiosztály folyosóján, egy padon ült, ölbe tett kézzel, kopott pizsamában, a vállán panyókára vetett, kifakult, barna moltonköpeny. Maga elé nézett, lefogyott, bizonytalan voltam: merjem-e átölelni? Mellé ültem, mind a két kezemmel megragadtam a kezét megszorítottam, közelebb húzódtam, erélyesen a vállának dőltem. Félem fordította a fejét, egykedvűen rámnézett, le volt fogyva, sovány volt az arca, a tekintetében nem láttam sem fényt, sem csodálkozást. Csak közönyt láttam, érzelemmentes, mellékes felpillantást, mint amikor valaki, elfoglaltsága közben felemeli a fejét, mert a szomszéd asztalnál valami a padlóra esett, s a zörejből ítélve, talán el is tört. A tekintetéből hiányzott mind a felismerés, mind az összerezzelés jele.

– Szia! – mondtam. – Bocsáss meg! – mondtam, és még jobban megszorítottam a kezét.

A tekintetét lassan a kezünk felé fordította, csendben nézte, tanulmányozta a kezeinket, közben a szemében egyre gyűlt a nehéz csillogás.

– Hideg a kezed! – mondta. – A kezed nem szokott hideg lenni, amikor először találkoztunk, akkor is meleg volt – mondta. – Azt hittem, most is csak látomás vagy... – mondta. – Gyáva voltam! – mondta. – *A világon a legnagyobb bűn a gyávaság...*

Néhány nap múlva elbocsátották. „Epizod acut de psihoză, cu elemente maniaco-depresive”⁶⁸, ez a félelmetesnek hangzó diagnózis állt a zárójelentésén.

– Mit jelent ez a diagnózis? – kérdeztem Lelkesi Leheltől.

– Ez, csak egy egyszeri, gyakorlatilag spontán szűnő, zavart elmeállapotot jelent, amelyben mind a mániás, mind a depressziós elemek előfordultak – magyarázta. – A szélsőséges hangulatingadozás jól ismert kórkép, bipolaritásnak nevezzük: tipikus esetben a túlfűtött, vidám hangulat mély szomorúsággal járó periódusokkal váltakozik, de nem kellene elmezavarral társuljon. Másrészt, a kolléga esetében tapasztalt elmezavar, vagyis az átélt látomásai, nem szoktak hangulatingadozással járni. Mivel nagyon gyorsan, gyakorlatilag szinte spontán módon állt vissza a normális kerékvágásba, a végleges diag-

68 Akut pszichotikus epizód, mániás és depressziós elemekkel.

nózis még nem mondható ki, egyelőre csak egy kóros elmeállapottal zajlott epizódról beszélhetünk. Lehetséges, hogy többé sosem tér vissza, de az is előfordulhat, hogy később, valamikor, valamelyik nagy klinikai kórkép kibontakozik, majd az évek eldöntik. Mindenesetre látványosan és gyorsan javult, ez reménykeltő jel.

– Folytathatja az egyetemet? – kérdeztem, rettegve a választól.

– Hát persze! – mondta. Képzeld el a világot Beethoven, vagy Van Gogh hagyatéka nélkül, de sokáig sorolhatnám a kolléga híres sorstársait.

– De hát azok zsenik voltak!

– Pontosan! Mozgalmas életre számíthatnak, de gondoljon az élet előtti és utáni öröklét monotonitására – mondta. Talán el is mosolyodott.

– És én mit tehetek érte?

– Szeresse! – mondta, és megsimogatta az arcát, talán el is mosolyodott. – Isten segítse magukat! – mondta, és mélyen a szemembe nézve megszorította a kezemet.

Két napig nálunk húzódott meg, átadtam neki a szobámat; áthurcolkodtam Sanyához, tartottuk a látszatot, Sapa elvárta. Akkorra már teljesen feltisztult a tudata, a személyisége ismét a régi volt, de szótlanná vált; azon a két napon a családk viszonyát a helyzethez illő kínos udvariaság és az egymáshoz való végletes alkalmazkodás, vagyis a mesterkélttség jellemezte. Sosem kedveltem a modorosságot, de indultunk a nagyszülőkhöz.

Útközben végig egymás kezét fogtuk, hacsak tehettem, nekidőltem, mégsem bírtam dülőre jutni: mikor valljam be a botlásomat. A visóvölgyi átszálláshoz közeledtünk, mire végre cselekvésre szántam magam:

– Amikor nálatok jártam, és éjjel belopóztál hozzám, megfogant bennem a gyereked... Én, amikor megbizonyosodtam róla, szándékosan, alkohollal és nikotinnal mérgeztem, aztán meggyilkoltam. Gyáva voltam. Kérlek, ne hagyjál el!...

Éreztem a testén átvillámló remegést, a keze szorításának lazulását, de még görcsösebben kapaszkodtam bele, szorítottam: csak el ne húzza. Többet nem mertem a szemébe nézni, ő is a semmibe meredt. Készülni kellett az átszálláshoz, mire nagy későre megszólalt:

– Ez már Visóvölgye, itt át kell szálljunk.

– Mind a ketten? – kérdeztem gyorsan, és lopva feléje sandítottam.

A világ legboldogabb táját Máramarosban találod, azon a környéken, ahol a sebesfolyású Visó a Tiszába ömlik. Ott, a távoli horizontot kéklő, hósapkás csúcsok csipkézik, a völgyben elheveredő torkolatot íves körvonalú, lombhullató erdőkbe öltözött hegyek kuporogják körül, a lombok között Bodor Ádám csonttollú madárrajai csivitelnek, harapni lehet a friss hegyilevegőt. A fatornyos kolostorok harangjainak zúgása messzire elnyúlik, a zsendelytetős faházikók előtti lócákon népviseletbe öltözött bábák pletykálnak, a lábuk között guzsalyt tartanak, fogukkal tép-

kedik és köpködik a szöszt, ügyes ujjakkal pergetik az orsót. A hegyi ösvényekről, vállukon szélesmosolyú fejszéket hordozó, színes szalaggal díszített szalmakalapokat viselő legények ereszkednek alá, az utakon egymásba karoló, tarkarokolyás, viháncoló lányok sétálnak.

Visóvölgytől, kilométereken át, szűk völgyben, alig húsz méter szélességű mederben, néhol vaskos, kiálló szikladarabokon átbukva, vagy azokat megkerülve szalad a Tisza, keskeny partjait is méternyi szikladarabok borítják. A bal partját, Románia felől, vasút kíséri, a jobb oldalon, Ukrajnában, a meredeken végződő part menti fák mögött átsejlik az aszfaltos országút. Tiszalonka után egyre jobban kiszélesedik a völgy, szétterül a meder, az éles sziklák helyét elfekvő, simára csiszolt, bokrokkal, füzesekkel szegélyezett kövespart veszi át. Nagybocskótól kezdve a távoli hegyek, apránként lankás dombokká szelídülnek, Tiszakarácsonyfalvánál és Tiszaveresmarnál már jócskán elterpeszkedik a táj, a vasút el is eltávolodik a folyótól, s Máramarosszigetre már fennsíkszerű lapályra érkezik a vonat, már csak a Szalaván emelkedik a város fölé.

Ha a Malomkertenél átkelsz az Iza utolsó függőhidján, és felkapaszzkodsz a Szalaván tetejére, kitarulkozik előtted a látvány: a lábad előtt, a völgyben nyúlik el a város, északnyugat felé láthatod, amint Tisza magába fogadja az Izát, a Tisza túlpartján, északra, az Aknaszlatinát karéjazó, szelíden lankás dombok vonulnak. Tiszta időben, északkelet felé ellátni egészen a Pop

Ivan hósapkás csúcsáig, s ha az őszi, lobogó színorgia idején vet erre a sors, bizonyos, hogy vissza fogsz ide térni; vonzani fog ez a romának, magyarnak, ruténnek, ukránnak és zsidónak otthont adó, gyönyörű vidék.

Kedves nekem ez a boldog, derűs táj, érzem, sokszor fogok majd erre járni. Testvér nélkül nőtem fel, három gyereket szeretnék felnevelni.

Éde és Tata kitettek magukért, hét lóerővel sem lehetett volna összefogni a szájukat. Éde megcsillogtatta az összes konyhai tudományát, Tata szemelvényeket adott elő a falu hírességeinek életéből és munkásságából. Megtudtam, hogy tavaly, Gólyváspista, szégyenszemre szilvalekvárra pocsékolta a becses beszterceit, de meg is bánta ám, mert habár felmenekítette a lekvárosbödönököt a hiúba, a lajtorján mégis feloldalgott a farkas, s az összes lekvárt megzabálta. A tévelygő golyvás gazda, elkapta ugyan a fosztogatót, de mégis pórul járt: mindhiába csapkodta a szekercével a farkas feszes hasát, mert a fenevad olyan degeszre tömte a bendőjét, hogy visszapattant róla a fejsze éle, s a drága cefrénekvaló, ilyesféleképpen mind odaveszett. Úgy kell neki, megérdemelte!

Aznap éjjel én lopódtam az ágyába. Vágytam az illatát, a bőre melegét, a szűrös borostáját, a karja szorítását, a suttogó szavait, a megsemmisítő ölelését...

Hajnalodott, amikor felébredtem. A vállgödében nyugodott a fejem, a tenyerét a fedetlen mellemem tartotta. Nyitott szemmel feküdt a hátán, a szobában motozó koboldok árnyait bámulta.

– Hogy aludtál, szerelmem? – bújtam még szorosabban hozzá. A combomat átvetettem a testén, a kezemmel a férfias mellkasát, a combommal az ágaskodó vágyát simogattam, és jó volt élni, mint még soha...

Ébredezett a ház, kutyaugatás, kakaskukorékolás, szekérszörgés – az új nap kezdetének neszei szűrődtek be a szobába. A csontjaimat megnyugvás árasztotta el, minden porcikámat különös érzés gyúrte uralma alá: súlytalanul lebegtem a semmiben és a mindenben.

– Most már mennem kell, kedvesem! – súgtam a fülébe. – A háziak már felébredtek.

– Maradj! – mondta. – Maradj velem még egy kicsit!

– Mennem kellene, a háziak már felébredtek – mondtam. – Na jó, még maradok egy kicsit.

– Nem kérek sokat, csak olyan ötvennégy esztendőnyit! – mondta.

A kerek világot is magamba tudtam volna fogadni...

Délelőttbe fordult a reggel, amikor Éde berontott:

– Úristen, Nimrodkám! Ez a kelekotya lány megint megszököt, nincs a szobá...

Amint egymás karjaiban megpillantott, a szája elé kapta a kezét, megkukult, a szemei kikerekedtek, állt, mint Bálám szamara az Úr angyala előtt. Lassacskán mégis *megvilágosodott az elme, odalett a legenda*, s a szigorú erkölcsi normákon nevelkedett betolakodó, szó nélkül kihátrált, mint a fenséges szultán fényes keze intésére az alázatos efendi.

Az anyakönyvvezetőre örök életben emlékezni fogok: apró, tömzsi alkatú, oldalról átfésült, ritka hajszálakkal próbálta rejteni a zsiros, tar koponyáját, a pocakján feszült az ing. A vállán és a mellén, a derekáig keresztbe álló, kétarasznyi széles, kék-sárga-piros szalag lötyögött, messziről látszott, hogy eredetileg Gulliverre méretezték. Selypítve olvasott fel egy nagy könyvből, amint mindketten kimondtuk a „da”-t, emberünk szájából elhangzott az életreszóló ki nyilatkozatás:

– Prin împuternicirea legii Republicii Socialiste Române, vă declar soț și soție!⁶⁹ – mondta fel életem egyik legmeghatározóbb mondatát. Emlékezetes mondat, de egy kicsit azért fájt.

– Ez nem igazság, Sapa! – panaszkodtam később. – Mi, itt őslakosok vagyunk! Miért nem Sanya nyelvén mondhattuk ki a boldogító igent, Sapa? Miért csinálják ezt velünk? Veletek is ez történt?

69 A Román Szocialista Köztársaság törvényeinek rámruházott felhatalmazásával élve, férjnek és feleségnek nyilvánítom önöket!

Szokásához híven sokáig hallgatott, aztán azt mondta, igazam van, de gondoljak Pilátusnak Jesuához intézett szavaira, fogadjam el és tanuljak meg élni a tudattal.

– Miféle tudattal, Sapa?

– Azzal, amelyet Pilátus jövendölt a világnak
– válaszolta Sapa halkán:

„– És eljő az igazság országa?

– Eljő, hégemón – felelte határozottan Jesua.

– Sose jön el! – üvöltött fel Pilátus olyan félelmetes erővel, hogy Jesua hátrahőkölt.”⁷⁰

Amint papírunk lett arról, hogy egymáshoz tartozunk, kérelmezhattük a családosok kollégiumát, jóvá is hagyták, Nimród visszajöhetett az évfolyamra. Elmaradt néhány harmadéves vizsgája, de őszire simán letette valamennyit, ősszel már a kollégiumban laktunk. Ketten! Csak ketten! – megvolt a saját, külön bejáratú, kívülről és belülről is kulcsrazárható kis kuckónk! Nimród rokonsága mozgósított minden erőforrást, szuperre sikeredett az egyetlen szoba berendezése, messzi földről zarándokoltak a csodájára; mindenestre, nekünk éppen megfelelt.

Nagyon, de nagyon vágytam egy gyerekre! Háromra! Akármilyenre, csak gyerek legyen: egészséges, az sem baj, ha szép és okos. Ret-

70 Idézet A Mester és Margaritából (M.A. Bulgakov)

tegem, hogy a botlásom miatt nem eshetek teherbe; akkor már tudtam, a nem szült nőknél a terhességmegszakítás meddőséget okozhat, de októberre már el is hagyott a havibajom.

Nimród szokása, hogy minden keze ügyébe kerülő dolgot felpakol a szekrény tetejére, úgy került oda egy cserepes virág is. Már szépen domborodott a hasam, amikor az ajándékba kapott babakelengyét rendezgetve, kicsit határozottabban csaptam be a szekrényajtót. Hirtelen az történt velem, mint a mesebeli tyúkkal: égszakadás, földindulás, a fejemre egy koppanás! A szekrény tetejéről éppen a fejemre borult a virág-cserép, rípiyára tört, elborítottak a rögök, muskátlikórok csüngtek a látóterembe. Hangos jajveszékelésben törtem ki, még a szomszédos Ortopédiaklinika előtti buszmegállóban is felkapták a fejüket a várakozók. Nimród berontott, mi van, mi van? – rebegette riadtan. Amikor meglátott, még nekem kellett lelket verni belé, akkor mozdult meg a magzatom.

A negyedéves vizsgákra, az áldott állapotomra tekintettel, soron kívül fogadtak, nagy hassal húztam a tételeket. Minden egyes tétel elolvasása után kaptam egy biztató rúgást belülről, jöhet az ötödév.

Nimródnak még tartott a vizsgaszesszió, hársfavirág illata töltötte be a levegőt. A folyosónkon lakó párok szinte mindegyike gyereket nevelt, vagy gyereket várt. Minden család segítette egymást: tapasztalattal, a csemeték szervezett

felügyeletével, tiszta pelenkával, és a hatékony pelenkamosási fogásokkal, vagy éppen kölcsönautóval. Kedves szomszédunknak éppen ez idő tájt érkezett meg a hét éve lefoglalt Trabantja, a gazdájának, a későbbi jó barátunknak még nem volt jogsija, Nimród vezette a kis pöfögőt.

Hajnalban törtek rám a fájások, kedvesem a kis Trabanttal szállított be a szülészetre, amikor kiszálltunk alig virradt.

– Lány! Lesz vagy két kiló hetven deka – mondta a kapus, amint meglátta a nagy hasamat. A „lánynak” örültem, a többit azért kicsit keveselltem.

Mindvégig velem maradt, a fájások alatt túl erősen szorította a kezemet, a fájás-szünetekben ismét nekem kellett erőt verni abba az okos, bűntudatos, hollóhajás fejébe.

Délutánra megszületett az első közös gyermekünk, Zalán: három kiló negyven, ötvenkét centi, Apgar tíz.

Amikor a kezembe adták, azonnal láttam, megvan mindene, ráadásul gyönyörű, csak a szerdjes köldökzsinór-csonkja hatott riasztóan. A szülésznő kicsit túl erélyesen tartotta a csap alá, de nem ejtette el.

– Gyönyörű kisbaba, Isten hozta a Százholdas Pagonyba! – mondta, és elkezdődött életem legnagyobb, legizgalmasabb és legszebb kalandja: az anyaság, de erről, talán egy másik alkalommal...

Tartalom

A történet előzménye.....	5
Mókuska	7
Az Erdélyi-medence.....	24
A látogatás	38
Dana	49
Can't live!.....	62
Hagyj élni!.....	72
A váratlan látogató	87
Levelet nem fog írni	100
Liviu	113
Lófogú	130
Mindkettőtöket egyformán.....	141
A szökés.....	153
Hull a hó a kéklő hegyeken.....	168
A katona.....	176
A gyökerek	193
A város.....	204
Judit	219
A nárciszmező	235
Mr. Mood.....	247
A gyilkos	264
Epilógus.....	279